

REȚINEREA PERSOANEI DE CĂTRE POLIȚIE.
CONCLUZIILE UNEI CERCETĂRI

Această cercetare științifică a fost efectuată de către Programul de Drept al Fundației Soros-Moldova.

Cercetarea reprezintă o inițiativă regională promovată în cadrul Rețelei Reformatoților de Asistență Juridică (LARN), realizată concomitent în Georgia, Ucraina și Moldova.

Metodologia cercetării a avut la bază rezultatele inițiativei similare implementate în Anglia, Țara Galilor, Scoția, Franța și Olanda.

Acest proiect s-a desfășurat cu sprijinul și sub auspiciile Open Society Justice Initiative Budapesta.

Parteneri:

Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova

Inspectoratul General al Poliției

Autori:

Tudor OSOIANU, doctor în drept, cercetător științific coordonator, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, avocat

Mihaela VIDAICU, doctor în drept, conf. univ., Departamentul Drept penal, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova

Tudor OSOIANU

Mihaela VIDAICU

Reținerea persoanei de către poliție. Concluziile unei cercetări

CARTIER
juridic

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.

Tel./fax: 022 20 34 91, tel.: 022 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md

Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.

Tel./fax: 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md

www.cartier.md

Cărțile CARTIER pot fi procurate în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.

Cartier eBooks pot fi procurate pe iBooks, Barnes & Noble și pe www.cartier.md

LIBRĂRIILE CARTIER

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău.

Tel./fax: 022 21 42 03. E-mail: librariadincentru@cartier.md

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău.

Tel./fax: 022 24 10 00. E-mail: librariadinhol@cartier.md

Comenzi CARTEA PRIN POȘTĂ

CODEX 2000, Str. Toamnei, nr. 24, sectorul 2, 020712 București, România

Tel./fax: (021) 210 80 51

E-mail: romania@cartier.md

Taxele poștale sunt suportate de editură. Plata se face prin ramburs, la primirea coletului.

Colecția *Cartier juridic* este coordonată de Oleg Efrim

Editor: Gheorghe Erizanu

Lector: Dorin Onofrei

Coperta seriei: Vitalie Coroban

Coperta: Vitalie Coroban

Design/tehnoredactare: Marina Darii, Mircea Cojocaru

Prepress: Editura Cartier

Tipărită la Bons Offices

Tudor Osoianu, Mihaela Vidaicu

REȚINEREA PERSOANEI DE CĂTRE POLIȚIE. CONCLUZIILE UNEI CERCETĂRI

Ediția I, octombrie 2015

© 2015, Fundația Soros-Moldova pentru prezenta ediție. Toate drepturile rezervate.

Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Această lucrare este publicată în cadrul Programului de Drept al Fundației Soros-Moldova, care nu subscrie și nu răspunde pentru conținutul acestei publicații.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Osoianu, Tudor.

Reținerea persoanei de către poliție: Concluziile unei cercetări = Rights of Suspects in Police Detention: A Research Conclusion/

Tudor Osoianu, Mihaela Vidaicu. – Chișinău: Cartier, 2015

(Tipogr. „Bons Offices”). – 368 p. –

(Colecția „Cartier juridic”/coord. de Oleg Efrim, ISBN 978-9975-79-951-5).

Tit., text paral.: lb. rom., engl. – Carte-valet (inversă). – 500 ex.

ISBN 978-9975-86-033-8.

343.12/.13=135.1=111

O-85

Cuprins

Abrevieri	8
1. Introducere	9
1.1. Metodologia de cercetare	11
1.2. Analiza și citarea datelor	17
2. Reținerea și asistența juridică garantată de stat	19
2.1. Considerații generale privind reținerea	19
2.1.1. Obiective	19
2.1.2. Condiții și temeuri	24
2.1.3. Delimitarea reținerii de măsura arestării preventive	29
2.2. Procedura de reținere	31
2.2.1. Competența angajaților poliției în reținerea persoanei	31
2.2.2. Actele procedurale în care este consemnată reținerea	33
2.2.3. Termenul reținerii	36
2.2.4. Controlul de legalitate a reținerii	41
2.3. Asistența juridică garantată de stat în Republica Moldova	45
2.3.1. Organizarea asistenței juridice garantate de stat	45
2.3.2. Tipurile asistenței juridice garantate de stat	47
2.3.3. Scopul și criteriile de acordare a asistenței juridice garantate de stat bănuților reținuți de poliție	53
2.3.4. Remunerarea pentru acordarea asistenței juridice garantate de stat în cauze penale	56
3. Dreptul de a fi informat	61
3.1. Cadrul normativ și conformitatea acestuia cu standardele CEDO și UE	61
3.2. Informația cu privire la drepturi	63
3.2.1. Procedura de informare a bănuțului despre drepturile sale	64
3.3. Informații cu privire la motivele arestării/reținerii	68
3.3.1. Procedura de informare a bănuțului despre motivele arestării/reținerii... ..	69

3.4. Informație cu privire la bănuiala înaintată	70
3.4.1. Procedura de informare a bănuțiilor, cum și când este oferită informația, gradul de înțelegere a informației de către bănuți	70
3.5. Accesul la materialele dosarului	71
3.5.1. Procedura de acordare a accesului la materialele dosarului, când și cum se acordă acest acces	72
3.6. Percepțiile poliției și ale avocaților cu privire la eficacitatea furnizării informației	73
4. Accesul la avocat și asistența juridică garantată de stat	75
4.1. Cadrul normativ intern și conformitatea acestuia cu standardele și jurisprudența CtEDO	75
4.2. Organizarea modului de acordare a asistenței juridice garantate de stat persoanelor aflate în custodia poliției	83
4.2.1. Măsurile necesare pentru acordarea asistenței juridice de urgență persoanelor reținute	83
4.2.2. Decizia bănuitului de a solicita asistență juridică	87
4.2.3. Decizia bănuitului reținut referitoare la acordarea asistenței juridice de urgență în practică	90
4.2.4. Percepțiile poliției și ale avocaților despre dreptul la asistență juridică	94
4.3. Acordarea asistenței juridice persoanelor aflate în custodia poliției	96
4.3.1. Accesul la informațiile din dosar și asistența juridică – cum interrelaționează acestea	96
4.3.2. Consultarea clientului de către avocat	100
4.3.3. Perspectivele avocaților cu privire la rolul lor	106
4.3.4. Perspectivele poliției privind rolul avocaților	109
5. Audierea bănuitului reținut de către poliție și dreptul la tăcere	111
5.1. Importanța, valoarea probantă și admisibilitatea declarațiilor bănuitului	111
5.2. Scopul, modul de funcționare și reglementarea audierii reținutului și a dreptului la tăcere și conformitatea cu standardele CEDO	116
5.3. Standarde și cerințe legale privind rolul avocatului în cadrul audierii bănuitului reținut	119
5.4. Audierea bănuitului reținut în practică	123
5.4.1. Modul de desfășurare și durata audierilor	123
5.4.2. Consemnarea audierilor	125
5.5. Dreptul la tăcere în timpul audierilor	127
5.5.1. Notificarea cu privire la dreptul la tăcere în timpul audierilor	127

5.5.2. Explicarea și înțelegerea dreptului la tăcere	128
5.5.3. Dreptul la tăcere și strategiile polițienești de audiere a reținuților	129
5.6. Prestația avocaților înainte de audieri și pe parcursul acestora	131
5.6.1. Consilierea bănuțului privind comportamentul în timpul audierii și oportunitatea de a răspunde la întrebări	131
5.6.2. Prezența avocaților la audierea bănuților reținuți de poliție	132
5.7. Rolul avocaților la audieri în practică	134
6. Asistența medicală și bănuții vulnerabili	137
6.1. Dreptul la asistență medicală	137
6.1.1. Reglementarea legală a dreptului la asistență medicală și conformitatea cu standardele CEDO	137
6.1.2. Identificarea bănuților care au nevoie de asistență medicală	139
6.1.3. Acordarea asistenței medicale	140
6.2. Cadrul normativ cu privire la bănuții vulnerabili și conformitatea cu standardele CEDO	141
6.2.1. Stabilirea vulnerabilității	141
6.2.2. Acordarea garanțiilor procedurale pentru bănuții vulnerabili	142
7. Dreptul la interpret și la translator	145
7.1. Prevederile legale cu privire la dreptul la interpret și la translator și conformitatea cu standardele CEDO	145
7.2. Măsurile luate de poliție în practică pentru asigurarea interpretării	148
7.2.1. Nivelul solicitării interpretării	148
7.2.2. Interpretarea în etapele inițiale ale reținerii	148
7.2.3. Interpretarea în timpul consultației oferite de avocat clientului	149
7.2.4. Interpretarea în timpul interogărilor	149
7.3. Stabilirea necesității pentru interpretare/traducere	150
7.3.1. Stabilirea necesității de către poliție	150
7.3.2. Stabilirea necesității de către avocați	150
7.3.3. Stabilirea limbii corespunzătoare	150
7.3.4. Înțelegerea condițiilor cu privire la interpretare de către poliție și de către avocați	151
7.4. Calitatea interpretării	151
7.5. Măsurile luate pentru traducerea documentelor	153
8. Concluzii și Recomandări	154
Anexe	160

Abrevieri

AJGS – asistență juridică garantată de stat
AJU – asistență juridică de urgență
alin. – alineat
art. – articol
CC – Codul contravențional
CCA – Codul cu privire la contravențiile administrative
CCCEC – Centrul de Combatere a Crimelor Economice și Corupției
CEDO – Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale
CNAJGS – Consiliul Național de Asistență Juridică Garantată de Stat
Constituția – Constituția Republicii Moldova
CPP – Codul de procedură penală al Republicii Moldova
CSJ – Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova
CtEDO – Curtea europeană a drepturilor omului
hot. – hotărâre
IDP – izolator de detenție provizorie
IGP – Inspectoratul General al Poliției
II – inspector de investigație
IP – inspectorat de poliție
LAJGS – Legea privind asistența juridică garantată de stat
LARN – Rețeaua Reformatoarelor de Asistență Juridică
MAI – Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova
MJ – Ministerul Justiției al Republicii Moldova
OUP – ofițer de urmărire penală
pct. – punctul
SAJGS – sistemul de asistență juridică garantată de stat
UA – Uniunea Avocaților
UE – Uniunea Europeană

1. Introducere

Una dintre cele mai problematice măsuri luate în cazuri excepționale de către poliție este reținerea persoanei suspectate de comiterea unei infracțiuni. Eforturile depuse de autorități pentru îmbunătățirea cadrului legal privind reținerea, adoptarea de noi legi și reglementări, modificarea și completarea acestora nu sunt suficiente pentru a asigura realizarea efectivă a drepturilor suspectilor aflați în custodia poliției.

Jurisprudența CtEDO în cauzele moldovenești în care s-a constatat violarea dreptului la libertate și siguranță, dreptului la informare, dreptului la apărare, precum și lipsa unei asistențe medicale adecvate a reținuților, demonstrează elocvent că drepturile suspectului au fost subestimate.

Studiile anterioare și practica judiciară cu privire la poziția suspectilor în cadrul procedurilor penale constată că respectarea și eficiența drepturilor bănuitului depind în mare măsură nu numai de cadrul legal ajustat la standardele europene, dar și de mecanismele procedurale și instituționale care pun în aplicare aceste drepturi, de interacțiunea diferitor subdiviziuni ale poliției și de asigurarea logistică a acestora, precum și de cultura juridică și profesională a polițiștilor și avocaților.

Toate publicațiile și alte surse de informații credibile axate pe faza incipientă a procesului penal oferă dovezi că există suficient spațiu pentru îmbunătățirea acestei etape.

Prezenta cercetare reprezintă o inițiativă regională promovată în cadrul Rețelei Reformatorilor de Asistență Juridică (LARN)¹ și este realizată concomitent în Georgia, Ucraina și Moldova, având la bază rezultatele inițiativei similare implementate cu succes în Anglia, Țara Galilor, Scoția, Franța și Olanda.

---

¹ LARN (<http://www.legalaidreform.org>) este o rețea internațională de schimb informațional constituită în anul 2010 din indivizi și organizații care promovează dreptul la asistență juridică și apărare efectivă. La baza LARN a stat o rețea informală a avocaților publici și a managerilor sistemelor de asistență juridică garantată de stat (AJGS) susținuți de Open Society Justice Initiative și de Fundațiile Soros din Bulgaria, Georgia, Lituania, Moldova și Ucraina.

Specificul lucrării pe care o punem la dispoziția persoanelor interesate este că cea mai relevantă parte a constatărilor și concluziilor noastre se bazează nu numai pe analiza cadrului normativ sau pe alte rapoarte și studii, ori pe interviuri, dar și pe percepțiile și notițele personale realizate pe durata prezenței fizice în incinta unui inspectorat de poliție din mun. Chișinău. Am avut posibilitatea să asistăm de pe pozițiile unor observatori independenți la toate procedurile la care au fost supuse persoanele reținute de polițiști din momentul aducerii lor la inspectoratul de poliție. Am decis să facem observații pentru a obține imagini reale din rutina de zi cu zi a poliției și a avocaților. Aceasta a constituit o sursă bogată de informație veridică, dar și un volum mare de date calitative pentru a fi analizate.

Această abordare a facilitat înțelegerea gradului de respectare a drepturilor procesuale ale persoanei reținute din mai multe perspective. Prin utilizarea instrumentelor de colectare a datelor empirice, cercetarea a răspuns la următoarele întrebări: *Ce i se întâmplă cu adevărat persoanei reținute în primele zile și ore de privare de libertate? Cum documentează ofițerii de poliție reținerea și ce acțiuni întreprind? Care este rolul avocatului în această etapă? În ce măsură persoana privată de libertate poate într-adevăr să-și exercite drepturile garantate prin lege?*

Au fost identificate atât bunele practici, cât și constrângerile cu care se confruntă polițiștii și avocații în procedurile de reținere. Am observat care sunt tacticile aplicate pentru a permite acestor drepturi să fie „reale și efective”, precum și impactul obstacolelor practice și provocările pentru punerea în aplicare eficientă a drepturilor reținuților.

Trebuie să recunoaștem că am asistat la o deschidere fără precedent din partea Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova (MAI), Inspectoratului General al Poliției (IGP) și a conducerii inspectoratului de poliție selectat pentru monitorizarea reținerii, care au acordat tot sprijinul necesar, fapt pentru care le suntem recunoscători. Fără disponibilitatea acestor instituții, lucrarea de față nu avea cum să vadă lumina tiparului în formatul pe care îl vedeți.

1.1. Metodologia de cercetare

Obiectivul studiului nostru a fost, în primul rând, cercetarea empirică a modului de asigurare a normelor care protejează drepturile suspecților reținuți în custodia poliției. Astfel, am examinat modul de realizare în practică a următoarelor drepturi: la informare; la tăcere; la asistență juridică; la interpretare și traducere; la asistență medicală.

În al doilea rând, obiectivul nostru a fost elaborarea unor recomandări privind cadrul legislativ, a unor politici și proceduri pentru a asigura conformitatea efectivă cu instrumentele Uniunii Europene (Directivele UE privind drepturile procedurale ale persoanelor reținute).

Obiectivul nostru final constă în integrarea drepturilor persoanelor reținute în tacticile ofițerilor de poliție.

O componentă suplimentară a proiectului a fost de a utiliza rezultatele noastre empirice pentru a identifica necesitățile de formare pentru ofițerii de poliție și avocați, pentru a promova cele mai bune practici, și de a preveni abuzurile și dificultățile constatate în practică.

Pentru efectuarea cercetării, am adoptat o metodologie riguroasă de cercetare din domeniul științelor sociale spre a furniza date fiabile și verificate empiric cu privire la modul în care sunt respectate în practică drepturile procedurale ale suspecților. Demararea propriu-zisă a observațiilor a fost anticipată de o perioadă de pregătire (aprilie, mai și jumătatea lunii iunie a anului 2014).

Cercetările întreprinse se bazează pe studierea materialului doctrinar-teoretic, legislativ-normativ și, bineînțeles, a surselor publicate privind practica națională, precum și a jurisprudenței CtEDO. Rezultatele obținute dezvoltă, completează și precizează constatările realizate în studiile anterioare consacrate reținerii de către polițiști a persoanei bănuite de comiterea unor infracțiuni.

Au urmat întâlniri cu factori de decizie din cadrul MAI, IGP și cu reprezentanții conducerii inspectoratului de poliție în cadrul căruia urma să aibă loc cercetarea pe teren. A fost emis un ordin semnat de șeful IGP care a permis accesul cercetătorilor desemnați de Fundația Soros-Moldova în incinta inspectoratului de poliție pe o perioadă de 2 luni și jumătate și a dispus măsurile necesare pentru a asigura posibilitatea asistării la toate procedurile în cazul reținerii persoanelor de către poliție.² Inspectoratul de poliție din

---

² Cercetătorii și-au asumat angajamentul de a nu divulga informații din dosarele de urmărire penală la care au avut acces, precum și de a respecta confidențialitatea datelor cu caracter personal.

mun. Chișinău a fost ales aleatoriu, dar s-a ținut cont și de faptul că acesta deține locul doi în oraș la numărul persoanelor reținute în anul 2013.

Am fost îndrumați în activitatea din teren de prevederile *Ghidului pentru observațiile de teren*, în care au fost stabilite problemele-cheie care urmează să fie observate, documentate și analizate.³ Acesta a detaliat principalele drepturi ale suspecților, în conformitate cu articolele relevante ale CEDO, împreună cu principiile derivate din jurisprudența CtEDO, precum și orice alte Directive relevante ale UE.

Observațiile de teren au durat 29 de zile⁴. Am avut posibilitatea să asistăm ca cercetători (observatori) independenți la toate procedurile la care au fost supuse persoanele reținute de polițiști din momentul aducerii lor în inspectorat (identificarea suspecților, discuțiile cu polițiștii, inclusiv cele nedocumentate): asigurarea primului ajutor medical, audierea bănuțului, perfectarea procesului-verbal de reținere, asistența juridică și audierea bănuțului. Rezultatele observațiilor au fost conșpectate în fiecare caz de reținere la care s-a asistat⁵.

Obținerea permisiunilor de la conducerea MAI și a IGP ne-a permis să evităm, în majoritatea cazurilor, necesitatea explicațiilor sau justificărilor privind prezența în incinta inspectoratului de poliție. Majoritatea ofițerilor au fost deschiși în discuții referitor la cazurile individuale și la activitatea lor, în general, și deseori au oferit informații suplimentare pe care le-au considerat utile pentru cercetare.

Totuși informarea despre reținerea unei persoane nu a venit niciodată din partea polițiștilor⁶. În primele zile, așteptând înștiințări despre rețineri din partea polițiștilor, nu s-a reușit a documenta vreo reținere, deoarece nu erau

---

³ Acest ghid a fost elaborat și utilizat în cadrul *Proiectului de cercetare LARN privind evaluarea internă a detenției în poliție*. Rezultatele proiectului sunt disponibile la: <http://intersentia.com/en/inside-police-custody.html>.

⁴ Vezi **Anexa nr. 1**.

⁵ Vezi **Anexa nr. 2**, unde sunt prezentate conșemnările cercetătorului în Jurnalul pentru conșpecte din teren privitor la un caz de reținere în a III-a zi de observații (**2Pn**) și în ziua a XXIII-a (**23P**).

⁶ Astfel, polițiștii nu au știut cu precizie din timp dacă o reținere anume va fi monitorizată. Această certitudine exista atunci când cercetătorul asista la o reținere, iar între timp mai erau reținute alte persoane și, evident, cercetătorul nu putea fizic să asiste concomitent la două și mai multe rețineri. Excepție face ziua a V-a, când un polițist a adus într-un birou patru reținuți care erau bănuți de comiterea unei contravenții și a lucrat concomitent la toate cele patru cazuri diferite (contravenționale).

comunicate cercetătorilor cazurile de reținere⁷. Monitorizarea unui anumit număr de rețineri a suspecților a fost posibilă urmând o strategie activă de căutare și observare atentă a tot ce se întâmplă în Inspectoratul de poliție⁸. În cazurile în care a fost posibil, am adoptat o strategie de observare axată pe caz, urmărind un suspect de la începutul procesului de reținere. În acest fel a fost colectat un volum maxim de informații contextuale relevante pentru procesul de luare a deciziilor într-un anumit caz.

Zilele și orele de prezență în Inspectorat au fost selectate aleatoriu la discreția noastră în perioada 16 iunie – 8 septembrie 2014. Am fost prezenți în Inspectorat între ora 10 dimineața și 2 noaptea, pentru diferite perioade de timp. Cea mai mică perioadă de monitorizare neîntreruptă (incontinuu) pe parcursul unei zile a fost de 2 ore, iar cea mai mare a fost de 11 ore. În unele zile, după câteva ore de prezență și observații până la prânz, plecam din incinta Inspectoratului, revenind seara pentru 4-5 ore. Polițiștii nu au știut din timp, când urma să vină cercetătorul în Inspectorat. Indicii cantitativi și cronologia observațiilor în Inspectoratul de poliție sunt prezentați în Tabelul din **Anexa nr. 1**.

După cum se observă în Tabelul din **Anexa nr. 1**, a fost asigurată prezența noastră în inspectorat timp de 200 de ore astronomice, pe parcursul a 29 de zile. În acest timp am monitorizat în total 28 de rețineri, dintre care 16

---

⁷ De asemenea, nu s-a reușit să se asiste la reținerile planificate, deoarece nu am fost informați despre vreun caz de acest fel. Intenția noastră a fost de a participa la cel puțin un caz chiar din momentul reținerii *de facto* a persoanei, de exemplu, într-un spațiu public. Când reaminteam factorilor de decizie această doleanță, ei spuneau că *nu sunt atât de multe* sau că *vor organiza asistări la rețineri ca în filme*.

⁸ În acest sens, biroul oferit de conducerea inspectoratului pentru cercetători are o amplasare, am spune, strategică pentru observații, fiind la doi pași de unitatea de gardă și de Postul nr. 1, la care permanent se află un ofițer de serviciu, care înscrie într-un registru persoanele civile care intră sau sunt aduse în inspectorat. O bună parte din timpul în care la inspectorat nu se documentau persoane reținute, cel puțin cunoscute de observator, acesta se afla lângă unitatea de gardă. Aflându-se în spațiul dintre unitatea de gardă și Postul nr. 1, cercetătorul a reușit să monitorizeze de la bun început majoritatea reținerilor observate. Monitorizarea altor cazuri de reținere a fost posibilă datorită deplasării periodice a observatorului pe la toate etajele inspectoratului. În special, cel mai frecvent a fost vizitat etajul la care sunt amplasate birourile ofițerilor de investigație, biroul special pentru desfășurarea acțiunilor de urmărire penală și o încăpere în care persoanele reținute se aflau într-o „cușcă de fier”, aflată în imediată apropiere de unitatea de gardă, în timpul când nu erau antrenate în activități procesuale, precum și atunci când erau în așteptare pentru a fi transferați în Izolatorul de detenție provizorie a Direcției Municipale de Poliție. În încăperea în care se afla cușca de fier și în biroul pentru acțiuni de urmărire penale, observatorul a avut acces nestingherit.

rețineri penale, 7 contravenționale și 5 rețineri care nu au fost documentate de polițiști ca privări de libertate. Am efectuat observații asupra a 18 audieri ale bănușilor, la 12 din care nu a participat avocatul⁹. Am asistat la 4 consultări ale avocatului cu clientul reținut. În alte două cazuri, avocații au fost împotriva prezenței terșilor în timpul consilierii clienșilor lor.

Pentru toate aceste rețineri au fost realizate conspecte în jurnale de teren¹⁰ chiar în perioada asistării la reținere și la alte acțiuni adiacente, în care a fost notată cea mai mare parte a datelor obșinute în inspectorat. Acestea au inclus: acțiunile care sunt întreprinse în inspectorat în privința persoanei reținute din momentul în care a pășit pragul acestei instituții până la venirea avocatului; consilierea clientului de către apărător; procedura de aducere la cunoștința a procesului-verbal de reținere și de informare privind drepturile bănușului reținut; procedura de audiere a bănușului; interogările nedocumentate; conversațiile cu avocații și cu polișșii; observațiile referitoare la alte proceduri la care sunt supuși suspecții înregistrați la secția de poliție în calitate de persoane reținute.

În plus, în afară de datele calitative colectate, am vrut să avem unele date cantitative pentru a putea extrage informații de bază, cum ar fi numărul de suspecți urmăriți sau numărul de suspecți care au solicitat un interpret/traducător. În acest sens, am utilizat un Formular de caz, (registru) care înglobează informații biografice despre suspect (vârșă, sex, vulnerabilități), precum și detalii despre respectarea drepturilor pentru perioada de detenție. Au fost două modele de registre – unul pentru cazurile observate atunci când cercetătorii au însoțit avocații și unul pentru cazurile observate în timp ce cercetătorul urmărea acțiunile polișșilor¹¹. Acest lucru a oferit informații relevante, dar utilitatea setului de date a fost limitată de dificultatea de a urmări întotdeauna cazurile de la început până la încheierea lor. În unele situații, am urmărit un caz de la început până la sfârșit, iar în altele nu am putut să monitorizăm întreaga perioadă de detenție a unui suspect sau să clarificăm rezultatul final al reținerii și evoluția cazului.

---

⁹ 7 cazuri din această categorie au fost contravenționale.

¹⁰ Pentru fiecare reținere s-au consemnat, în mod cronologic și descriptiv, acțiunile observate de cercetător. A se vedea în **Anexa nr. 2** conspecte ale observațiilor asupra a două cazuri de reținere din diferite zile.

¹¹ Pentru exemple, a se vedea **Anexele nr. 3 și nr. 4**, care sunt niște formulare ale registrelor speciale completate în baza monitorizării acțiunilor ofișerilor de poliție și, respectiv, ale avocatului în legătură cu reținerea unei persoane.

Am completat registrele cauzei pentru fiecare caz observat, furnizând date cantitative, care s-au axat pe drepturile-cheie și pe modul în care acestea au fost administrate. Pe baza observațiilor asupra reținerilor, am completat registre speciale în care sunt reflectate răspunsurile la 49 de întrebări privind prestația poliției și 53 de întrebări privind prestația avocaților (19 registre privind activitatea poliției și 7 registre privind activitatea avocaților).

În proiectul nostru nu am avut posibilitatea să efectuăm o analiză detaliată a dosarului penal intentat persoanei reținute în timpul acestor perioade de observații¹². La sfârșitul perioadei de monitorizare, am obținut permisiunea reprezentanților inspectoratului pentru a citi 10 copii ale proceselor-verbale de reținere, care reflectau alte rețineri din perioada de observații (iulie-august 2014) ce nu au constituit obiect al monitorizării în inspectorat, dar au servit ca sursă suplimentară de date empirice.¹³ O copie a procesului-verbal de reținere a fost oferită cu amabilitate de un avocat, care a acordat asistență juridică unei persoane reținute în același inspectorat. Examinarea acestor copii ale proceselor-verbale de reținere a permis verificarea în spețe concrete a modului de consemnare a procedurii de reținere și respectarea drepturilor reținutului, în special, a dreptului la informare.

Întru înțelegerea complexă a dinamicii activităților, a comportamentului și a proceselor decizionale pe durata reținerii și deținerii persoanelor în custodia poliției, am realizat și interviuarea actorilor justiției penale în domeniu, în scopul clarificării unor aspecte legate de ceea ce a fost observat. Am utilizat formulare diferite pentru ofițerii de poliție și pentru avocați¹⁴. Unele întrebări au fost exact aceleași atât pentru interviuații din rândul ofițerilor de poliție, cât și pentru avocați¹⁵, iar altele au fost formulate diferit

---

¹² De regulă, în timpul observărilor din teren nu s-a permis accesul la materialele dosarelor penale instrumentate de poliție în legătură cu reținerea suspectilor, cu excepția unor cazuri izolate, când ofițerii de urmărire penală au dat citire conținutului unor documente procesuale (ordonanța de începere a urmăririi penale și procesul-verbal de reținere) sau au fost prezentate la solicitarea cercetătorilor pentru a lua cunoștință de ele.

¹³ A se vedea copia unui proces-verbal de reținere în **Anexa nr. 7**.

¹⁴ Pentru exemple, a se vedea **Anexele nr. 5 și 6**, care sunt niște formulare completate pe baza interviurilor cu un ofițer de poliție și, respectiv, cu un avocat.

¹⁵ De exemplu, întrebarea 2: *Credeți că, în general, suspectii cunosc care le sunt drepturile? Cum ajung să cunoască despre acestea?*, sau întrebarea 5: *Ce credeți despre regimul actual pentru asigurarea interpretării la secția de poliție?*

pentru a reflecta rolurile lor diferite.¹⁶ Întrebările au fost suficient de deschise pentru a permite discuții mai detaliate urmate de întrebări, în cazul în care timpul permitea acest lucru.

Au fost realizate 20 de interviuri cu ofițeri de poliție (10 ofițeri de urmărire penală și 10 ofițeri de investigație) și 10 interviuri cu avocați. Interviurile ne-au oferit informații valoroase nu numai asupra unor momente ce nu au putut fi observate în practică, dar și referitor la felul în care polițiștii și avocații percep și înțeleg drepturile reținuților. Fiecare interviu s-a desfășurat cu păstrarea anonimatului, doar s-a specificat experiența de activitate a persoanelor interviuate. Majoritatea ofițerilor intervievați sunt din inspectoratul de poliție monitorizat de cercetători.

Din cei zece avocați intervievați, niciunul nu era înscris în lista avocaților de serviciu care acordă asistență juridică de urgență pentru inspectoratul în care ne-am aflat.

Aranjamentele pentru însoțirea avocaților și monitorizarea prestației acestora a fost mai puțin organizată. Când era posibil, unii avocați au fost însoțiți de cercetător din momentul în care pășeau pragul inspectoratului de poliție și, de fapt, anume acești avocați au fost cei care ne-au informat primii despre reținere.

Astfel, întâlnirile cu avocații erau scurte și limitate la incinta inspectoratului de poliție. Din diferite motive, niciunul din avocații care au fost implicați în acordarea asistenței juridice garantate de stat nu au anunțat cercetătorul despre reținere chiar din momentul în care erau informați sau desemnați.¹⁷ Acest fapt ar fi permis de a observa și monitoriza în mai multe cazuri ceea ce se întâmplă cu persoana reținută în inspectorat până la venirea avocatului.

Apărătorii care au fost asistați de cercetători în procedurile de acordare a asistenței juridice persoanelor reținute, datorită faptului că erau întâlniți în inspectorat, au declarat că știu despre misiunea cercetătorilor și au permis,

---

¹⁶ De exemplu, poliția a fost întrebată (întrebarea a 3-a): *Ați oferit vreodată unui suspect sau avocatului său informații din dosarul cauzei (material probatoriu obținut de poliție)? Cum decideți ce informații să oferiți și când să le oferiți?* Avocații au fost întrebați (întrebarea a 3-a): *Din experiența dumneavoastră, poliția oferă, în general, informații suficiente dvs. cu privire la moti-vul (motivele) arestării clientului dvs., și (b) cu privire la materialele probatorii pe care le au?*

¹⁷ Pe pagina web a Consiliului Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat (CNAJGS) (<http://www.cnajgs.md/ro/news/in-atenția-avocailor-de-serviciu>) a fost plasat un anunț destinat avocaților cu solicitarea de a coopera cu cercetătorii proiectului, prin informarea la telefon a acestora despre cazurile de reținere a persoanelor în incinta inspectoratului C. din mun. Chișinău. Totodată, s-a solicitat colaborarea avocaților în timpul asistării lor de către cercetători la toate procedurile legate de reținere, precum și disponibilitatea de acordare a interviurilor.

în mare parte, să fie asistați, chiar și la întâlnirile confidențiale cu clienții. Pe de o parte, în pofida promisiunilor, acești avocați nu au semnalat și alte cazuri de reținere la care au participat ulterior. Alți avocați au fost interesați și entuziasmați de cercetare și au fost dispuși să acorde mai mult timp pentru discuțiile cu cercetătorii proiectului.

Ca și în cazul observațiilor privind prestația poliției, datele referitoare la înregistrările de caz au fost colectate în formulare de caz – registre ale dosarelor pentru avocați, iar observațiile au fost înregistrate în jurnale (conspete de teren). Am reușit să observăm convorbirile dintre avocați și suspecți în timpul consultațiilor private, al interogatoriilor de către poliție, precum și al convorbirilor dintre avocați și ofițerii de poliție. Am observat ce informații au fost dezvăluite, modul în care avocații au abordat informațiile securizate legate de caz, precum și natura relației dintre avocați și poliție, avocați și clienții reținuți, atitudinile polițiștilor față de persoanele reținute până la venirea avocatului și nivelul de interes al avocaților față de interogatoriile neoficiale și reținerile nedocumentate sau documentate parțial. De asemenea, am consemnat informații despre avocați – experiența lor de muncă și autoaprecierea activității lor.

În unele cazuri, am avut discuții neformale cu reținuții ce se aflau în încăperea cu gratii de fier așteptând să fie transportați în Izolatorul de detenție provizorie sau să participe la diferite acțiuni de urmărire penală.

1.2. Analiza și citarea datelor

Notele din jurnalul de teren sunt citate după număr și indică cronologia observațiilor, precum și categoria reținerii. Astfel, un exemplu în legătură cu codificarea unei rețineri monitorizate în timpul muncii de teren realizate ar fi: **2Pn**, ceea ce ar însemna că reținerea a fost a doua în ordinea tuturor reținerilor monitorizate și aceasta a fost una penală (P) și nedocumentată (n). Consultarea tabelului din **Anexa nr. 1** ne permite să stabilim că această reținere a fost în atenția noastră în ziua a treia a observațiilor.¹⁸ Alt exemplu: **3C** se citește astfel: reținerea a fost a treia în ordinea tuturor reținerilor monitorizate și a fost una contravențională (C). Consultarea tabelului din **Anexa nr. 1** ne permite să stabilim că această reținere a fost monitorizată în ziua a cincea a observațiilor.

---

¹⁸ Cele consemnate în jurnalul de teren în legătură cu observațiile asupra acestei rețineri sunt prezentate în **Anexa nr. 2**.

Registrele completate pe baza monitorizării reținerilor au primit următoarea abreviere: de ex., **RP2**,¹⁹ care se citește: registru completat pe baza observațiilor asupra prestației poliției în cazul reținerii penale care este a doua în ordinea tuturor reținerilor ce au stat la baza completării unui formular de registru. Din tabelul din **Anexa nr. 1** și din registrul pe care îl anexăm pentru exemplificare, observăm că aceasta a avut loc în a treia zi a observațiilor. **RAI** este registrul completat pe baza prestației avocatului în cazul primei rețineri care a stat la baza completării unui formular al registrului²⁰.

Având în vedere că monitorizarea unor rețineri nu a fost posibilă de la bun început sau că observațiile au fost întrerupte din motive care nu depindeau de cercetător, nu a fost posibil de completat un număr de registre egal²¹ cu numărul reținerilor consemnate în jurnalele de teren (conspetele), numărul acestora din urmă fiind mai mare²². Pentru completarea și analiza informațiilor obținute pe teren, în majoritatea cazurilor s-au verificat și confruntat informațiile privitor la una și aceeași reținere din ambele surse, conspectul din teren și registrul respectiv, care oferea informații suplimentare.

Interviurile au primit, de asemenea, o codificare. De ex.: **IP1** – interviul primului ofițer de poliție²³, iar **IA7** – interviul avocatului care a fost al șaptelea în ordinea interviurilor cu avocații.

Procesele-verbale de reținere a persoanei sunt convențional indicate cu literele **PV**, la care se adaugă ordinea de studiere, luna și anul perfectării acestora, de ex.: **PV10.08.14**²⁴.

---

¹⁹ Vezi un exemplar completat al registrului **RP2** de la **Anexa nr. 3**.

²⁰ Vezi un exemplar completat al registrului **RAI** de la **Anexa nr. 4**.

²¹ Din cauza lipsei unei informații suficiente pentru a completa registrele și pentru a evita completarea registrelor în care ar predomina răspunsul: NȘ – nu știu, la majoritatea întrebărilor, acestea neavând importanță cantitativă sau impact calitativ asupra cercetării întreprinse.

²² Numărul total al reținerilor care au fost reflectate în conspecte este de 28 (a se vedea tabelul din **Anexa nr. 1**), pe când numărul de registre ale dosarelor care reflectă prestația poliției este de 19, iar numărul de registre ale dosarelor care reflectă prestația avocaților este de 7. Numărul de ordine al registrelor nu este numărul de ordine al reținerilor monitorizate și reflectate în conspectele din teren. Pentru a identifica și a stabili că o anumită reținere monitorizată de cercetător este una și aceeași în conspect și în registru, să zicem, pentru a corobora informațiile obținute, a fost verificată și comparată în ambele surse data reținerii observate și inițialele persoanei reținute.

²³ A se vedea un formular completat al interviului cu ofițerul de poliție și unul cu avocatul, respectiv în **Anexele nr. 5** și **nr. 6**.

²⁴ A se vedea o copie a unui proces-verbal de reținere: nr. 10 din august 2014, în **Anexa nr. 7**.

2. Reținerea și asistența juridică garantată de stat

2.1. Considerații generale privind reținerea

2.1.1. Obiective

Putem face distincție între două categorii de rețineri în funcție de natura procesului: penal sau contravențional. În ambele cazuri, acestea sunt măsuri de constrângere care constau în limitarea temporară a libertății persoanei, în situații excepționale, pentru asigurarea bunei desfășurări a procesului.

Diversitatea categoriilor măsurii de reținere delimitează sarcinile particulare ce urmează a fi realizate pentru fiecare caz. Analiza legislației procesual penale²⁵ permite a constata că reținerea persoanei bănuite de comiterea unei fapte sancționate penal asigură realizarea următoarelor obiective procesuale:

- a preveni eschivarea bănuitului de la urmărirea penală;
- a preveni riscul că suspectul va împiedica realizarea unei investigații eficiente în procesul penal;
- a curma acțiunile criminale și a preveni continuarea acestora (reținerea în flagrant delict);
- a stabili identitatea persoanei bănuite de săvârșirea unei infracțiuni;
- a asigura prezența învinuitului în fața procurorului pentru a fi pus sub învinuire, dacă nu se cunoaște locul aflării acestuia;
- a asigura prezentarea la citațiile organului de urmărire penală a învinuitului în cazul neglijării acestora;

---

²⁵ Art. 165-171, art. 513, alin. 2, CPP.

- a asigura executarea ordonanței de protecție în cazul violenței în familie, dacă ea nu este respectată;
- a asigura executarea sentinței de condamnare în cazul când a fost anulată achitarea sau condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, ori de anulare a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, precum și în cazul când condamnații se eschivează de la executarea sentinței;
- în vederea extrădării.

Reținerea persoanei în vederea extrădării poate avea loc în temeiul mandatului de arest sau al hotărârii de condamnare adoptate de o instanță judecătorească competentă a unui stat străin până la arestarea persoanei în vederea extrădării sau în cazul procedurii simplificate de extrădare²⁶. O reglementare expresă a acestei categorii de reținere nu există în Codul de procedură penală (CPP), de aceea suntem de acord cu recomandarea *de lege ferenda* privind includerea în CPP a procedurii de reținere a persoanei până la recunoașterea mandatului de arestare străin și până la satisfacerea cererii de extrădare²⁷. Nefiind eliberat un mandat de arestare de judecător în vederea extrădării persoanei, în lipsa prevederilor cu privire la reținere, persoana nu poate fi efectiv reținută pentru a fi adusă în fața judecătorului care examinează cererea de extrădare și mandatul de arestare²⁸.

Potrivit legislației²⁹, reținerea contravențională poate fi realizată în scopul:

- curmării unei contravenții;
- stabilirii identității unei persoane;
- întocmirii procesului-verbal cu privire la contravenție;
- de a asigura examinarea la timp și corectă a cauzelor contravenționale;
- de a garanta executarea hotărârilor cu privire la cazul contravențional.

---

²⁶ Art. 545 și 547, CPP.

²⁷ Studiu de compatibilitate: *Arest și măsurile preventive și privative de libertate, Compatibilitatea cu prevederile art. 5 CEDO și jurisprudența relevantă a CtEDO*, elaborat de Grupul de lucru pentru identificarea deficiențelor și lacunelor existente în legislația procesual penală din Republica Moldova, incompatibile cu standardele stabilite de CEDO și jurisprudența CEDO, constituit în baza Ordinului Ministrului Justiției nr. 70 din 22 februarie 2013; disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/file/studii/studii_srsj/Studiu_de_compatibilitate_cu_prevederile_art._5_din_CEDO-MJ-2014.pdf, p. 35.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Art. 433-435, CC.

Putem observa că reținerea penală și cea contravențională au unele obiective care sunt apropiate după sens, dar, la nivel de reglementare, procedura reținerii în cadrul procesului penal diferă substanțial de reținerea contravențională, fiind stipulate în coduri diferite.

Totuși jurisprudența CtEDO în cauze moldovenești demonstrează că atât în dosarele penale, cât și în cele contravenționale trebuie să fie respectate standardele prevăzute de art. 5 CEDO. În cauzele *Leva, Hyde Park* ș.a. (nr. 4), *Lipencov, Ganea, Petru Roșca, Boicenco, Brega, Guțu, Mătășaru și Savițchi*, CtEDO a condamnat Republica Moldova pentru violarea dreptului la libertate în legătură cu neglijarea drepturilor și garanțiilor procesuale ale persoanei reținute³⁰. Hotărârile în cauzele *Hyde Park* ș.a. (nr. 4), *Brega, Petru Roșca, Guțu, Feraru, Mătășaru și Savițchi* derivă din reținerile contravenționale, iar celelalte – din reținerile persoanelor bănuite de comiterea faptelor sancționate penal.

Am constatat din practica polițienească că există anumite legături între reținerea penală și cea contravențională. Deși obiectul cercetării noastre se concentrează numai asupra drepturilor bănușilor în cauze penale, totuși faptul că reținerea „contravențională”³¹ poate fi folosită ca un pretext pentru a obține informații cu privire la o infracțiune în curs de investigare sau pentru a evita respectarea drepturilor care se aplică numai în cazul unei rețineri penale etc. ne face să abordăm tangențial și acest gen de reținere.

Pe parcursul perioadei reținerii contravenționale sau a arestului aplicat în calitate de sancțiune pentru comiterea unei contravenții, organele de urmărire penală, mai cu seamă inspectorii de investigații ai poliției, au acces nelimitat pentru a comunica cu persoanele în custodia poliției (inclusiv în afara orelor de program, când aceștia nu au dreptul la întrevederi cu avocații lor, după ora 17.00 sau în zilele de sâmbătă și duminică), deoarece izolatoarele de detenție a persoanelor reținute

---

³⁰ Vladislav Gribincea, *Executarea hotărârilor CtEDO de către Republica Moldova, 1997-2012*, CRJM, Ch., 2012, p. 140-142; disponibil: <http://crjm.org/app/webroot/uploaded/Executare%20hotararilor%20CtEDO%20de%20catre%20RM%201997%20-%202012.pdf>

³¹ Anterior era denumită „administrativă”, în perioada de acțiune a normelor Codului cu privire la contravenții administrative, care a fost abrogat la 31 mai 2009; a se vedea prevederile art. 481, art. 482 al CC, Nr. 218 din 24.10.2008 (Publicat: 16.01.2009 în Monitorul Oficial Nr. 3-6, Nr. 15, data intrării în vigoare: 31.05.2009), disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=330333>

sunt în subordinea MAI. Aceste discuții însă nu sunt oficiale. În cadrul interogărilor nedocumentate sunt realizate presiuni de ordin psihologic, uneori însoțite de aplicarea violenței, privind recunoașterea vinovăției în comiterea unei infracțiuni, privind renunțarea la apărătorul ales sau denunțarea complicilor³². Ulterior, după expirarea termenului de reținere contravențională și arest contravențional, persoana este reținută în calitate de bănuț pentru săvârșirea unei infracțiuni³³.

Despre practicile utilizării reținerilor și arestărilor contravenționale în scopul de a obține probe (declarații autoincriminatorii) pentru dosare penale se menționează în Hotărârea CtEDO Grădinar c. Moldovei (nr. 7170/02,

---

³² Un caz relevant în acest sens este cel al lui A.I., care, în baza Deciziei Judecătorei Buiucani din 25 martie 2009, a fost recunoscut culpabil de săvârșirea contravențiilor administrative prevăzute de art. 44, alin. 1 (Procurarea sau păstrarea ilegală de mijloace narcotice sau psihotrope în cantități mici ori consumarea de mijloace narcotice sau psihotrope fără prescripția medicului), art. 164, alin. 1 (huliganismul nu prea grav), art. 174/5, alin. 1 (opunerea de rezistență colaboratorului poliției sau executorului judecătoresc), art. 174/6 alin. 1 (ultragierea colaboratorului poliției sau a executorului judecătoresc) ale Codului cu privire la contravențiile administrative din 29.03.1985, abrogat la 31 mai 2009 [în continuare, CCA] și în baza art. 35 CCA i-a fost stabilită pedeapsa definitivă, arest administrativ pe un termen de 10 zile, termenul arestului urmând a fi calculat începând cu 24.03.2009, ora 23.00. Pe toată durata arestului administrativ, cu A.I. s-au realizat interogări neformale de către ofițeri operativi, care au făcut presiuni cu scopul de a-l determina să recunoască complicitatea sa la comiterea omorului unui taximetrist din capitală, fără a respecta garanțiile procedurale ale persoanei bănuț de comiterea unei infracțiuni (în lipsa unui apărător, fără informarea despre drepturile pe care le are și asigurarea acestora etc.). La 03.04.2009, ora 23 și 01 min., fără a fi eliberat din Izolatorul de Detenție Provizorie al Comisariatului General de Poliție din mun. Chișinău, A.I. a fost reținut de colaboratorii de poliție în calitate de bănuț de săvârșirea omorului unui taximetrist în mun. Chișinău, la 13 martie 2009, aproximativ la ora 03 și 30 min. În procesul-verbal de reținere nu este indicat locul reținerii reclamantului. Ulterior, A.I. a fost achitat în instanța de judecată. Acest caz l-a determinat pe A.I. să se adreseze la CtEDO (cererea nr. 65324/09). În Decizia Curții Supreme de Justiție din 28 martie 2012 (dosarul nr. 1ra-397/12) se constată că A.I. a fost achitat pe capătul de acuzare privind omorul unui taximetrist din capitala țării; disponibilă: <http://www.csj.md/admin/public/uploads/Dosarul%20nr.%201%20ra%20397%2012%20Zaharciuc,%20inadm,%20neint%20recp.%20pr-condam.pdf>

³³ Ibidem.

08.04.2008, §§18-22, 111)³⁴, care prevede în §20 că o instanță națională a constatat că detenția administrativă efectuată în scopul interogării unei persoane bănuite într-o cauză penală era ilegală.

Nu putem însă afirma că în toate cazurile de reținere a persoanei bănuite de comiterea unei contravenții, urmată de reținerea acesteia în calitate de bănuț pentru comiterea unei fapte penale, sunt admise încălcări ale drepturilor persoanei reținute. Făcând referință la cauza Grădinar c. Moldovei, în Hotărârea Feraru c. Moldovei, (nr. 55792/08, hot. 24.01.2012)³⁵, CtEDO a menționat: „... *Curtea consideră că utilizarea arestului administrativ ca măsură pentru deținerea și audierea bănuțului într-o cauză penală este contrară articolului 5 al Convenției. Aceasta este, de asemenea, contrară legislației naționale (§51). Nu este exclus că o persoană arestată pentru o contravenție administrativă este identificată, în cadrul detenției administrative, ca fiind suspectată de comiterea unei infracțiuni și ca atât detenția administrativă, cât și detenția ulterioară în cadrul urmăririi penale să fie bona fide (§1). Totuși: în această speță, reclamantul nu a argumentat în mod expres că el a fost supus arestului administrativ, scopul real al căruia a fost de fapt investigarea cauzei*

---

³⁴ §18. La 17 septembrie 1995, D.C. a fost dus la inspectoratul de poliție din localitate și interogată în calitate de martor cu privire la evenimentele din noaptea de 15 spre 16 și 18 septembrie 1995.

§19. Ei nu au fost informați despre drepturile lor și nu au fost asistați de către avocați. În timpul interogatoriului, ei erau încâtușați. După interogare, au fost deschise dosare administrative în baza pretinselor insulte aduse lui D. de către ei în bar, iar ca sancțiune administrativă, un judecător a dispus arestarea lor pe un termen de zece zile. În timpul arestului administrativ au mai avut loc interogări ulterioare și au fost întreprinse alte măsuri procesuale, care au avut ca rezultat acumularea de probe, care au fost folosite mai târziu în cauza penală pornită împotriva acestora. În special, pe parcursul acestei perioade (18-22 septembrie 1995), G. și D.C. au recunoscut că l-au omorât pe D.

§20. Instanța de judecată a constatat că procesele-verbale care au servit ca bază pentru arestul administrativ au fost întocmite cu încălcarea procedurilor corespunzătoare. Nu au existat temeuri pentru arestul administrativ, deoarece cei doi bărbați erau bănuți într-o cauză penală și detenția trebuia dispusă în baza acestui temei.

§21. La 19 septembrie 1995, G. și D.C. au fost duși într-un izolator de detenție provizorie din Chișinău, unde ei au fost din nou interogați până la 21 septembrie 1995 în calitate de martori și fără vreo asistență juridică. În timpul interogatoriului, ei au făcut declarații prin care și-au recunoscut vinovăția.

§22. La 21 septembrie 1995, ei au fost interogați, pentru prima dată, în calitate de bănuți (și nu în calitate de martori), însă nici de această dată lor nu li s-au explicat drepturile lor și nu au avut acces la un avocat; Hotărârea disponibilă: http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/GRADINAR%20%28ro%29.pdf.

³⁵ <http://www.lhr.md/news/299.html>

penale împotriva sa. (...) În aceste circumstanțe, Curtea nu are niciun motiv să constate că detenția sa administrativă a fost într-un fel sau altul legată de procedurile penale împotriva lui sau că aceasta a fost „ilegală” în sensul articolului 5 al Convenției” (§53).

În cauza Guțu c. Moldovei (cererea nr. 20289/02, hot. 07.06.2007)³⁶ s-a constatat că reclamantul a fost reținut pentru nesupunerea cu rea-voință cererii legitime a colaboratorului poliției, prevăzută de articolul 174 alin. 1 al Codului cu privire la contravențiile administrative (CCA) (§§5-12). El nu a fost interogat, informat despre motivele detenției sale și nu i-a fost acordat un avocat (§13). Refuzul reclamantului de a urma polițiștii, fapt ce a determinat reținerea, a fost condiționat de lipsa corespunzătoare a citării în conformitate cu prevederile CPP. Curtea a remarcat că nicio măsură de investigație nu putea fi luată în ceea ce privește faptul că abaterea pretinsă ar fi fost comisă de fiul reclamantului, decât în cazul în care ar fi fost pornită formal urmărirea penală (§61).

2.1.2. Condiții și temeuri

Atât organul de urmărire penală, cât și procurorul nu pot reține orice persoană care a comis o faptă penală, însă la adoptarea acestei decizii trebuie să țină cont strict și obligatoriu de condițiile stabilite de legislația procesuală penală³⁷.

CtEDO a reiterat în cauza *Leva c. Moldovei* (cererea nr. 12444/05, 15.12.2009, §51)³⁸ faptul că, atunci când este vorba de privarea de libertate, este deosebit de important ca *principiul general al certitudinii juridice* să fie respectat. Prin urmare, este esențial ca condițiile pentru privarea de libertate, prevăzute de legea națională, să fie clar definite și ca însăși legea să fie previzibilă atunci când este aplicată, astfel încât să corespundă standardului de „legalitate” stabilit de Convenție. Acest standard cere ca legea respectivă să fie suficient de exactă încât să permită unei persoane, în caz de necesitate, cu o consultare adecvată, să prevadă, într-o măsură rezonabilă, ținând cont de circumstanțe, consecințele pe care o anumită faptă le poate avea (a se vedea *Boicenco c. Moldovei*, §149, hotărâre din 27 septembrie 2011, precum și *Steel și alții c. Regatului Unit*, hotărâre din 23 septembrie 1998, Reports 1998-VII, §54).

---

³⁶ http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/GUTU%20%28ro%29.pdf

³⁷ A se vedea art. 1, alin. 3, art. 11, alin. 2, CPP.

³⁸ Hotărâre disponibilă: http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/LEVA%20%28ro%29.pdf

Condițiile și temeiurile care permit reținerea sunt reglementate în art. 166 CPP:

- să existe o *bănuială rezonabilă privind săvârșirea unei infracțiuni*;
- legea să prevadă pentru acea infracțiune pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de un an;
- să fie incident cel puțin *unul din următoarele patru cazuri care au legătură cu săvârșirea infracțiunii*:
  - dacă persoana a fost prinsă în flagrant delict;
  - dacă martorul ocular, inclusiv victima, indică direct că această persoană a săvârșit infracțiunea;
  - dacă pe corpul sau pe hainele persoanei, la domiciliul ei ori în mijlocul ei de transport sunt descoperite urme evidente ale infracțiunii;
  - dacă la locul săvârșirii infracțiunii sunt descoperite urmele lăsate de către această persoană.
- să fie incident cel puțin *unul din următoarele cazuri care au legătură cu conduita persoanei ulterior săvârșirii infracțiunii*:
  - dacă a încercat să se ascundă sau dacă nu i s-a putut constata identitatea³⁹;
  - dacă există temeiuri rezonabile de a presupune că aceasta se va sustrage de la urmărirea penală, va împiedica aflarea adevărului, va săvârși alte infracțiuni.

De regulă, reținerea ca măsură procesuală de constrângere este pasibilă de realizare doar după pornirea urmăririi penale⁴⁰. Ca excepție, legea permite reținerea persoanei care a atins vârsta de 18 ani și până la înregistrarea infracțiunii în modul stabilit de lege⁴¹.

Reținerea persoanei care a atins vârsta de 18 ani poate avea loc până la înregistrarea infracțiunii în modul stabilit de lege. Înregistrarea infracțiunii

---

³⁹ Este de menționat faptul că, chiar dacă persoana nu are niciun document de identitate, ea nu trebuie arestată atât timp cât pot fi accesate datele cu caracter personal sau aceasta poate fi identificată prin intermediul altor persoane care o cunosc. Reținerea poate avea loc dacă, în pofida măsurilor accesibile și pasibile, nu s-a putut constata identitatea bănuțului, sau dacă persoana se împotrivesc categoric de a fi identificată și nu vrea să comunice numele său la cererile legitime ale poliției. Aici sunt de remarcat bunele practici ale Norvegiei, care, deși stabilește dreptul persoanei de a nu face declarații care pot fi folosite împotriva sa, totuși impune și obligația persoanei reținute de a furniza anumite date despre sine, în particular, aceasta este obligată să comunice numele, prenumele, vârsta sau adresa de domiciliu. Deci ea nu poate să se împotrivescă stabilirii identității sale.

⁴⁰ Art. 279, alin. 1, CPP.

⁴¹ Art. 166, alin. 4, CPP.

se efectuează imediat, dar nu mai târziu de 3 ore de la momentul aducerii persoanei reținute la organul de urmărire penală, iar în cazul în care fapta pentru care persoana a fost reținută nu este înregistrată în mod corespunzător, persoana se eliberează imediat⁴².

Potrivit jurisprudenței CtEDO, necesitatea de a porni urmărirea penală împotriva unei persoane suspectate de comiterea unei infracțiuni poate servi ca o justificare inițială a privării de libertate (spre exemplu, în cazul reținerii în flagrant). Aceasta semnifică faptul că persoana poate fi reținută și până la pornirea urmăririi penale⁴³.

Bănuiala rezonabilă este prima condiție prevăzută de lege fără de care reținerea nu poate fi realizată. Organul de urmărire penală are dreptul să rețină persoana dacă există o bănuială rezonabilă privind săvârșirea unei infracțiuni⁴⁴. Deși „bănuiala rezonabilă” nu este explicată în lege, CPP oferă definiția bănuitului. *Bănuitul este persoana fizică față de care există anumite probe că a săvârșit o infracțiune până la punerea ei sub învinuire*⁴⁵.

CtEDO a reiterat în cauza *Leva c. Moldovei* (cererea nr. 12444/05, hot. 15.12.2009, §50) că *„caracterul «rezonabil» al unei bănuielei pe care trebuie să se bazeze o reținere constituie o parte esențială a garanției împotriva reținerii și detenției arbitrare prevăzute în articolul 5, §1 (c) din Convenție”*. A avea o „bănuială rezonabilă” presupune existența faptelor sau a informațiilor care ar convinge un observator obiectiv că persoana respectivă ar fi putut comite infracțiunea. Totuși ceea ce poate fi considerat „rezonabil” depinde de toate circumstanțele. În timp ce anumite circumstanțe speciale pot afecta limitele în care autoritățile pot dezvălui informații, nici chiar „exigențele combaterii crimelor teroriste nu pot justifica extinderea noțiunii de «caracter rezonabil» până la momentul în care esența protecției asigurate de articolul 5, §1 ar fi prejudiciată” (a se vedea *Fox, Campbell și Hartley c. Regatului Unit*, 30 august 1990, §32, Seria A nr. 182, și *Stepuleac c. Moldovei*, nr. 8207/06, §68, 6 noiembrie 2007)⁴⁶.

---

⁴² Art. 166, alin. 4, CPP.

⁴³ Pct. 3 din Hotărârea Plenului CSJ nr. 1 din 15.04.2013 despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu, disponibilă: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=48

⁴⁴ Art. 166, alin. 1, 2, CPP.

⁴⁵ Art. 63, alin. 1, art. 65, 280, alin. 1, și art. 281, alin. 1, CPP.

⁴⁶ Hotărâre disponibilă: http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/LEVA%20%28ro%29.pdf

CtEDO a constatat existența unei bănuiele rezonabile de comitere a unei infracțiuni atunci când: informații operative coroborate cu plângerea victimei indicau asupra persoanei reținute (hot. Ignatenco c. Moldovei, cererea nr. 36988/07, hot. 08.02.2011, §59)⁴⁷.

Totuși în majoritatea cererilor semnate de reclamânți din Republica Moldova, CtEDO a constatat violarea art. 5.1 CEDO, dat fiind faptul că au fost reținuți în lipsa unei bănuiele rezonabile privind comiterea unei infracțiuni:

- Stepuleac c. Moldovei (cererea nr. 8207/06, hot. 06.11. 2007, §§75-81): Victima nu a indicat numele reclamantului în plângere, deși aceasta a servit drept temei de reținere. Pentru cea de a doua reținere și arestare, temeiul l-au constituit o plângere fabricată și una care a fost depusă ca urmare a influenței directe a OUP, care era aceeași persoană care a înregistrat prima plângere împotriva reclamantului⁴⁸;
- Mușuc c. Moldovei (cererea nr. 42440/06, hot. 06.11.2007, §32): Reținerea în baza acuzației de diminuare a prețului unui imobil cumpărat a avut loc fără a exista vreo probă care să confirme diminuarea prețului sau faptul că cumpărătorul a fost în cârdășie cu vânzătorul⁴⁹;
- Cebotari c. Moldovei (cererea nr. 35615/06, hot. 13.11.2007, §48): Curtea subliniază în această privință că, în lipsa unei bănuiele rezonabile, reținerea sau arestarea unei persoane nu trebuie impusă niciodată cu scopul de a o determina să-și recunoască vina, sau să dea declarații împotriva altor persoane, sau pentru a obține fapte sau informații care ar putea constitui drept bază pentru bănuiala rezonabilă împotriva acesteia⁵⁰;
- Leva c. Moldovei (cererea nr. 12444/05, hot. 15.12.2009, §52-55): Reclamantul a fost reținut pe motiv că un martor indica asupra lui, deși astfel de declarații nu existau în dosar⁵¹.

În cauzele Hyde Park ș.a. (nr. 4) și Brega, reclamânții au fost lipsiți de libertate de către poliție pe baza acuzațiilor că au comis contraven-

---

⁴⁷ Hotărâre disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-124098>

⁴⁸ Hotărâre disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-127974>

⁴⁹ Hotărâre disponibilă: http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/MUSUC%20%28ro%29.pdf

⁵⁰ Hotărâre disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-112794>

⁵¹ Hotărâre disponibilă: http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/LEVA%20%28ro%29.pdf

ții⁵². Acțiuni similare au avut loc și în cauza Mătășaru și Savițchi c. Moldovei. De fapt, reclamanții au fost reținuți cu scopul de a-i împiedica să protesteze. Se pare că polițiștii nu au luat decizii spontane, ci au acționat la indicația superiorilor, deoarece, în cauza Brega, judecătorii naționali au stabilit că reclamantul nu a ultragiāt polițiștii, iar în cauza Hyde Park ș.a. (nr. 4), reclamanții aveau o hotărâre judecătorească ce le dădea dreptul să protesteze⁵³.

În cazurile menționate, CtEDO a constatat că nu a existat o „bănuială rezonabilă” atât în momentul reținerii, cât și în momentul examinării oportunității de arestare a reclamanților. În cadrul unui studiu realizat anterior s-a constatat că în 22,6 % din demersurile de arestare și în 24,5 % din demersurile de prelungire examinate, procurorul doar a indicat că bănuiala rezonabilă există, fără însă a lămuri care sunt faptele și probele în susținerea acestei poziții⁵⁴. În 17 cazuri (2,2% din demersurile examinate), procurorul nici nu s-a referit în demersul său la o bănuială rezonabilă, ceea ce reprezintă o omisiune deosebit de serioasă⁵⁵.

În cazul în care „bănuiala rezonabilă” privind comiterea unei infracțiuni nu este probată sau invocată în cadrul procedurilor de arestare, suntem justificați a afirma că există o probabilitate mare a absenței unei „bănuieli rezonabile”, a acestui temei de privare de libertate în condițiile art. 5.1. CEDO și în momentul reținerii persoanei suspectate de comiterea unei infracțiuni, după cum s-a constatat în cauzele moldovenești la CtEDO: Leva, Cebotari, Stepuleac, Mușuc. Din aceste considerente am putea să afirmăm că datele statistice și constatările menționate în *Raportul Fundației Soros-Moldova privind respectarea dreptului la libertate la faza urmării penale în Republica Moldova* pot fi valabile sub acest aspect și pentru procedurile de reținere.

---

⁵² Vladislav Gribincea, *Executarea hotărârilor CtEDO de către Republica Moldova, 1997-2012*, CRJM, Ch., 2012, p. 142; disponibil: <http://crjm.org/app/webroot/uploaded/Executarea%20hotararilor%20CtEDO%20de%20catre%20RM%201997%20-%202012.pdf>

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ Vladislav Gribincea, Raisa Botezatu, Tudor Osoianu, *Raport privind respectarea dreptului la libertate la faza urmării penale în Republica Moldova*, Fundația Soros-Moldova, Ch., 2013, p. 28, disponibil: http://soros.md/files/publications/documents/Raport_Respectarea_Dreptului_print.pdf

⁵⁵ Ibidem.

Existența unei „bănuieli rezonabile” nu este suficientă pentru reținere. Legislația națională⁵⁶ și a CEDO⁵⁷ prevede că pentru lipsirea de libertate este necesar să se întrunească mai multe riscuri, care pot justifica reținerea: dacă există temeuri rezonabile de a presupune că persoana se va sustrage de la urmărirea penală, va împiedica aflarea adevărului sau va săvârși alte infracțiuni. Aceleași temeuri pentru aplicare sunt indicate în art. 176, alin. 1, CPP pentru măsurile preventive, inclusiv pentru arestarea preventivă. Nu ne vom concentra asupra analizei acestor temeuri, deoarece ele sunt analizate cu lux de amănunte prin prisma jurisprudenței CtEDO în Hotărârea Plenului CSJ nr. 1 din 15.04.2013⁵⁸.

2.1.3. Delimitarea reținerii de măsura arestării preventive

Analiza instituției reținerii în raport cu arestul preventiv denotă că aceste măsuri procesuale de constrângere au multiple similitudini, după cum urmează:

- ambele sunt catalogate de legiuitor ca măsuri procesuale de constrângere;
- CtEDO consideră reținerea și arestarea preventivă ca privare de libertate și prevede aceleași garanții pentru ambele măsuri;
- acestea contribuie la asigurarea eficienței și buneii desfășurări a urmăririi penale și a judecății;
- se aplică acelorași subiecți (bănuțit, învinuit, inculpat, condamnat);
- la alegerea acestor măsuri, organele competente sunt obligate să țină cont de aceleași temeuri (existența temeiurilor rezonabile de a presupune că persoana se va sustrage de la urmărirea penală, va împiedica aflarea adevărului sau va săvârși alte infracțiuni). Însă, dacă aceste temeuri se mențin sau apar ulterior în cadrul urmăririi penale, în cazul în care se justifică privarea de libertate pe un termen mai îndelungat, deja nu mai poate fi aplicată reținerea, fiind posibilă doar arestarea⁵⁹;

---

⁵⁶ Art. 166, alin. 1-3, CPP.

⁵⁷ Art. 5, par. 1.

⁵⁸ Despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu. A se vedea pct. 6-10, disponibilă: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=48

⁵⁹ A nu se confunda cu spețele în care, deși urmărirea penală este la o etapă mai avansată, făptuitorul este identificat mai târziu. În aceste cazuri, fiind întrunite condițiile prevăzute de art. 165-166, CPP, persoana poate fi reținută până la obținerea mandatului de arest.

- se pun în executare uneori de către aceleași instituții specializate.

În același timp, reținerea este o măsură procesuală de constrângere care se deosebește de arestarea preventivă prin următoarele particularități:

- reținerea este atribuită de legiuitor la măsurile procesuale de constrângere, pe când arestarea preventivă este o măsură de constrângere, atribuită însă categoriei măsurilor preventive;
- reținerea este o măsură procesuală de constrângere cu severitate diminuată în raport cu măsura preventivă de arest preventiv;
- reținerea poate fi aplicată în cazul în care a fost săvârșită o infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de un an, pe când arestarea preventivă poate fi aplicată numai persoanei care este bănuită, învinuită de săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave;
- reținerea poate fi aplicată de către procuror, ofițerul de urmărire penală, organul de constatare sau instanța de judecată (pentru infracțiunile de audiență), pe când arestarea preventivă se aplică numai conform încheierii instanței de judecată;
- reținerea este o privare a bănuitului, învinuitului, inculpatului sau condamnatului de libertate pe o perioadă scurtă de timp, dar nu mai mult de 72 de ore, pe când arestul preventiv constă în deținerea bănuitului, învinuitului sau inculpatului în stare de arest pe o perioadă care depășește termenul reținerii – până la 30 de zile;
- termenul reținerii nu poate fi prelungit, pe când arestarea preventivă poate fi prelungită (de ex., pe un termen de până la 12 luni în cadrul urmăririi penale).

Deși sub aspect procesual reținerea se deosebește de arestarea preventivă, conform jurisprudenței CtEDO, reprezintă lipsire de libertate atât reținerea penală (a se vedea hot. *Străisteanu și Alții c. Moldovei*, 7 aprilie 2009, §§85-88, sau *Lazoroski c. Macedoniei*, 8 octombrie 2009, §44), cât și arestarea preventivă sau arestarea la domiciliu (a se vedea hot. *Mancini c. Italiei*, nr. 44955/98, §17; sau *Nikolova c. Bulgariei* (nr. 2), nr. 40896/98, §§60 și 74, 30 septembrie 2004)⁶⁰. Astfel, garanțiile instituite contra unei privări ilegale de libertate se atribuie în egală măsură ambelor acțiuni de constrângere procesuală.

---

⁶⁰ Pct. 1, Hotărârea Plenului CSJ din 15.04.2013, nr. 1, despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu; disponibilă: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=48

2.2. Procedura de reținere

2.2.1. Competența angajaților poliției în reținerea persoanei

Legislația investeste procurorul⁶¹, organul de urmărire penală (ofițerul de urmărire penală)⁶², inclusiv din cadrul MAI⁶³, și organul de constatare (ofițeri de investigație), inclusiv din cadrul poliției⁶⁴, cu dreptul de a reține persoana bănuită de săvârșirea infracțiunii.

Competența organului de constatare în legătură cu reținerea

Polițistul, în cazul depistării unor infracțiuni, indiferent de funcția pe care o deține, de locul în care se află în timpul sau în afara orelor de program, este obligat să comunice despre comiterea infracțiunii celei mai apropiate subdiviziuni de poliție, întreprinzând totodată măsurile posibile pentru prevenirea și curmarea infracțiunii, acordarea primului ajutor persoanelor aflate în pericol, reținerea și identificarea făptuitorilor, depistarea martorilor oculari și pentru paza locului în care s-a produs evenimentul⁶⁵.

De asemenea, organele de constatare sunt în drept să efectueze reținerea *de facto* a persoanei bănuite de comiterea unei infracțiuni⁶⁶, pe care sunt obligați s-o predea imediat organului de urmărire penală sau procurorului competent, împreună cu actele de constatare și mijloacele materiale de probă, dar nu mai târziu de 3 ore de la momentul reținerii *de facto*. Angajații organelor de constatare ale poliției sunt obligați să efectueze reținerea de fapt a persoanei, inclusiv în baza dispoziției scrise a ofițerului de urmărire penală⁶⁷.

---

⁶¹ A se vedea art. 52, alin. 1, pct. 15, CPP.

⁶² A se vedea art. 57, alin. 2, pct. 11, art. 166, alin. 1, CPP.

⁶³ A se vedea art. 266, CPP.

⁶⁴ A se vedea art. 273, CPP, art. 20, lit. f), art. 24, pct. 4, art. 25, pct. 10, LEGEA Nr. 320 din 27.12.2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului (publicată la 01.03.2013 în Monitorul Oficial, Nr. 42-47, art. 145; data intrării în vigoare – 05.03.2013).

⁶⁵ A se vedea art. 24, pct. 4 al Legii cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului.

⁶⁶ A se vedea art. 273, alin. 2, 4, CPP; pct. 162 al Instrucțiunii referitoare la organizarea activității de urmărire penală în cadrul Inspectoratului General al Poliției al MAI, aprobată prin ordinul IGP al MAI nr. 138 din 11.11.2013.

⁶⁷ În conformitate cu prevederile art. 57, alin. 2, pct. 11, CPP.

Poliția, în calitate de organ de constatare, este împuternicită să efectueze și alte tipuri de reținere de fapt, cum sunt:

- reținerea persoanei în baza ordonanței organului de urmărire penală pentru a fi pusă sub învinuire⁶⁸;
- reținerea învinuitului în baza ordonanței organului de urmărire penală până la arestare, în cazul în care învinuitul încalcă condițiile prevăzute de măsurile preventive aplicate în privința lui sau obligația dată în scris de a se prezenta la citarea organului de urmărire penală ori a instanței și de a comunica noul loc de trai⁶⁹;
- reținerea condamnatului în privința căruia au fost adoptate hotărâri de anulare a condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei sau de anulare a eliberării condiționate de pedeapsă înainte de termen pentru escortare la locul de deținere⁷⁰;
- reținerea persoanei învinuite sau inculpate pentru executarea mandatului de arest⁷¹.

Organele de constatare, inclusiv poliția, nu sunt în drept să efectueze reținerea *de drept* a persoanei bănuite de săvârșirea infracțiunii, or, conform legii⁷², această măsură procesuală de constrângere se aplică exclusiv de către organul de urmărire penală.

Competența organului de urmărire penală în legătură cu reținerea

Organul de urmărire penală are dreptul să rețină persoana, în condițiile legii, dacă există o bănuială rezonabilă privind săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de un an⁷³.

Spre deosebire de organul de constatare, care efectuează doar reținerea *de fapt* a persoanei prinse în flagrant delict, organul de urmărire penală realizează reținerea *de drept* a acesteia, pentru un termen de 72 de ore. De

---

⁶⁸ Art. 169, CPP.

⁶⁹ Art. 170, CPP.

⁷⁰ Art. 165, alin. 3, pct. 3, CPP, 120, Cod de executare.

⁷¹ Art. 166, alin. 1, CPP.

⁷² Art. 166, alin. 1, CPP.

⁷³ Art. 169, alin. 1, CPP.

asemenea, organul de urmărire penală este obligat să efectueze reținerea *de fapt* a persoanei în baza ordonanței organului de urmărire penală sau a procurorului pentru a fi pusă sub învinuire⁷⁴.

Ofițerul de urmărire penală poate să efectueze reținerea de fapt și a următoarelor categorii de persoane:

- învinuitului în baza ordonanței organului de urmărire penală până la arestare⁷⁵;
- învinuitului sau inculpatului pentru executarea mandatului de arest;
- reținerea condamnatului în privința căruia au fost adoptate hotărârile de anulare a condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei sau de anulare a eliberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, pentru escortare la locul de deținere⁷⁶, doar atunci când el personal a efectuat *reținerea de fapt*.

2.2.2. Actele procedurale în care este consemnată reținerea

Reținerea persoanei poate avea loc în baza:

1) procesului-verbal, în cazul apariției nemijlocite a motivelor verosimile de a bănuși că persoana a săvârșit infracțiunea;

2) ordonanței organului de urmărire penală;

3) hotărârile instanței de judecată cu privire la reținerea persoanei condamnate până la soluționarea chestiunii privind anularea condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei sau anularea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen ori, după caz, cu privire la reținerea persoanei pentru săvârșirea infracțiunii de audiență⁷⁷.

Despre fiecare caz de reținere a unei persoane bănușite de săvârșirea unei infracțiuni, organul de urmărire penală, în termen de până la 3 ore de la momentul privării ei de libertate, întocmește un proces-verbal de reținere⁷⁸.

Lipsirea ilegală de libertate, neglijarea vădită a procedurii de reținere și a drepturilor bănușitului reținut sunt constatate în decizii definitive și

---

⁷⁴ Art. 169, CPP.

⁷⁵ Art. 170, CPP.

⁷⁶ Art. 72, Cod de executare.

⁷⁷ Art. 165, alin. 3, CPP.

⁷⁸ Art. 167, alin. 1, CPP.

irevocabile ale instanțelor naționale, dat fiind faptul că în procesul-verbal de reținere sunt consemnate informații denaturate⁷⁹.

Întocmirea procesului-verbal de reținere, a ordonanței sau a încheierii de aplicare a unei măsuri preventive neprivative de libertate și a ordonanței de recunoaștere a persoanei în calitate de bănuțit au o importanță procesuală deosebită, deoarece pe baza actelor respective persoana obține (în cazul procesului-verbal de reținere) statutul procesual de bănuțit, care dispune de anumite drepturi și obligații și constituie reflectarea procesuală atât a deciziei, cât și a procedurii de reținere.

Procesul-verbal de reținere a bănuțitului/învinuțitului, perfectat în modul stabilit, este un important document procesual, care reprezintă nu numai un temei juridic pentru plasarea reținutului și deținerea lui în izolatorul de detenție preventivă, ci și o probă pe cauza cercetată⁸⁰. Suntem de acord cu această constatare, deoarece în procesul-verbal de reținere sunt indicate mai multe circumstanțe de fapt, care au importanță pentru soluționarea dosarului penal, de ex. locul și timpul reținerii, descrierea ținutei vestimentare, rezultatele percheziției corporale a persoanei reținute etc.⁸¹ De asemenea, procesul-verbal de reținere poate constitui dovada informării reținutului despre drepturile sale și a asigurării acestora⁸².

---

⁷⁹ A se vedea Decizia Colegiului penal al CSJ din 25.06.2014, dosarul nr. 1ra-1092/14, disponibilă: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2660 D. G., care era suspectat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 186, alin. (2), lit. c) și d), Cod penal, a fost reținut la orele 02.00-03.00 de către ofițerul operativ de sector I. Ch. în s. Crișcăuți, r-ul Dondușeni, iar ulterior escortat în incinta Inspectoratului Dondușeni și predat la ora 03.30 ofițerului de urmărire penală V. P., care, de fapt, exercita urmărirea penală pe cauza de învinuire a numitului. Acesta, contrar procedurii procesual-penale stabilite, nu a întocmit în termen de 3 ore de la momentul reținerii lui D. G. procesul-verbal de reținere, în care urma să indice temeiurile, motivele, locul, anul, luna, ziua și ora reținerii, fapta săvârșită de persoana respectivă, rezultatele percheziției corporale a persoanei reținute, data și ora întocmirii procesului-verbal, act pe care l-a perfectat doar la ora 10.00 a aceleiași zile, circumstanțe în care D. G., la 23.10.2010, a fost privat ilegal de libertate pe o perioadă de 8 ore, adică de la ora 02.00 pînă la 10.00. Instanța a reținut că vinovăția inculpatului este integral dovedită, inclusiv prin următoarele probe administrate pe caz. În procesul-verbal de reținere din 23.10.2010, întocmit de ofițerul de urmărire penală V. P., pe numele lui G. D., este specificat faptul că acesta a fost întocmit la 23.10.2010 ora 10.30, iar reținerea *de facto* a lui G. D. a avut loc la 23.10.2010, ora 10.00.

⁸⁰ Valeriu Batîr, *Reținerea bănuțitului, învinuțitului // Biletinul informativ al Procuraturii Republicii Moldova*, nr. 9, p. 9; disponibil: <http://www.procuratura.md/file/BULETIN9.pdf>

⁸¹ Art. 167, alin. 1, CPP.

⁸² Art. 167, alin. 1, CPP.

Contrar prevederilor art. 167, alin. 1, CPP, în procesele-verbale de reținere, ofițerii de urmărire penală nu indică locul reținerii *de facto*, dar indică birourile din incinta inspectoratelor de poliție sau, pur și simplu, localitatea⁸³. În speța 14P⁸⁴, avocatul a intervenit pentru a preciza locul reținerii. Avocatul a întrebat, după ce a luat cunoștință de procesul-verbal de reținere, unde a fost reținut totuși clientul său. Răspunsul ofițerului de urmărire penală a fost: *mun. Chișinău*. Avocatul a insistat pentru a preciza locul, strada, adresa. Replica ofițerului: „*Nu am să vă mai chem niciodată la rețineri, deoarece întotdeauna faceți probleme*”. Totuși ofițerul de urmărire penală a rupt procesul-verbal de reținere și a perfectat altul, indicând la insistența avocatului locul reținerii *de facto*.

În unele procese-verbale de reținere, nu sunt prezentate complet temeiurile reținerii persoanelor suspecte de comiterea infracțiunii⁸⁵. Până în prezent, nu a fost depășit formalismul din partea ofițerilor de urmărire penală în ceea ce privește motivarea și argumentarea necesității reținerii persoanei. Unii indică în continuare în documentele procesuale doar dispozițiile articolelor CPP, fără a confirma, în mod obligatoriu, prin date factice probate corespunzător, că persoana ar putea să se ascundă de organul de urmărire penală sau de instanță, să împiedice stabilirea adevărului în procesul penal ori să săvârșească alte infracțiuni⁸⁶.

CtEDO a reiterat în cauza Cristina Boicenco c. Moldovei (Cererea nr. 25688/09, hot. 27 septembrie 2011, §43) faptul că detenția ilegală a unei persoane reprezintă o negare totală a garanțiilor fundamentale prevăzute de articolul 5 al Convenției și o violare extrem de gravă a acestei prevederi. „*Neînregistrarea unor date, cum ar fi data și ora arestului, locul detenției, numele persoanei deținute și motivele detenției, precum și identitatea persoanei oficiale responsabile, reprezintă o încălcare a cerințelor privind legalitatea*

---

⁸³ Studiu al legislației și al practicii aplicării măsurilor preventive și a altor măsuri procesuale de constrângere, cu accent pe arestul preventiv, arestul la domiciliu și eliberarea pe cauțiune, disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/file/reforma_sectorul_justitiei/pilon6/Studiu_al_legislatiei_in_vederea_aplicarii_masurilor_preventive__arestul_preventiv__arestul_la_domiciliu_si_eliberarea_pe_cautiune-_PG-_2012.pdf, p. 13.

⁸⁴ Vezi **Anexa nr. 1**.

⁸⁵ Expres prevăzute în art. 166, alin. 1, 2, CPP.

⁸⁶ Un exemplu elocvent în acest sens îl constituie copia procesului-verbal de reținere din **Anexa nr. 7** - PV10.08.v2014.

detenției și a însuși scopului articolului 5 al Convenției (Kurt c. Turciei, hot. din 25 mai 1998, §125, și Çakıcı c. Turciei, hot. nr. 23657/94, §§104 și 105, CEDH 1999IV).

2.2.3. Termenul reținerii

Termenul reținerii persoanei nu poate depăși 72 de ore⁸⁷. Derogații în sensul depășirii acestui termen nu sunt admise. În acest caz, legiuitorul are în vedere că termenul reținerii este calculat din momentul privării de libertate *de facto*⁸⁸.

Termenul maxim al reținerii minorilor este de 24 de ore⁸⁹, iar în cazul în care reținerea persoanei se efectuează pentru stabilirea identității ei, perioada de reținere nu poate depăși 6 ore⁹⁰. Prolungirea termenelor de reținere nu este admisă, însă, în cazul în care persoana a fost reținută, procurorul, constatând necesitatea de a alege în privința bănuitului/învinuitului a măsurii preventive sub formă de arest sau de arest la domiciliu, este obligat, fără întârziere, să înainteze judecătorului de instrucție un demers privind aplicarea măsurii preventive, cu cel puțin 3 ore până la expirarea termenului de reținere⁹¹.

În cazul în care procurorul a înaintat demersul cu privire la arestare cu depășirea a 69 de ore de la reținere, în cazul persoanelor majore, și a 21 de ore, în cazul minorilor, instanța, în temeiul art. 230, CPP, în corelație cu prevederile stipulate în art. 166, alin. 7, CPP, urmează să adopte o încheiere prin care respinge demersul de arestare, iar persoana va fi pusă în libertate⁹².

---

⁸⁷ Art. 25, alin. 3 al Constituției Republicii Moldova și art. 11, 166, alin. 5, CPP.

⁸⁸ Din conținutul legislației procesuale penale rezidă două tipuri de reținere – reținerea *de fapt* (fizică) și reținerea *de drept* a persoanei în privința căreia există o bănuială rezonabilă că a comis o infracțiune. Prin reținerea *de fapt* înțelegem reținerea fizică a persoanei bănuite până la întocmirea procesului-verbal de reținere de către organul de urmărire penală competent. Reținerea *de drept* are loc din momentul întocmirii procesului-verbal de reținere de către organul de urmărire penală competent.

⁸⁹ Art. 166, alin. 6, CPP.

⁹⁰ Art. 166, alin. 5¹, CPP.

⁹¹ Art. 166, alin. 7, CPP.

⁹² Pct. 16, Hotărârea Plenului CSJ nr. 1 din 15.04.2013 „Despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu” disponibilă: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=48

Potrivit Raportului privind respectarea dreptului la libertate la faza urmării penale în Republica Moldova⁹³, nu întotdeauna judecătorul de instrucție „reacționează” atunci când demersul de arestare a bănuیتului sau învinuitului reținut este înregistrat în cancelaria judecătorei după expirarea termenului prevăzut de lege sau, uneori, chiar și de reținere a acestor persoane.

Conform datelor din **Tablel nr. 3** din raportul menționat mai sus, doar în 61,5 % din cauzele examinate a fost confirmat faptul că demersurile de arestare au fost depuse în termen de trei ore, în 9 %, termenul nu a fost respectat, iar în 21,8 % din cazuri, respectarea termenului nu a putut fi stabilită, deoarece nici în demers, nici în registrul de evidență a demersurilor de arestare nu este indicată ora înregistrării demersului în instanța de judecată⁹⁴. Astfel, la Judecătoria Drochia, în dosarul nr. 14-6 a fost constatată situația în care demersul de aplicare a arestului a fost înregistrat în cancelaria judecătorei cu 50 de minute înainte de expirarea termenului de reținere, iar instanța a admis demersul procurorului, aplicând arestul preventiv pentru un termen de 30 de zile⁹⁵.

Pe de altă parte, judecătorii nu au admis demersurile de arestare în cazul în care demersul a fost depus după expirarea termenului reținerii. În cadrul dosarului nr. 14-45, Judecătoria Hâncești a respins demersul de arestare, deoarece acesta a fost depus după 55 de minute de la expirarea termenului de reținere. În dosarul nr. 14-49, demersul de arestare a fost respins de aceeași instanță, pe motiv că a fost depus după expirarea termenului de reținere. În ambele cazuri, Judecătoria Hâncești nu s-a pronunțat privind temeiurile de arestare invocate în demersul procurorului, ci a motivat încheierea doar prin expirarea termenului de reținere până la înregistrarea demersului de arestare. Judecătorul a făcut referire la prevederile pct. 16 al Hotărârii Plenumului CSJ nr. 4 din 28 martie 2005 *Despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu*⁹⁶.

---

⁹³ Vladislav Gribincea, Raisa Botezatu, Tudor Osoianu, *Raport privind respectarea dreptului la libertate la faza urmării penale în Republica Moldova*, Fundația Soros-Moldova, Ch., 2013, p. 21, disponibil: http://soros.md/files/publications/documents/Raport_Respectarea_Dreptului_print.pdf

⁹⁴ Ibidem.

⁹⁵ Ibidem.

⁹⁶ Ibidem.

În practica organelor de urmărire penală se întâlnesc deseori situații când în procesul-verbal de reținere nu este indicat corect timpul reținerii *de facto* și cel de aflare a bănuitului în custodia poliției, depășindu-se termenul prevăzut de lege, 3 ore pentru perfectarea procesului-verbal de reținere⁹⁷. În unele spețe, în acest termen nu a fost inclus termenul de limitare a posibilității persoanei reținute de a se deplasa liber, în legătură cu interdicția de a nu părăsi locul faptei în caz că, imediat după reținere, organul de urmărire penală a purces la cercetarea la fața locului. Uneori persoana este reținută în cadrul percheziției la domiciliu și nu este permisă părăsirea domiciliului până la finalizarea acestui procedeu probatoriu⁹⁸. Ulterior, după realizarea cercetării la fața locului sau a percheziției, persoana este escortată la poliție, unde este perfectat procesul-verbal de reținere. De cele mai multe ori, în procesul-verbal nu este inclus timpul în care persoana reținută a fost forțată să asiste la aceste procedee probatorii.

Persoana care efectuează urmărirea penală are dreptul să interzică persoanelor aflate în încăpere sau la locul unde se efectuează percheziția, precum și persoanelor care au intrat în această încăpere sau au venit în acest loc, să plece ori să comunice între ele sau cu alte persoane până la terminarea percheziției⁹⁹. În caz de necesitate, încăperea sau locul unde se efectuează percheziția pot fi luate sub pază. În cauza *Malancea c. Republicii Moldova*¹⁰⁰, reclamantul s-a plâns de violarea art. 5, §1 CEDO, și anume că

---

⁹⁷ În baza încheierii judecătorești de instrucție al Judecătorei Dondușeni din 26.10.2010, este constatat faptul că D. G. a fost privat ilegal de libertate pe 23.10.2010, de la ora 03.00 și pînă la ora 10.00. Totodată, instanța a respins demersul procurorului privind aplicarea măsurii preventive sub formă de arest față de D. G., eliberându-l din sala de judecată. A se vedea Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 25.06.2014, dosarul nr. 1ra-1092/14; disponibilă: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2660

⁹⁸ În cauza *Berber c. Moldovei* (Cererea 32528/10, decizia din 31 ianuarie 2014), avocatul, unul din autorii Raportului de față, a invocat și faptul că a fost depășit termenul de perfectare a procesului-verbal de reținere, deoarece ofițerul de urmărire penală care a documentat reținerea nu a luat în calcul timpul de realizare a percheziției la domiciliul reclamantului, la care ultimul a fost constrâns să fie prezent; decizie disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-141233>

⁹⁹ Art. 128, alin. 10, CPP.

¹⁰⁰ Cererea nr. 46372/10, comunicată de CtEDO Guvernului 17.01.2013, <http://www.lhr.md/news/360.htm>

a fost lipsit de libertate pentru mai mult de 3 ore, fără fixarea detenției sale, contrar prevederilor legale naționale¹⁰¹.

Potrivit jurisprudenței CtEDO, reținerea ca formă de privare de libertate începe atunci când persoana este efectiv somată să cedeze libertatea sa de mișcare și nu se rezumă la noțiunea clasică de arest ori detenție. Astfel, scopul protecției, prevăzute în Articolul 5 CEDO, depășește simpla privare de libertate în sensul clasic al cuvântului și nu acoperă exclusiv privarea fizică de libertate prin detenție (*Creangă v. România*, cererea nr. 29226/03, hot. 15.06.2010, §92; *Engel și alții c. Olandei*, cererea nr. 5370/72, hot. 8 iunie 1976; §58).

Atunci când este indicat un element de privare de libertate care cade în sfera de aplicabilitate a Articolului 5, §1, chiar și cu o durată scurtă a perioadei, nu se exclude această aplicabilitate (*Rantsev c. Cipru și Federația Rusă*, Cererea nr. 25965/04, hot. 07.01.2010, §317; *Iskandarov c. Federația Rusă*, 17185/05, hot. 23.09.2010, §140). Chiar și situațiile când există un element coercitiv de exercitare a puterii publice în cazul percheziției și al stopării pentru control sunt un element indicativ al aplicabilității (*Gillan și Quinton c. Regatului Unit al Marii Britanii*, Cererea nr. 4158/05, hot. 12.01.2010, §57; *Shimovolos c. Federației Ruse*, Cererea 30194/09, hot. 21.06.2011, §50; *Brega și alții c. Moldovei*¹⁰², Cererea nr. 61485/08, hot. 24.01.2012, §43).

În speța *Creangă c. României* (cererea nr. 29226/03, hot. 15.06.2010), CtEDO a constatat că așteptarea prealabilă a unei persoane citate, înainte de

---

¹⁰¹ La 12 februarie 2010, judecătorul de instrucție al Judecătoriei Buiucani a dispus plasarea reclamantului în arest preventiv pentru 20 de zile, invocând existența unei suspiciuni rezonabile că ar fi comis o crimă. Mai mult, acesta ar putea să se ascundă sau să intervină în procesul de urmărire penală. Ca răspuns la plângerea reclamantului asupra faptului că a fost privat de libertate la ora 15.30, la 9 februarie 2010, și nu la ora 18.20, după cum este indicat în procesul-verbal de reținere, judecătorul a menționat că percheziția corporală și alte acțiuni similare au durat de la ora 15.30 până la 18.17. Din explicațiile procurorului, numai după rezultatele percheziției a fost luată decizia de a reține reclamantul la ora 18.20. Judecătorul a reținut că, până la ora 18.20, reclamantul nu a fost lipsit de libertate, iar ofițerul de urmărire penală ar fi avut dreptul de a preveni o eventuală „evadare” sau comunicare cu alte persoane a reclamantului pe parcursul percheziției. Curtea a invitat părțile să răspundă la următoarele întrebări: A existat o violare a art. 5, §1 CEDO? În particular, a fost reținerea reclamantului la 9 februarie 2010 între orele 15.30 și 18.20 „legală” conform acestei prevederi? informație disponibilă: <http://www.lhr.md/news/360.html>; <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-116631>

¹⁰² Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-108787>

a fi oficial reținută, nu a fost inclusă în termenul de reținere¹⁰³. Orice măsură procesuală care necesită timp, cum ar fi spre exemplu audierea ori cercetarea la fața locului în cazul infracțiunilor în flagrant delict, trebuie inclusă în termenul de 72 de ore. Un caz mai recent denotă faptul că lucrurile la acest capitol nu s-au schimbat în practica organelor de urmărire penală¹⁰⁴.

Încălcarea termenului de reținere este o practică des întâlnită în activitatea poliției din Republica Moldova. În termenul de reținere trebuie să fie inclus timpul efectuării măsurilor procesuale imediat precedente completării actului de reținere, în situația în care persoana este efectiv constrânsă în libertatea sa de mișcare pe parcursul efectuării acestor măsuri, care în fapt constituie privarea de libertate *lato sensu*.

În baza celor expuse susținem inițiativa *de lege ferenda* a unor autori de specialitate¹⁰⁵ de completare a art. 166, alin. 5, CPP privind includerea în termenul reținerii timpul consumat pentru toate acțiunile precedente perfectării procesului-verbal de reținere în care a fost antrenat reținutul.

---

¹⁰³ §54. În speță, niciun mandat de reținere nu a fost emis împotriva reclamantului. Prin ordonanța din 16 iulie 2003, procurorul a dispus arestarea preventivă provizorie a reclamantului pe o durată de trei zile. Cu toate acestea, perioada indicată în mod expres în ordonanță, și anume de la 16 iulie 2003 ora 22.00, la 18 iulie 2003 ora 22.00, nu corespunde de fapt decât cu două zile de arestare preventivă. §55. Curtea notează în această privință că, în conformitate cu dreptul intern, mandatul de arestare era emis în temeiul ordonanței procurorului și că nu putea acoperi decât aceeași perioadă ca cea prevăzută de ordonanță. În speță, chiar dacă mandatul de arestare preventivă nu indica ora începând de la care măsura devenea efectivă, acesta nu putea constitui un temei legal pentru perioada precedentă care nu era menționată în ordonanță. §56. Prin urmare, având în vedere ceea ce precedă, Curtea consideră că lipsirea de libertate a reclamantului din 16 iulie 2003, de la ora 10.00 la ora 22.00, nu avea un temei legal în dreptul intern. Hot. disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-122815>

¹⁰⁴ Unele argumente invocate de avocatul I. V. în contestația asupra procesului-verbal de reținere: conform înregistrărilor video care au fost efectuate, se constată că U. V. a fost reținut în flagrant la intersecția str. Vasile Alecsandri cu str. București, în data de 20.06.2014, la 11.30, după care a fost escortat la sediul MAI, unde i s-a făcut percheziție corporală. Întocmirea procesului-verbal de reținere s-a început la ora 14.45, fapt prin care au fost grav încălcate prevederile art. 167, alin. (1), CPP, care prevede întocmirea procesului-verbal în termen de până la trei ore. În procesul-verbal de reținere a bănuțului U. V. se indică ora reală de reținere (de facto) 14.40, ceea ce nu corespunde adevărului. Astfel, se constată reținerea bănuțului fără întocmirea procesului-verbal de reținere mai mult de trei ore. Informație disponibilă: <http://deschide.md/ro/news/investigatii/2551/Vadim-Ungureanu-ar-putea-fi-ELIBERAT--Re%C8%9Binerea-a-fost-ILEGAL%C4%82.htm>

¹⁰⁵ *Arest și măsurile preventive și privative de libertate, Compatibilitatea cu prevederile Art. 5 CEDO și jurisprudența relevantă a CtEDO*; disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/file/studii/studii_srsj/Studiu_de_compatibilitate_cu_prevederile_art._5_din_CEDO-MJ-2014.pdf, p. 33.

2.2.4. Controlul de legalitate a reținerii

Legea prevede mai multe posibilități de verificare a legalității procedurii de reținere în procesul penal. În primul rând, persoana reținută urmează, conform legii¹⁰⁶, să fie eliberată chiar de organul care a reținut-o până la expirarea termenului de reținere, în cazurile în care:

- nu s-au confirmat motivele verosimile de a bănuși că persoana reținută a săvârșit infracțiunea;
- lipsesc temeiuri de a priva în continuare persoana de libertate;
- organul de urmărire penală a constatat la reținerea persoanei o încălcare esențială a legii.

O altă măsură de autocontrol este impusă de lege pentru ofițerii de poliție care au realizat reținerea și nu au înregistrat-o în mod corespunzător în termen de cel mult 3 ore de la momentul aducerii persoanei reținute la organul de urmărire penală¹⁰⁷. Eliberarea în acest caz poate fi solicitată de apărător și poate fi dispusă de procuror.

Procurorul are posibilitate să realizeze în mod operativ controlul asupra legalității reținerii persoanei¹⁰⁸, deoarece, în termen de până la 3 ore de la reținere, persoana care a întocmit procesul-verbal prezintă procurorului o comunicare în scris referitoare la reținere¹⁰⁹. Dacă procurorul consideră că fie reținerea nu este justificată, fie a fost aplicată cu nerespectarea regulilor procedurale, persoana care a întocmit procesul-verbal trebuie să dispună eliberarea imediată a persoanei reținute.

Persoana reținută urmează a fi eliberată dacă instanța de judecată nu a autorizat arestarea preventivă a persoanei solicitată de procuror¹¹⁰.

În practica judiciară, refuzul de a satisface demersul de arestare poate fi și din cauza încălcării normelor procesual penale ce reglementează procedura reținerii și respectarea drepturilor persoanei reținute. Judecătorul de instrucție poate solicita să fie verificată legalitatea reținerii doar odată cu depunerea demersului de aplicare a arestului, deși în practică, nu întotdeauna, judecătorul de instrucție reacționează anume la chestiunea legalității reținerii, după cum este solicitat de persoana reținută.

---

¹⁰⁶ Art. 174, alin. 1, pct. 1-3 și 5, CPP.

¹⁰⁷ Art. 166, alin. 4, CPP.

¹⁰⁸ Art. 52, alin. 1, pct. 13, CPP.

¹⁰⁹ Art. 167, alin. 1, CPP.

¹¹⁰ Art. 174, alin. 1, alin. 5, CPP.

Potrivit *Raportului privind respectarea dreptului la libertate la faza urmării penale în Republica Moldova*¹¹¹, nu întotdeauna judecătorul de instrucție „reacționează” atunci când demersul de arestare a bănuțitului sau învinutului reținut este înregistrat în cancelaria judecătorei după expirarea termenului prevăzut de lege sau, uneori, chiar și de reținere a acestor persoane, iar sarcina judecătorului de instrucție se rezumă la verificarea doar a caracterului justificat sau nejustificat al măsurii preventive de arest și nu a măsurii de constrângere de reținere. De obicei, acest element este conexas cu fondul justificării arestului și judecătorul nu se pronunță expres asupra acestui aspect, îndreptându-și atenția mai degrabă spre procedura arestului și nu a reținerii¹¹².

Cel mai eficient control al procedurii prejudiciale este controlul judiciar al acesteia, dar, în ceea ce privește verificarea legalității reținerii de către judecătorul de instrucție, în practica judiciară există anumite dificultăți, care fac această modalitate de control ineficientă.

Prin acțiuni ale organului de urmărire penală, pasibile de a fi contestate, se înțeleg: actele procedurale, adică documentele prin care se consemnează orice acțiune procesuală prevăzută de CPP, precum și acțiunile prin care persoana cu funcții de răspundere a depășit atribuțiile sale de serviciu¹¹³.

Participanții procesului care contestă legalitatea reținerii separat, în afara procedurii de examinare a demersului de arestare¹¹⁴, au interpretat că reținerea persoanei bănuțite de infracțiune se referă la „alte acțiuni care afectează drepturile și libertățile constituționale ale persoanei”, dat fiind faptul că legea nu admite expres controlul judiciar al procedurii de reținere.

---

¹¹¹ Vladislav Gribincea, Raisa Botezatu, Tudor Osoianu, *Raport privind respectarea dreptului la libertate la faza urmării penale în Republica Moldova*, Fundația Soros-Moldova, Ch., 2013, p. 21, disponibil: http://soros.md/files/publications/documents/Raport_Respectarea_Dreptului_print.pdf

¹¹² *Studiu de compatibilitate: Arest și măsurile preventive și privative de libertate, Compatibilitatea cu prevederile Art. 5 CEDO și jurisprudența relevantă a CtEDO*; studiu disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/file/studii/studii_srsj/Studiu_de_compatibilitate_cu_prevederile_art._5_din_CEDO-MJ-2014.pdf, p. 8, 9.

¹¹³ Pct. 5.1, Hotărârea Plenului CSJ nr. 7 din 04.07.2005 Cu privire la practica asigurării controlului judecătorec de către judecătorul de instrucție în procesul urmării penale, disponibilă: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=9

¹¹⁴ Art. 313, alin. 2, pct. 3, CPP.

Practica judiciară în acest sens nu este una stabilă sau coerentă, astfel de solicitări fie sunt admise spre examinare, fie sunt respinse pe motiv de lipsă a competenței judecătorului de instrucție. Altă dificultate în această procedură constă în obligația de a anticipa sesizarea judecătorului de instrucție¹¹⁵ prin adresarea unei plângeri similare procurorului. În acest caz, apărătorul sau învinuitul sunt în drept a sesiza judecătorul de instrucție dacă procurorul nu va răspunde în termen stabilit (15 zile), ori va respinge plângerea sau cererea. Procedura respectivă ar putea să dureze până la o lună¹¹⁶.

În ce privește controlul procedurii de reținere în momentul examinării demersului de arestare, practica este diferită¹¹⁷. Examinarea de către judecătorul de instrucție a contestației asupra procesului-verbal de reținere concomitent cu examinarea demersului de arestare pare a fi mai eficientă, deoarece, în caz de constatare a ilegalităților față de reținut, judecătorul ar reacționa prompt, practic, până la expirarea termenului de reținere. Problema este că această verificare a reținerii nu este prevăzută expres în competența judecătorului de instrucție în procedura de arestare¹¹⁸. În cazul verificării termenului reținerii și înregistrării demersului de arestare în instanța de judecată, încălcările respective pot fi invocate și din oficiu de instanța care examinează cazul¹¹⁹.

---

¹¹⁵ În ordinea art. 313, CPP.

¹¹⁶ §1. La 12 august 2012, în baza procesului-verbal de reținere, cetățeanul J. V. a fost reținut de colaboratorii de poliție în cadrul cauzei penale nr. 2012481152, intentate în baza art. 287, alin. (1) Cod penal. §2. Nefiind de acord cu procesul-verbal de reținere, J. V., în ordinea prevăzută de art. 313, CPP, s-a adresat cu plângere în Judecătoria Ciocana, mun.Chișinău, solicitând declararea nulității acestuia, considerând că a fost reținut ilegal, iar actul procesual a fost întocmit cu încălcarea normelor procesual penale. §3. Prin încheierea Judecătoria Ciocana, mun.Chișinău din 7 septembrie 2012, a fost admisă plângerea înaintată de către J. V. și declarat nul procesul-verbal de reținere din 12 august 2012, în privința ultimului; a se vedea Decizia CSJ 16 aprilie 2014, Dosarul nr. 1re-115/14: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2032

¹¹⁷ *Studiu de compatibilitate: Arest și măsurile preventive și privative de libertate, Compatibilitatea cu prevederile Articolului 5 din CEDO și jurisprudența relevantă a CtEDO*, disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/file/studii/studii_srsj/Studiu_de_compatibilitate_cu_prevederile_art._5_din_CEDO-MJ-2014.pdf, p. 8, 9.

¹¹⁸ Art. 307, 308, CPP.

¹¹⁹ În cazul în care procurorul a înaintat demersul cu privire la arestare cu depășirea a 69 de ore de la reținere, în cazul persoanelor majore, și 21 de ore, în cazul minorilor, instanța, în temeiul art. 230 CPP, în corelație cu prevederile stipulate în art. 166, alin. 7, CPP, urmează să adopte o încheiere prin care respinge demersul de arestare, iar persoana va fi pusă în libertate. A se vedea pct. 16 din Hotărârea Plenului CSJ nr. 1 din 15.04.2013 Despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu, disponibilă: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=48

Potrivit informației plasate pe pagina web a asociației „Juriștii pentru Drepturile Omului”, în cauza Veh c. Moldovei (cererea nr. 69564/10, comunicată de CtEDO Guvernului în noiembrie 2012), reclamantul a sesizat Înalta Curte, invocând violarea art. 6 și 13 CEDO, deoarece nu au fost respectate prevederile legale de reținere și arestare a reclamantului și a lipsit un recurs intern efectiv pentru a contesta această măsură. În speță, avocatul reclamantului a solicitat la 31 octombrie 2010 ca declararea nulității procesului-verbal de reținere și eliberare a reclamantului să fie examinate împreună cu solicitarea procurorului privind plasarea reclamantului în detenție provizorie, iar judecătorul de instrucție a omis a se expune asupra legalității reținerii¹²⁰.

Într-o altă speță, avocatul a depus contestație adresată Procurorului General¹²¹, care a fost anexată la procesul-verbal de reținere, invocând totalitatea încălcărilor de procedură admise de către procuror, solicitând declararea nulității procesului-verbal de reținere. Cu o plângere similară, avocatul a sesizat judecătorul de instrucție, care urma să examineze demersul de arestare a clientului său, care a fost reținut, solicitând declararea nulității procesului-verbal de reținere și dispunerea eliberării imediate de sub strajă a bănuitului. Până la ora depunerii plângerii în adresa instanței, apărarea nu a primit niciun răspuns la această contestație¹²².

---

¹²⁰ La 31 octombrie 2010, judecătorul de instrucție a admis demersul procurorului și a dispus plasarea reclamantului în detenție provizorie pe o durată de 30 de zile începând cu data 28 octombrie 2010, ora 21.30. Judecătorul de instrucție și-a motivat soluția prin necesitatea derulării efective a urmăririi penale. El nu a răspuns la solicitările reclamantului privind legalitatea reținerii. Potrivit unei decizii din 10 noiembrie 2010, Curtea de Apel Chișinău a respins recursul ca nefondat, precizând că există motive plauzibile de a suspecta că reclamantul a comis o infracțiune, iar în ceea ce privește argumentele avocatului, acestea au fost declarate nefondate, fără a oferi detalii. Reclamantul a fost menținut în detenție provizorie până la data de 14 aprilie 2011. La 12 august 2011, Judecătoria Buiucani a achitat reclamantul. Această sentință a fost definitivă. Curtea a invitat părțile să răspundă la următoarele întrebări: A fost privat reclamantul de libertate contrar art. 5, §1 CEDO? În particular, privarea sa de libertate în perioada 28 și 31 octombrie 2010 a fost conformă prevederilor legale? A dispus reclamantul, conform art. 5, §4 CEDO, de o procedură efectivă pentru a contesta legalitatea detenției sale în perioada 28-31 octombrie 2010? informație disponibilă: <http://www.lhr.md/news/350.html> La 07.10.2014, CtEDO a emis Decizia de inadmisibilitate în această cauză pentru neepuizarea remediilor naționale. A se vedea Raportul anual al Agentului Guvernamental al Republicii Moldova pentru anul 2014, p. 37; disponibil: http://crjm.org/wp-content/uploads/2015/03/AG_RAPORT_ANUAL_2014.pdf

¹²¹ În conformitate cu prevederile art. 299 și 299/1, CPP.

¹²² <http://deschide.md/ro/news/investigatii/2551/Vadim-Ungureanu-ar-putea-fi-ELIBERAT-Re%C8%9Binerea-a-fost-ILEGAL%C4%82.html>

În acest caz, avocatul a utilizat concomitent două modalități de contestare a legalității reținerii. Dacă nu vor fi admise cerințele sale în cadrul ședinței de examinare a demersului de arestare, avocatul mai are o posibilitate de a se adresa judecătorului de instrucție¹²³.

2.3. Asistența juridică garantată de stat în Republica Moldova

2.3.1. Organizarea asistenței juridice garantate de stat

Sistemul de asistență juridică garantată de stat (în continuare, SAJGS) în Republica Moldova și-a început activitatea la 1 iulie 2008, odată cu intrarea în vigoare a Legii nr. 198¹²⁴, deoarece, până la adoptarea acesteia, de fapt, un sistem ca atare de acordare a asistenței juridice garantate de stat nu a existat, ci doar elemente dispersate ale acestuia.

Cele mai importante aspecte ale noul sistem prevăzut de Asistență Juridică Garantată de Stat (în continuare, AJGS) sunt următoarele:

- un model nou de organizare a serviciilor de acordare a asistenței juridice garantate de stat, și anume crearea Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat (CNAJGS, în continuare) și Oficiile Teritoriale ale acestuia (OT, în continuare).
- un spectru mai larg de servicii incluse în asistența juridică acoperită din mijloacele financiare ale statului, și anume asistența primară și asistența calificată, inclusiv pentru cauze civile, contravenționale și de contencios administrativ, și prevederea expresă a asistenței juridice pentru perioada reținerii sau arestării în cadrul unei proceduri penale sau contravenționale;
- un sistem mixt de prestare a serviciilor de asistență juridică garantată de stat, format din parajuriști și asociații obștești pentru asistența primară, avocați publici și avocați la cerere pentru asistența calificată.

---

¹²³ În ordinea prevăzută de art. 313, CPP; avocatul în cauză a fost disponibil a comunica ceretătorilor că a renunțat la a doua cale de contestare a legalității reținerii, deoarece procurorii au renunțat la demersul de arestare și au eliberat bănuitul reținut.

¹²⁴ Din 26 iulie 2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat (în continuare, LAJGS). Odată cu implementarea prevederilor acestei legi, aceasta a fost supusă periodic unor revizuri legislative în vederea eficientizării acesteia: LP196 din 12.07.13, MO167-172/02.08.13 art. 556; LP112 din 18.05.12, MO149-154/20.07.12 art. 488; LP306-XVI din 25.12.08, MO30-33/13.02.09 art. 77.

Sistemul de acordare a asistenței juridice garantate de stat este administrat de Ministerul Justiției; Baroul Avocaților¹²⁵; Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat și oficiile lui teritoriale.

Ministerul Justiției (MJ) este instituția care elaborează politici în domeniu, monitorizează procesul de implementare a normelor în domeniul asistenței juridice garantate de stat și procesul de evaluare a calității acestei asistențe¹²⁶, iar CNAJGS contribuie la adoptarea politicilor relevante, administrând procesul de acordare a asistenței juridice garantate de stat și prezentând Guvernului raportul anual de activitate¹²⁷. Cu Uniunea Avocaților (UA), CNAJGS se află în raport de coordonare¹²⁸ a unor funcții pe care le exercită, de ex., la stabilirea criteriilor de evaluare a calității acestei asistențe și a criteriilor de selectare a avocaților pentru acordarea asistenței juridice calificate¹²⁹.

CNAJGS este un organ colegial cu statut de persoană juridică de drept public, format din 7 membri, dintre care 2 – desemnați de MJ, 2 – de UA. Deci CNAJGS este un organ semiindependent, iar instituirea acestuia a permis MJ și UA a se distanța de funcții improprii, pentru a nu afecta imaginea de imparțialitate în societate¹³⁰.

Deoarece CNAJGS este un organ colegial, LAJGS prevede un aparat administrativ care ar asigura funcționarea acestuia, asigură activitatea de secretariat a Consiliului Național¹³¹. Aparatul administrativ este format din Directorul executiv și alți angajați.

Pentru îndeplinirea funcțiilor puse în seama CNAJGS, Legea cu privire la AJGS prevede, de asemenea, crearea OT ale CNAJGS, care sunt persoane juridice de drept public și funcționează în orașele (municipiile) de reședință a

---

¹²⁵ Considerăm corect a utiliza sintagma Uniunea Avocaților, deoarece, potrivit art. 35 al Legii cu privire la avocatură, Uniunea, și nu Baroul, este organul de autoadministrare al avocaților.

¹²⁶ A se vedea art. 9 al Legii cu privire la AJGS referitor la funcțiile Ministerului Justiției.

¹²⁷ A se vedea art. 11 al Legii cu privire la AJGS.

¹²⁸ CNAJGS este un organ semiindependent, iar instituirea acestuia a permis MJ și UA a se distanța de funcții improprii, pentru a nu afecta imaginea de imparțialitate în societate.

¹²⁹ A se vedea art. 10 și 11, LAJGS.

¹³⁰ Martin Gramaticov, Nadejda Hriptievski, *Evaluare asupra impactului Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat din Republica Moldova*, Chișinău, 2012, p. 14. Disponibil: http://www.soros.md/files/publications/documents/LAA%20Assessment_ro.pdf; http://cnaajgs.md/fileadmin/fisiere/documente/Informatie_utilita/Evaluare_asupra_impactului_Legii_cu_privire_la_asisten.pdf

¹³¹ A se vedea art. 13, alin. 4 al Legii cu privire la AJGS.

curților de apel. Astfel, OT asigură legătura directă cu potențialii beneficiari / solicitanți de AJGS și cu prestatorii de aceste servicii, precum și cooperarea cu organele de urmărire penală, procuratura și instanțele de judecată, necesară pentru asigurarea efectivă a dreptului la asistență juridică a persoanelor care întrunesc condițiile legii¹³².

2.3.2. Tipurile asistenței juridice garantate de stat

Legea cu privire la AJGS prevede două tipuri de asistență juridică garantată de stat, în funcție de obiectul asistenței și subiectul care este investit cu dreptul de a presta, și anume: *asistența juridică primară* și *asistența juridică calificată*.

Asistența juridică primară – furnizare de informații privind sistemul de drept al Republicii Moldova, privind actele normative în vigoare, drepturile și obligațiile subiecților de drept, privind modalitatea de realizare și de valorificare a drepturilor pe cale judiciară și extrajudiciară; acordare de consultanță în probleme juridice; acordare de asistență în vederea întocmirii actelor juridice; acordare a altor forme de asistență, care nu intră în categoria de asistență juridică calificată și se acordă de parajuriști sau de asociațiile obștești specializate¹³³. Asistența juridică primară presupune acordarea unor servicii de informare juridică, explicații sau ajutor la întocmirea unor acte, dar care nu necesită reprezentarea ulterioară a beneficiarului în fața instanțelor de judecată sau a autorităților publice.

Parajuriștii reprezintă o noutate pentru sistemul juridic al Republicii Moldova. Ei încă urmează a fi instruiți și, *de facto*, trebuie creată o nouă specializare sau profesie. Esența parajuriștilor constă în amplasarea acestora cât mai aproape de comunitate, pentru a acorda asistență cât mai accesibilă și timpurie membrilor comunității. Parajuriștii nu sunt menși să înlocuiască avocații. Nici nu pot să-i înlocuiască, deoarece parajuriștii nu posedă cunoștințe și calificări pentru a reprezenta persoanele în instanță, ei având cunoștințe juridice limitate, în măsură să acorde asistență referitor la întrebările juridice simple ale populației, să ofere instruire elementare despre drepturile omului și să îndrepte persoana către un avocat calificat, în cazul când aceasta are o problemă juridică complexă.

---

¹³² A se vedea art. 14, LAJGS.

¹³³ A se vedea art. 2, 15-17 ale Legii cu privire la AJGS.

Asociațiile obștești specializate au fost incluse ca prestatori de servicii de asistență juridică primară dată fiind experiența bogată și numărul impunător de asociații obștești care acordă servicii de informare și consultanță, în special valoroase în zonele unde nu sunt suficienți avocați¹³⁴.

Asistența juridică calificată constituie acordarea serviciilor juridice de consultanță, reprezentare și/sau apărare în fața organelor de urmărire penală, în instanțele judecătorești pe cauze penale, contravenționale, civile sau de contencios administrativ, reprezentare în fața autorităților administrației publice¹³⁵. Acest gen de asistență juridică garantată de stat presupune existența unui conflict care trebuie soluționat prin intermediul organelor de drept sau al autorităților publice, în fața cărora beneficiarul poate fi asistat, consultat, apărat și reprezentat de avocat.

Profesia de avocat poate fi exercitată de persoana care are cetățenia Republicii Moldova, are capacitate deplină de exercițiu, are diplomă de licențiat în drept sau echivalentul acesteia, se bucură de o reputație ireproșabilă și a fost admisă în profesia de avocat¹³⁶.

Dreptul de a desfășura activitatea de avocat i se conferă, prin licență, doar persoanei care a susținut examenul de calificare, s-a încadrat într-o formă de exercitare a profesiei și a depus jurământul¹³⁷. Profesia de avocat este liberă și independentă, cu organizare, funcționare și conducere autonomă, stabilite în condițiile Legii cu privire la avocatură. Avocații sunt obligați prin lege să fie membri ai Uniunii Avocaților, care este organul de autoadministrare a profesiei¹³⁸. Asistența juridică calificată se acordă de către avocați publici și

---

¹³⁴ A se vedea art. 17, LAJGS.

¹³⁵ A se vedea art. 2 și 29 ale Legii cu privire la AJGS.

¹³⁶ Art. 10, alin. 1, Legea Nr. 1260 din 19.07.2002 Cu privire la avocatură (Publicată: 04.09.2010 în Monitorul Oficial Nr. 159, art. Nr. 582). Potrivit alin. 2 al art. 10, sunt scutite de efectuarea stagiului profesional și de examenul de calificare persoanele care dețin titlul de doctor, precum și cele care au cel puțin 10 ani vechime în muncă în funcția de judecător sau procuror dacă, în termen de 6 luni după demisia din funcțiile respective, au solicitat eliberarea unei licențe pentru exercitarea profesiei de avocat. De aceleași drepturi și în aceleași condiții beneficiază și persoanele care, după demisia din funcția de judecător ori de procuror, au continuat să activeze în domeniul dreptului; disponibilă: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=335889>

¹³⁷ A se vedea art. 14, alin. 1 al Statutului profesiei de avocat Nr. 302 din 08.04.2011 (Publicat: 08.04.2011 în Monitorul Oficial Nr. 54-57, art Nr. 220; adoptat de Congresul Uniunii Avocaților din 29 ianuarie 2011), disponibil: <http://lex.justice.md/md/338035/>

¹³⁸ Potrivit art. 35 al Legii cu privire la avocatură nr. 1260-XV din 19.07.2002 (republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 159/582 din 04.09.2010).

avocați care acordă asistență juridică la cerere¹³⁹. Pentru a asigura acordarea asistenței juridice calificate, oficiul teritorial încheie cu avocatul public sau cu avocatul care urmează să acorde astfel de servicii la cerere un contract, conform modelelor aprobate de CNAJGS.

Birourile de avocați publici sunt create în localitățile de reședință ale oficiilor teritoriale. Consiliul Național poate decide crearea birourilor de avocați publici și în alte localități.

Dezvoltarea asistenței juridice garantate de stat din Moldova a fost susținută semnificativ prin crearea proiectului-pilot al Biroului Avocaților Publici în Chișinău, având susținerea financiară din partea Programului de Drept al Fundației Soros-Moldova. Printre principiile de activitate ale avocaților publici ținem să subliniem următoarele¹⁴⁰:

- constituie un oficiu comun al avocaților care oferă asistență juridică în cauze penale;
- oficiul se conduce de principii comune de apărare, care reies din Legea cu privire la avocatură și Codul Deontologic al Avocaților, precum și o serie de principii specifice, precum reprezentarea intereselor clientului până la soluționarea definitivă a cauzei;
- administratorul biroului, un avocat cu cel puțin 5 ani de experiență în calitate de avocat, este responsabil de asigurarea calității serviciilor oficiului;
- avocații publici discută cu fiecare client în condiții de confidențialitate până la prima audiere a acestuia, inclusiv cu clienții reținuți;
- fiecare avocat deține câte un dosar în apărare pentru fiecare client reprezentat, în care se includ probele scrise ale tuturor acțiunilor efectuate în cauza respectivă de către avocat și registrul serviciilor acordate, conform modelului stabilit de CNAJGS și altor recomandări ale acestuia;
- avocații oficiului lucrează în echipe, împărțind datele privind clienții reprezentați și discutând cele mai complicate cauze pentru a asigura cea mai bună apărare pentru client;
- biroul colectează datele necesare (cu excepția datelor cu caracter personal ce țin de client și a altor date care sunt confidențiale conform

---

¹³⁹ A se vedea art. 29, alin. 1, LAJGS.

¹⁴⁰ Roger Smith, consultant internațional, și Olga Rabei, consultant național, *Modul de Funcționare și Rolul Biroului Avocaților Publici în Moldova*, decembrie, 2013. Disponibilă: <http://www.cnajgs.md/ro/publicatii-rapoarte-si-cercetari>

standardelor avocatului), le analizează și le oferă Ministerului Justiției în procesul de reformare a asistenței juridice garantate de stat¹⁴¹.

Avocații publici acordă servicii prompte de asistență juridică, preluând cauza în cel mai scurt timp posibil din momentul solicitării, dar nu mai târziu de două ore din momentul parvenirii solicitării de acordare a asistenței juridice de urgență¹⁴². Avocații publici primesc o remunerare fixă, lunară, conform normelor stabilite de CNAJGS. Mărimea și modalitatea remunerării se stabilesc în contractul încheiat între oficiul teritorial competent și avocatul public sau biroul asociat de avocați publici, care prevede și modalitatea de raportare trimestrială a acestora¹⁴³. Avocații publici acordă asistență juridică calificată și de urgență conform graficului de serviciu întocmit de oficiul teritorial competent și regimului intern de lucru, prevăzut de regulamentul biroului¹⁴⁴.

Ecourile din partea clienților cu privire la serviciile prestate de avocații publici sunt bune sau foarte bune. Biroul a aplicat diverse practici menite să asigure clienților o apărare eficientă. Spre exemplu, avocații publici insistă în mod constant ca întrevăderea privată cu clientul să aibă loc înainte de primul interogatoriu al poliției. Ei insistă asupra necesității de a dispune de suficient timp pentru a pregăti apărarea și cer ca organele de executare a legii și instanțele să respecte termenele prevăzute de lege. Biroul de Avocați Publici își tratează toți clienții cu respect și încearcă să reprezinte clientul în general, ocupându-se și de alte nevoi care l-au adus pe client în sistem, nu numai de aspectele penale ale cazului¹⁴⁵.

Avocatul care acordă asistență juridică calificată la cerere este persoana care, în condițiile Legii cu privire la avocatură, a obținut dreptul de a practica activitatea de avocat și care poate fi solicitată să acorde asistență juridică calificată din contul mijloacelor destinate acordării asistenței juridice garantate de stat. Avocații care doresc să presteze astfel de servicii depun o cerere la

---

¹⁴¹ Ibidem.

¹⁴² A se vedea art. 9 al Hotărârii CNAJGS cu privire la aprobarea Regulamentului de activitate al avocaților publici nr. 18 din 06.10.2008 (Monitorul Oficial nr. 47-48/173 din 03.03.2009).

¹⁴³ A se vedea art. 22 al Hotărârii CNAJGS cu privire la aprobarea Regulamentului de activitate al avocaților publici.

¹⁴⁴ A se vedea art. 22 al Hotărârii CNAJGS cu privire la aprobarea Regulamentului de activitate al avocaților publici.

¹⁴⁵ Martin Gramaticov, Nadejda Hriptievski, *Evaluare asupra Impactului Legii cu Privire la Asistența Juridică Garantată de Stat din Republica Moldova*, Chișinău, 2012, p. 33.

CNAJGS și încheie contracte de prestare a astfel de servicii cu oficiul teritorial competent¹⁴⁶. Conform datelor statistice, cel mai mare volum de asistență juridică calificată garantată de stat este acordată de către avocații la cerere¹⁴⁷.

În cazul în care în circumscripția unei judecătoriai nu activează avocați înscriși în lista avocaților care acordă asistență juridică la cerere sau cei înscriși nu pot răspunde solicitării, oficiul teritorial desemnează din oficiu un avocat din rândul celor care nu sunt înscriși în lista avocaților care acordă asistență juridică la cerere al cărui birou își are sediul în raza de activitate a oficiului teritorial respectiv. Avocatul desemnat este obligat să acorde asistență juridică calificată în volumul solicitat, dar care nu poate depăși 120 de ore pe an, beneficiind de remunerare în aceleași condiții ca și avocații care acordă asistență juridică la cerere¹⁴⁸.

În funcție de procedura de acordare și de etapa în care se acordă, asistența juridică garantată de stat poate fi clasificată în două categorii, și anume: *asistența juridică de urgență*¹⁴⁹ și *asistența juridică ordinară*¹⁵⁰.

De fapt, aceste două categorii nu se deosebesc substanțial, diferența esențială constând în modalitatea de acordare a acesteia și etapa procedurală. Astfel, asistența juridică de urgență se acordă tuturor persoanelor reținute, în cadrul unei proceduri penale sau contravenționale. Asistența de urgență se acordă până la momentul clarificării statutului persoanei: este eliberată sau deținută pentru efectuarea activităților de investigare, după care persoana este reprezentată conform regulilor generale aplicabile asistenței ordinare. Menirea asistenței de urgență este de a garanta dreptul fundamental al persoanei reținute – accesul prompt la avocat, cât mai curând posibil după reținerea persoanei. Astfel, asistența juridică de urgență se acordă cel târziu la 3 ore din momentul reținerii persoanei: organul care a efectuat reținerea anunță imediat, cel târziu în decurs de o oră din momentul reținerii, organul

---

¹⁴⁶ A se vedea art. 31 al Legii cu privire la AJGS.

¹⁴⁷ Veronica Mihailov-Moraru, Natalia Moloșag, Mihai Lupu, Victor Zaharia, *Studiul privind noi metode de acordare a asistenței juridice garantate de stat*, Chișinău, 2013, p. 26. Disponibilă: http://www.justice.gov.md/public/files/file/reforma_sectorul_justitiei/pilon3/studiu_cu_privire_la_noi_metode_de_acordare_a.pdf

¹⁴⁸ A se vedea art. 31 al Legii cu privire la avocatură.

¹⁴⁹ A se vedea art. 28 al Legii cu privire la AJGS.

¹⁵⁰ Legea nu utilizează noțiunea de „asistență ordinară”, dar o utilizăm în acest studiu pentru a putea distinge mai bine cele două tipuri de asistență.

teritorial al CNAJGS¹⁵¹. Avocatul trebuie să se prezinte pentru acordarea asistenței juridice de urgență în decurs de o oră și jumătate din momentul recepționării solicitării de la oficiul teritorial.¹⁵²

Accesul prompt la avocat în această etapă procedurală este deosebit de important, dată fiind vulnerabilitatea persoanei în primele momente ale reținerii și predispunerea organului care a efectuat reținerea spre determinarea persoanei să dea depoziții. Accesul rapid la avocat este important și pentru asigurarea bunei administrări a justiției, pentru a evita tortura și maltratarea reținuților sau pentru a insista asupra unei investigații eficiente a acestor ilegalități, și anume prin înaintarea cererilor de încetare a procedurilor inițiate ilegal, sau prin contestarea timpurie a măsurilor de constrângere și a altor acțiuni procedurale, precum și a declarațiilor obținute ilegal. În consecință pot fi încetate cauze care nici nu urmau să fie pornite.

Asistența juridică ordinară se acordă în decursul a 3 zile lucrătoare de la primirea solicitării de la persoană, rudă, organele de urmărire penală sau instanța de judecată, prin numirea avocatului de către oficiul teritorial al CNAJGS¹⁵³.

După cum s-a menționat, Legea cu privire la AJGS prevede un sistem mixt de prestatori de servicii de AJGS, și anume: avocați publici, avocați privați care acordă asistență juridică la cerere, asociații obștești autorizate și parajuriști.

După cum vedem, ambele modele de acordare a AJGS prezintă avantaje și dezavantaje. Experiența altor state, spre exemplu, a Marii Britanii și a Olandei, a demonstrat că existența unui sistem mixt, adică implicarea avocaților publici și a avocaților privați care acordă AJGS la cerere, este mai potrivită decât doar a unui model / tip de prestator de servicii, deoarece:

- coexistența mai multor modele, spre exemplu, a avocaților privați și a avocaților publici, creează o oarecare competiție între aceștia, ceea ce permite, pe de o parte, menținerea costurilor remunerărilor pentru AJGS la un nivel rezonabil, pe de altă parte, previne posibilitatea de monopolizare a pieței de către un prestator și, respectiv, posibilitatea acestuia de a dicta prețurile;

---

¹⁵¹ A se vedea art. 167, alin. 1°, CPP.

¹⁵² Art. 11 al Regulamentului cu privire la procedura de solicitare și desemnare a avocatului pentru acordarea asistenței juridice de urgență, aprobat prin Hotărârea Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat nr. 8 din 19 mai 2009, publicat în Monitorul Oficial nr. 114-116/410 din 06.07.2010.

¹⁵³ A se vedea art. 26 și 27 ale Legii cu privire la AJGS.

- avocații publici nu pot în niciun caz să acopere toate necesitățile, date fiind costurile care ar fi implicate, dar mai ales faptul că un birou asociat nu poate reprezenta interesele a doi sau mai mulți învinuți în același dosar, pentru care se invită avocați privați care acordă asistență la cerere;
- coexistența diferitor modele contribuie la sporirea calității serviciilor prestate prin schimbul de experiență și cooperare dintre aceștia¹⁵⁴.

Motivele pentru care s-a optat pentru un model mixt au fost legate, în special, de creșterea calității și accesibilității sistemului de asistență juridică garantată de stat, precum și de asigurarea rentabilității serviciilor de asistență juridică¹⁵⁵. Se consideră că o competiție între diversele tipuri de furnizori ar putea contribui la reducerea costurilor și la creșterea calității asistenței juridice¹⁵⁶.

2.3.3. Scopul și criteriile de acordare a asistenței juridice garantate de stat bănuților reținuți de poliție

Un scop special pentru acordarea asistenței juridice persoanelor reținute nu este prevăzut în LAJGS, dar, în general, obiectivele asistenței juridice garantate de stat sunt consemnate în preambulul acesteia: necesitatea protejării dreptului la un proces echitabil prevăzut de art. 6 CEDO; necesitatea asigurării accesului liber și egal la asistență juridică, prin organizarea și acordarea de asistență juridică garantată de stat, prin diminuarea impedimentelor economico-financiare din calea realizării accesului la justiție.

Deși se acordă pentru o perioadă relativ scurtă (până la 72 de ore din momentul reținerii), asistența juridică de urgență are un impact major asupra desfășurării de mai departe a cauzei, având scopul de a asista persoana în primele momente ale interacțiunii cu sistemul de justiție penală/contravențională¹⁵⁷.

---

¹⁵⁴ Ed Cape, Zaza Namoradze, *Apărarea penală efectivă în Europa de Est*, Chișinău, 2013 (capitolul cu privire la Republica Moldova scris de Nadejda Hriptievski).

¹⁵⁵ Martin Gramaticov, Nadejda Hriptievski, *Evaluare asupra impactului Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat din Republica Moldova*, Chișinău, 2012, p. 16. Disponibil: http://www.soros.md/files/publications/documents/LAA%20Assessment_ro.pdf; http://cnaigs.md/fileadmin/fisiere/documente/Informatie_utilita/Evaluare_asupra_impactului_Legii_cu_privire_la_asisten.pdf

¹⁵⁶ Ibidem.

¹⁵⁷ Alexandru Cocîrță, *Sistemul de asistență juridică garantată de stat din Moldova: scurtă analiză și perspective pentru asistența juridică în cauzele non-penale*, Chișinău, 2011, p. 38. Disponibil: http://www.cnaigs.md/uploads/asset/file/ro/244/Sistemul_de_ajgs_din_Moldova_scurta_analiza_si_perspective_pentru_ajgs_in_cauze_non-penale.pdf

Constrângerile fizice (aflarea într-un loc de detenție) și cele psihice (anxietatea produsă de reținere, incertitudinea în ceea ce privește motivele reținerii) cu care se confruntă persoana în astfel de situații provoacă starea de vulnerabilitate sporită, care necesită a fi atenuată prin asistența avocatului¹⁵⁸. Lipsa avocatului din primele momente de interacțiune a persoanei cu sistemul de justiție penală afectează cunoașterea, exercitarea și respectarea altor drepturi ale persoanei, dreptul la asistență juridică fiind perceput drept fundamentul pentru celelalte drepturi în apărare¹⁵⁹.

Menirea asistenței de urgență este de a garanta dreptul fundamental al persoanei reținute de a avea acces prompt la avocat cât mai curând posibil după reținere. Sarcina avocatului în astfel de situații este, printre altele, de a contribui la respectarea dreptului persoanei de a nu se autoincrimina. Acest drept presupune că învinuirea într-o cauză penală tinde să demonstreze vinovăția acuzatului fără a recurge la probe obținute prin metode coercitive sau de presiune împotriva voinței acuzatului. Accesul timpuriu la un avocat este parte a garanțiilor procedurale cărora li se va acorda atenție în mod particular când se va examina dacă o procedură a stins însăși esența privilegiului împotriva autoincriminării. De asemenea, accesul unei persoane deținute la un avocat este o garanție fundamentală împotriva maltratărilor¹⁶⁰.

Potrivit art. 1 al Regulamentului cu privire la procedura de solicitare și desemnare a avocatului pentru acordarea asistenței juridice de urgență (în continuare Regulament), acesta este elaborat în vederea executării prevederilor Constituției Republicii Moldova, Codului de procedură penală, Legii cu privire la avocatură, Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat și a altor acte normative naționale și internaționale la care Republica Moldova este parte.

Legea prevede că au dreptul la asistență juridică garantată de stat și acele persoane ce au nevoie de asistență juridică de urgență reținute în cadrul unui

---

¹⁵⁸ Ibidem.

¹⁵⁹ Green Paper from the Commission on Procedural Safeguards for Suspects and Defendants in Criminal Proceedings throughout the European Union, COM (2003), 75 final din 19 februarie 2003, p. 14: citat în lucrarea: Alexandru Cocîrță, *Sistemul de asistență juridică garantată de stat din Moldova: scurtă analiză și perspective pentru asistența juridică în cauzele non-penale*, Chișinău, 2011, p. 38.

¹⁶⁰ Salduz c. Turciei, Hotărârea CEDO (Marea Cameră) din 27 noiembrie 2008, par. 54, disponibilă: <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc/>; la fel, Pishchalnikov c. Rusiei, Hotărârea CEDO din 24 septembrie 2009, par. 69-71.

proces penal sau al unei proceduri contravenționale¹⁶¹. CPP al Republicii Moldova, de asemenea, prevede participarea obligatorie a bănuțitului, învinutului, inculpatului din momentul când s-a adus la cunoștință hotărârea organului de urmărire penală cu privire la reținere¹⁶².

Definiția asistenței juridice de urgență nu este în LAJGS, dar este dată în Regulament. Potrivit art. 2 al acestui Regulament, „asistența juridică de urgență este asistența juridică garantată de stat care se acordă oricărei persoane reținute în cadrul unui proces penal sau al unui proces contravențional pe întreaga perioadă a reținerii, inclusiv la examinarea demersului cu privire la aplicarea arestului preventiv¹⁶³”. Regulamentul, de fapt, extinde sfera de acordare a asistenței juridice de urgență și pentru persoanele față de care a fost înregistrat un demers de arestare în procesul penal. Propoziția a doua din acest articol, de asemenea, precizează prevederile art. 19 și 20 LAJGS, și anume că asistența juridică de urgență se acordă nu în toate cazurile reținerii contravenționale, dar numai „în cazurile în care organul (persoana cu funcție de răspundere) care a efectuat reținerea solicită instanței de judecată aplicarea sancțiunii contravenționale sub forma arestului contravențional”.

În cazul reținerii unei persoane suspectate de comiterea unei infracțiuni, asistența juridică este obligatorie, de aceea suspectul reținut este eligibil pentru asistență juridică garantată de stat, fără un test al mijloacelor. Deci orice persoană reținută într-o procedură penală sau contravențională are dreptul la asistența juridică de urgență¹⁶⁴, acordată gratuit tuturor reținuților în aceste proceduri, indiferent de statutul lor financiar, adică de posibilitățile de a achita serviciile de asistență juridică. Asistența juridică de urgență se acordă din contul mijloacelor financiare destinate asistenței juridice garantate de stat. La acordarea asistenței juridice de urgență, nivelul veniturilor beneficiarilor nu se ia în considerație și nu se verifică¹⁶⁵.

---

¹⁶¹ A se vedea art. 19, alin. 1, lit. (b) al LAJGS.

¹⁶² A se vedea art. 69, alin. 2, lit. a) al CPP; sunt relevante în acest sens și prevederile art. 64, alin. 2, pct. 1) și 4); art. 167, alin. 1¹, 2 și 2¹ CPP.

¹⁶³ Hotărârea CNAJGS privind aprobarea Regulamentului cu privire la procedura de solicitare și desemnare a avocatului pentru acordarea asistenței juridice de urgență nr. 8 din 19.05.2009 (Monitorul Oficial nr. 114-116/410 din 06.07.2010).

¹⁶⁴ A se vedea art. 20, alin. 1, lit. a), LAJGS.

¹⁶⁵ Art. 3 al Hotărârii CNAJGS privind aprobarea Regulamentului cu privire la procedura de solicitare și desemnare a avocatului pentru acordarea asistenței juridice de urgență.

2.3.4. Remunerarea pentru acordarea asistenței juridice garantate de stat în cauze penale

Pentru realizarea principiului liberului acces la asistență juridică, statul asigură organizarea și funcționarea instituțiilor responsabile de acordarea asistenței juridice garantate de stat, alocarea fondurilor bugetare necesare retribuirii serviciilor juridice prestate în conformitate cu prezenta lege¹⁶⁶.

Asistența juridică calificată, acordată în conformitate cu Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat, se achită integral din contul mijloacelor de la bugetul de stat și din alte surse neinterzise de lege, destinate pentru remunerarea avocaților care acordă asistență juridică calificată. Avocații privați care asigură asistența juridică la cerere sunt remunerați per caz, în unități convenționale egale cu 20 de lei, pentru acele acțiuni procesuale la care au participat¹⁶⁷.

Avocatul înscris în graficul de serviciu, aprobat lunar de către coordonatorul oficiului teritorial al CNAJGS, se remunerează cu 2 unități convenționale pentru disponibilitate într-o zi de odihnă sau în ziua de sărbătoare oficială, indiferent de faptul dacă a fost solicitat sau nu să acorde asistența juridică de urgență. Excepție fac cazurile în care avocatul de serviciu a refuzat o solicitare, dacă refuzul nu se datorează faptului că avocatul este deja antrenat în acordarea asistenței juridice de urgență într-o altă cauză conform graficului de serviciu.

Suplimentar la această sumă, pentru serviciile acordate în toată perioada reținerii persoanei, avocatul de serviciu care acordă asistență juridică de urgență se remunerează conform. art. 3-6, 8-12 ale Regulamentului privind cantitatea și metoda de remunerare a asistenței juridice calificate garantate

---

¹⁶⁶ Art. 5, LAJGS.

¹⁶⁷ A se vedea art. 3, Regulamentul privind cantitatea și metoda de remunerare a asistenței juridice calificate garantate de stat, aprobat prin Hotărârea CNAJGS nr. 22 din 19.12.2008, publicat: 23.01.2009 în Monitorul Oficial, Nr. 10-11, art. Nr. 29.

de stat¹⁶⁸. De asemenea, remunerarea avocatului care acordă asistență juridică de urgență se majorează cu 25 % dacă asistența juridică garantată de stat este acordată în zilele de odihnă sau în alte zile desemnate echivalente acestora, sau în zilele de sărbători oficiale.

Potrivit CNAJGS, timpul mediu per caz necesar avocaților privați care acordă asistență juridică la cerere constituie 41 de ore, cu o remunerare de 70 de lei, sau aproximativ 4,2 euro, pe oră¹⁶⁹. În consecință, prețul mediu per caz constituie 2870 de lei sau 175 de euro¹⁷⁰.

Unii avocați intervievați¹⁷¹ au menționat că, în caz de acordare a asistenței juridice persoanei reținute, sunt remunerați, în medie, cu 260 de lei/cauză (3 unități convenționale pentru prima întâlnire cu beneficiarul asistenței juridice calificate sau cu rudele acestuia, până la efectuarea acțiunilor procesuale, 5 unități convenționale pentru participarea la

---

¹⁶⁸ Ca și în cazul avocaților care acordă asistență juridică ordinară, avocații care acordă asistență juridică de urgență sunt remunerați suplimentar:

- 5 unități convenționale pentru participarea la fiecare ședință de judecată (primă instanță, instanță de apel sau recurs, căile extraordinare de atac) sau la desfășurarea fiecărei acțiuni procesuale;
- 3 unități convenționale pentru realizarea fiecăreia dintre acțiunile următoare: a) prima întâlnire cu beneficiarul asistenței juridice calificate sau cu rudele acestuia, până la efectuarea acțiunilor procesuale sau ședința de judecată; b) întrevvedere cu beneficiarul asistenței juridice calificate care se află în locurile de detenție (instituții penitenciare, izolatoare de detenție provizorie ale comisariatelor de poliție și ale Centrului Național Anticorupție), dar nu mai mult de cinci întrevederi pe o cauză penală sau contravențională pe tot parcursul procesului; c) informarea cu privire la materialele cauzei în faza pregătirilor pentru desfășurarea acțiunii procesuale sau a ședinței de judecată;
- 3 unități convenționale pentru întocmirea și depunerea cererilor în numele avocatului, legate de desfășurarea acțiunilor procesuale;
- 10 unități convenționale pentru întocmirea și depunerea de către avocat a contestației împotriva procesului-verbal cu privire la contravenție.

Avocatul care acordă asistență juridică la cerere în cazul unor infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave, precum și în cazul în care beneficiar al asistenței juridice este un minor, se remunerează suplimentar cu câte 1 unitate convențională pentru fiecare dintre acțiunile realizate.

¹⁶⁹ Ed Cape, Zaza Namoradze, *Apărarea penală efectivă în Europa de Est*, Chișinău, 2013 (Capitolul VI cu privire la Republica Moldova scris de Nadejda Hriptievski), p. 183, disponibil în engleză: <http://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/criminal-defence-20120604.pdf>. Calculat la rata de schimb de 16.3995 MDL pentru 1 euro.

¹⁷⁰ Ed Cape, Zaza Namoradze, *Apărarea penală efectivă în Europa de Est*, Chișinău, 2013 (Capitolul VI cu privire la Republica Moldova scris de Nadejda Hriptievski), p. 183.

¹⁷¹ Intervievați neformal în anul 2014.

perfectarea procesului-verbal de reținere, 5 unități convenționale pentru participarea la audierea bănuitului). Evident, la această sumă pot fi adăugate suplimente prevăzute de Regulament: pentru minori, pentru cauze cu infracțiuni deosebit grave etc. Această sumă se apropie de suma medie achitată pentru asistența de urgență. De exemplu, conform datelor statistice privind acordarea asistenței juridice garantate de stat de urgență de către oficiile teritoriale ale CNAJGS pentru anul 2013¹⁷², în Oficiul teritorial Comrat, suma medie alocată pentru AJU a fost de 281,28 lei/cauză.

În conformitate cu o recomandare mai veche a Consiliului Baroului¹⁷³, care a fost abrogată în 2012, era sugerat pentru cazurile penale un comision minim de 5000 de lei pentru preluarea cazului (de două ori mai mult decât media remunerării cazurilor de asistență juridică garantată de stat), plus o taxă de plătit pentru fiecare ședință de judecată¹⁷⁴. Comparativ cu această recomandare, remunerarea pentru asistența juridică gratuită este foarte joasă. Cu toate acestea, în interviuri, avocații care acordă servicii de asistență juridică au subliniat faptul că piața privată variază și doar un număr redus de avocați percep taxe apropiate de recomandări¹⁷⁵.

Conform recomandării în vigoare a Consiliului Uniunii Avocaților, este propus un diapazon rezonabil și recomandabil pentru mărimea tarifelor orare ale avocaților din Republica Moldova, între 50 și 150 de euro/oră, deși avocații sunt absolut liberi să-și stabilească tarifele orare și în afara diapazonului menționat. Stabilirea unor tarife orare mai mari de 150 de euro/oră sau mai mici de 50 de euro/oră va depinde exclusiv de înțelegerea părților¹⁷⁶. Drept exemplu de abordare a tarifelor fixe recomandăm: 1000 de lei – tarif fix pentru participare la fiecare ședință de judecată în instanțele de orice nivel sau la

---

¹⁷² Disponibil: <http://www.cnajgs.md/ro/date-statistice?page=2>

¹⁷³ Recomandările Consiliului Baroului cu privire la suma taxelor percepute pentru diferite categorii de cauze, adoptate de Consiliul Baroului la 29 decembrie 2005, publicate în *Avocatul Poporului*, Nr. 1 din 2006.

¹⁷⁴ Ed Cape, Zaza Namoradze, *Apărarea penală efectivă în Europa de Est*, Chișinău, 2013 (capitolul VI cu privire la Republica Moldova scris de Nadejda Hriptievski), p. 183.

¹⁷⁵ Ibidem.

¹⁷⁶ Pct. 5 al Recomandărilor privind cuantumul onorariilor avocaților și compensarea de către instanțele de judecată a cheltuielilor de asistență juridică la suma taxelor percepute pentru diferite categorii de cauze, aprobate de Consiliul Uniunii Avocaților din Republica Moldova, Decizia nr. 2 din 30.03.2012, publicată în *Avocatul Poporului*, Nr. 3-4, 2012 din 2006. Disponibilă: <http://www.avocatul.md/files/documents/Recomandari%20onorarii%202012.pdf>

desfășurarea fiecărei acțiuni procesuale; 2750 lei – tarif fix pentru realizarea fiecăreia dintre acțiunile următoare: prima întâlnire cu beneficiarul asistenței juridice calificate sau cu rudele acestuia; întrevvedere cu beneficiarul asistenței juridice calificate care se află în detenție, dar nu mai mult de cinci întrevvederi în cauză; studierea materialelor cauzei în faza pregătirilor pentru desfășurarea acțiunii procesuale etc.¹⁷⁷.

Unii avocați intervievați¹⁷⁸ au declarat că primesc pentru asistența juridică garantată de stat, inclusiv asistență juridică de urgență persoanelor reținute, în medie, pe lună, câte 4-5 mii de lei în caz de acordare a asistenței juridice persoanelor reținute. În principiu, ei susțin că sumele ar fi aproape de a fi atractive, în cazul în care ei ar beneficia și de compensații pentru cheltuieli, cel puțin pentru transport. Deși Regulamentul prevede, foarte puțini avocați raportează cheltuielile, procedura fiind una dificilă și birocratică.

CNAJGS a aprobat remunerarea unui avocat public cu suma de 6785 de lei lunar din ianuarie 2012¹⁷⁹. Aceasta este suma brută, sub rezerva impozitelor suplimentare și a deducerilor prevăzute de lege. Spațiul pentru birouri și costurile sunt, de asemenea, plătite din bugetul prevăzut pentru asistența juridică.

Pentru acordarea asistenței juridice garantate de stat, în anul 2013, au fost implicați 490 de avocați care acordă asistență juridică la cerere și 12 avocați publici, din numărul total de 1754 de avocați¹⁸⁰. Pentru comparație, în anul 2010 erau incluși în listele CNAJGS 331 de avocați¹⁸¹, adică, în 3 ani, numărul avocaților încadrați în SAJGS a crescut cu 22,5%.

Deși prestarea asistenței juridice în bază de contract cu beneficiarii este mai profitabilă, numai 44% din avocații respondenți la chestionar au menționat că remunerarea oferită îi motivează să activeze în sistemul de asistență juridică garantată de stat, 39% au susținut că remunerarea oferită îi motivează parțial, iar 17% din respondenți au indicat că remunerarea oferită

---

¹⁷⁷ A se vedea **Anexa nr. 2** a Recomandărilor UA din 30.03.2012.

¹⁷⁸ Intervievați neformal în 2014.

¹⁷⁹ Hotărârea CNAJGS nr. 12 din 3 noiembrie 2011 cu privire la cuantumul remunerării avocaților publici.

¹⁸⁰ Raportul de activitate al CNAJGS pentru anul 2013. Disponibil: http://www.cnajgs.md/uploads/asset/file/ro/203/Raportul_de_activitate_al_CNAJGS_2013.pdf

¹⁸¹ Ibidem.

nu constituie un factor motivant pentru a activa în sistemul de asistență juridică garantată de stat¹⁸².

Printre alți factori motivați pentru a acorda asistența juridică garantată de stat, avocații indică volumul nu prea mare de lucru; dorința de acumulare a experienței (în special, cei fără de experiență); instruirea și suportul metodic oferit de către sistemul de asistență juridică garantată de stat.

Inevitabil, o remunerație mai proastă afectează motivația de a oferi asistență juridică de calitate¹⁸³. În același timp, după cum afirmă anumite persoane cu care au discutat cercetătorii, banii sunt un factor motivațional limitat pentru unii dintre avocații care iau parte la sistemul de asistență juridică garantată de stat¹⁸⁴.

Conform unora, motivația de a lucra pe cazurile cu finanțare publică este o bună oportunitate pentru avocații tineri de a acumula experiență și de a construi o bază de clienți. O perspectivă mai cinică este că o mică parte dintre avocații din oficiu folosesc sistemul spre a lua bani atât de la sistemul de asistență juridică garantată de stat, cât și de la client¹⁸⁵.

---

¹⁸² Igor Ciobanu, Victor Zaharia, *Mecanismul actual de monitorizare a calității asistenței juridice garantate de stat*, Chișinău, 2013, P. 33-34, Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/file/reforma_sectorul_justitiei/pilon3/Raport_MECANISMUL_ACTUAL_DE_MONITORIZARE_A_CALITII_ASISTENEI_JURIDICE_GARANTATE_DE_STAT.Pdf

¹⁸³ Martin Gramaticov, Nadejda Hriptievski, *Evaluare asupra impactului Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat din Republica Moldova*, Chișinău, 2012, p. 36. Disponibilă: http://www.soros.md/files/publications/documents/LAA%20Assessment_ro.pdf

¹⁸⁴ Ibidem.

¹⁸⁵ Ibidem.

3. Dreptul de a fi informat

3.1. Cadrul normativ și conformitatea acestuia cu standardele CEDO și UE

Constituția Republicii Moldova, Codul de procedură penală (CPP), Codul contravențional (CC), precum și alte legi speciale prevăd dreptul persoanei reținute de a fi informat cu privire la drepturile sale, motivele reținerii, conținutul bănuielii și încadrarea juridică a faptelor infracționale de săvârșirea cărora este suspectat. Aceste prevederi, care vor fi analizate mai jos, corespund în mare măsură garanțiilor menite să reducă arbitrariul și să asigure caracterul echitabil al procedurilor penale, prevăzute de art. 5 (2) al CEDO¹⁸⁶ și art. 6 (3) (a) al CEDO¹⁸⁷.

Jurisprudența CtEDO a evidențiat faptul că autoritățile trebuie să se asigure că persoana bănuită a primit informațiile și cunoaște drepturile sale¹⁸⁸, faptul că persoana reținută cunoaște atât durata și motivul reținerii, cât și drepturile și obligațiile de care dispune în cazul reținerii, precum și faptul că persoanei lipsite de libertate trebuie să i se aducă la cunoștință de către autoritatea statului, în termeni simpli, nejuridici, pe care îi poate înțelege, care sunt elementele de fapt și de drept care au determinat luarea măsurii¹⁸⁹. Mai mult ca atât, persoana trebuie să aibă posibilitatea de a contesta măsura

---

¹⁸⁶ Orice persoană arestată trebuie să fie informată, în cel mai scurt termen și într-o limbă pe care o înțelege, asupra motivelor arestării sale și asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa.

¹⁸⁷ Orice acuzat are dreptul să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, despre natura și cauza acuzației aduse împotriva sa.

¹⁸⁸ CtEDO, Panovits c. Cipru, 11 decembrie 2008, pct. 72-73, [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-90244#{„itemid”:\[„001-90244”\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-90244#{„itemid”:[„001-90244”]})

¹⁸⁹ CtEDO, Van der Leer c. Olanda, 21.02.1990, par. 28, disponibilă: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57620#{„itemid”:\[„001-57620”\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57620#{„itemid”:[„001-57620”]})

privativă de libertate, iar în acest scop trebuie asigurat accesul la materialele dosarului și la probe¹⁹⁰.

Totodată, Directiva UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale¹⁹¹ stabilește următoarele standarde minime cu privire la dreptul la informare:

1. persoanele suspectate/acuzate sunt informate prompt cu privire la cel puțin următoarele drepturi procedurale: dreptul de a fi asistat de un avocat, dreptul la consiliere juridică gratuită și condiții pentru obținerea acesteia, dreptul de a fi informat cu privire la acuzare, dreptul la interpretare și traducere și dreptul de a păstra tăcerea.
2. informația este furnizată oral sau în scris, într-un limbaj simplu și ținând cont de orice nevoie specială a persoanelor suspectate/acuzate vulnerabile.
3. o notă scrisă privind drepturile, redactată într-un limbaj simplu și accesibil, trebuie prezentată cu promptitudine persoanelor acuzate/suspectate reținute sau arestate pentru a o citi și păstra pe tot parcursul privării de libertate.
4. nota privind drepturile trebuie să conțină, pe lângă drepturile menționate mai sus, și dreptul de acces la materialele dosarului, dreptul de a informa autoritățile consulare și o persoană, dreptul de acces la asistență medicală de urgență, numărul maxim de ore sau zile pentru care persoana suspectată/acuzată poate fi privată de libertate înainte de a ajunge în fața unei autorități judiciare, informații privind posibilitatea de a contesta legalitatea arestării, de a obține revizuirea detenției sau de a solicita eliberarea provizorie.
5. persoanele suspectate/acuzate trebuie să primească nota privind drepturile scrisă în limba pe care o înțeleg. În cazul în care nu este disponibilă în limba corespunzătoare, persoanele suspectate/acuzate sunt informate pe cale verbală, într-o limbă pe care o înțeleg, cu privire la drepturile de care beneficiază, ulterior trebuie să primească fără întârziere nejustificată nota, într-o limbă pe care o înțeleg.

---

¹⁹⁰ CtEDO, Țurcan și Țurcan c. Moldovei, 23.10.2007, par. 56-64, disponibilă: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{„fulltext”:\[„Țurcan v. Moldovei”\],”documentcollectionid2”:\[„CASELAW »\],”itemid”:\[„001-112787”\]”}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{„fulltext”:[„Țurcan v. Moldovei”],”documentcollectionid2”:[„CASELAW »],”itemid”:[„001-112787”]”})

¹⁹¹ Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, partea I, L 142 din 01.06.2012, disponibilă la <http://eur-lex.europa.eu>

6. persoanele suspectate/acuzate primesc cu promptitudine și cu detaliile necesare informații cu privire la fapta penală de a cărei comitere sunt suspectate/acuzate, motivele arestării sau reținerii, detalii cu privire la acuzare (inclusiv natura și încadrarea juridică a infracțiunii și forma de participare a persoanei acuzate).
7. persoana suspectată/acuzată sau avocații acesteia au acces la documentele referitoare la cauză aflate în posesia autorităților și care sunt esențiale pentru a contesta în mod efectiv legalitatea reținerii/arestării¹⁹².
8. accesul la anumite materiale poate fi refuzat, în cazul în care astfel de acces ar putea conduce la periclitarea gravă a vieții sau a drepturilor fundamentale ale unei alte persoane sau dacă refuzul este strict necesar pentru apărarea unui interes public important, ca de exemplu în cazurile în care accesul poate prejudicia o anchetă în curs sau poate afecta grav securitatea internă a statului membru în care se desfășoară procedurile penale. Decizia prin care se refuză accesul la anumite materiale trebuie să fie luată de o autoritate judiciară sau poate face, cel puțin, obiectul controlului judiciar.
9. ținerea evidenței tuturor informațiilor puse la dispoziția persoanelor suspectate/acuzate. Persoanele suspectate sau acuzate, sau avocații acestora trebuie să aibă posibilitatea de a contesta posibila incapacitate sau refuzul autorităților competente de a furniza informații.

3.2. Informația cu privire la drepturi

Codul de procedură penală¹⁹³ prevede dreptul persoanei bănuite/invinuite de a primi imediat informații cu privire la drepturile de care dispune, într-o limbă pe care o înțelege¹⁹⁴. Prevederi similare se conțin în art. 384 (2) (e) CC și art. 25 (5) (10) din Legea cu privire la activitatea poliției și statutul polițistului nr. 320 din 27.12.2012.

---

¹⁹² Autoritățile competente trebuie să acorde persoanelor suspectate/acuzate sau avocaților lor acces cel puțin la toate mijloacele de probă aflate în posesia lor, indiferent dacă sunt în apărare sau acuzare, în timp util pentru a permite exercitarea efectivă a dreptului la apărare și cel mai târziu, la prezentarea fondului cauzei în instanță.

¹⁹³ În art. 11 (5), art. 64 (2) (2), art. 66 (2) (2) și art. 167 (1).

¹⁹⁴ Art. 25, alin. (5) din Constituția Republicii Moldova, art. 11, alin. (5), CPP, art. 376, alin. (4), CC.

Deși acest drept este consfințit de legislația națională, respectând garanțiile prevăzute de CEDO, conținutul informației cu privire la drepturi este parțial reglementat. Astfel, Codul de procedură penală stabilește că această informație trebuie să cuprindă drepturile de care dispune persoana reținută în conformitate cu art. 64 al CPP, inclusiv dreptul de a tăcea și a nu mărturisi împotriva sa, de a da explicații care se includ în procesul-verbal, de a beneficia de asistența unui apărător și de a face declarații în prezența acestuia¹⁹⁵. Legislația Republicii Moldova nu prevede însă expres modul în care urmează a fi întocmită această informație și limbajul folosit în acest scop. Un concept similar „Notei privind drepturile persoanei reținute” lipsește, deși art. 64 și 66 ale CPP cuprind toate drepturile care trebuie indicate într-o notă, expuse într-un limbaj normativ.

Nici la nivel practic această condiție nu este realizată corespunzător, limitând posibilitatea persoanei reținute de a înțelege conținutul drepturilor sale. Majoritatea avocaților și ofițerilor de poliție intervievați au menționat că *informația scrisă cu privire la drepturi conține lista drepturilor indicate în art. 64 CPP, fiind o anexă la procesul-verbal de reținere, întocmită în limba română sau în limba rusă*. Același fapt s-a constatat și în cadrul observațiilor de teren din anul 2014.

Astfel, deși informația cuprinde toate drepturile procedurale ale unei persoane reținute, ea nu este redactată într-un limbaj simplu și accesibil acesteia, limitând înțelegerea deplină a conținutului drepturilor garantate de lege.

3.2.1. Procedura de informare a bănuitului despre drepturile sale

Legislația Republicii Moldova conține prevederi atât cu privire la furnizarea informației orale cu privire la drepturi, cât și a celei scrise. În conformitate cu Legea cu privire la activitatea poliției și statutul polițistului, *polițistul* are înduternicirea *de a explica* persoanei reținute drepturile acesteia¹⁹⁶ și de a-i aduce la cunoștință drepturile și obligațiile apărute în cazul aplicării unor măsuri de natură să restrângă drepturile și libertățile persoanei¹⁹⁷.

În 2011, a fost emisă o dispoziție internă a MAI care obliga colaboratorii organelor afacerilor interne, concomitent cu privarea de libertate în orice formă a persoanei, *să comunice verbal* cel puțin dreptul de a tăcea, dreptul la apărător și dreptul de a cere explicații cu privire la drepturile sale. Totodată,

---

¹⁹⁵ Art. 167 alin. (1), CPP.

¹⁹⁶ Art. 25, alin. (5), pct. (10) din Legea cu privire la poliție și statutul polițistului.

¹⁹⁷ Art. 26, lit. (n) din Legea cu privire la poliție și statutul polițistului.

colaboratorilor organelor interne le erau interzise discuțiile cu persoana care *de facto* este privată de libertate *până la comunicarea verbală* a drepturilor acesteia, ei fiind obligați să întrebe explicit persoana reținută dacă îi sunt *clare* drepturile comunicate, fapt care urmează a fi indicat într-un raport (care se va anexa la cauza penală/contravențională) întocmit după aducerea persoanei private de libertate la secția de poliție¹⁹⁸.

Această Dispoziție a fost recunoscută caducă în 2014 odată cu emiterea unei noi dispoziții privind asigurarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor reținute în procesul penal, în care astfel de instrucțiuni nu se regăsesc¹⁹⁹. Dispoziția din 2014, totuși, prevede obligația polițistului „de a comunica” persoanei reținute drepturile de care dispune. Aceste dispoziții însă sunt destinate colaboratorilor MAI, nefiind publicate. Se pare că prin aceste dispoziții s-a încercat la nivel instituțional asigurarea informării la începutul privării de libertate.

Cu toate acestea, practica OUP demonstrează o implementare defectuoasă a prevederilor legale. Unii ofițeri de poliție au menționat în cadrul interviurilor că, în momentul reținerii *de facto*, comunică persoanei reținute date despre identitatea celui care efectuează reținerea, denumirea instituției unde este transportat, dreptul de a fi asistat de un avocat, de a comunica despre locul aflării, precum și dreptul de a nu se autoincrimina. Alții însă au considerat oferirea unor asemenea informații ca fiind inadmisibilă, pentru că poate prejudicia urmărirea penală.

Totodată, bănuitul/învinuitul are dreptul să primească informații *scrise* cu privire la drepturile sale, precum și *explicații* cu privire la aceste drepturi *imediat după reținere* sau după ce i s-a adus la cunoștință ordonanța de recunoaștere în calitate de bănuț/hotărârea despre aplicarea măsurii preventive, sau după punerea sub învinuire²⁰⁰. Informația în scris despre drepturi se înmânează persoanei reținute odată cu aducerea la cunoștință a procesului-verbal de reținere²⁰¹. Faptul prezentării informației cu privire la

---

¹⁹⁸ Dispoziția nr. 11 din 26.10.2011 cu privire la modul de explicare a drepturilor persoanelor reținute sau supuse altor forme de privare de libertate de către colaboratorii organelor aprobate prin ordinul MAI nr. 203 din 20.07.2011.

¹⁹⁹ Dispoziția Inspectoratului Național de Patrulare nr. 34 din 27.02.2014 privind asigurarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor reținute în procesul penal.

²⁰⁰ Art. 64, alin. (2), pct. (2); art. 66, alin. (2), pct. (2), și art. 167, alin. (1), CPP.

²⁰¹ Procesul-verbal de reținere se întocmește în termen de până la trei ore de la momentul privării de libertate.

drepturile persoanei reținute se consemnează în *procesul-verbal de reținere*, care se semnează de către persoana care l-a întocmit și persoana reținută²⁰². În cadrul procesului contravențional, persoanei reținute i se comunică *neîntârziat*, contra semnătură, drepturile prevăzute la art. 384 al CC, faptul comunicării consemnându-se în procesul verbal cu privire la reținere.

Semnătura persoanei pe procesul-verbal de reținere confirmă faptul primirii informației cu privire la drepturi de către persoana reținută, autoritățile asigurându-se că informația a ajuns la persoana reținută. Cu toate acestea însă CPP nu conține prevederi exprese cu privire la verificarea gradului de înțelegere a drepturilor de către bănuțit/învinit, deși prevede dreptul acestuia de a solicita explicații cu privire la drepturile sale. Codul mai prevede obligația generală a OUP de a asigura protecția drepturilor și libertăților omului în condițiile legii procesual penale²⁰³ și dreptul avocatului de a explica persoanei pe care o apără drepturile sale²⁰⁴.

Astfel, la nivel legislativ și instituțional, se asigură conformitatea cu standardele CEDO și UE privind informarea promptă despre câteva drepturi de bază în momentul reținerii *de facto*, înmânarea unei informații scrise cu privire la drepturile procedurale, asigurarea faptului că informațiile au ajuns la persoana reținută și dreptul de a cere explicații cu privire la acestea.

Cu toate acestea, înmânarea informației scrise privind drepturile persoanei reținute, de cele mai multe ori, este pur formală, iar oferirea explicațiilor cu privire la drepturile procedurale practic lipsește în practica OUP. În situația în care persoana este bănuțită în mai multe cauze, OUP nu îl informează de fiecare dată cu privire la toate cauzele. Astfel, în cazul *Leva c. Moldovei*, CtEDO a stabilit că, având în vedere întârzierea cu care reclamanții au fost informați despre două cauze penale suplimentare în privința lor și despre faptul că ofițerii de urmărire penală și procurorii s-au bazat în mod expres pe respectivele materiale suplimentare în solicitarea detenției reclamanților în arest preventiv, Curtea hotărăște că autoritățile nu și-au îndeplinit obligațiile ce decurg din articolul 5, §2 din Convenție. Prin urmare, s-a produs o încălcare a prevederii respective²⁰⁵.

---

²⁰² Art. 167, alin. (2), CPP.

²⁰³ Art. 57, alin. (5), CPP.

²⁰⁴ Art. 68, alin. (1), pct. (3), CPP.

²⁰⁵ CtEDO, *Leva c. Moldovei*, 15.03.2010, par. 63 [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["Leva c. moldovei"\],"documentcollectionid2":\["CASELAW"\],"itemid":\["001-144486"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

În cadrul unor observații s-a constatat că drepturile reținutului nu au fost prezentate sau explicate de către OUP. Spre exemplu, în cazul unui rom reținut, acestuia nu i s-au explicat drepturile pe motiv că nu era considerat de către OUP reținut, iar procesul-verbal de reținere urma să fie întocmit după ce persoana trebuia să ajungă în unul din raioanele din nordul țării, unde fusese comisă presupusa infracțiune²⁰⁶. Astfel, OUP a condiționat explicarea drepturilor de statutul de reținut al persoanei.

Într-un alt caz, atât ofițerul de poliție, cât și avocatul au refuzat să citească și să explice drepturile persoanei reținute, chiar și în virtutea faptului că persoana nu era capabilă să citească singură. În speță, persoanei bănuite de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 188, alin. 2, CP nu i-au fost explicate drepturile înainte de audiere. După audierea în calitate de bănuțit i s-a propus să semneze procesul-verbal de reținere, pe care bănuțitul l-a semnat doar după explicațiile avocatului. Abia după aceasta, OUP i-a comunicat despre dreptul de a informa rudele despre reținere. Deși bănuțitul a spus că nu poate să citească drepturile sale pentru că nu poate citi în grafia latină, ofițerul i-a citit numai dreptul la apărare din lista prezentată, iar avocatul i-a recomandat să le citească pentru ca să le cunoască, fără a-l ajuta să înțeleagă conținutul acestor drepturi²⁰⁷.

Majoritatea ofițerilor de poliție intervievați au menționat că informația cu privire la drepturi se înmânează persoanei reținute la întocmirea procesului-verbal de reținere, fiind anexată la acesta, iar în caz de necesitate, explicațiile sunt oferite fie de OUP, fie de avocat. Unii avocați însă au menționat că persoanele reținute sunt induse în eroare de către OUP cu privire la drepturile lor procedurale până la venirea avocatului, dar au recunoscut că, deși, în majoritatea cazurilor, persoanele reținute sunt solicitate să citească și să semneze informația cu privire la drepturi oferită, totuși OUP le explică dreptul de a avea un avocat și dreptul de a nu face declarații. Cu toate acestea, un avocat a menționat că, de regulă, *bănuții sunt informați cu privire la drepturile procesuale doar la insistența avocatului*. În practica acestui avocat, *niciunei persoane bănuite nu i-au fost citite și explicate drepturile, decât doar după ce a insistat avocatul*²⁰⁸.

În multe cazuri, OUP și avocații se limitează la înmânarea informației cu privire la drepturile persoanei, fără a se asigura dacă persoana a citit și a

---

²⁰⁶ Cazul 2Pn.

²⁰⁷ Cazul 13P.

²⁰⁸ Interviu IA_4.

înțeles scopul acestei informații și conținutul ei. În cadrul observațiilor pe parcursul anului 2014, s-a constatat că, de cele mai multe ori, atât OUP, cât și avocații nu au luat nicio măsură pentru a clarifica dacă persoana reținută a înțeles conținutul informației, în condițiile în care aceasta a recunoscut că nu poate citi sau era în stare de ebrietate avansată.

Constatări similare au fost făcute și în cadrul unui studiu anterior realizat în 2012. Avocații intervievați în cadrul aceluși studiu au confirmat faptul că prezentarea informațiilor cu privire la drepturile procesuale este o procedură formală, de obicei, realizată în grabă de către organul de urmărire penală. Informația este scrisă cu litere mici, în limbajul CPP. Foarte rar, organele de urmărire penală explică persoanei ce înseamnă exact aceste drepturi. În cazul când bănuitul nu este reținut, dovada primirii extrasului din CPP (textul art. 64) este aplicarea semnăturii pe un extras similar, care este anexat la materialele dosarului penal. Probarea înmânării informației în scris privind drepturile și obligațiile învinutului se face prin semnătura învinutului și a apărătorului acestuia în compartimentul respectiv al ordonanței de punere sub învinuire (art. 282, alin. 3, CPP)²⁰⁹.

Astfel, situația la acest capitol nu s-a îmbunătățit în ultimii ani, înmânarea informației cu privire la drepturi rămâne a fi o formalitate atât pentru OUP, cât și pentru avocați.

3.3. Informații cu privire la motivele arestării/reținerii

Legislația Republicii Moldova nu conține prevederi cu privire la conținutul motivelor reținerii, deși prevede obligația OUP de a informa persoana reținută cu privire la acestea. Codul de procedură penală prevede doar temeiurile reținerii²¹⁰.

---

²⁰⁹ Ed Cape, Zaza Namoradze, *Apărarea penală efectivă în Europa de Est*, Chișinău, Cartier, 2013, p. 186.

²¹⁰ Organul de urmărire penală are dreptul să rețină persoana dacă există o bănuială rezonabilă privind săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de un an numai în cazurile: (1) dacă aceasta a fost prinsă în flagrant delict; (2) dacă martorul ocular, inclusiv victima, indică direct că anume această persoană a săvârșit infracțiunea; (3) dacă pe corpul sau pe hainele persoanei, la domiciliul ei ori în mijlocul ei de transport sunt descoperite urme evidente ale infracțiunii; (4) dacă la locul săvârșirii infracțiunii sunt descoperite urmele lăsate de către această persoană.

3.3.1. **Procedura de informare a bănușilor despre motivele areșării/reșinerii, inclusiv cum și când este oferită informația, gradul de înșelegere a informației de către bănușii**

În conformitate cu legislația națională, celui reșinut i se aduc de îndată la cunoștință motivele reșinerii numai în prezența unui avocat, ales sau care acordă asistență juridică de urgență²¹¹. Totodată, temeiurile și motivele reșinerii se indică în procesul-verbal de reșinere, întocmit în termen de 3 ore de la momentul privării de libertate, semnat de persoana reșinută, careia i se înmânează imediat o copie a acestuia²¹². În cadrul procesului contravențional, faptul informării neîntârziată despre motivele reșinerii se consemnează în procesul-verbal cu privire la reșinere²¹³. Deși există cerințe cu privire la semnarea procesului-verbal în care sunt indicate motivele reșinerii, astfel certificându-se faptul informării, nu există nicio prevedere legală care ar stabili modul de determinare a gradului de înșelegere a informației de către bănușii.

Cu toate că aceste prevederi legislative corespund atât garanțiilor oferite de art. 5 CEDO privind eliminarea arbitrarului, cât și reglementărilor comunitare, realizarea lor practică este una defectuoasă. În timpul observațiilor, s-a constatat că persoanele reșinute sunt informate de către OUP destul de rar și necorespunzător despre motivele reșinerii. În unul din cazurile observate, persoanei reșinute nu i s-a adus la cunoștință motivul reșinerii. Mai mult ca atât, OUP a condiționat informarea persoanei reșinute despre motivul reșinerii cu recunoașterea de către aceasta a tentativei de furt²¹⁴.

Totodată, unul din avocașii intervievași a menșionat că, de regulă, polișia nu oferă date suficiente cu privire la motivul reșinerii, limitându-se doar la informația că persoana este reșinută pentru ca, ulterior, să se solicite areștarea preventivă (metodă folosită de OUP pentru a influența bănușitul, pentru a-l speria și a-l determina să recunoască bănușiala, să facă declarații, precum și să-i demaște pe toși participanșii la săvârșirea infracșiunii)²¹⁵.

---

²¹¹ Art. 25, alin. (5) al Constitușiei RM și art. 167, alin. (2), CPP.

²¹² Art. 167, alin. (2), CPP.

²¹³ Art. 433, alin. (3), pct. (4), CC.

²¹⁴ Cazul 25P.

²¹⁵ Interviu IA_1.

3.4. Informație cu privire la bănuiala înaintată

Bănuitul/învinuitul are dreptul să știe de ce este bănuțit/învinuit și, în legătură cu aceasta, să fie informat în prezența apărătorului, în limba pe care o înțelege, *despre conținutul bănuțelii și despre încadrarea juridică a faptelor infracționale de săvârșirea cărora este suspectat*²¹⁶.

3.4.1. Procedura de informare a bănuților, cum și când este oferită informația, gradul de înțelegere a informației de către bănuții

Legislația națională prevede că conținutul bănuțelii și încadrarea juridică a faptelor de săvârșirea cărora este suspectată se aduce la cunoștința persoanei reținute *imediat după reținere* sau după ce i s-a adus la cunoștință hotărârea despre aplicarea măsurii preventive sau recunoașterea în calitate de bănuțit²¹⁷. Învinuitul/inculpatul are dreptul să știe pentru ce faptă este învinuit și, în legătură cu aceasta, la punerea sub învinuire, precum și imediat după reținerea în stare de arest sau după ce i s-a adus la cunoștință ordonanța de aplicare a măsurii preventive, să primească de la organul de urmărire penală copia de pe ordonanța de punere sub învinuire²¹⁸.

Totodată, natura și cauza bănuțelii/învinuirii sunt descrise în *procesul-verbal de reținere, ordonanța de punere sub învinuire, demersul de arestare, încheierea de arestare sau rechizitoriu*. Persoana primește o copie a acestora contra semnătură²¹⁹. Și în acest caz, semnătura are scopul de a dovedi faptul că persoana reținută a primit informația cu privire la bănuțala adusă.

Deși la nivel legislativ există o astfel de obligație, practica OUP este diferită. Avocații intervievați au menționat că, de cele mai dese ori, esența bănuțirii/învinuirii nu este una clară (nu se indică data, locul comiterii infracțiunii, circumstanțe concrete), iar temeiurile acesteia sunt „copiate” din CPP, fără a fi explicate sau adaptate la cazul concret²²⁰. Astfel, de cele mai dese ori, în practică, și această procedură are un caracter mai mult formal, OUP având o atitudine superficială față de modul de aducere la cunoștință a conținutului bănuțelii. Mai mult ca atât, explicarea bănuțelii aduse, practic, nu se realizează.

---

²¹⁶ În conformitate cu art. 64, alin. (2), pct. (1), CPP, și art. 66, alin. (2), pct. (1), CPP.

²¹⁷ Art. 64, alin. (2), pct. (1), CPP.

²¹⁸ Art. 66, alin. (2), pct. (1), CPP.

²¹⁹ Art. 167, alin. (1), CPP.

²²⁰ Interviu IA_7.

3.5. Accesul la materialele dosarului

OUP nu este obligat să ofere apărării acces la materialele dosarului penal pe parcursul urmăririi penale. Materialele urmăririi penale nu pot fi date publicității decât cu autorizația persoanei care efectuează urmărirea penală și numai în măsura în care ea consideră că aceasta este posibil, cu respectarea prezumției de nevinovăție și ca să nu fie afectate interesele altor persoane și ale desfășurării urmăririi penale²²¹.

Cu toate acestea, persoana reținută și avocatul său pot lua cunoștință de: (1) *procesele-verbale ale acțiunilor procesuale efectuate cu participarea ei* și să facă obiecții asupra corectitudinii proceselor-verbale, precum și să ceară completarea lor cu circumstanțele care, în opinia sa, trebuie menționate; (2) *materialele trimise în judecată pentru confirmarea arestării sale*; și (3) *ordonanța de dispunere a expertizei* până la efectuarea acesteia și să facă observații cu privire la întrebările la care trebuie să răspundă expertul și să ceară modificarea sau completarea lor²²².

De asemenea, CtEDO, în jurisprudența sa contra Moldovei²²³, a statuat că Curtea recunoaște necesitatea ca urmărirea penală să fie desfășurată în mod eficient, ceea ce poate presupune că o parte din informațiile colectate în timpul acestora trebuie păstrate în secret pentru a împiedica acuzații să altereze probele și să submineze efectuarea justiției. Totuși acest scop legitim nu ar putea fi îndeplinit pe seama unor restricții substanțiale asupra drepturilor apărării. Prin urmare, informația care este esențială pentru aprecierea legalității unei detenții trebuie să fie, în mod corespunzător, pusă la dispoziția avocatului acuzatului.

---

²²¹ Art. 212, alin. (1), CPP. Mai mult ca atât, dacă este necesar de a se păstra confidențialitatea, persoana care efectuează urmărirea penală previne martorii, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă sau reprezentanții lor, apărătorul, expertul, specialistul, interpretul, traducătorul și alte persoane care asistă la efectuarea acțiunilor de urmărire penală despre faptul că nu au voie să divulge informația privind urmărirea penală. Aceste persoane vor da o declarație în scris că au fost prevenite despre răspunderea pe care o vor purta conform art. 315 din Codul penal.

²²² Art. 64, alin. (2), pct. (17); art. 66, alin. (2), pct. (20)-(22) și art. 68, alin. (1), pct. (9)-(10), CPP.

²²³ CtEDO, Țurcan și Țurcan c. Moldovei, 23.10.2007, par. 60.

3.5.1. Procedura de acordare a accesului la materialele dosarului, când și cum se acordă acest acces

Procedura de acordare a accesului la materialele dosarului este reglementată în funcție de fazele procesului penal. Astfel, pe parcursul urmăririi penale, persoana reținută sau avocatul ei pot solicita copii doar de pe *hotărârile* adoptate de organul de urmărire penală ce *se referă la drepturile și interesele* acesteia. Legislația națională nu prevede obligația OUP de a pune la dispoziția apărării toate materialele dosarului, datorită principiului confidențialității urmăririi penale consacrat de legislația țării. În baza acestui principiu, materialele urmăririi penale nu pot fi date publicității decât cu autorizația persoanei care efectuează urmărirea penală și în măsura în care aceasta consideră că este posibil²²⁴.

Cu toate acestea, la terminarea urmăririi penale și după verificarea de către procuror a materialelor cauzei, procurorul aduce la cunoștința învinutului, reprezentantului lui legal și apărătorului locul și termenul în care ei pot lua cunoștința de materialele urmăririi penale. La cererea părților pot fi prezentate și corpurile delictelor, pot fi reproduse înregistrările audio și video, cu unele excepții²²⁵.

Totodată, termenul pentru a lua cunoștința de materialele urmăririi penale nu poate fi limitat, însă, în cazul în care persoana care ia cunoștința de materiale abuzează de situația sa, procurorul fixează modul și termenul acestei acțiuni, pornind de la volumul dosarului²²⁶.

Cu toate acestea, în practică, cel mai frecvent motiv invocat pentru limitarea accesului la aceste materiale este posibilitatea afectării desfășurării urmăririi penale, fapt dovedit și în cadrul interviurilor. Toți ofițerii de poliție intervievați

---

²²⁴ Cu respectarea prezumției nevinovăției și ca să nu fie afectate interesele altor persoane și ale desfășurării urmăririi penale.

²²⁵ Art. 293, CPP. Pentru a se lua cunoștința de materialele urmăririi penale, acestea se prezintă cusute în dosar, numerotate și înscrise în borderou. Dacă dosarul penal are mai multe volume, acestea se prezintă concomitent pentru a se lua cunoștința de materialele respective, ca persoana care ia cunoștința de ele să poată reveni la oricare din aceste volume de mai multe ori. Pentru a se lua cunoștința de dosarele voluminoase, procurorul, printr-o ordonanță, poate întocmi un grafic, coordonat cu apărătorul, prin care stabilește data și numărul volumelor pentru studiere. În scopul asigurării păstrării secretului de stat, comercial sau a altor informații oficiale cu accesibilitate limitată, precum și în scopul asigurării protecției vieții, integrității corporale și libertății martorului și a altor persoane, judecătorul de instrucție, conform demersului procurorului, poate limita dreptul de a lua cunoștința de materialele sau datele privind identitatea acestora. Demersul se examinează în condiții de confidențialitate, conform art. 305, CPP.

²²⁶ Art. 293, CPP.

au menționat că *nu oferă acces la materialele dosarului persoanei reținute sau avocatului acesteia pe motiv că legislația națională prevede secretul urmăririi penale*. Totuși unii ofițeri de poliție au oferit bănuțului copia ordonanței de pornire a urmăririi penale, copia plângerii, copia raportului de expertiză și copia unor decizii care îi afectează drepturile. Majoritatea lor au menționat că accesul la dosar se oferă de către procuror la finalizarea urmăririi penale.

Mai mult ca atât, nu există nicio obligație de a informa inculpatul cu privire la materialul care urmează să fie sau nu adus în fața instanței. Cu toate acestea, orice material care este exclus de către procuror din cauza penală trebuie să fie menționat în ordonanța procurorului, care este inclusă în dosarul cauzei²²⁷. Prin urmare, teoretic, avocatul poate vedea ceea ce a fost exclus și poate solicita să vadă aceste materiale. Avocații intervievați nu și-au putut aminti niciun caz în care o dovadă care a fost în interesul apărării să fi fost exclusă de către procuror din dosarul cauzei. Apărătorii nu și-au putut aminti, de asemenea, ordonanțele privind excluderea materialelor. Faptul că avocații nu-și amintesc probleme legate de materialul exclus ar putea fi o dovadă că ei nu știu că există ceva relevant pentru apărare și, prin urmare, nu pot contesta orice excludere²²⁸.

În ceea ce privește accesul la materialele care confirmă temeiurile pentru aplicarea arestului preventiv, legislația națională prevede obligația ca demersul și materialele care confirmă temeiurile de aplicare a arestării preventive sau a arestării la domiciliu să fie prezentate avocatului, în momentul depunerii demersului cu privire la aplicarea arestării preventive sau a arestării la domiciliu, și judecătorului de instrucție²²⁹.

3.6. **Percepțiile poliției și ale avocaților cu privire la eficacitatea furnizării informației**

Pe parcursul ultimilor cinci ani, percepția ofițerilor de poliție și a avocaților cu privire la furnizarea informației privind drepturile persoanei

---

²²⁷ Art. 290, CPP acordă procurorului dreptul de a exclude din dosarul cauzei probe care au fost colectate cu încălcări, fie ale CPP, fie ale drepturilor inculpatului.

²²⁸ Ed Cape, Zaza Namoradze, *Apărarea penală efectivă în Europa de Est*, Chișinău, Cartier, 2013, p. 188-189.

²²⁹ Art. 307, alin. (1), CPP.

reținute nu s-a schimbat semnificativ. Atât ofițerii de poliție, cât și avocații au menționat că majoritatea persoanelor reținute, cu excepția persoanelor anterior condamnate, nu își cunosc drepturile și trebuie informate adecvat.

Dacă, în 2011²³⁰, unii ofițeri de poliție intervievați considerau că explicarea drepturilor persoanelor reținute constituie o obligație a avocatului și nu a ofițerului de poliție, atunci toți ofițerii intervievați pentru acest studiu au menționat că *atât OUP, cât și avocatul informează persoana reținută despre drepturile sale*. Astfel, actualmente, ofițerii de poliție cunosc și înțeleg că au o asemenea obligație, deși nu o execută corespunzător.

Totodată, se pare că ofițerii de poliție au o atitudine sceptică față de drepturile de care dispune o persoană reținută. Deși toți ofițerii de poliție au subliniat că este important ca persoanele reținute să-și cunoască drepturile, majoritatea au menționat că bănușii/invinușii au prea multe drepturi, care trebuie revizuite, pentru că sunt folosite uneori abuziv și în detrimentul OUP. Atitudinea rezervată a poliștilor a fost confirmată și de avocați, care au menționat că, deși OUP înmănează informația cu privire la drepturi, aceștia nu explică conținutul acestei informații.

Un ofițer de poliție a menționat că „în general, persoanele suspectate își cunosc drepturile, aflându-le atât prin intermediul presei, cât și din multe cazuri din experiențele anterioare. Nu în ultimul rând, de la reprezentanții legali, cât și din informații inițiale expuse de angajații MAI, care le aduc obligatoriu la cunoștință”²³¹. În timp ce alt ofițer a menționat că „puține din persoanele suspectate cunosc drepturile lor. În momentul reținerii sunt eliberate copii ale drepturilor bănușului în prezența apărătorului”.

Deși atât ofițerii de poliție, cât și avocații au remarcat importanța furnizării informației și explicațiilor cu privire la drepturile persoanelor reținute, în urma observațiilor s-a constatat că aceștia au o atitudine indiferentă față de acest proces și rareori oferă explicații sau verifică dacă drepturile au fost înțelese de către persoana reținută. Mai mult ca atât, discuțiile cu privire la drepturile persoanei reținute se finalizează odată cu semnarea procesului-verbal de reținere și înmânarea informației pe care bănușul/invinușul o poate păstra pe tot parcursul acțiunilor procesuale.

---

²³⁰ O. Gribincea, N. Hriptievșchi, V. Rotaru, M. Vidaicu, V. Zaharia, *Cercetare cu privire la instituția reținerii în Republica Moldova*, Chișinău, 2011, pag. 15.

²³¹ Interviu IP13.

4. Accesul la avocat și asistența juridică garantată de stat

4.1. Cadrul normativ intern și conformitatea acestuia cu standardele și jurisprudența CtEDO

Asistența juridică este una dintre cele mai importante componente ale dreptului de apărare al părților, alături de posibilitatea acestora de a-și asigura personal apărarea prin toate mijloacele și metodele neinterzise de lege²³² și de obligația organelor judiciare de a avea în vedere, din oficiu, toate aspectele care sunt în favoarea părților, iar reglementarea ei în Constituție, în Codul de procedură penală, constituie o garanție a exercitării acestui drept fundamental.

CEDO consacră în art. 6, §3, lit. c) *dreptul persoanei acuzate de a fi asistată de un apărător ales și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistată în mod gratuit din oficiu, atunci când interesele justiției o cer.*

Constituția proclamă dreptul părților la asistență juridică din partea unui apărător ales sau numit din oficiu pentru toată durata procesului²³³. În acest context, CPP concretizează că organul de urmărire penală și instanța de judecată sunt obligate să asigure participarea la proces a unui avocat în vederea apărării bănuțului, învinuțului, inculpatului²³⁴.

---

²³² Art. 64, alin. 1, CPP.

²³³ Art. 26, alin. 3, Constituția.

²³⁴ Art. 17, alin. 3 și 5, CPP. Trebuie să precizăm că, în cazul reținerii, participarea obligatorie a apărătorului la procesul penal este asigurată de coordonatorul oficiului teritorial al CNAJGS, la solicitarea organului de urmărire penală sau a instanței (art. 69, alin. 3, CPP).

În literatura de specialitate există mai multe definiții ale asistenței juridice, care, în ansamblu, pun în evidență corelația dintre participarea la proces a unui profesionist, calificat în domeniul jurisprudenței, și activitatea de protejare a drepturilor și intereselor legitime ale persoanei care a nimerit în sfera justiției penale²³⁵.

În conformitate cu prevederile Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat nr. 198- XVI din 26.07.2007²³⁶, „*asistență juridică calificată este acordarea serviciilor juridice de consultanță, reprezentare și/sau apărare în organele de urmărire penală, în instanțele judecătorești pe cauze penale, contravenționale, civile sau de contencios administrativ, reprezentare în fața autorităților administrației publice*”.

Directiva 2013/48/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2013²³⁷ conține prevederi importante pentru asigurarea dreptului la apărare în procesul penal, inclusiv al persoanelor reținute.

Prevederile CPP și ale LAJGS privind prestarea serviciilor de asistență juridică calificată, inclusiv în cazul reținerii persoanei, sunt suficient de clare pentru aplicare în practică. Dacă persoana suspectată de comiterea unei infracțiuni este reținută, dreptul de a fi asistat de un avocat apare

---

²³⁵ „Prin «asistență juridică» se are în vedere sprijinul pe care apărătorul îl dă bănuیتului/învinuitului/inculpatului în cadrul procesului penal prin lămuririle, sfaturile și intervențiile lui ca specialist în domeniului dreptului.” (Dongoroz Vintilă și colectiv. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*. Partea generală. Vol. I. București, Ed. Academiei R.S.R., 1976, p. 14.; Dolea I., colectiv, *Codul de procedură penală, Comentariu*, Cartier, Chișinău, 2005, p. 124); altă definiție: „un raport juridic între o persoană fizică sau juridică și o persoană cu pregătire specială (avocat), în cadrul căruia prima beneficiază de sfaturile, recomandările și opiniile avocatului și/ori este reprezentată de către acesta în mod calificat în cursul unui proces ori în afara lui pentru exercitarea și apărarea drepturilor și intereselor legitime”. (Gheorghe Avornic, *Intensificarea activismului juridic al cetățenilor prin intermediul instituției avocaturii – condiție de edificare a statului de drept*, Teză de doctor habilitat în drept, Chișinău, 2005, p. 110).

²³⁶ Art. 2 al Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat nr. 198- XVI din 26.07.2007 (publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 157-160/614 din 05.10.2007, intrată în vigoare din 01 iulie 2008).

²³⁷ Directiva 2013/48/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2013 cu privire la dreptul de acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și a mandatului european de arestare și cu privire la dreptul de a informa un terț cu privire la privarea de libertate și a comunica cu persoanele terțe și cu autoritățile consulare în timpul privării de libertate, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, partea I, L 294 din 06.11.2013, disponibilă la <http://eur-lex.europa.eu>.

din momentul perfectării procesului-verbal de reținere și al comunicării acestuia bănuțitului²³⁸.

În cazul în care suspectul reținut nu are posibilitatea de a contacta un avocat ales, organul de urmărire penală va contacta în cel mult o oră Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat pentru a fi desemnat un avocat din oficiu²³⁹.

Înainte de audierea bănuțitului, acesta are dreptul la consultații în condiții de confidențialitate cu apărătorul său²⁴⁰. Condiții pentru confidențialitatea întrevederii dintre avocat și bănuțit sunt asigurate de organul de urmărire penală²⁴¹. Bănuțitul reținut are dreptul de a fi asistat de avocat la realizarea oricărei acțiuni de urmărire penală începând cu audierea acestuia²⁴².

CPP impune eliberarea persoanei reținute dacă la reținerea acesteia a fost admisă o încălcare esențială a legii²⁴³.

Dacă în procedurile de reținere și audiere a bănuțitului nu a fost asigurată participarea unui avocat, legea permite solicitarea și declararea nulității acestora²⁴⁴. De asemenea, legea procesual penală interzice a pune la baza sentinței și a altor hotărâri judecătorești probe obținute cu încălcarea dreptului la apărare²⁴⁵. Dată fiind constatarea încălcării dreptului la apărare a persoanei reținute penal, instanța de judecată este în drept să reducă din pedeapsa stabilită inculpatului²⁴⁶.

Problema respectării dreptului la apărare și asistență juridică a persoanelor reținute a fost invocată la CtEDO și în mai multe cauze moldovenești.

---

²³⁸ Art. 64, alin. 2, pct. 5; art. 69, alin. 2, pct. 2, lit. a); art. 167, alin. 2, CPP; a se vedea și art. 25, alin. 5 al Constituției.

²³⁹ Art. 167, alin. 1¹, CPP.

²⁴⁰ Art. 64, alin. 2, pct. 4) și 6), CPP.

²⁴¹ Art. 167, alin. 2¹, CPP.

²⁴² Art. 69, alin. 2, pct. 7) și 11); art. 68, CPP.

²⁴³ Art. 177, alin. 1, pct. 3; potrivit art. 94, alin. 2, CPP: încălcare esențială constituie și lipsa de asistență juridică.

²⁴⁴ Art. 251, CPP.

²⁴⁵ Art. 94, alin. 1, pct. 2, CPP.

²⁴⁶ Art. 385, alin. 4, CPP.

În cauza Levința c. Moldovei (cererea nr. 17332/03, hot. 16.12.2008)²⁴⁷, reclamantii au pretins, în temeiul articolului 6 al CEDO, că condamnarea lor s-a bazat pe probe obținute în urma maltratării și în lipsa probelor reale cu privire la vinovăția lor. Ei au adăugat că lor nu li s-a permis să se întâlnească cu un avocat timp de 24 de ore după plasarea lor în detenție în Republica Moldova și că nu li s-a permis de facto să aibă astfel de întrevederi, în perioada 4-8 noiembrie 2000 și ulterior, și că nu li s-a permis să se întâlnească cu avocații lor în condiții de confidențialitate (§95).

În cauza Leva c. Moldovei (cererea nr. 12444/05, hot. 15.03.2010)²⁴⁸, primul reclamant s-a plâns de faptul că, fiind reținut de către ofițeri ai CCCEC, inițial nu i s-a permis să fie reprezentat de un avocat ales de el. De asemenea, în cauza Leva a fost abordată problema confidențialității întrevederilor cu avocatul în incinta biroului ofițerului de urmărire penală și în izolatorul de detenție provizorie a CCCEC. Curtea a constatat că imposibilitatea primului reclamant să discute cu avocații chestiuni direct relevante pentru apărarea lui și pentru contestarea detenției preventive, fără a fi separat de peretele de sticlă,

---

²⁴⁷ La 30 noiembrie 2000, procurorul V. Pitel a cerut comisarului Comisariatului General de Poliție al municipiului Chișinău să permită accesul avocaților la reclamanți. La 15 decembrie 2000, el l-a informat pe unul din avocați că „anumite plângeri” au fost constatate ca fiind parțial întemeiate și constituiau temeiuri pentru adresarea către Comisariatul General de Poliție al municipiului Chișinău, Ministerul de Interne și Ministerul Justiției (§23). Având în vedere maltratarea reclamanților la 4 noiembrie 2000, cu privire la care autoritățile dispuneau de probe, și starea de frică la care au fost supuși reclamanții de către autorități prin lăsarea lor la mila aceluiași persoane cărora le poate fi atribuită maltratarea, este deosebit de frapant faptul că mai multe plângeri grave făcute de avocați au fost respinse de către diferite autorități prin răspunsuri formale, făcându-se referire la omisiunea reclamanților de a depune plângeri personal (§73), Hot. disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-90304>

²⁴⁸ Deoarece nu avea agenda sa, reclamantul nu i-a putut telefona avocatului. În pofida insistenței sale de a fi asistat de propriul avocat, cererea acestuia a fost respinsă și i s-au oferit serviciile unui avocat numit de ofițerul de urmărire penală (§11). Referitor la această plângere, Curtea notează că dânsul a fost de fapt asistat de un avocat din oficiu, având în vedere imposibilitatea acestuia de a-și aminti numărul de telefon al avocatului său. Mai mult, la momentul respectiv, el nu l-a informat pe ofițerul de urmărire penală despre existența vreunui motiv pentru a nu avea încredere în avocatul numit din oficiu și nici nu a solicitat localizarea avocatului său de către o altă persoană, așa cum a făcut fiul său (a se vedea paragraful 15 supra). Mai important, S.L. nu a susținut că declarațiile sale făcute în prezența avocatului respectiv au fost obținute prin aplicarea vreunei forme de constrângere sau că acestea ar fi afectat în mod negativ desfășurarea procedurilor în privința sa (a se vedea, *mutatis mutandis* și *a contrario*, Salduz c. Turciei [GC], nr. 36391/02, §§50-62, 27 noiembrie 2008). În asemenea circumstanțe, Curtea constată că, în această privință, nu a avut loc o încălcare a dreptului lui S.L. de a fi reprezentat de un avocat (§71). Hot. disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-90304>

a afectat dreptul la apărare, respingând celelalte pretenții privind încălcarea dreptului la asistență juridică²⁴⁹.

Atât instanțele naționale, cât și autoritățile responsabile de detenția reclamanților nu au reacționat prompt la plângerile cu privire la lipsa confidențialității în camera unde au loc întrevederile dintre avocați și clienți din cadrul CCCEC, în cauzele Modârcă (cererea nr. 14437/05, hot. 10.05.2007, §18-23, 80-99)²⁵⁰ și Șarban c. Moldova, (cererea nr. 3456/05, hot. 04.10.2005, §48-50, 126-131)²⁵¹.

Au existat cazuri când instanțele naționale au intervenit la solicitarea avocaților privind asigurarea confidențialității consultării clienților lor care se află în custodia poliției. O astfel de situație a fost constatată în cauza Popovici c. Moldovei (cererea nr. 12444/05, hot. 15.03.2010, §21, 22)²⁵². În această cauză, Curtea a constatat de asemenea: „Se pare că, în timpul procedurilor administrative, reclamantul nu a fost asistat de un avocat, avându-se în vedere și pe perioada reținerii contravențională a reclamantului”.

Hotărârea CtEDO din 19 decembrie 2006 în cauza OFERTA PLUS SRL c. Moldovei (Cererea nr. 14385/04) a determinat autoritățile responsabile să asigure

---

²⁴⁹ Referitor la plingerea lui S.L. în temeiul articolului 5, §4, în privința paravanului din sticlă din Izolatorul de detenție preventivă al CCCEC, Curtea reiterează că ea a constatat deja încălcări în ceea ce privește plângeri similare în cauze precum Castraveț c. Moldovei nr. 23393/05, §61, 13 martie 2007; Istratii și alții c. Moldovei nr. 8721/05, 8705/05 și 8742/05, §101, 27 martie 2007; Modârcă c. Moldovei nr. 14437/05, §99, 10 mai 2007; și Mușuc c. Moldovei nr. 42440/06, §57, 6 noiembrie 2007. În asemenea circumstanțe și având în vedere asemănarea plângerii în prezenta cauză cu cele din cauzele menționate supra, Curtea consideră imposibilă îndepărtarea de la raționamentul și constatările sale în cauzele respective. Astfel, din acest punct de vedere, în privința lui S.L. s-a produs o încălcare a articolului 5, §4 din Convenție (§68). Hot. disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-90304>

²⁵⁰ Hot. disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-80535>

²⁵¹ Hot. disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-70371>

²⁵² La 17 noiembrie 2003, potrivit afirmațiilor reclamantului și ale avocatului acestuia, între ei a avut loc o întrevedere în prezența unui ofițer de urmărire penală (§21). La 18 noiembrie 2003, avocatul reclamantului s-a plâns de acest lucru unui judecător și i-a solicitat să constate o încălcare a legislației naționale relevante și a articolului 8 al Convenției. De asemenea, el a solicitat instanței de judecată să emită o încheiere prin care să oblige organul de urmărire penală să-i asigure întrevederi cu clientul său în condiții de confidențialitate (§22). La 24 noiembrie 2003, un judecător de la Judecătoria Buiucani a admis plângerea avocatului, constatând o încălcare a legislației naționale, care reglementează desfășurarea urmăririi penale și garantează confidențialitatea întrevederilor dintre avocat și client. Instanța de judecată a dispus organului de urmărire penală să asigure condiții de confidențialitate pentru reclamant și avocații acestuia (§23). Hot. disponibilă: http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/POPOVICI%20%28ro%29.pdf

întrevederi între persoana reținută și apărător în condiții de confidențialitate, fără suspiciuni de supraveghere audio sau video a acesteia, precum și posibilitatea ambilor de a se afla în aceeași încăpere pentru a face schimb de acte și documente. „Curtea consideră că imposibilitatea lui C.T. de a discuta cu avocatul reclamantului chestiuni cu privire la această cerere depusă la Curte, fără a fi separați de peretele de sticlă, a afectat dreptul reclamantului la depunerea unei cereri individuale” (§156)²⁵³. Într-adevăr, Curtea consideră acum că peretele din sticlă ar putea afecta exercitarea de către alte persoane a drepturilor lor la apărare (§153)²⁵⁴.

În cauza Buzilov c. Moldovei (cererea nr. 28653/05, hot. 23.06.2009)²⁵⁵, reclamantul s-a plâns că avocatului său nu i-au fost create facilități adecvate pentru a se întâlni cu el pe perioada reținerii în custodia poliției. În opinia Curții, deoarece reclamantul nu și-a întemeiat pretenția prin prezentarea unor probe, aceasta urmează a fi declarată inadmisibilă ca vădit nefondată, în conformitate cu art. 35, §§3 și 4 al Convenției (§21).

În cauza Petru Roșca (cererea nr. 2638/05, hot. 06.10.2009)²⁵⁶, reclamantul a pretins, în special, că poliția a aplicat excesiv forța în timpul reținerii și detenției sale și că el a fost recunoscut vinovat de săvârșirea unei contravenții administrative, fără a avea suficient timp și facilități să-și pregătească apărarea sau să fie asistat de un avocat (§3). Curtea a concluzionat că, în cazul de față, a existat o încălcare a Articolului 6, §1 în conexitate cu Articolul 6, §3 lit.(c) și (d) din Convenție (§58)²⁵⁶.

În Hotărârea CtEDO Grădinar c. Moldovei (cererea nr. 7170/02, hot. 08.04.2008), Curtea a notat că G. și D.C. nu au fost asistați de avocat în perioada reținerii contravenționale și a arestului administrativ, atunci când

---

²⁵³ Hot. disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra/pages/search.aspx?i=001-78585>

²⁵⁴ Hot. disponibilă: http://www.justice.gov.md/public/files/cedo/judgements/OFERTA_PLUS_SRL_ro.pdf

²⁵⁵ Hot. disponibilă: http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/BUZILOV%20%28ro%29.pdf

²⁵⁶ Curtea a constatat faptul că reclamantul a solicitat asistența unui avocat și timp suficient pentru a-și pregăti apărarea. Chiar și în absența unei astfel de cereri, instanța națională ar fi trebuit să realizeze că, după o noapte petrecută în detenție și după ce reclamantul a examinat doar procesul-verbal de reținere, acesta nu poate fi în stare să se pregătească pentru audiere, adică să poată identifica martorii în favoarea sa sau să beneficieze de o examinare medicală. Prin urmare, în aceste circumstanțe, indiferent dacă a existat sau nu cererea de a i se acorda timp și facilități reclamantului pentru a-și pregăti apărarea, instanța ar fi trebuit să-i ofere din oficiu această oportunitate, cu atât mai mult cu cât el risca să fie sancționat cu cincisprezece zile de arest administrativ (§56). Hot. disponibilă: http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/PETRU%20ROSCA%20%28ro%29.pdf

au fost audiați asupra unor fapte penale ce le-au fost incriminate ulterior în cadrul unui dosar penal (§§18-22)²⁵⁷.

În Hotărârea Cristina Boicenco c. Moldovei (cererea nr. 25688/09, hot. 27.09.2011), se menționează că instanțele naționale, achitându-l pe reclamant într-un dosar penal, au constatat suplimentar că ofițerii de poliție nu au întocmit un proces-verbal de reținere, că detenția reclamantului, care nu a fost asistat de un avocat, a avut loc cu încălcarea dreptului național și că toate actele procedurale efectuate în timpul urmăririi penale sunt nule (§§13, 14)²⁵⁸.

În cauza Guțu c. Moldovei (cererea nr. 20289/02, hot. 07.06.2007)²⁵⁹, s-a constatat că reclamantul a fost reținut fiind bănuțit de nesubordonare cu rea-voință cerințelor legitime ale colaboratorului de poliție. *Fiind în custodia poliției mai bine de 20 de ore, el nu a fost informat despre motivele detenției sale și nu i-a fost acordat un avocat în această perioadă* (§§6, 12, 13).

În Hotărârea Feraru c. Moldovei (cererea nr. 55792/08, hot. 24.01.2012)²⁶⁰, se menționează că *avocatul reclamantului a denunțat arestarea de facto a reclamantului la 29 septembrie 2008 și detenția ulterioară a acestuia, precum și neacordarea asistenței juridice reclamantului până la 6 octombrie 2008* (§14).

---

²⁵⁷ La 17 septembrie 1995, D.C. a fost dus la inspectoratul de poliție din localitate și interogāt în calitate de martor cu privire la evenimentele din noaptea de 15 spre 16 septembrie 1995. La 18 septembrie 1995, G. a fost dus la același inspectorat de poliție și a fost interogāt în calitate de martor cu privire la aceleași evenimente (§18). Ei nu au fost informați despre drepturile lor și *nu au fost asistați de către avocați*. [...] În timpul interogatoriului, ei erau încătușați. După interogare, au fost deschise dosare administrative în baza preținselor insulte aduse lui D. de către ei în bar, iar ca sancțiune administrativă, un judecător a dispus arestarea lor pe un termen de zece zile. În timpul arestului administrativ au mai avut loc interogări ulterioare și au fost întreprinse alte măsuri procesuale, care au avut ca rezultat acumularea de probe, care au fost folosite, mai târziu, în cauza penală pornită împotriva acestora. În special, pe parcursul acestei perioade (18-22 septembrie 1995), G. și D.C. au recunoscut că l-au omorât pe D. (§19). La 19 septembrie 1995, G. și D.C. au fost duși într-un izolator de detenție provizorie din Chișinău unde au fost din nou interogați până la 21 septembrie 1995 în calitate de martori și *fără vreo asistență juridică* [...] În timpul interogatoriului, ei au făcut declarații prin care și-au recunoscut vinovăția (§21). La 21 septembrie 1995, ei au fost interogați, pentru prima dată, în calitate de bănuțiți (și nu în calitate de martori), însă nici de această dată nu li s-au explicat drepturile și *nu au avut acces la un avocat* (§22). http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/GRADINAR%20%28ro%29.pdf

²⁵⁸ Hot. disponibilă: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{„itemid”:\[„001-124080”\]”}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{„itemid”:[„001-124080”]”})

²⁵⁹ Hot. disponibilă: http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/GUTU%20%28ro%29.pdf

²⁶⁰ Hot. disponibilă: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{„appno”:\[„55792/08”\];„itemid”:\[„001-124567”\]”}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{„appno”:[„55792/08”];„itemid”:[„001-124567”]”}); a se vedea și varianta originală la: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-126978#{„itemid”:\[„001-126978”\]”}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-126978#{„itemid”:[„001-126978”]”})

În cauza Colibaba c. Moldovei (cererea nr. 29089/06, hot. 23.10.2007)²⁶¹, s-a constatat că, *deși reclamantul a fost reținut la 21 aprilie 2006, fiind acuzat de agresarea unui polițist, numai la 27 aprilie 2006, reclamantului i s-a permis pentru prima dată să se întâlnească cu avocatul său, dar numai în prezența polițiștilor. Reclamantul s-a plâns avocatului său că a fost torturat*(§§1, 4, 43). În fine, reclamantul s-a plâns, în temeiul articolului 34 al Convenției, că scrisoarea Procurorului General din 26 iunie 2006 a avut drept scop intimidarea avocatului său și că, prin urmare, a constituit o încălcare a dreptului său de a sesiza Curtea²⁶². *Curtea consideră că statul pârât nu s-a conformat obligațiilor sale impuse de articolul 34 al Convenției* (§59).

În Hotărârea Gurgurov c. Moldovei (cererea nr. 7045/08, hot. 16.06.2009)²⁶³, s-a stabilit de asemenea că partea acuzării în dosar a făcut presiuni asupra apărării. Curtea a notat că reclamantul s-a plâns de maltratare. „La 4 noiembrie 2005, tatăl reclamantului a angajat un avocat, care imediat a depus o plângere la procuratură, invocând rele tratamente. Curtea accentuează, în primul rând, că independența procuraturii era dubioasă pe toată durata investigației efectuate. Curtea observă că Procuratura Generală și-a exprimat clar opinia în acest sens deja la începutul investigației și a încercat să exercite presiuni asupra avocatului reclamantului și asupra altor avocați, pentru a-i convinge să nu înainteze plângeri către organizațiile internaționale specializate în protecția drepturilor omului (a se vedea paragraful 11). Aceasta a condus la constatarea violării Articolului 34 din Convenție în speța Colibaba v. Moldova (nr. 29089/06, §67, 23 octombrie 2007) (§65).

---

²⁶¹ Hot. disponibilă: http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/COLIBABA%20%28ro%29.pdf

²⁶² După examinarea scrisorii Procurorului General, Curtea tinde să fie de acord cu reclamantul că aceasta nu pare să fie doar un indemn adresat avocaților de a respecta etica lor profesională, după cum a sugerat Guvernul. Limbajul folosit de Procurorul General, faptul că el, în mod expres, l-a numit pe avocatul reclamantului în contextul acestei cauze și avertizarea că ar putea fi inițiată o urmărire penală, ca urmare a pretensei plângeri necorespunzătoare a ultimului adresate organizațiilor internaționale, ar putea fi, în opinia Curții, percepută ușor ca fiind o presiune asupra avocatului reclamantului și asupra tuturor avocaților, în general. Într-adevăr, se pare că aceasta a fost percepția tuturor avocaților din Republica Moldova și Amnesty International (§57). Hot. disponibilă: http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/COLIBABA%20%28ro%29.pdf

²⁶³ Hot. disponibilă: http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/GURGUROV%20%28ro%29.pdf

Pe baza celor consemnate în cadrul acestei secțiuni și a expunerii sumare a dosarelor examinate de CtEDO, am putea face următoarele concluzii.

- În majoritatea cazurilor expuse a fost constatată încălcarea dreptului la apărare.
- CtEDO și-a întemeiat concluziile nu numai pentru absența fizică a avocatului în timpul realizării unor activități procesuale cu antrenarea persoanei reținute, dar și pentru lipsa confidențialității întrevederilor cu clienții.
- În unele cauze s-au constatat și abuzuri psihice și fizice asupra reținuților.
- Considerăm că asigurarea eficientă a dreptului la apărare ar fi putut preîntâmpina abuzurile din partea polițiștilor.
- În cea mai mare parte, aceste constatări au vizat etapa incipientă a procesului penal și detenția reclamantului în custodia poliției.
- În toate cauzele s-a constatat violarea dreptului la apărare, din cauza relor practici în acțiunile organului de constatare și de urmărire penală. CtEDO nu a constatat unele inconsecvențe și neconcordanțe ale legislației naționale cu standardele CEDO.

4.2. **Organizarea modului de acordare a asistenței juridice garantate de stat persoanelor aflate în custodia poliției**

4.2.1. **Măsuri necesare pentru acordarea asistenței juridice de urgență persoanelor reținute**

Asistența juridică de urgență se acordă oricărei persoane reținute în cadrul unui proces penal sau al unui proces contravențional pe întreaga perioadă a reținerii, inclusiv la examinarea demersului cu privire la aplicarea arestului preventiv. Asistența juridică de urgență, de asemenea, se acordă la examinarea demersului cu privire la aplicarea arestării preventive, în cazul în care bănuitul, învinuitul sau inculpatul nu are apărător sau apărătorul înștiințat nu s-a prezentat la examinarea demersului. În cadrul procedurii contravenționale, asistența juridică de urgență se acordă doar în cazurile în care organul (persoana cu funcție de răspundere) care a efectuat reținerea solicită instanței de judecată aplicarea sancțiunii contravenționale sub forma arestului contravențional.

Directiva 2013/48/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2013²⁶⁴ conține prevederi importante pentru asigurarea dreptului la apărare în procesul penal, inclusiv al persoanelor reținute. Conform art. 3, alin. 2 al Directivei 2013/48/UE, persoanele suspectate sau acuzate au dreptul de a avea acces la un avocat *fără nicio întârziere nejustificată*. În orice caz, persoanele suspectate sau acuzate au dreptul de a avea acces la un avocat începând cu oricare dintre următoarele momente, luându-se în considerare cel care survine primul: (a) înainte de a fi interogate de poliție sau altă autoritate de aplicare a legii sau judiciară; (b) la desfășurarea unei acțiuni de anchetare sau de strângere de probe de către autoritățile de anchetă sau de către alte autorități competente, în conformitate cu alineatul (3), litera (c)²⁶⁵; (c) fără întârzieri nejustificate după lipsirea de libertate²⁶⁶.

Deci persoanele reținute care sunt bănuite de comiterea unei infracțiuni sau contravenții sunt în drept de a beneficia de asistența juridică de urgență (în continuare, AJU). Asigurarea AJU este reglementată în CPP și în Regulamentul cu privire la procedura de solicitare și desemnare a avocatului pentru acordarea asistenței juridice de urgență²⁶⁷.

AJU este asistența juridică garantată de stat pe întreaga perioadă a reținerii, inclusiv la examinarea demersului cu privire la aplicarea arestului preventiv. În cadrul procedurii contravenționale, asistența juridică de urgență

---

²⁶⁴ Directiva 2013/48/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2013 cu privire la dreptul de acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și a mandatului european de arestare și cu privire la dreptul de a informa un terț cu privire la privarea de libertate și a comunica cu persoanele terțe și cu autoritățile consulare în timpul privării de libertate, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, partea I, L 294 din 06.11.2013, disponibilă: <http://eur-lex.europa.eu>

²⁶⁵ Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate au dreptul ca avocatul lor să fie prezent cel puțin la următoarele acțiuni de anchetare sau de strângere de probe, în cazul în care acțiunile respective sunt prevăzute în dreptul intern și în cazul în care se impune sau se permite prezența persoanei suspectate sau acuzate la acțiunea în cauză: (I) identificarea suspecților; (II) confruntări; (III) reconstituiri ale unei infracțiuni.

²⁶⁶ Potrivit art. 3, alin. 5 al Directivei 2013/48/UE, în circumstanțe excepționale și numai în cursul urmăririi penale, statele membre pot să deroge temporar de la aplicarea alineatului (2), litera (c) atunci când poziția geografică izolată a unei persoane suspectate sau acuzate face imposibilă asigurarea dreptului persoanei de a avea acces la un avocat fără întârzieri nejustificate după lipsirea de libertate.

²⁶⁷ Regulamentul cu privire la procedura de solicitare și desemnare a avocatului pentru acordarea asistenței juridice de urgență din 19 mai 2009, aprobat prin Hotărârea Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, nr. 8 din 19 mai 2009.

se acordă doar în cazurile în care organul (persoana cu funcție de răspundere) care a efectuat reținerea solicită instanței de judecată aplicarea sancțiunii contravenționale sub forma arestului contravențional²⁶⁸.

Organul de urmărire penală, în timp de o oră după reținerea persoanei, solicită oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat sau unor alte persoane împuternicite de acesta desemnarea unui avocat de serviciu²⁶⁹ pentru acordarea asistenței juridice de urgență. Solicitarea de a desemna un avocat de serviciu este prezentată în scris, inclusiv prin fax, sau la telefon²⁷⁰.

Solicitarea²⁷¹ emisă de organul (persoana cu funcție de răspundere) care a efectuat reținerea privind desemnarea avocatului de serviciu se transmite oficiului teritorial în scris, inclusiv prin fax, sau se face la telefon; aceasta trebuie să conțină și informația despre numele și vârsta persoanei reținute; data și ora reținerii; motivul reținerii; numele, biroul și datele de contact, după caz, ale ofițerului de urmărire penală, organului (persoanei cu funcție de răspundere) care a efectuat reținerea, procurorului responsabil sau judecătorului; timpul, locul și acțiunea procesuală preconizată pentru care este solicitată prezența avocatului de serviciu.

La primirea solicitării privind desemnarea avocatului de serviciu, oficiul teritorial va contacta primul avocat inclus în graficul de serviciu pentru acea zi și îi va comunica la telefon datele ce se conțin în solicitare. Dacă avocatul respectiv nu este disponibil²⁷² să preia solicitarea, oficiul teritorial va contacta următorul avocat de serviciu din grafic, iar în caz de necesitate, vor fi contactați pe rând avocații de serviciu din următoarele zile, până va fi găsit un avocat disponibil.

---

²⁶⁸ Regulamentul cu privire la procedura de solicitare și desemnare a avocatului pentru acordarea asistenței juridice de urgență.

²⁶⁹ Avocații de serviciu sunt avocații care și-au exprimat disponibilitatea de a acorda asistență juridică de urgență și au fost incluși în lista avocaților de serviciu, potrivit articolului 33 din LAJGS. În zilele de serviciu, avocații trebuie să fie disponibili 24 de ore, aflându-se în regim de așteptare. Avocații de serviciu acordă asistență juridică de urgență conform graficului de serviciu întocmit și aprobat lunar de către coordonatorul oficiului teritorial.

²⁷⁰ Art. 167, alin. 1¹, CPP.

²⁷¹ Cererea de desemnare a avocatului de serviciu poate fi prezentată oficiului teritorial și de către rudele sau reprezentanții persoanei reținute.

²⁷² Se consideră că un avocat de serviciu nu este disponibil dacă nu răspunde la apel timp de jumătate de oră.

Avocatul care a confirmat disponibilitatea de a acorda asistență juridică de urgență pentru cazul respectiv se va prezenta la locul solicitat în decurs de o oră și jumătate din momentul confirmării²⁷³. Asistența juridică de urgență în cadrul unui proces penal se acordă pe toată perioada reținerii, până la eliberarea persoanei sau până la adoptarea încheierii privind aplicarea arestării preventive²⁷⁴.

Avocatul care a acordat asistență de urgență va continua să acorde persoanei respective asistență juridică calificată dacă după expirarea termenului de reținere procesul penal nu a încetat. În acest caz, avocatul va notifica imediat, în scris, oficiul teritorial despre faptul că persoana solicită asistență juridică calificată. Oficiul teritorial va verifica dacă persoana întrunește condițiile necesare pentru a beneficia de asistență juridică calificată și prin decizia sa va confirma desemnarea avocatului pentru acordarea asistenței juridice calificate²⁷⁵.

Asistența juridică de urgență în cazul reținerii contravenționale se acordă până la încetarea reținerii sau până la aplicarea arestului contravențional de către instanța de judecată²⁷⁶.

Avocatul care acordă asistență juridică bănuितului sau învinuitului la reținere sau arestare se consideră apărătorul lor pe această perioadă de timp și, cu consimțământul lor, el poate continua participarea în calitate de apărător până la terminarea procesului în cauza respectivă sau până la includerea în proces a unei alte persoane²⁷⁷.

Avocatul care acordă asistență juridică garantată de stat dobândește calitatea de apărător în momentul în care coordonatorul oficiului teritorial al CNAJGS emite decizia privind acordarea asistenței juridice calificate. Decizia

---

²⁷³ Avocatul care a confirmat disponibilitatea de a acorda asistență juridică de urgență pentru cazul respectiv se va prezenta la locul solicitat în decurs de o oră și jumătate din momentul confirmării. A se vedea art. 11 și 16 ale Regulamentului cu privire la procedura de solicitare și desemnare a avocatului pentru acordarea asistenței juridice de urgență din 19 mai 2009, aprobat prin Hotărârea CNAJGS, nr. 8, din 19 mai 2009.

²⁷⁴ Art. 22 din Regulamentul cu privire la procedura de solicitare și desemnare a avocatului pentru acordarea asistenței juridice de urgență.

²⁷⁵ Art. 23 din Regulamentul cu privire la procedura de solicitare și desemnare a avocatului pentru acordarea asistenței juridice de urgență.

²⁷⁶ Art. 24 din Regulamentul cu privire la procedura de solicitare și desemnare a avocatului pentru acordarea asistenței juridice de urgență.

²⁷⁷ Art. 67, alin. 4, CPP.

privind acordarea asistenței juridice calificate se aduce la cunoștință, după caz, solicitantului, organului de urmărire penală sau instanței de judecată²⁷⁸.

Organul de urmărire penală sau instanța de judecată nu este în drept să recomande cuiva invitarea unui anumit apărător²⁷⁹.

4.2.2. Decizia bănuितului de a solicita asistență juridică

CPP permite bănuितului de a se apăra el însuși în procesul penal²⁸⁰. În practică, învinuіții rareori se autoreprezintă, tradiția fiind de a solicita prezența unui avocat în toate cazurile penale. Hotărârea explicativă a Plenului CSJ privind dreptul la apărare²⁸¹ nu se referă în mod special la dreptul de a se apăra singur.

Renunțarea la apărător înseamnă voința bănuितului/invinuितului/inculpatului de a-și exercita el însuși apărarea, fără a apela la asistența juridică a unui apărător. Cererea de renunțare la apărător se anexează la materialele cauzei²⁸².

În anumite cazuri prevăzute de lege, pentru asigurarea unei apărări reale a unor persoane care, datorită situațiilor în care se găsesc, nu se pot apăra singure, dreptul de apărare nu mai este facultativ, ci devine o condiție legală necesară pentru buna desfășurare a procesului penal, asistența juridică devenind obligatorie²⁸³.

Deci, în asemenea situații, persoana nu mai dispune după voie de dreptul de a fi asistată de un apărător, ci, dacă nu și-a ales un avocat, i se va desemna un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat. Prevederile legale, care impun obligativitatea asistenței juridice pentru cazurile date, sunt condiții imperative ale valabilității actelor efectuate și orice abatere de la aceste norme se sancționează prin nulitate absolută²⁸⁴.

---

²⁷⁸ Art. 67, alin. 3, CPP.

²⁷⁹ Hotărârea Plenului CSJ cu privire la practica aplicării legislației pentru asigurarea dreptului la apărare al bănuितului, învinuितului, inculpatului și condamnatului în procedură penală, nr. 11, 24 decembrie 2011; art. 70, alin. 2, CPP.

²⁸⁰ Art. 64, alin. 1, CPP.

²⁸¹ Hotărârea Plenului CSJ nr. 11 din 24 decembrie 2010 „Cu privire la practica aplicării legislației pentru asigurarea dreptului la apărare al bănuितului, învinuितului, inculpatului și condamnatului în procedură penală”. Disponibilă: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=98

²⁸² Art. 71, alin. 1, CPP.

²⁸³ Art. 69, CPP.

²⁸⁴ Art. 94, 252, alin. 2, CPP.

Nu este admisă renunțarea la apărător atunci când este motivată prin imposibilitatea de a plăti asistența juridică sau este dictată de alte circumstanțe. Organul de urmărire penală sau instanța este în drept de a nu accepta renunțarea la apărător, în cazurile când participarea acestuia este obligatorie²⁸⁵. Admiterea sau neadmiterea renunțării la apărător se decide de către procuror prin hotărâre motivată. *În cazul în care procurorul sau instanța nu a admis renunțarea bănuitului/invinuitului/inculpatului la apărător, avocatul care acordă asistență juridică garantată de stat nu poate sista participarea sa la această cauză*²⁸⁶.

Bănuitul, învinuitul, inculpatul care a renunțat la apărător este în drept, în orice moment al desfășurării procesului penal, să invite un apărător, care va fi admis din momentul când a fost invitat sau solicitat.

Atât Constituția Republicii Moldova, cât și CPP acordă întâietate dreptului de a alege un avocat persoanelor care au această posibilitate²⁸⁷ în raport cu dreptul la asistență juridică garantată de stat.

Nu există niciun drept de a alege un avocat individual pentru clienții AJGS. Inculpatul poate alege doar dintre avocații care sunt incluși în registrul avocaților privați care acordă servicii de asistență juridică la cerere (avocații care acordă asistență juridică garantată de stat). Chiar dacă inculpatul poate solicita desemnarea unui avocat oarecare, oficiul teritorial al CNAJGS nu este obligat să respecte această cerere.

Totuși coordonatorul oficiului teritorial va ține cont de cererea aplicantului pentru asistență juridică de a fi desemnat un anumit avocat, de nivelul său de angajare în alte decizii ce țin de asistența juridică, precum și de alte informații relevante circumstanțelor²⁸⁸.

Dreptul este chiar mai restrictiv, și pe bună dreptate, pentru cazuri urgente de asistență juridică, atunci când avocații sunt desemnați, în conformitate cu programul de serviciu întocmit de birourile teritoriale la sfârșitul lunii pentru luna următoare. În cazul în care un avocat de asistență juridică este numit și

---

²⁸⁵ Conform art. 69, alin. 1, pct. 2-12, CPP.

²⁸⁶ Art. 67, alin. 7, CPP.

²⁸⁷ Art. 26 din Constituție și art. 17, alin. 1, CPP.

²⁸⁸ Art. 27, alin. 2 din Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat. Hotărârea explicativă a Plenului CSJ privind dreptul la apărare, 1998, de asemenea, precizează, la pct. 5, că bănuitul/invinuitul are dreptul de a solicita un anumit apărător numai atunci când intenționează să semneze un contract cu acesta.

învinuitul dorește, în schimb, să fie reprezentat de un avocat privat, avocatul care acordă asistență juridică garantată de stat trebuie să fie înlocuit cu cel privat, care este plătit de către client.

Avocatul ales sau desemnat poate fi înlocuit în decursul procedurii penale de către biroul avocatului sau de către oficiul teritorial relevant al CNAJGS, la cererea organului de urmărire penală sau a instanței de judecată, în următoarele situații:

- în cazul în care avocatul ales nu poate fi prezent în cazul arestării/reținerii, la prezentarea învinuirii sau la interogarea bănuितului/învinuitului;
- în cazul în care avocatul ales nu poate participa la procedură timp de cinci zile din momentul în care a fost informat cu privire la aceasta;
- în cazul în care procurorul sau instanța de judecată stabilește că avocatul care acordă servicii de asistență juridică garantată de stat nu este în măsură să asigure o apărare efectivă a bănuितului/învinuitului²⁸⁹.

În ultimele două situații, organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate sugera bănuितului/învinuitului să invite un alt avocat care să-l reprezinte. Acest lucru este necesar în cazul în care un avocat nu asigură o apărare efectivă, așa cum mulți clienți nu-și înțeleg drepturile, și, prin urmare, așteptările lor sunt foarte mici²⁹⁰.

Un avocat care acordă asistență juridică poate fi, de asemenea, eliminat din procedura penală în cazul în care persoana pe care acesta o apără are motive reale de a pune la îndoială competența sau buna intenție a avocatului și prezintă o cerere de eliminare a acestuia din cadrul procedurii²⁹¹. În același timp, această posibilitate poate lăsa, de asemenea, loc pentru abuz din partea organului de urmărire penală, în special în cazul în care dorește să înlocuiască avocații care sunt prea activi și zeloși. Cercetări empirice pentru a determina dacă această dispoziție este utilizată în practică în mod abuziv nu există²⁹².

---

²⁸⁹ Art. 70, alin. 4, 5, CPP.

²⁹⁰ Ed Cape, Zaza Namoradze, *Apărarea penală efectivă în Europa de Est*, Chișinău, 2013 (Capitolul VI cu privire la Republica Moldova scris de Nadejda Hriptievski), p. 195, disponibil în engleză: <http://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/criminal-defence-20120604.pdf>

²⁹¹ Art. 72, alin. 2, CPP.

²⁹² Ed Cape, Zaza Namoradze, *Apărarea penală efectivă în Europa de Est*, Chișinău, 2013 (Capitolul VI cu privire la Republica Moldova scris de Nadejda Hriptievski), p. 195.

4.2.3. Decizia bănuitalui reținut referitoare la acordarea asistenței juridice de urgență în practică

În cauza *Leva c. Moldovei* (cererea nr. 12444/05, hot. 15.03.2010)²⁹³, primul reclamant s-a plâns de faptul că, fiind reținut de către ofițeri ai CCCEC, inițial nu i s-a permis să fie reprezentat de un avocat ales de el. *Deoarece nu avea agenda sa, reclamantul nu i-a putut telefona avocatului. În pofida insistenței sale de a fi asistat de propriul avocat, cererea lui a fost respinsă și i s-au oferit serviciile unui avocat numit de ofițerul de urmărire penală* (§11) *Referitor la această plângere, Curtea notează că dânsul a fost, de fapt, asistat de un avocat din oficiu, având în vedere imposibilitatea acestuia de a-și aminti numărul de telefon al avocatului său. Mai mult, la momentul respectiv, el nu a informat ofițerul de urmărire penală despre existența vreunui motiv pentru a nu avea încredere în avocatul numit din oficiu și nici nu a solicitat localizarea avocatului său de către o altă persoană, așa cum a făcut fiul său (a se vedea paragraful 15). Mai important, S.L. nu a susținut că declarațiile sale făcute în prezența avocatului respectiv au fost obținute prin aplicarea vreunei forme de constrângere sau că acestea ar fi afectat în mod negativ desfășurarea procedurilor în privința sa (a se vedea mutatis mutandis și a contrario, *Salduz c. Turciei* [GC], nr. 36391/02, §§50-62, 27 noiembrie 2008). În asemenea circumstanțe, Curtea constată că în această privință nu a avut loc o încălcare a dreptului lui S.L. de a fi reprezentat de un avocat* (§71).

Statisticile disponibile ne arată că, pe parcursul anului 2014, au solicitat asistență juridică garantată de stat 2589 de persoane, iar 289 de persoane au fost asistate de avocați aleși de către acestea²⁹⁴. Procentul avocaților aleși este de aproximativ 10,4%.

Conform **Tablelului nr. 1**, constatăm că reținerea minorilor are loc doar în proporție de 2,25%-2,98% din totalul minorilor care au comis infracțiuni, în timp ce măsura de arest preventiv este aplicată față de minori în cazul a aproximativ 1,45%- 2,71% dintre minorii care au comis infracțiuni²⁹⁵.

---

²⁹³ Hot. disponibilă: http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/LEVA%20%28ro%29.pdf

²⁹⁴ Raportul Direcției Generale de Urmărire Penală despre acțiunile întreprinse în trimestrul IV al anului 2014 în conformitate cu prevederile Planului de acțiuni al IGP în domeniul drepturilor omului pentru anii 2013-2014, aprobat prin ordinul IGP nr. 146 din 22.11.2013.

²⁹⁵ Raportul Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova privind monitorizarea măsurii de arest preventiv aplicat în privința minorilor, p. 16, disponibil: http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raport_monitorizare_2014.pdf

Informații statistice privind situația copiilor în conflict și în contact cu legea pe anii 2010 – 2013

Tabelul nr. 1

Perioada	Numărul minorilor care au comis infracțiuni	Numărul minorilor reținuți	Numărul minorilor arestați
2010	1586	44/2,77%	43/2,71%
2011	1714	40/2,33%	25/1,45%
2012	1975	59/2,98%	43/2,17%
2013	1551	35/2,25%	24/1,54%

În informația plasată pe pagina web a CNAJGS, statistica privind copiii minori beneficiari de asistență juridică garantată de stat²⁹⁶, observăm următoarele date din **Tabelul nr. 2**.

Tabelul nr. 2

2011		Total	2012		Total	2013		Total	2013 Semestrul I		Total	2014 Semestrul I		Total
Asistență juridică de urgență	Cauze penale		Asistență juridică de urgență	Cauze penale		Asistență juridică de urgență	Cauze penale, civile și contravenționale		Asistență juridică de urgență	Cauze penale, civile și contravenționale		Asistență juridică de urgență	Cauze penale, civile și contravenționale	
27	1317	1344	16	1997	2013	21	1928	1949	16	1012	1028	19	1253	1272

Potrivit datelor statistice privind acordarea asistenței juridice garantate de stat de urgență de către Oficiile teritoriale ale CNAJGS, copiii minori au beneficiat de asistență juridică de urgență după cum urmează: 2011²⁹⁷ – 27 pers.; 2012²⁹⁸ – 16 pers.; 2013²⁹⁹ – 20 pers.; 2014³⁰⁰ – 36 pers.

Analizând informațiile privind justiția juvenilă în anii 2011-2014 din **Tabelul nr. 1** și **nr. 2**, am raportat numărul total al minorilor care au fost reținuți în anii 2011-2013 la numărul minorilor care au beneficiat de asistență juridică de

²⁹⁶ <http://www.cnajgs.md/ro/date-statistice?page=1>; **tabelul 1** este preluat din această sursă.

²⁹⁷ Disponibil: <http://www.cnajgs.md/ro/date-statistice?page=4>

²⁹⁸ Disponibil: <http://www.cnajgs.md/ro/date-statistice?page=4>

²⁹⁹ Disponibil: <http://www.cnajgs.md/ro/date-statistice?page=2>

³⁰⁰ Disponibil: <http://www.cnajgs.md/ro/date-statistice?year=2014>

urgentă în acești ani și am stabilit procentul cazurilor în care minorii reținuți au avut un avocat ales: 32,5% în 2011; 73% în 2012, și 40% în 2013. Observăm că minorii reținuți au preferat mult mai frecvent un avocat ales decât vârstnicii care au nimerit în aceeași situație. Putem să presupunem întemeiat că aceste date se datorează intervenției părinților în contractarea unui avocat ales.

Practic, în toate cazurile observate în incinta inspectoratului de poliție pe parcursul anului 2014 nu a intervenit solicitarea persoanei reținute pentru acordarea asistenței juridice ori cerința de a avea un avocat ales cu care va încheia un contract. Nu am observat cazuri de reținere în care reținutul ar fi fost informat asupra dreptului de a contacta un avocat ales. Un sigur caz a constituit o excepție. Ofițerul de urmărire penală i-a spus bănuțului să semneze o declarație perfectată de el cum că nu dispune de surse pentru a încheia contract de asistență juridică cu un avocat și astfel îi va fi oferit un avocat pe cheltuiala statului. Bănuțul a semnat acest document³⁰¹.

Asistența juridică garantată de stat este asigurată din oficiu, din inițiativa poliției, fără a-l întreba pe suspect dacă dorește să contacteze un avocat și fără a-l informa despre dreptul său de a-și alege un avocat. Este relevantă în acest sens speța **10P**, în care s-a constatat că persoana reținută pentru comiterea unei infracțiuni a fost asistată de un avocat din oficiu, chiar dacă părinții reținutului au angajat și ei un avocat pe bază de contract. Acest lucru s-a întâmplat deoarece părinții nu știau nimic despre fiul lor, care a fost citat la poliție la ora 12 ziua și nu a răspuns câteva ore la telefon³⁰².

---

³⁰¹ Deși n-a fost întrebat dacă părinții lui ar putea să angajeze un avocat pentru el. A se vedea în **Anexa nr. 2**, speța 23D, conșpectată în jurnalul de teren din 27.07.2014.

³⁰² La ora 18:00, s-a prezentat un avocat la inspectorat, menționând că este avocatul lui R.V., care a venit conform citației la inspectorat încă de la ora 12 ziua. Ofițerul de la recepție l-a întrebat pe ofițerul din unitatea de gardă dacă este înregistrată reținerea lui R.V. Răspunsul a fost negativ. Atunci ofițerul de la recepție a verificat dacă R.V. a intrat în inspectorat în acea zi. În registrul respectiv, R.V., de asemenea, nu a fost găsit. Avocatul l-a contactat telefonic pe R.V. și a primit răspuns de la R.V. că acesta se află în inspectorat, la etajul 5. Când a coborât la primul etaj, peste cinci minute după convorbirea telefonică, am asistat la discuția dintre avocat și R.V. Ultimul a comunicat că a fost audiat de câțiva ofițeri de investigație aproximativ 4 ore, într-un birou de la etajul cinci, privind circumstanțele pretinsului jaf săvârșit cu un an în urmă. Unul din polițiști l-a amenințat că îl va pune „la dubală”. Abia pe la orele 17:00 a venit un avocat din oficiu și, în prezența acestuia, a fost audiat în calitate de bănuț. După ce a venit avocatul din oficiu, R.V. a primit și o scrisoare de drepturi. Peste 20 min., R.V. și avocatul contractat de părinții reținutului au coborât la primul etaj pentru a pleca. Întrebat dacă a fost prezentată copia ordonanței de recunoaștere a lui R.V. în calitate de bănuț, avocatul a răspuns că nu, mai mult chiar, nu a primit nici măcar verbal o informație asupra faptei de comiterea căreia este bănuț R.V. De asemenea, R.V. a spus că despre reținerea sa nu le-a putut comunica părinților; nu a fost informat despre dreptul său de a avea un avocat ales și cum poate fi realizat acest drept.

„Nu se explică suficient dreptul la avocatul ales. De regulă, se solicită imediat de la CNAJGS prezența avocatului de stat, care vine deseori cu întârziere³⁰³”, a declarat un avocat intervievat.

În unele cazuri de reținere *de facto*, până la perfectarea procesului-verbal de reținere *de iure*, ofițerii de investigație au interogat neformal persoana suspectată, fără ca aceasta să fie asistată de un avocat și fără să fie informată despre acest drept³⁰⁴.

Au fost identificate și observate câteva cazuri când persoanele au fost reținute sau aduse forțat la inspectorat și au fost audiate neformal de ofițerii de investigație, fără a fi informate despre statutul lor și fără a fi asistate de un avocat³⁰⁵. Chiar și în cazul când aceștia au fost audiați oficial în calitate de martori de către ofițerul de urmărire penală, reținuții nu au solicitat asistența unui avocat în baza art. 92 al CPP, posibil, și din motivul că nu au fost informați despre acest drept.

În alt caz de reținere contravențională, **6C**, ofițerul de poliție, după ce a luat explicații asupra faptei comise și a perfectat procesul-verbal privind constatarea contravenției, i-a explicat că are dreptul de a-și angaja un avocat. Ofițerul a comunicat că avocatul ar putea să-l coste 2-3 mii de lei și, de aceea, a sugerat să plătească amenda stabilită în calitate de sancțiune în termen de 24 de ore și, în acest caz, va trebui să achite 50% din sumă, adică 50 de lei moldovenești. Contravenientul a semnat procesul-verbal și nu a solicitat avocat.

În celelalte cazuri de reținere contravenționale (**3C**, **4C**, **5C**), persoanele nu au fost informate verbal despre dreptul de a contracta un avocat, dar ordinea acțiunilor realizate de polițiști era aceeași: luarea explicațiilor, perfectarea procesului-verbal de contravenție și consemnarea deciziei de sancționare.

---

³⁰³ Interviu IA6.

³⁰⁴ A se vedea cazul 2Pn din **Anexa nr. 2**.

³⁰⁵ Unul dintre autorii acestui studiu a reușit să discute cu o persoană, A.I., în vârstă de 22 de ani, care se afla la etajul cinci, în coridor, pe la ora 11. În inspectorat se afla de la ora 6 dimineața. A comunicat că nu i-au fost lămurite drepturile, că nu a avut avocat și că nu a fost întocmit un proces-verbal de reținere. A fost audiat de ofițerii de investigație care l-au reținut. La ora 11.30, persoana reținută dimineața a fost condusă de un ofițer de investigație de la etajul cinci la etajul 3, în biroul unui ofițer de urmărire penală. La solicitarea din partea avocatului a permisiunii de a asista, a fost primit un refuz, deoarece „...nu este o reținere. Persoana care a fost adusă în biroul meu va fi audiată în calitate de martor”, a declarat ofițerul de urmărire penală. Peste aproximativ jumătate de oră, a ieșit persoana audiată însoțită de ofițerul de investigație, care a condus-o la etajul cinci. Persoana reținută a părăsit inspectora-
tul la ora 13.30.

După semnarea explicațiilor și a procesului-verbal, contravenienței, la solicitarea poliției, semnau și pagina verso a procesului-verbal, în care sunt indicate cu caractere mici, greu de citit, drepturile (inclusiv dreptul la avocat) și obligațiile. În niciunul dintre cazurile din această categorie de infracțiuni, drepturile nu au fost citite și nu s-a solicitat explicarea lor, iar polițiștii nu s-au arătat activi în acest sens.

4.2.4. **Percepțiile poliției și ale avocaților despre dreptul la asistență juridică**

Toți polițiștii intervievați au fost de acord că *dreptul la asistență juridică este necesar de a fi asigurat, deoarece legea prevede obligativitatea participării avocatului la etapa reținerii și audierii bănuțitului*.

În special, unii au subliniat importanța acestui drept pentru *respectarea drepturilor bănuțitilor*³⁰⁶; *respectarea legislației procedurii penale; realizarea dreptului de acces la justiție*³⁰⁷; *asigurarea dreptului la apărare*³⁰⁸.

Unii dintre ofițerii de poliție intervievați asupra dreptului la asistență juridică au pus accentul în răspunsurile lor pe calitatea serviciilor avocaților, în special, a celor din oficiu. Ei au considerat că importanța dreptului la asistență juridică este diminuată în cazurile de formalism din activitatea avocatului:

- *au un rol important, dar calitatea prestației este diferită de la caz la caz*³⁰⁹;
- *dacă avocatul este din biroul teritorial, atitudinea poate fi formală*³¹⁰.

Formalismul asistenței juridice a fost observat, dat fiind faptul că uneori avocații nu au adresat întrebări în cadrul audierii clienților lor și practic nu au intervenit, cu mici excepții, atunci când încălcarea drepturilor persoanei reținute era evidentă.

Potrivit observațiilor și discuțiilor neformale avute la inspectorat, deseori, ofițerii de poliție cu mai multă experiență vedeau dreptul la consiliere juridică în termeni mai puțin conflictuali. Ei au recunoscut beneficiile prezenței avocaților, deoarece acest fapt încuraja faptul ca procedurile să fie urmate în mod corespunzător legii. Prezența unui avocat este văzută ca o protecție pentru

---

³⁰⁶ Interviu IP12.

³⁰⁷ Interviuurile IP11, IP12.

³⁰⁸ Interviu IP5.

³⁰⁹ Interviu IP6.

³¹⁰ Interviu IP14.

poliție, o garanție a faptului că procesul de detenție și interogare a decurs în mod corespunzător și, drept urmare, nu ar putea fi contestat ulterior. Totuși ei au recunoscut că agreează avocații pasivi, deoarece nu-și doresc situații de conflict, care le complică activitatea.

Avocații intervievați au subliniat că asistența juridică a persoanelor reținute este o cerință obligatorie a legii, care trebuie valorificată în mod eficient, însă abordările avocaților și modul de implicare diferă de la caz la caz. Unii avocați au spus că majoritatea polițiștilor implicați în reținerea bănuților consideră participarea avocaților drept una formală.

„Poziția poliției referitoare la rolul apărătorului în etapa arestului preventiv, după părerea mea, este una mai mult formală și, de obicei, nu poate influența într-un mod concret mersul acestei proceduri³¹¹.”

„Pentru reprezentanții poliției, în faza de reținere a persoanei, avocatul reprezintă doar persoana care va veni și va semna unele acte pentru a fi respectată procedura penală. În cazul reținerii, aducerea la finalitate a acțiunii procesuale este deja hotărâtă de către reprezentanții organului de urmărire penală și negocierea, în acest sens, privind evitarea reținerii rar se soldează cu succes³¹².”

S-a menționat, de asemenea, că polițiștii încearcă să diminueze în fața reținuților rolul avocatului și, în unele cazuri, fac tot posibilul pentru a nu asigura o apărare eficientă. Au fost și păreri care demonstrează atitudinea mai vigilentă a ofițerilor de poliție din momentul implicării avocatului. *„Totul depinde de avocat, dar, în general, poliția încearcă să fie mai atentă la rigorile procedurale atunci când este implicat un avocat. În ce privește poziția poliției, cred că participarea avocatului a devenit o normalitate pentru ei, nu o simplă formalitate³¹³.”*

Studierea interviurilor cu ofițerii de poliție și cu avocații și discuțiile neformale ne permit să constatăm că există două tipuri de ofițeri: cei care au acceptat ca avocații să joace un rol legitim și cei care nu își doreau acest lucru și au făcut tot posibilul pentru a diminua importanța apărătorului și a serviciilor prestate, deoarece au considerat că prezența avocatului împiedică investigațiile eficiente. Observăm o părere generală în rândul avocaților că, pe de o parte, ofițerii de poliție mai tineri sunt mai predispuși să fie ostili față de ei. Pe de altă parte, ofițerii mai în vârstă au tendința de a adopta o atitudine binevoitoare și cooperantă în limitele legii.

---

³¹¹ Interviu IA1.

³¹² Interviu IA2.

³¹³ Interviu IA5.

Ofițerii de urmărire penală mai tineri și ofițerii de investigație nu au recunoscut niciun beneficiu pentru sistem în ce privește asigurarea dreptului la apărare; ei nu sunt de părerea că acesta ar putea să funcționeze, de asemenea, în avantajul lor. Nu li s-a oferit nicio pregătire în acest domeniu și, astfel, ei nu înțelegeau contextul mai larg al drepturilor suspectilor și modul în care acestea ar putea consolida, de asemenea, integritatea procedurii penale și legitimitatea activității lor. Ofițerii cu mai multă experiență au fost mai deschiși în ceea ce privește drepturile suspectilor și au menționat că încurajează suspectii să solicite asistență juridică.

4.3. **Acordarea asistenței juridice persoanelor aflate în custodia poliției**

4.3.1. **Accesul la informațiile din dosar și asistența juridică – cum interrelaționează acestea**

Una dintre componentele fundamentale ale dreptului la apărare o reprezintă posibilitatea de a lua cunoștință de actele procedurale care afectează interesele apărării și de suportul probatoriu al acuzației formulate. Valoarea acestui drept sporește în cazul de asistență juridică a persoanelor reținute, deoarece avocatul implicat nu cunoaște practic nimic despre caz, atunci când vine la poliție pentru a acorda asistență juridică persoanei reținute.

În cazurile observate în 2014, conținutul acestui drept a inclus posibilitatea avocatului de a citi, studia actele din dosar și de a obține copii de pe piesele dosarului, uneori, și de a nota informații.

Prima sursă de informare au fost ofițerii de urmărire penală, care au admis participarea la procedurile legate de reținere a avocatului solicitat pentru acordarea asistenței juridice de urgență, din moment ce aceștia și-au confirmat împuternicirile pentru cazul respectiv. Ei au oferit, de regulă, foarte succint informații de ansamblu privind circumstanțele de fapt, dar nu și privitor la probele de care dispun în dosarul respectiv. În principiu, răspunsurile ofițerilor de urmărire penală la întrebarea privind oferirea de informații și probe³¹⁴ s-au

---

³¹⁴ Ați oferit vreodată unei persoane suspectate sau avocatului acestuia informații din dosar (probe administrate de poliție)? În ce mod luați decizia să oferiți informații și când s-o oferiți?

încadrat în limitele legislației pertinente și au confirmat faptele consemnate de cercetători la inspectoratul de poliție pe perioada de observare:

„Nu am oferit niciodată probe din dosar (copii ale actelor procesuale în care sunt consemnate probe), deoarece este o încălcare a CPP³¹⁵. Probele din dosarul penal nu se divulgă nimănui dintre părți, fiindcă constituie secret al urmăririi penale³¹⁶. Materialele cauzei sunt prezentate părților la finalizarea urmăririi penale de către procuror³¹⁷. Informații din dosar se divulgă cu condiția neîmpiedicării urmăririi penale sau fără a prejudicia interesele părții vătămate³¹⁸”.

Practic, în toate cazurile observate, avocatul a primit de la ofițerul de urmărire penală copii ale ordonanței de începere a urmăririi penale și ale procesului-verbal de reținere. Avocații nu trebuia să solicite acest lucru, prezentarea informațiilor a fost o acțiune standard a procedurii, deși, uneori, avocații au solicitat să le fie prezentate materiale suplimentare. Informațiile din procesul-verbal privind *bănuiala rezonabilă* nu satisfac cerințele legii. Un avocat a menționat în acest sens că „de cele mai dese ori, esența bănuirii/învinuirii nu este una clară (nu se indică data, locul comiterii infracțiunii, circumstanțe concrete) în cazul reținerii, iar temeiurile acesteia sunt „copiate” din CPP, fără a fi explicate sau adaptate la cazul concret³¹⁹”.

Unii ofițeri de urmărire penală au declarat: „Întotdeauna am prezentat o copie a ordonanței de începere a urmăririi penale și a plângerii³²⁰; am informat persoana suspectă numai despre acele decizii care îi afectează interesele³²¹”. În spețele **20P** și **21P**, ofițerul de urmărire penală i-a prezentat avocatei plângerea părții vătămate, care a stat la baza reținerii înregistrate la ora 14.50.

Clientul a constituit o sursă suplimentară de informare, mai ales, datorită faptului că, în afară de cele două documentele (în copie) primite de la ofițerul de urmărire penală, el nu a avut acces la materialul probator privind acuzațiile ce i-au fost aduse. Reținutul însă i-a comunicat avocatului informații despre anumite împrejurări de fapt și de drept, așa cum le-a înțeles și, probabil, cum a dorit să le prezinte.

---

³¹⁵ Interviurile IP1, IP2, IP3.

³¹⁶ Interviul IP8.

³¹⁷ Interviurile IP8, IP10.

³¹⁸ Interviul IP11.

³¹⁹ Interviul IA7.

³²⁰ Interviurile IP1, IP2, IP3.

³²¹ Interviurile IP7, IP8.

Ofițerii de urmărire penală, în conformitate cu legislația, nu au permis accesul apărătorului la toate materialele dosarului de care dispune organul de urmărire penală în cadrul procedurii de documentare a reținerii, în special, acte care constituie suportul probator al condițiilor, motivelor și temeiurilor de reținere.

*Alte probe la care se face referire sunt doar menționate, fără a se permite accesul la acestea și fără a se cunoaște cert dacă așa probe există, motivându-se cu taina anchetei*³²².

Apărătorii bănuților reținuți au luat cunoștință de conținutul procesului-verbal de audiere a clienților, datorită faptului că au asistat la desfășurarea audierii și legislația permite acest fapt. *Se eliberează informații din dosar suspectului sau avocatului acestuia dacă la acțiunile respective a participat ca bănuț sau învinuit*³²³.

Am putea să presupunem că, despre existența unor probe în acuzare și chiar despre valoarea probantă a acestora, avocații ar fi putut să-și facă anumite concluzii asistând la audierea bănuțului, de ex., ținând cont de formularea unor întrebări de către ofițerul de urmărire penală. *Avocaților și suspectilor nu le-am oferit informații din dosar, dar în cadrul audierilor fac trimitere la unele probe*³²⁴.

Deoarece atât procesul-verbal de reținere, cât și procesul-verbal de audiere a bănuțului sunt acte procesuale care consemnează anumite circumstanțe de fapt și modul în care sunt respectate prevederile legale privind reținerea și audierea bănuțului, apărătorul este în drept să intervină cu anumite completări, precizări, precum și cu obiecții asupra celor consemnate în aceste documente. Intervenția apărătorului în asemenea mod poate avea impact asupra derulării ulterioare a procesului: contestarea acțiunilor ilegale ale poliției în cadrul reținerii; declararea nulității procesului-verbal de reținere; diminuarea șanselor acuzării de a obține arestarea preventivă a reținutului după expirarea termenului reținerii; eliberarea persoanei reținute, recuzarea ofițerului de urmărire penală care a documentat acțiunile incipiente ale procesului; tragerea la răspundere a persoanelor care au comis abuzuri; inadmisibilitatea de a pune la baza deciziilor acuzării și a sentinței a declarațiilor și a altor probe obținute în mod ilegal.

---

³²² Interviu IA2.

³²³ Interviu IP10.

³²⁴ Interviuurile IP6, IP18.

În niciunul din cazurile observate, avocații n-au intervenit în măsura competențelor asupra circumstanțelor de fapt, deoarece, după cum s-a menționat, era dificil de a-și forma o imagine profesionistă asupra faptei reținute în sarcina bănuțului, ei neavând la dispoziție materiale cu suport probator în sprijinul apărării.

Deși în majoritatea cazurilor monitorizate am observat mai multe încălcări ale drepturilor bănuțului reținut, avocații nu au fost activi nici atunci când era evidentă încălcarea drepturilor persoanelor reținute.

Numai într-un singur caz (**14P**), avocatul a intervenit cu o cerere către procuror pentru a verifica legalitatea reținerii clientului său³²⁵. La insistența acestuia de a indica exact locul reținerii, ofițerul de urmărire penală a rupt procesul-verbal de reținere, a inclus precizările necesare și a printat alt proces-verbal cu privire la aceeași persoană. În acest exemplar al procesului-verbal, avocatul a făcut și obiecții, în scris, referitoare la conținut, după care l-a semnat.

Ca excepție de la celelalte cazuri, în speța **19P**, avocatul a luat cunoștință și de ordonanța de dispunere a expertizei medico-legale, la propunerea ofițerului de urmărire penală, care a procedat conform cerințelor legislației, având dreptul de a recomanda un expert și de a adresa întrebări suplimentare, dar nu a beneficiat de acestea.

*Din probe am oferit numai raportul de expertiză*³²⁶, a declarat unul din ofițerii de urmărire penală intervievați. Prezentarea raportului de expertiză suspectului reținut și apărătorului său este încă o posibilitate, prevăzută de legea procesual penală, de a lua act de probe din dosar într-o etapă timpurie a urmăririi penale. Evident, nu în toate dosarele sunt efectuate sau finalizate expertize în momentul când este reținut bănuțul.

Din conținutul procesului-verbal de reținere, avocații au avut posibilitatea, uneori, să afle despre existența unor declarații ale părții vătămate și ale martorilor. Însă, de regulă, ei nu au avut posibilitatea să cunoască conținutul acestor declarații.

O excepție a constituit iarăși cazul **19P**, în care avocatul a participat la confruntările dintre clientul reținut și alte două persoane³²⁷. Avocatul care

---

³²⁵ Ofițerul de urmărire penală a declarat răspicat la adresa avocatului că acesta întotdeauna face probleme și că el nu va mai solicita participarea acestuia la dosarele pe care le instrumentează.

³²⁶ Interviu IP4.

³²⁷ Cercetătorul nu a avut permisiunea de a asista la confruntare. Ne-a părut stranie demararea confruntării, deoarece bănuțul a renunțat a da declarații când a fost audiat în calitate de bănuț.

participă la confruntările realizate cu clientul său are posibilitatea să ia cunoștință și de declarațiile altor persoane, martori sau partea vătămată. Inițiativa pentru realizarea confruntării vine, de regulă, în etapa incipientă a procesului din partea ofițerului de urmărire penală, atunci când există contradicții esențiale între declarațiile bănuțitului reținut și declarațiile altor persoane audiate în proces. Avocații nu au solicitat confruntări în cazurile observate, cel puțin, nu imediat după audierea bănuțitului, deoarece nu cunoșteau declarațiile făcute de alte persoane. Era inutilă solicitarea confruntărilor de către avocați atunci când clienții lor refuzau să facă declarații.

Cantitatea de informații prezentate avocaților înainte de consultarea dintre avocat și client, cu privire la motivele suspiciunii, circumstanțele reținerii, precum și detaliile cauzei, constituie un alt factor important care determină eficiența dreptului de a avea acces la un avocat. În anumite privințe, nedivulgarea probelor către avocați a fost în detrimentul eficienței consilierii juridice și al poziției suspectului. De exemplu, în cazul în care avocaților nu li se pun la dispoziție detalii privind credibilitatea și natura probelor, precum și informații clare despre motivele și circumstanțele arestării, este dificil să argumenteze în favoarea eliberării clientului lor sau să recomande suspectilor posibilități de împăcare. Mai mult decât atât, deseori avocații nu au altă opțiune decât să recomande suspectilor să păstreze tăcerea în speranța de a avea parte de mai multe informații divulgate, chiar dacă a păstra tăcerea poate să nu fie în interesul clientului și poate avea un impact asupra duratei de detenție a suspectului în custodia poliției.

Imposibilitatea divulgării informației afectează, de asemenea, capacitatea avocatului de a colecta informații de la client și de a-i oferi asistență eficientă.

Cele descrise în cadrul acestei secțiuni permite să constatăm că rămâne valabilă concluzia făcută pe baza cercetării realizate cu aproape doi ani în urmă: accesul limitat la dosarul cauzei este unul dintre principalele motive pentru care avocații nu sunt deosebit de activi în timpul procedurilor procesuale în etapa prejudiciară³²⁸.

4.3.2. Consultarea clientului de către avocat

Când are loc consultarea și cât durează. Termenul consultărilor reprezintă o perioadă scurtă de timp, dat fiind că avocatul, de multe ori,

---

³²⁸ Ed Cape, Zaza Namoradze, *Apărarea penală efectivă în Europa de Est*, Chișinău, 2013 (Capitolul VI cu privire la Republica Moldova scris de Nadejda Hriptievșchi), p. 187, disponibil în engleză: <http://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/criminal-defence-20120604.pdf>

n-a întâlnit niciodată suspectul înainte și știe puține amănunte despre caz. Consultări cu persoanele reținute au avut loc, practic, în toate cazurile în care a fost asigurată asistența avocatului. Am observat două cazuri³²⁹, care constituie o excepție de la constatarea generală.

În speța (IP), avocatul nu a avut nicio întrevedere confidențială cu clientul reținut și, în general, nu a comunicat cu acesta în perioada asistării la perfectarea procesului-verbal de reținere. Motivul a fost că reținutul, în acest timp, a dormit în fotoliul din biroul ofițerului de poliție, deoarece era, după părerea observatorului, în stare avansată de ebrietate. După ce el a fost trezit de ofițerul de poliție pentru a semna procesul-verbal de reținere, avocatul s-a prezentat și a încercat să-i explice rolul său, dar bănuitul iarăși a adormit. Avocatul a semnat procesul-verbal de reținere și a plecat³³⁰.

Consultarea persoanelor reținute a avut loc întotdeauna după prezentarea avocatului în fața ofițerului de urmărire penală și confirmarea imputărilor sale (mandat, licență, legitimație). Termenul minim de consultare a clienților a fost de 10 minute, dar nu a depășit în niciun caz 20 de minute. În unele cazuri s-a adus la cunoștința avocatului procesul-verbal de reținere până la consultarea clientului. În alte cazuri, după consultare urma familiarizarea cu procesul-verbal de reținere și audierea bănuțului. Practic, întotdeauna consultările s-au realizat până la audierea persoanei reținute de către ofițerul de urmărire penală.

Un avocat intervievat a declarat că *are nevoie de 30 de minute pentru consilierea clientului înainte de audierea acestuia de către ofițerul de urmărire penală*³³¹.

Dat fiind faptul că persoanele au fost întotdeauna reținute *de facto* de ofițeri de investigație, până la transmiterea bănuțurilor ofițerilor de urmărire penală, aceștia îi interogau asupra anumitor fapte care au servit drept temei și motiv de reținere, evident, fără ca bănuții să fie consultați în prealabil și fără a fi asistați de avocați.³³²

---

³²⁹ Interviuurile 1P, 16P.

³³⁰ Ofițerul i-a prezentat avocatului o sentință de condamnare, în baza art. 186, alin. 2, lit. d), CP, la un an de închisoare a persoanei reținute, M.V., emisă de Judecătoria Centru, mun. Chișinău, comunicându-i că motivul reținerii este eschivarea de la executarea sentinței.

³³¹ Interviu IA4.

³³² Cazul 2P.

Termenul consultării nu a fost limitat în niciunul din cazurile observate. Aceasta s-ar fi întâmplat dacă avocatul de serviciu ar fi întârziat să se prezinte la inspectorat și ar fi expirat termenul de 3 ore în care trebuie să fie întocmit procesul-verbal de reținere³³³. *Un avocat a menționat în acest sens că sunt limitați în timp pentru o consultație deplină, în special, la prima întrevedere*³³⁴.

Confidențialitatea întrevederilor. În majoritatea cazurilor monitorizate, întrevederile cu clienții au avut loc în holurile inspectoratului, pentru că „nu sunt condiții normale pentru a purta o consultație în coridor, de regulă”³³⁵.

În cazul consultărilor pe holuri, nici avocatul, nici bănuitul nu au solicitat o încăpere specială. Am observat că, în timpul consultărilor în coridor, erau mai multe persoane, polițiști în uniformă și în civil, precum și alte persoane, care au venit la inspectorat cu diferite ocazii. De cele mai multe ori, aceștia se aflau la o distanță de la care se auzeau cele discutate de alte persoane. Ofițerii de investigație care au participat la reținerea *de facto* a bănuितului consultat de avocat, precum și acei ofițeri care îl aduceau pe reținut în biroul ofițerului de urmărire penală după ce se prezenta avocatul se mai rețineau în imediata apropiere a acestui birou³³⁶. Uneori, aceștia interveneau cu anumite replici, întrebări sau răspunsuri adresate avocatului și clientului. Au fost cazuri când anumite întrebări privind circumstanțele de fapt și de drept ale reținerii au fost adresate de avocat ori de clientul său acestor polițiști.

Consultații cu clientul în condiții de confidențialitate avocatul nu a avut în cazul **16P**. El a fost împotriva asistării cercetătorului la orice acțiune legată de reținerea clientului său, *deoarece este un caz specific și este reținut un cetățean străin*³³⁷.

Un avocat a manifestat îngrijorare față de felul în care este respectată confidențialitatea întrevederilor. *Accesul avocaților la persoanele suspecte arestate când acestea se află în inspectoratele de poliție, în general, are loc fără*

---

³³³ Calculat din momentul reținerii de facto.

³³⁴ Interviu IA3.

³³⁵ Interviu IA3.

³³⁶ Cazul 14P.

³³⁷ Cercetătorul a avut această certitudine, deoarece a fost lângă biroul în care se afla bănuitul din momentul în care acesta a fost adus de ofițerii de investigație. Avocatul, care s-a prezentat mai târziu, nu i-a permis cercetătorului să asiste la documentarea reținerii și la oricare alte proceduri. În interesul cercetării, acesta a rămas în așteptare la câțiva pași de acel birou aproximativ o oră, până când a ieșit avocatul pentru a pleca. Cercetătorul a aflat din spusele ofițerului de urmărire penală, care s-a aflat în acel birou, că persoana reținută a fost audiată în calitate de bănuित.

*impedimente, însă neavând siguranța confidențialității întrevederii cu clientul din mai multe motive*³³⁸.

Deși s-a invocat lipsa condițiilor, *problema este lipsa spațiului pentru realizarea acestor drepturi în cadrul inspectoratelor*³³⁹. În două cazuri, consultarea a avut loc în încăperi separate, în care se aflau numai clientul și avocatul³⁴⁰.

S-a constatat că informarea bănuțului despre drepturile sale era realizată în cazul când avocatul solicita oferirea posibilităților de consultare a clientului. S-a observat că OUP anunța bănuțul despre drepturile sale, inclusiv dreptul de a beneficia de consultarea avocatului înainte de a da declarații, doar după ce cercetătorul îi propunea beneficiarului să aibă o întrevedere și discuții confidențiale în cadrul cercetării³⁴¹.

Astfel, organul de urmărire penală nu a asigurat condiții pentru întrevederea confidențială între persoana reținută și apărătorul său până la prima audiere, deși condiții și posibilități în acest sens există³⁴².

Colectarea informației de la bănuț și luarea notițelor în timpul consultației. Nu s-a observat stăruința avocaților de a obține informații suficiente de la client pentru o asistență juridică de calitate. Avocații, de regulă, începeau consultarea întrebându-i pe suspecți dacă cunoșteau motivul reținerii lor. Practic, în toate cazurile monitorizate, avocatul a întrebat clientul despre faptele care au servit drept temei pentru reținere.

De asemenea, avocații au informat suspecții despre informația adusă la cunoștința lor de către poliție, înainte de a le cere explicații asupra acestor informații.

Avocații nu s-au arătat prea interesați de descrierea faptelor din perspectiva suspectului, acordând foarte puțin timp relatării libere și, foarte rar, îi opreau în anumite momente pentru a clarifica detalii. Uneori, acest lucru a creat o tensiune reală în ceea ce privește rolul avocatului, întrucât, uneori, suspecții erau prudenți (ceea ce este de înțeles) cu avocatul (pe care, de obicei, l-au întâlnit pentru prima dată) și nu erau dispuși a se deschide în comunicarea cu avocatul.

---

³³⁸ Interviu IA1.

³³⁹ Interviu IA5.

³⁴⁰ Avocatul nu a fost de acord ca în aceste cazuri să fie prezent cercetătorul.

³⁴¹ Interviu IA3.

³⁴² În inspectorat sunt amenajate un birou destinat acțiunilor de urmărire penală care urmează a fi realizate cu persoanele reținute și un birou pentru minori.

Neîncrederea față de avocați era indusă de polițiști: *ei sunt întâi manipulați de către OUP, motiv pentru care beneficiarii uneori îi tratează pe avocați cu neîncredere*³⁴³, *ceea ce îi determină să fie mai reținuți în comunicarea cu avocatul lor.*

Din zece avocați intervievați, numai doi au indicat că au avut interesul de a se informa asupra respectării drepturilor clientului până la momentul prezentării la poliție.

Un avocat a argumentat oportunitatea consultării clientului reținut: „este dictată de necesitatea de a cunoaște motivul pentru care a fost adus la inspectorat, de a afla dacă nu a fost aplicată forța fizică sau psihică asupra lui, precum și de a-l consulta despre comportamentul ce urmează să-l aibă la desfășurarea măsurii procesuale concrete ce urmează a avea loc³⁴⁴”.

„Acumulez probe despre reținerea ilegală, dacă a existat reținere ilegală, și alte acțiuni ilegale ale poliției³⁴⁵.”

Practic, întotdeauna, clienții au fost întrebați despre condamnările anterioare, probabil pentru a determina modul în care clienții erau familiarizați cu procedurile de detenție. Avocații nu s-au arătat interesați de respectarea drepturilor clienților lor din momentul reținerii fizice și până la venirea la inspectorat, dar uneori îi întrebau dacă nu au fost agresați fizic, în cazul când observau urme vizibile³⁴⁶.

Pentru avocați, abordarea cea mai comună a fost de a verifica dacă clienții lor au făcut mai înainte declarații și care este conținutul acestora, dar nu verificau dacă li s-au comunicat drepturile lor înainte sau în procesul interogării.

Practic, în niciunul din cazurile monitorizate, avocatul nu și-a făcut notițe în timpul consilierii clientului său.

Explicarea rolului avocatului. Adeseori, avocații i-au spus suspectului că consultarea dintre avocat și client, precum și tot ceea ce suspectul i-a comunicat avocatului, este confidențială. Aceasta este o parte importantă pentru a-i câștiga încrederea suspectului și este un aspect garantat de Directiva privind dreptul de a avea acces la un avocat. Avocații i-au informat pe clienți despre faptul că plata

---

³⁴³ Interviu IA3.

³⁴⁴ Interviu IA1.

³⁴⁵ Interviu IA4.

³⁴⁶ Avocatul a observat o cicatrice la clientul său și s-a interesat de proveniența acesteia în speța 21P.

pentru serviciile lor va fi achitată de stat. Fiind întrebați de clienți, avocații au răspuns că nu pot să promită eliberarea lor și cercetarea în libertate sau încetarea urmăririi penale, pentru că aceste decizii țin de competența ofițerului de urmărire penală și a poliției. Apărătorii și-au informat clienții că vor asista la audierea lor, dar, pe durata acestei acțiuni, ei nu vor putea comunica liber ca în cazul consilierii, de aceea este necesară adoptarea unei strategii de comportament. Avocații nu au adus la cunoștința clienților drepturile avocatului și modul de implicare a acestuia în acțiunile procesuale realizate cu persoana reținută.

Posibilitatea unui proces rapid sau a unui acord de recunoaștere a vinovăției a fost, de asemenea, abordată, chiar și atunci când suspecții nu au făcut nicio mărturisire avocatului sau au indicat că nu au comis infracțiunea. Cu toate acestea, avocații s-au plasat în contextul procedural mai larg și nu le-au explicat suspecților diferitele etape care ar urma.

Explicarea procedurii de reținere. După ce au colectat informații de la suspecți, unii avocați au continuat să le spună, de asemenea, care ar fi procedura probabilă în ceea ce privește interogatoriul, durata reținerii, eventualul arest al bănuitului la solicitarea procurorului și rezultatul final al cazului, amintindu-le și despre dreptul lor la tăcere. Interviewați, avocații au descris explicațiile date suspectului în legătură cu drepturile sale legale și procedura care ar urma ca pe o funcție importantă a consultării. În stresul arestului și detenției, aceștia au descoperit că persoanele suspectate, de multe ori, nu realizează cât timp ar putea fi reținute și au puține cunoștințe despre procedurile care îl implică pe procuror sau pe judecătorul de instrucție. Deși au semnat formularul de notificare cu privire la drepturi, suspecții nu știau că drepturile le-ar fi fost comunicate și astfel nu aveau nicio noțiune despre aceste drepturi³⁴⁷.

*În etapa reținerii bănuitului, avocatul are un rol foarte important, în explicarea în mai multe cazuri a motivelor reținerii, cât și a legalității acesteia*³⁴⁸.

Avocații i-au tratat în mod diferit pe cei care aveau deja o experiență de detenție și interogare de către poliție. Acești suspecți „recidiviști” erau considerați ca fiind informați despre sistem și neavând nevoie de consultanță în aceeași măsură ca suspecții care erau reținuți pentru prima dată. Deși este adevărat că astfel de suspecți sunt familiarizați cu procedurile legale de detenție, o astfel de abordare pare să subscrie la un model de consiliere

---

³⁴⁷ În cel puțin un caz, documentul de notificare cu privire la drepturi nu era pregătit atunci când avocatul l-a solicitat. Era clar că acesta nu era pregătit în momentul menționat în actele oficiale.

³⁴⁸ Interviu IP13.

cu o „măsură unică pentru toți”. Abordarea avocaților a avut un model extrarutinizat de acordare a consilierii juridice.

Solicitarea serviciilor unui interpret. N-am urmărit un număr mare de cazuri cu implicarea cetățenilor străini sau cu persoane care nu înțelegeau limba română, dar, dintre cele pe care le-am observat, avocații nu erau proactivi în reprezentarea intereselor clienților lor, prin asigurarea prezenței unui interpret. În cazul reținerii unui cetățean al Turciei, nu s-a solicitat prezența unui interpret, deoarece acesta înțelegea limba română³⁴⁹. Am reușit să discutăm cu reținutul, cu acordul acestuia, în limba română, asupra circumstanțelor reținerii, astfel cercetătorul a constatat că el nu înțelege terminologia juridică.

Avocații nu i-au recomandat suspectului să solicite un interpret și nu au făcut ei înșiși solicitări către poliție în cazul când persoana reținută nu cunoștea limba română³⁵⁰. În cazurile pe care le-am observat, n-a fost făcută nicio încercare de a găsi un interpret numit pentru suspectii a căror română era foarte slabă. Avocatul întreba suspectul vorbitor de limba rusă dacă acesta înțelegea limba română și, dacă primea răspuns negativ, atunci avocatul vorbea în limba rusă cu clientul său. În asemenea cazuri, avocatul nu a solicitat un interpret, chiar dacă nu știa foarte bine unele noțiuni juridice. Unii ofițeri de urmărire penală comunicau cu reținuții într-o rusă stâlcită, fiind ajutați și corecțai de avocați. Procesul-verbal de reținere în limba rusă era completat, de asemenea, cu ajutorul avocatului³⁵¹.

4.3.3. Perspectivele avocaților cu privire la rolul lor

Așa cum atitudinea poliției față de drepturile suspectilor poate contribui ca acestea să devină mai mult sau mai puțin efective în practică, modul în care avocații își percep propriul rol este, de asemenea, esențial în ceea ce privește modul în care aceștia abordează acordarea consilierii juridice în timpul aflării clienților lor în arestul poliției. Cercetările au arătat că, adeseori, există un decalaj între propriul discurs al avocaților cu privire la importanța dreptului la apărare, pe de o parte, și propria capacitate a avocaților (ba chiar și dorința) de a face aceste drepturi efective, pe de altă parte³⁵².

---

³⁴⁹ Interviu 16P.

³⁵⁰ Interviuurile 19P, 20P, 21P.

³⁵¹ Interviuurile 20P, 21P.

³⁵² A se vedea pct. 4.3.3 al Raportului de față.

Prezența avocatului în Inspectoratul de poliție este un semnal pentru colaboratorii de poliție că persoana suspectă are un apărător care stă la straja drepturilor acestuia, că nu este lăsat în voia sortii. Polițistul este obligat de situație să respecte aceste drepturi și există riscul de a fi tras la răspundere în caz contrar³⁵³. Din momentul venirii avocatului, polițiștii își schimbă tacticile, conformându-se, cel puțin formal, procedurilor prescrise de lege în privința reținuților.

Avocații se plâng de acțiunile întreprinse de polițiști în privința clienților lor până la sosirea și prima lor întrevedere cu clientul; aceștia fac tot posibilul de a se opune unei apărări eficiente care diminuează rolul lor.

Ei știu că este necesar, însă minimizează rolul nostru până la venirea avocaților în fața beneficiarului³⁵⁴.

Dacă are suficiente probe, poliția nu are temei de a intra în conflict cu apărarea. Însă situația este diametral opusă când nu dispune de probe: polițiștii încearcă să nu-l informeze pe reținut despre dreptul la un avocat ales, influențează persoana să renunțe la avocatul competent și care contestă încălcările, recurg la strategii de înlăturare a avocatului competent din proces etc.³⁵⁵

Persoanele suspectate nu sunt informate întotdeauna despre existența acestui drept. Mai cu seamă, în situația când se preiau explicații de la persoană, fără a o informa despre existența bănuielii în privința sa și, în general, despre drepturi³⁵⁶.

Aceste probleme menționate mai sus ne confirmă părerea că eficiența avocatului depinde și de timpul acordat, și de momentul prezentării în fața clientului.

Cu cât mai devreme beneficiarul va avea parte de asistență calificată, cu atât sunt mai mari șansele acestuia de apărare efectivă a drepturilor sale³⁵⁷.

Deși avocații înțeleg importanța rolului lor și au semnalat practicile vicioase de lucru cu clienții reținuți până la sosirea avocatului la poliție, cercetătorii nu au putut identifica abordări și acțiuni eficiente ale avocaților pentru diminuarea abuzurilor din partea poliției³⁵⁸.

---

³⁵³ Interviu IA1.

³⁵⁴ Interviu IA3.

³⁵⁵ Interviu IA8.

³⁵⁶ Interviu IA7.

³⁵⁷ Interviu IA3.

³⁵⁸ Singura excepție este speța 14P.

Un avocat s-a referit la prestația personală, apreciind-o ca fiind una destul de bună și de proactivă: „Personal, sunt recunoscută ca fiind un avocat incomod, deoarece solicit și insist asupra unui rol activ al ofițerului de urmărire penală în asigurarea unui birou pentru întrevederi confidențiale cu clientul înainte de orice acțiuni procesuale. La fel, solicit asigurarea prezenței unui traducător și acordarea asistenței medicale, dacă e necesar, asigurarea dreptului la comunicare telefonică a rudelor bănuیتului despre reținere, înainte de obiecții și plângeri dacă apar încălcări ale drepturilor persoanelor reținute³⁵⁹.”

Același avocat a subestimat rolul avocaților din oficiu, pe baza celor comunicate de ofițerul de urmărire penală. *Pe de altă parte, ofițerii de urmărire penală mi-au zis că asigur punctualitate și prezența obligatorie la orice solicitare, fapt pe care mulți avocați din oficiu nu-l oferă³⁶⁰.*

Oportunitatea consultării clientului reținut este dictată de necesitatea de a cunoaște motivul pentru care a fost adus la inspectorat, de a afla dacă nu a fost aplicată forța fizică sau psihică asupra lui, precum și de a o consulta cu privire la comportamentul pe care urmează să-l aibă pe parcursul măsurii procesuale concrete ce urmează a avea loc³⁶¹.

Un alt avocat consideră că prezența avocatului face ofițerii de urmărire penală mai responsabili în instrumentarea cauzelor penale; ei nu desfășoară acțiuni decât în prezența avocatului, cu explicarea dreptului de a avea convorbiri confidențiale cu apărătorul înainte de interogatoriu;³⁶² clientul nu este șantajat sau obligat să mărturisească ceva în defavoarea sa³⁶³.

De asemenea, avocații consideră că ei contribuie la asigurarea conformității procedurale și la respectarea procedurii și evitarea abuzurilor³⁶⁴, precum și oferă sprijin moral și psihologic persoanei reținute, care este stresată din cauza limitării libertății individuale și își face griji pentru siguranța sa³⁶⁵.

În baza materialelor și practicilor observate, cercetătorii au explorat perspectivele avocaților în ceea ce privește propriul rol – modul în care

---

³⁵⁹ Interviu IA6.

³⁶⁰ Interviu IA6.

³⁶¹ Interviu IA1.

³⁶² Interviu IA8.

³⁶³ Interviu IA8.

³⁶⁴ Interviu IA2.

³⁶⁵ Interviu IA2.

aceștia înțeleg natura și domeniul de aplicare al rolului avocatului penalist în consilierea suspectilor, factorii care constituie și constrâng acest rol și măsura în care avocații acționează ei înșiși pentru a limita natura consilierii și asistența pe care o oferă.

Cercetarea sugerează o serie de factori care determină rolul avocatului în consilierea suspectilor în timpul arestului de către poliție. Pe lângă remunerarea proastă, avocații sunt constrânși în diferite moduri de către spațiul legal în care își desfășoară activitatea și de informațiile lor despre probe în cazul suspectului.

4.3.4. **Perspectivă poliției privind rolul avocaților**

Nu se atestă o perspectivă comună a poliției cu privire la rolul avocatului apărării penale în timpul custodiei poliției. Aceasta variază de la caz la caz. Părerile diferă, de la a vedea avocații ca oponenți ai anchetelor poliției, cu un rol redus în procesul penal, până la a-i considera utili activității polițienești.

În etapa reținerii bănuțului, avocatul are un rol foarte important în explicarea și aducerea la cunoștință a drepturilor și obligațiilor acestuia³⁶⁶. O parte din polițiști au invocat anumite deficiențe în cadrul mecanismului de acordare a asistenței juridice de stat, mai ales, pe timp de noapte.

Dacă este vorba de avocații din oficiu, există foarte mari probleme. La solicitarea unui apărător pe timp de noapte, în cazul unei rețineri, personal m-am confruntat cu probleme de neprezentare; avocații nu răspund la telefon, ceea ce duce la expirarea termenului de reținere³⁶⁷.

Nu s-a identificat niciun caz de întârziere sau de neprezentare a avocaților, cel puțin, în cazurile care au fost documentate ca rețineri penale.

Un ofițer de investigație și-a exprimat nemulțumirea față de luările de atitudine ale avocaților în unele cazuri: „Consider că în etapa reținerii bănuțului, unii avocați, în scopul obținerii onorariului pentru serviciile acordate, induc în eroare persoana care deja dorește să conlucreze cu organul de urmărire penală sau de constatare. Avocatul îi recomandă să se abțină de la declarații³⁶⁸”. Probabil, în acest caz nu s-au avut în vedere avocații din oficiu.

---

³⁶⁶ Interviu IP13.

³⁶⁷ Interviu IP8; răspunsuri similare au fost date în IP10, IP14, IP17, IP19, IP20.

³⁶⁸ Interviu IP17.

A fost surprinzător faptul că mai mulți intervievați din rândul polițiștilor au comunicat despre unele abordări ale avocaților mai puțin responsabile, ghidate de formalism, specificând că acestea sunt caracteristice avocaților din oficiu. „În majoritatea cazurilor, prezența avocatului este una formală³⁶⁹; În unele cazuri este formală³⁷⁰; Dacă avocatul este din biroul CNAJGS, atitudinea poate fi formală³⁷¹; Au existat păreri că rolul avocatului în proces depinde de măiestria lui³⁷².”

Cu toate acestea, foarte puțini ofițeri au împărtășit punctul de vedere al avocaților despre funcția lor ca fiind una ce sporește integritatea procedurii penale lucrând astfel în tandem cu obiectivele poliției.

Majoritatea polițiștilor au văzut avocatul ca acționând pentru suspect, în linii mari, într-un sens contradictoriu. Principala diferență era între cei care credeau că acest lucru era distructiv pentru procedură și cei care credeau că, în practică, în pofida „complicațiilor” ce apar în activitatea lor, odată cu intervenția avocaților, participarea avocatului legitimează acțiunile lor și legea nu le permite de a priva reținuții de acest drept. Ambelor categorii le-au convenit avocații care sunt pasivi și acționează în mod standardizat în fiecare caz, având posibilitatea să prognozeze acțiunile acestora atât în raport cu clientul reținut, cât și cu ofițerii de poliție.

Potrivit unui avocat, polițiștilor *le este mai comod să lucreze cu un avocat din oficiu*,³⁷³ deoarece aceștia sunt adesea pasivi.

---

³⁶⁹ Interviu IP7.

³⁷⁰ Interviu IP20.

³⁷¹ Interviu IP14.

³⁷² Interviu IP2.

³⁷³ Interviu IA4.

5. **Audierea bănuیتului reținut de către poliție și dreptul la tăcere**

5.1. **Importanța, valoarea probantă și admisibilitatea declarațiilor bănuیتului**

Desfășurarea procesului penal, atât în etapa urmăririi, cât și în cea a judecării, este de neconceput fără ascultarea bănuیتului (ulterior, a învinuitului și inculpatului), cel în jurul căruia se va concentra întreaga activitate a părților, în calitate de potențial purtător al celor mai ample și mai utile informații pentru soluționarea dosarului. Bănuitul, învinuitul și inculpatul sunt purtători ai informației probante la fel ca martorul și ca partea vătămată. Declarațiile bănuیتului, învinuitului, inculpatului sunt informațiile scrise sau orale, depuse de aceștia la audiere, în condițiile prevăzute de CPP, referitor la circumstanțele care au servit ca temei pentru a-i recunoaște în această calitate, precum și la alte împrejurări ale cauzei pe care ei le cunosc³⁷⁴. Conform caracterului lor procesual, declarațiile bănuیتului, ca, de altfel, și declarațiile învinuitului, sunt, pe de o parte, surse de probă, pe de altă parte, mijloace de apărare a lor.

Printre mijloacele de probă prevăzute în art. 93, alin. 2 din CPP, sunt menționate și declarațiile bănuیتului, învinuitului și inculpatului. La baza declarațiilor lor ar putea fi pusă, de regulă, perceperea personală a ansamblului de împrejurări și fapte de importanță juridică care urmează a fi stabilite în scopul rezolvării cauzei penale.

Obiectivele oficiale ale audierii bănuیتului nu sunt expres prevăzute în CPP, dar pot fi deduse prin raportarea prevederilor care reglementează

---

³⁷⁴ Art. 103, alin. 1, CPP.

audierea bănuیتului³⁷⁵ la cuprinsul unor norme cu caracter general ale CPP³⁷⁶, adică stabilirea:

- circumstanțelor care au servit ca temei pentru a-l recunoaște în această calitate;
- altor împrejurări ale cauzei pe care el le cunoaște.

Având în vedere că CPP fixează circumstanțele ce urmează a fi stabilite în procesul penal (*factum probandum*)³⁷⁷, putem conchide că, în cazul audierii bănuیتului, se urmărește constatarea:

- 1) faptelor referitoare la existența elementelor infracțiunii, precum și a cauzelor care înlătură caracterul penal al faptei;
- 2) circumstanțelor prevăzute de lege care atenuază sau agravează răspunderea penală a făptuitorului;
- 3) datelor personale care caracterizează inculpatul și victima;
- 4) caracterului și mărimii daunei cauzate prin infracțiune;
- 5) existenței bunurilor destinate sau utilizate pentru săvârșirea infracțiunii sau dobândite prin infracțiune, indiferent de faptul cui au fost transmise acestea;
- 6) tuturor circumstanțelor relevante la stabilirea pedepsei.

În cauzele cu bănuїți minori, urmează a fi stabilite suplimentar și³⁷⁸:

- 1) vârsta minorului (ziua, luna, anul nașterii);
- 2) condițiile în care trăiește și este educat minorul, gradul de dezvoltare intelectuală, volitivă și psihologică a lui, particularitățile caracterului și temperamentului, interesele și necesitățile lui;
- 3) influența adulților sau a altor minori asupra minorului;
- 4) cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii.

---

³⁷⁵ Art. 103, alin. 1, CPP.

³⁷⁶ Potrivit art. 19, alin. 3, CPP, organul de urmărire penală are obligația de a lua toate măsurile prevăzute de lege pentru cercetarea sub toate aspectele, completă și obiectivă a circumstanțelor cauzei, de a evidenția atât circumstanțele care dovedesc vinovăția bănuیتului, învinuitului, inculpatului, cât și pe cele care îl dezvinovătesc, precum și circumstanțele care îi atenuază sau agravează răspunderea. Procurorul și organul de urmărire penală au obligația, în limitele competenței lor, de a porni urmărirea penală, în cazul în care sunt sesizate, în modul prevăzut de cod, că s-a săvârșit o infracțiune, și de a efectua acțiunile necesare în vederea constatării faptei penale și a persoanei vinovate (art. 28, alin. 1, CPP). Urmărirea penală are ca obiect colectarea probelor necesare cu privire la existența infracțiunii, la identificarea făptuitorului, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se transmită cauza penală în judecată în condițiile legii și pentru a se stabili răspunderea acestuia (art. 252, alin. 1, CPP).

³⁷⁷ Art. 96, CPP.

³⁷⁸ Art. 475, CPP.

Furnizarea declarațiilor de către bănuțit sau de către învinuit nu este o obligație, ci un drept al lor. Persoana reținută va fi audiată dacă acceptă să fie audiată³⁷⁹. Bănuțitul este în drept: *să facă declarații sau să refuze de a le face*³⁸⁰. Acest drept este repetat și dezvoltat în alin. 4 al aceleiași articol: bănuțitul are dreptul să facă declarații sau să refuze de a le face, atrăgându-i-se atenția că, dacă refuză să dea declarații, nu va suferi nicio consecință defavorabilă, iar dacă va da declarații, acestea vor putea fi folosite ca mijloace de probă împotriva sa.

Bănuțitul nu poate fi forțat să mărturisească împotriva sa sau împotriva rudelor sale apropiate ori să-și recunoască vinovăția și nu poate fi tras la răspundere pentru refuzul de a face astfel de declarații³⁸¹. Este interzisă audierea în calitate de martor a persoanei față de care există anumite probe că a săvârșit o infracțiune³⁸².

De regulă, bănuțitul nu poartă răspundere pentru declarațiile false decăt în cazul în care a făcut un denunț intenționat fals precum că infracțiunea a fost săvârșită de o persoană care nu a avut nicio atribuție la săvârșirea ei și pentru declarațiile false făcute sub jurământ³⁸³.

Declarațiile bănuțitului constituie mijloc distinct de probă³⁸⁴. Nicio probă nu are o valoare dinainte stabilită pentru organul de urmărire penală sau pentru instanța de judecată³⁸⁵. În acest sens, nu există nicio excepție. Deci nici declarațiile bănuțitului nu au anumite avantaje sau forță probantă privilegiată în raport cu alte probe administrate în conformitate cu legea.

Declarații ale bănuțitului sau învinuitului pot fi obținute nu numai în cadrul audierii propriu-zise, dar și pe baza realizării confruntării acestuia cu alți participanți ai procesului (parte vătămată, martor). De asemenea, au valoare probantă declarațiile făcute de bănuțit, învinuit în cadrul verificării și precizării declarațiilor la fața locului, precum și la prezentarea spre

---

³⁷⁹ Art. 103, 104, 167, alin. 4, CPP.

³⁸⁰ Potrivit art. 64, alin. 2, pct. 10, CPP.

³⁸¹ Art. 21, CPP.

³⁸² Art. 63, alin. 7, CPP.

³⁸³ Art. 64, alin. 4¹, CPP.

³⁸⁴ Art. 92, alin. 2, pct. 1), CPP.

³⁸⁵ Art. 101, alin. 3 CPP.

recunoaștere (atunci când îi sunt prezentate bănuțitului sau învinuitului pentru identificare anumite persoane sau obiecte)³⁸⁶.

Recunoașterea vinovăției de către persoana bănuțită sau învinuită de săvârșirea infracțiunii poate fi pusă la baza învinuirii doar în măsura în care este confirmată de fapte și circumstanțe ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză³⁸⁷. Chiar și în cazul când bănuțitul sau învinuitul își recunoaște vinovăția, organul de urmărire penală este obligat să ia toate măsurile prevăzute de lege pentru cercetarea sub toate aspectele, completă și obiectivă, a circumstanțelor cauzei pentru stabilirea adevărului³⁸⁸.

Datele comunicate de bănuțit, învinuit, inculpat nu pot servi ca probe dacă ele se bazează pe informații a căror sursă nu este cunoscută. Dacă declarațiile bănuțitului se bazează pe spusele altor persoane, este necesar ca și aceste persoane să fie audiate. Admisibilitatea informațiilor comunicate de bănuțit este decisă de organul de urmărire penală, din oficiu sau la cererea părților, ori, după caz, de instanța de judecată³⁸⁹.

Declarațiile bănuțitului depuse în cursul urmăririi penale pot fi citite în fața instanței și/sau înregistrările audio și video, prezentate la cererea părților, în cazul în care:

- există contradicții esențiale între declarațiile făcute în etapa urmăririi penale și în instanță;
- cazul este examinat în lipsa inculpatului. Aceeași regulă se aplică și pentru declarațiile depuse anterior în instanță sau în fața judecătorului de instrucție, dacă inculpatul a fost informat despre posibilitatea citirii lor în instanță³⁹⁰.

Astfel, declarațiile bănuțitului în etapa prejudicială pot fi citite în instanță doar după ce el/ea a prezentat probe în fața instanței și a devenit evident că există diferențe esențiale între afirmații, iar una din părți solicită instanței să dea citire declarațiilor făcute în etapa prejudicială. Practica moldovenească, de asemenea, sugerează că, atunci când inculpatul decide să păstreze tăcerea în

---

³⁸⁶ Declarațiile bănuțitului în acest caz se vor axa pe particularitățile individuale ale persoanelor sau obiectelor prezentate, precum și pe circumstanțele în care acestea au fost percepute până la inițierea investigațiilor penale.

³⁸⁷ Art. 103, alin. 2, CPP.

³⁸⁸ Art. 254, alin. 2, CPP.

³⁸⁹ A se vedea art. 347, alin. 3, CPP.

³⁹⁰ Art. 368, CPP.

timpul judecării în fond, procurorul poate solicita instanței să permită citirea declarațiilor din etapa prejudicială, fără ca acest fapt să lipsească inculpatul de posibilitatea de a face declarații într-o etapă ulterioară dacă decide astfel. Declarațiile bănuितului împreună cu alte probe administrate în cauza penală vor fi verificate sub toate aspectele, complet și obiectiv³⁹¹.

În desfășurarea procesului penal, nimeni nu poate fi supus la tortură sau la tratamente cu cruzime, inumane ori degradante, nimeni nu poate fi deținut în condiții umilitoare, nu poate fi silit să participe la acțiuni procesuale care lezează demnitatea umană³⁹².

În timpul desfășurării procesului penal, nimeni nu poate fi maltratat fizic sau psihic și sunt interzise orice acțiuni și metode care creează pericol pentru viața și sănătatea omului, chiar și cu acordul acestuia, precum și pentru mediul înconjurător. Persoana reținută, arestată preventiv nu poate fi supusă violenței, amenințărilor sau unor metode care ar afecta capacitatea ei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile³⁹³.

În procesul penal nu pot fi admise ca probe și, prin urmare, se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanța de judecată și nu pot fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești datele care au fost obținute:

- 1) prin aplicarea violenței, amenințărilor sau a altor mijloace de constrângere, prin violarea drepturilor și libertăților persoanei³⁹⁴;

.....

- 4) de o persoană care nu are dreptul să efectueze acțiuni procesuale în cauza penală;

.....

- 8) cu încălcări esențiale de către organul de urmărire penală a dispozițiilor CPP;

.....

---

³⁹¹ Art. 100, alin. 4, CPP.

³⁹² Art. 10, alin. 3, CPP.

³⁹³ Art. 11, alin. 9, CPP.

³⁹⁴ A se vedea Decizia Colegiului penal lărgit al CSJ din 19 martie 2013, Dosarul nr. 1ra-48/13, disponibilă: http://jurisprudenta.csj.md/search_case_lawp.php?id=33. Partea apărării a invocat argumentat în speță cauza Vetrenco c. Moldova, hot. din 18 mai 2010, în sensul că nici în rechizitoriu și nici în hotărârile instanțelor de judecată nu s-a examinat versiunea inculpaților că ei, fiind maltratați, au fost forțați să declare la urmărirea penală că ambii au săvârșit omorul victimei aplicându-i câte o lovitură de cuțit.

11) prin provocarea, facilitarea sau încurajarea persoanei la săvârșirea infracțiunii;

.....

12) prin promisiunea sau acordarea unui avantaj nepermis de lege.

.....

Astfel, CEDO, în hotărârea sa din 16.12.2008, în cauza *Levința c. Moldovei*, §100, cererea nr. 17332/03, a reiterat că *utilizarea declarațiilor obținute în rezultatul torturii, ca parte din probe în cadrul procesului penal, determină întreaga procedură ca fiind inechitabilă, fără a conta dacă admiterea acestor dovezi a fost decisivă în asigurarea condamnării reclamantului. Simplul fapt că instanțele naționale de fapt s-au bazat pe probele obținute în rezultatul torturii au determinat întregul proces ca fiind inechitabil*³⁹⁵.

5.2. Scopul, modul de funcționare și reglementarea audierii reținutului și a dreptului la tăcere și conformitatea cu standardele CEDO

Legislația națională prevede atât dreptul la tăcere, cât și dreptul de a nu mărturisi împotriva altei persoane, în timp ce jurisprudența CtEDO stabilește, în baza garanțiilor prevăzute de art. 6, par.(1), că persoana acuzată de săvârșirea unei infracțiuni nu are obligația de a coopera activ cu autoritățile judiciare³⁹⁶. Obligarea persoanei de a da declarații care ar putea fi autoincriminatorii este contrară și art. 6 CEDO³⁹⁷.

Astfel, persoana reținută nu poate fi silită să mărturisească împotriva sa sau să-și recunoască vinovăția. Persoana căreia organul de urmărire penală îi propune să facă astfel de declarații demascatoare este în drept să refuze de a face asemenea declarații și nu poate fi trasă la răspundere pentru aceasta³⁹⁸. Persoana reținută este informată despre dreptul de a tăcea odată cu aducerea la cunoștință a procesului-verbal de reținere și înmânarea informației cu privire

---

³⁹⁵ Hot. disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-112868>

³⁹⁶ CtEDO, *Yağcı și Sargın c. Turciei*, 08.06.1995, §66.

³⁹⁷ CtEDO, *Saunders c. Regatului Unit*, 17.12.1996, §67-76, [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58009#{"itemid":\["001-58009"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58009#{)

³⁹⁸ Art. 21, CPP.

la drepturile procesuale. În cauza Țurcan și Țurcan c. Moldovei, CtEDO a stabilit că „Curtea este, în mod special, surprinsă de motivele detenției lui D.T. începând cu data de 8 noiembrie 2005, și anume că acesta a refuzat să divulge procuraturii numele martorilor care ar putea dovedi nevinovăția lui la proces. Acest fapt nu numai că nu poate constitui un motiv pentru reținerea unei persoane, dar este o încălcare a dreptului învinuitului la tăcere, garantat de articolul 6 CEDO³⁹⁹”.

Astfel, CPP stabilește că organul de urmărire penală trebuie să informeze persoana reținută înainte de a face declarații că⁴⁰⁰:

1. are dreptul să facă declarații sau să refuze de a le face;
2. dacă refuză să dea declarații, nu va suferi nicio consecință defavorabilă;
3. dacă va da declarații, acestea vor putea fi folosite ca mijloace de probă împotriva sa;
4. poartă răspundere doar pentru declarațiile în care a făcut un denunț intenționat fals, precum că infracțiunea a fost săvârșită de o persoană care nu a avut nicio atribuție la săvârșirea ei, și pentru declarațiile false făcute sub jurământ;
5. exercitarea drepturilor de care dispune sau renunțarea la aceste drepturi nu poate fi interpretată în detrimentul său și nu poate avea consecințe nefavorabile pentru ea.

Mai mult ca atât, recunoașterea vinovăției de către persoana bănuită/învinuită de săvârșirea infracțiunii poate fi pusă la baza învinuirii doar în măsura în care este confirmată de fapte și circumstanțe ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză⁴⁰¹.

În ceea ce privește audierea persoanei reținute, Codul de procedură penală prevede unele reguli de bază. Astfel, audierea bănuitului se face doar în prezența unui apărător, imediat după reținere. Nu se permite audierea în stare de oboseală, precum și în timpul nopții⁴⁰². Dacă bănuitul, învinuitul nu are posibilitatea de a se prezenta pentru a fi audiat, organul de urmărire penală procedează la audierea acestuia la locul aflării lui.

---

³⁹⁹ CtEDO, Țurcan și Țurcan c. Moldova, §51.

⁴⁰⁰ Art. 64, CPP.

⁴⁰¹ Art. 103, alin. 2, CPP.

⁴⁰² Decât doar la cererea persoanei audiate în cazurile ce nu suferă amânare, care vor fi motivate în procesul-verbal al audierii.

În conformitate cu legislația națională, OUP, înainte de audiere, urmează:

- (1) să identifice persoana reținută⁴⁰³;
- (2) să-i explice esența bănuielii și dreptul de a tăcea, și de a nu da mărturie în defavoarea sa;
- (3) s-o întreabe dacă acceptă să facă declarații asupra bănuielii/învinuirii care i se incriminează;
- (4) dacă bănuitul/învinuitul acceptă să facă declarații, s-o întreabe dacă recunoaște bănuiala/învinuirea ce i se impută și să-i propună să dea în scris explicații asupra acesteia, iar dacă bănuitul, învinuitul nu poate scrie sau refuză să scrie personal declarația, acest lucru se consemnează în procesul-verbal de către persoana care efectuează audierea;
- (5) audierea bănuitului/învinuitului nu poate începe cu citirea sau reamintirea declarațiilor pe care acesta le-a depus anterior;
- (6) fiecare bănuțit, învinuit este audiat separat, iar bănuții/învinuții chemați în aceeași cauză nu trebuie să comunice între ei;
- (7) declarațiile bănuitului/învinuitului se consemnează în procesul-verbal al audierii⁴⁰⁴.

Durata audierii neîntrerupte a bănuitului/învinuitului nu poate depăși 4 ore, iar durata audierii în aceeași zi nu poate depăși 8 ore⁴⁰⁵. În cazul persoanelor grav bolnave, durata audierii se stabilește ținând cont de indicațiile medicului.

Există situații când persoana citată inițial în calitate de martor este audiată în calitate de bănuțit. În practica Republicii Moldova, astfel de situații lasă loc de abuzuri, în special, în ceea ce ține de asigurarea dreptului la tăcere. De altfel, jurisprudența CtEDO a determinat că, și în asemenea situații, persoana beneficiază de dreptul la tăcere. Astfel, în cauza Brusco c. Franței, reclamantul, suspectat de a fi instigator la săvârșirea unei agresiuni, a fost reținut, apoi interogat în calitate de martor, după ce a trebuit să depună jurământ. Potrivit Curții, acesta nu era însă un simplu martor, ci făcea, în realitate, obiectul unei

---

⁴⁰³ CPP stabilește că persoana care efectuează urmărirea penală, înainte de a-l audia pe bănuțit, învinuit, îl întreabă despre numele, prenumele, data, luna, anul și locul nașterii, precizează cetățenia, studiile, situația militară, situația familială și persoanele pe care le întreține, ocupația, domiciliul și altă informație necesară pentru identificarea persoanei lui în cauza respectivă.

⁴⁰⁴ Art. 104, CPP.

⁴⁰⁵ Bănuțit, învinuit, inculpatul are dreptul la o pauză de până la 20 de minute pe durata audierii de 4 ore.

„învinuiri în materie penală” și, prin urmare, beneficia de dreptul de a nu contribui la propria incriminare și de a păstra tăcerea. Această situație a fost agravată de faptul că domnul Brusco nu a fost asistat de un avocat decât după douăzeci de ore de la plasarea sa în stare de reținere. Dacă avocatul său ar fi fost prezent, ar fi putut să-l informeze pe dl. Brusco cu privire la dreptul său de a păstra tăcerea⁴⁰⁶. De asemenea, CtEDO a mai stabilit că persoanele audiate de poliție, altele decât persoanele bănuite, trebuie să poată fi asistate de un avocat în cazul în care, pe parcursul interogării, ele au devenit persoane bănuite de comiterea unei infracțiuni⁴⁰⁷.

Mai mult ca atât, legislația națională prevede că datele care au fost obținute prin aplicarea violenței, amenințărilor sau a altor mijloace de constrângere, prin violarea drepturilor și libertăților persoanei, nu pot fi admise ca probe și, prin urmare, se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanța de judecată și nu pot fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești⁴⁰⁸. Datele comunicate de bănuț/invinuit nu pot servi ca probe dacă se bazează pe informații a căror sursă nu este cunoscută⁴⁰⁹.

Astfel, prevederile legislative naționale corespund în mare măsură cu standardele CEDO privind respectarea dreptului la tăcere.

5.3. Standarde și cerințe legale privind rolul avocatului în cadrul audierii bănuțului reținut

Directiva 2013/48/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2013⁴¹⁰ privind dreptul de a avea acces la un avocat prevede că fiecare

---

⁴⁰⁶ CtEDO, Brusco c. Franței, 14.10.2010, par. 44-55, [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{„itemid”:\[„001-100969”\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{„itemid”:[„001-100969”]})

⁴⁰⁷ CtEDO, Alexandr Zaichenko c. Rusiei, 18.02.2010, par. 52-60, [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-97346#{„itemid”:\[„001-97346”\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-97346#{„itemid”:[„001-97346”]})

⁴⁰⁸ Art. 94, (1)(1), CPP.

⁴⁰⁹ Art. 103, CPP.

⁴¹⁰ Directiva 2013/48/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2013 cu privire la dreptul de acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și a mandatului european de arestare și cu privire la dreptul de a informa un terț cu privire la privarea de libertate și a comunica cu persoanele terțe și cu autoritățile consulare în timpul privării de libertate, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, partea I, L 294, din 06.11.2013, disponibilă la <http://eur-lex.europa.eu>.

suspect are dreptul de a avea avocatul său prezent în timpul interogatoriilor și să „participe efectiv”⁴¹¹, dar nu articulează în continuare rolul acestora⁴¹². Directiva este conformă, dar nu dezvoltă jurisprudența CtEDO, care sugerează că simpla prezență a unui avocat la un interogatoriu nu este suficientă pentru a acorda asistență juridică „practic și efectiv” și că un avocat trebuie să poată să participe activ la interogatoriu⁴¹³. În sensul prezentei secțiuni, întrebarea-cheie este ce se înțelege prin participarea „activă” sau „efectivă” a avocatului. Având în vedere principiile generale, sugerăm că aceasta implică faptul că un avocat ar trebui să fie capabil să utilizeze în mod normal competențele și resursele disponibile unui avocat al apărării în cadrul procedurilor penale, cu scopul de a-l proteja pe clientul său de autoincriminare, de a proteja dreptul acestuia de a nu spune nimic, de a păstra egalitatea de arme și, în cele din urmă, de a asigura un proces echitabil. În acest sens, avocații ar trebui să respecte în mod loial interesele clientului lor⁴¹⁴. În practică, rolul avocaților în timpul interogatoriilor poate atrage după sine: consilierea clienților cu privire la situația lor juridică; încercarea de a se asigura că deciziile clientului lor sunt respectate, mai ales dacă acesta alege să-și exercite dreptul la tăcere, acordarea sprijinului „moral” clientului lor; contestarea interogatoriilor inechitabile sau ilegale; asigurarea, acolo unde este cazul, că versiunea evenimentelor din perspectiva clientului este articulată; asigurarea că procesul-verbal al interogatoriului este suficient și corect.

În Republica Moldova nu există norme speciale privind comportamentul avocatului în timpul audierii clientului. CPP doar prevede că acesta asistă, dar nu există reguli care detaliază această participare. Prin urmare, putem conchide că avocatul poate face în timpul audierii orice nu este ilegal, fiind ghidat de norme generale privind participarea lui în proces.

---

⁴¹¹ Art. 3, alin. 3, litera (b).

⁴¹² Altceva decât a stabili că participarea „poate fi în conformitate cu procedura legislației naționale, cu condiția ca aceste proceduri să nu aducă atingere exercitării efective și esenței dreptului în cauză”.

⁴¹³ A se vedea Capitolul 1, secțiunea 2.5.4.

⁴¹⁴ A se vedea, în general, Principiile de bază ale Națiunilor Unite privind rolul avocaților, care stabilesc atribuțiile avocaților în termeni generali: să ofere consiliere clienților cu privire la drepturile și obligațiile lor legale; să asiste clienții în orice mod adecvat; să încerce să susțină drepturile omului și libertățile fundamentale; precum și să respecte în mod loial interesele clienților lor (Congresul al optulea al Națiunilor Unite pentru prevenirea crimei și tratamentul infractorilor, Havana, 27 august – 7 septembrie 1990, Principiile 13-15).

Ținând seamă că, până la prima audiere, bănuitul reținut are dreptul să primească consultație juridică, în condiții de confidențialitate, din partea apărătorului⁴¹⁵, avocatul activ ar putea să consulte clientul privind la comportamentul și strategia de apărare în cadrul audierii. Scopul participării apărătorului la audierea bănuitului ar putea fi: clarificarea circumstanțelor care combat învinuirea, excluderea răspunderii penale a persoanei pe care o apără sau atenuarea pedepsei ori a măsurilor procesuale de constrângere, precum și acordarea asistenței juridice necesare⁴¹⁶.

La baza juridică a participării avocatului la audierea bănuitului, învinuitului atribuim următoarea prevedere: *audierea bănuitului, învinuitului, inculpatului se face numai în prezența unui apărător ales sau numit din oficiu, imediat după reținerea bănuitului sau, după caz, după punerea sub învinuire, dacă acesta acceptă să fie audiat*⁴¹⁷.

Din conținutul unor articole ale CPP⁴¹⁸ rezultă dreptul avocatului de a participa în calitate de apărător la efectuarea actelor de urmărire penală, precum și anumite drepturi conexe acestui drept important pentru realizarea funcției de apărare, acordarea asistenței juridice și reprezentarea părților în proces.

Apărătorul este în drept *a participa, la propunerea organului respectiv, la efectuarea de către organul de urmărire penală a acțiunilor procesuale și la toate acțiunile procesuale efectuate la solicitarea sa*⁴¹⁹.

Este prevăzut și dreptul apărătorului *de a participa la orice acțiune procesuală efectuată cu participarea persoanei pe care o apără dacă aceasta o cere persoana pe care o apără sau însuși apărătorul*⁴²⁰.

Asistarea apărătorului la actele de urmărire penală la care participă bănuitul, pe de o parte, are ca scop acordarea unei asistențe juridice în ceea ce privește descoperirea împrejurărilor ce au importanță pentru apărare, pe de altă parte, contribuie la respectarea regulilor procesuale ale audierii stabilite de lege.

Neîndeplinirea prevederilor legale privind participarea obligatorie a apărătorului se consideră încălcare esențială a legii procesual penale. În

---

⁴¹⁵ Art. 64, alin. 2, pct. 4, CPP.

⁴¹⁶ A se vedea art. 68, alin. 2, CPP.

⁴¹⁷ Art. 104, alin. 1, CPP.

⁴¹⁸ Art. 68, 80 și 92, CPP.

⁴¹⁹ Art. 68, alin. 1, pct. 2, CPP.

⁴²⁰ Art. 68, alin. 2, pct. 2, CPP.

conformitate cu art. 94, alin. 1, pct. 2 din CPP, în procesul penal nu pot fi admise ca probe și, prin urmare, se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanța de judecată și nu pot fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești datele care au fost obținute *prin încălcarea dreptului la apărare al bănuیتului, învinuitului, inculpatului.*

Altă normă procesual penală care reglementează participarea apărătorului prevede: *pentru a verifica sau a preciza declarațiile martorului, părții vătămate, bănuیتului, învinuitului despre evenimentele infracțiunii săvârșite într-un loc concret, reprezentantul organului de urmărire penală este în drept să se prezinte la locul infracțiunii împreună cu persoana audiată și, după caz, cu apărătorul, interpretul, specialistul, reprezentantul legal și să propună persoanei audiate să descrie circumstanțele și obiectele despre care a făcut sau poate face și acum declarații*⁴²¹.

Înșuși faptul prezenței avocatului disciplinează organul de urmărire penală sub aspect juridic, procesual și psihologic. Scopul asistării de către avocat a bănuیتului în cadrul actului de urmărire penală poate fi susținerea psihologică a clientului, asigurarea legalității actului ce urmează a fi realizat și a respectării drepturilor și intereselor legale ale persoanei apărate sau reprezentate.

În legătură cu participarea la audierea bănuیتului și la realizarea altor acte de urmărire penală, avocatul apărător este în drept:

- să-i explice persoanei pe care o apără drepturile și să atenționeze persoana care efectuează acțiunea procesuală asupra încălcărilor legii comise de ea;
- să ceară recuzarea persoanei care efectuează urmărirea penală, a judecătorului, procurorului, expertului, interpretului, traducătorului, grefierului;
- să facă obiecții împotriva acțiunilor organului de urmărire penală și să ceară includerea obiecțiilor sale în procesul-verbal respectiv;
- să ia cunoștință de procesele-verbale ale acțiunilor efectuate cu participarea lui și să ceară completarea lor sau includerea obiecțiilor sale privind veridicitatea celor consemnate în procesul-verbal respectiv.

Participând la audierea martorului, avocatul acestuia trebuie să reacționeze adecvat în caz de adresare a întrebărilor sugestive. *Nu se admite punerea de întrebări care nu se referă la premisa probelor și care în mod evident urmăresc scopul insultării și umilirii persoanei audiate*⁴²².

---

⁴²¹ Art. 114, alin. 1, CPP.

⁴²² Art. 109, alin. 2, CPP.

Avocatul martorului este în drept să se adreseze, cu permisiunea organului de urmărire penală, persoanei interesele căreia le reprezintă cu întrebări, observații, îndrumări⁴²³. Din păcate, dreptul de adresare a întrebărilor, observațiilor, îndrumărilor nu este expres stipulat în CPP⁴²⁴, cu alte cuvinte, acest drept nu este prevăzut pentru avocat – apărător, adică și în cazul asistării la audierea bănuțului.

5.4. Audierea bănuțului reținut în practică

5.4.1. Modul de desfășurare și durata audierilor

În perioada de observație în cadrul inspectoratului de poliție, au fost cazuri când, de la bun început, reținuții au fost interogați de către câțiva ofițeri de investigații care au participat la reținerea fizică a suspectului, concomitent sau pe rând, fără participarea avocatului, fără informarea despre drepturi. A doua audiere a fost realizată de către ofițerii de urmărire penală, în prezența apărătorului și cu informarea despre drepturi. Ofițerii de urmărire penală au realizat, de multe ori, audieri cu ușile deschise și au admis ca la audierea bănuților asistați de apărător să participe *de facto* ofițeri de investigații, care uneori interveneau cu replici sau întrebări la adresa reținutului. În majoritatea cazurilor, audierile s-au realizat în biroul de serviciu al ofițerilor de investigație și al celor de urmărire penală. Au fost înregistrate și excepții, când reținuții erau audiați într-un birou special destinat acțiunilor de urmărire penală⁴²⁵.

Am asistat la o discuție între un ofițer de investigații și o persoană reținută, care se afla în așa-numita „cușca de fier” de lângă unitatea de gardă. Dat fiind faptul că ofițerul de poliție i-a adus o bucată de pâine și i-a promis că o să-l elibereze în cel mult 24 de ore, reținutul a cedat presiunilor și i-a promis că, după ce va fi eliberat, îl va contacta pe polițist imediat ce va stabili locul aflării complicilor săi. Ofițerul de poliție i-a promis, la solicitarea reținutului, că nu va comunica nimănui despre informațiile obținute și sursa acestora⁴²⁶.

---

⁴²³ Conform art. 92, alin. 2, pct. 6, CPP.

⁴²⁴ Art. 68, CPP.

⁴²⁵ La primul etaj, nu departe de unitatea de gardă a inspectoratului.

⁴²⁶ La finele acestei „audieri”, ofițerul de poliție a spus că cercetează un caz în care parte vătămată este un polițist și iată „așa se lucrează”, el fiind mândru de rezultatul obținut.

Chiar și un ofițer de urmărire penală a început audierea reținutului, care se afla după gratii în „cușca de fier”, dar peste 10 minute l-a eliberat, când a fost convins de avocată să-și scrie personal declarațiile, așezându-se la o masă⁴²⁷.

Dar, de regulă, interogarea realizată de ofițerii de investigații era realizată practic imediat după aducerea la inspectorat a reținutului, care de cele mai multe ori era în stare de stres.

Întrebările, conjugate cu amenințările de punere „la dubală”, urmau una după alta, uneori fără a aștepta răspunsul. În majoritatea cazurilor, întrebările ofițerilor de investigații erau adresate pe un ton ridicat, astfel, uneori primeau și răspunsuri în aceeași tonalitate. În niciunul din cazurile de acest gen nu a fost stabilită informarea sau asigurarea drepturilor suspectului, inclusiv dreptul la apărare. Dacă persoana interogată în această manieră solicita un apărător sau informarea rudelor despre locul ei de aflare, polițiștii spuneau că persoana încă nu este reținută și va beneficia neapărat de aceste drepturi peste 3 ore, când va fi întocmit procesul-verbal de reținere⁴²⁸.

Audierea bănuțului de către ofițerul de urmărire penală a început întotdeauna cu stabilirea identității. A urmat lămurirea drepturilor persoanei ce urmează a fi audiată în legătură cu acest procedeu probatoriu. Audierea propriuzisă începea cu relatarea liberă, după care urma relatarea dirijată (adresarea întrebărilor). Audierea se finaliza cu verificarea și semnarea procesului-verbal.

În ceea ce privește audierea persoanelor reținute ca fiind suspectate de comiterea contravențiilor, cercetătorii au urmărit, în general, următorul „algoritm tipizat al acțiunilor”:

1. audierea și consemnarea declarațiilor în procesul-verbal;
2. perfectarea procesului-verbal de sancționare contravențională și aducerea la cunoștință a conținutului acestui document, inclusiv decizia de sancționare;
3. informarea cu privire la drepturile contravenientului și confirmarea prin semnătură⁴²⁹.

---

⁴²⁷ Speța 13P.

⁴²⁸ A se vedea **Anexa nr. 2** – 2P.

⁴²⁹ Mai corect, am spune că contravenienții semnau partea verso a procesului-verbal de sancționare contravențională, confirmând că au luat cunoștință de drepturile scrise pe acea pagină cu caractere mai mici decât alte informații înscrise în acest document. Practic, contravenienții nu citeau drepturile lor, ghidați de dorința să părăsescă cât mai curând inspectoratul.

S-a observat o presiune enormă asupra persoanelor audiate în cauzele contravenționale pentru a-și recunoaște vinovăția⁴³⁰. Cauzele contravenționale erau documentate de către ofițerii de sector.

Durata interogatoriilor realizate de ofițerii de investigație depășeau 2 ore. Audierea bănuितului de către ofițerul de urmărire penală a durat cel mult 1 oră și 30 de minute⁴³¹. În speța **23P**, audierea bănuितului reținut a durat 35 de minute⁴³². Dacă bănuitul se abținea de la declarații, atunci audierile nu durau mai mult de 15 minute⁴³³.

5.4.2. Consemnarea audierilor

Ofițerii de investigații nu au consemnat în niciun fel declarațiile obținute de la persoanele reținute de ei⁴³⁴. Așa cum s-a menționat mai sus, înregistrarea audierii de către ofițerii de urmărire penală face parte din dosarul cauzei și poate fi utilizată în calitate de mijloc de probă la luarea deciziilor în cadrul urmăririi penale. Din acest motiv, perspectivele pentru un proces echitabil depind de faptul dacă înregistrarea unui interogatoriu e completă și exactă. Nu au existat obiecții, precizări sau completări ale persoanelor audiate asupra faptelor consemnate în procesul-verbal nici din partea avocatului, nici din partea bănuितului.

De regulă, ofițerii de urmărire penală perfectau procesul-verbal de audiere, chiar și în cazul când bănuitul refuza să facă declarații, menționând faptul refuzului. Cu toate acestea, cercetătorii au observat că, uneori, suspectul nu a citit procesul-verbal al interogatoriului înainte de a-l semna, bazându-se pe faptul că acest document era citit de avocat.

În speța **2P**, ofițerii de investigații l-au interogat pe bănuित fără a-i înregistra declarațiile. În speța **24P**, un ofițer de investigații l-a interogat pe bănuित fără a-i înregistra declarațiile. Totuși bănuitul, în aceeași zi, a fost audiat de către ofițerul de urmărire penală, care a consemnat declarațiile în procesul-verbal.

---

⁴³⁰ Spețele 3C, 4C.

⁴³¹ Speța 13P.

⁴³² A se vedea detalii asupra acestui caz în **Anexa nr. 2**, faptele consemnate în Jurnalul de teren din 28.08.2014.

⁴³³ Speța 19P.

⁴³⁴ Spețele 2P, 24P, 25P.

În speța **25P**, după ce a revenit de la cercetarea la fața locului, ofițerul de urmărire penală l-a audiat pe bănuț, care nu și-a recunoscut vina, fără a consemna declarațiile. După care, ofițerul de urmărire penală a consimțit ca bănuțul să fie audiat de un ofițer de investigații. În cadrul acestei interogări, bănuțul, la un moment dat, s-a recunoscut vinovat de comiterea unui furt, dar declarațiile lui nu au fost în niciun fel înregistrate sau consemnate. A urmat încă o audiere realizată de ofițerul de urmărire penală, care, în sfârșit, a înregistrat declarațiile de autoincriminare făcute de bănuț în lipsa unui avocat.

Unii bănuți audiați au refuzat să semneze procesul-verbal de audiere. În speța **13P**, bănuțul nu a dorit să semneze procesul-verbal de audiere în care, personal, a consemnat declarațiile sale, dar a fost convins de ofițerul de urmărire penală și de avocat să o facă și, în cele din urmă, a cedat. Persoana reținută contravențional nu a dorit să semneze procesul-verbal de consemnare a declarațiilor sale de către inspectorul de sector de poliție, deoarece, a spus el, nu înțelege limba română scrisă cu caractere latine, dar numai limba moldovenească, cu caractere chirilice. După ce conținutul declarațiilor a fost citit de inspectorul de sector, acesta din urmă l-a convins să confirme cu semnătura sa veridicitatea acestora⁴³⁵. În alt caz, bănuțul nu a fost convins de avocatul său să semneze procesul-verbal de audiere și alte acte procesuale⁴³⁶.

A fost surprinzător să aflăm într-o discuție cu un ofițer de urmărire penală, că *un avocat din oficiu a refuzat să semneze procesul-verbal de reținere, deoarece clientul său a refuzat acest lucru*⁴³⁷.

Ofițerii de urmărire penală nu au înregistrat întrebările adresate de către ei⁴³⁸, rezultatul fiind că descrierea interogatoriului și relatarea suspectului erau o descriere spontană și coerentă, care, printre altele, poate da impresia că suspectul a fost mai capabil, mai calculat și mai coerent în expunerea sa decât era în realitate.

---

⁴³⁵ Speța 12C.

⁴³⁶ Speța 19P.

⁴³⁷ Discuție din 25.08.2014.

⁴³⁸ Consemnarea întrebărilor în procesul-verbal de audiere nu este practică; se face, mai des, în procesul-verbal de confruntare.

5.5. Dreptul la tăcere în timpul audierilor

5.5.1. Notificarea cu privire la dreptul la tăcere în timpul audierilor

Chiar dacă bănuitul reținut primea o scrisoare de drepturi⁴³⁹, după aducerea la cunoștință a procesului-verbal de reținere, de fiecare dată, înainte de audierea de către ofițerul de urmărire penală, bănuitul a fost întrebat dacă dorește să facă declarații, fiind informat și despre dreptul de a-și scrie personal declarațiile. Acest lucru însă nu s-a întâmplat în niciun caz de interogare realizat de către ofițerii de investigație, care nu au informat și nu au explicat acest drept. Ofițerii de sector, după cum s-a menționat anterior, permiteau citirea drepturilor contravenientului, inclusiv dreptul la tăcere, după ce informau persoana respectivă despre aplicarea sancțiunii contravenționale.

Bănuitul nu a fost informat, în special, despre dreptul la tăcere înainte de audiere, dar a primit informații în scris privind drepturile lui, pe care nu le-a citit. El a fost încurajat de ofițerul de urmărire penală și de avocat să facă declarații, având posibilitatea să le scrie personal în procesul-verbal. El a fost asistat pe tot timpul audierii de avocat, care l-a ajutat să-și formuleze declarațiile, care au fost scrise de bănuitul cu caractere chirilice. Bănuitul a refuzat să semneze declarațiile sale, dar a fost convins de ofițerul de urmărire penală și de avocat, după care totuși a semnat procesul-verbal. Bănuitul a spus că nu poate să-și citească drepturile în limba română cu caractere latine. Ofițerul de urmărire penală i-a citit numai dreptul la apărare și a spus că ar fi bine să citească și să-și cunoască toate drepturile⁴⁴⁰.

În speța 24P, ofițerii de investigații l-au audiat pe bănuitul fără a-l informa despre dreptul la tăcere. În speța 25P, bănuitul a fost informat în scris despre drepturi de către ofițerul de urmărire penală, inclusiv despre dreptul la tăcere, numai după ce a permis să fie audiat neoficial de ofițerul de investigații, care nu l-a informat despre drepturile persoanei audiate, bănuitul recunoscând că a comis tentativa de furt.

Persoanele suspectate nu înțeleg sensul dreptului de a nu se incrimina. Decizia de a nu răspunde la anumite întrebări în timpul chestionării se ia înainte de a fi chestionat, prin sugestii oferite clientului și prin explicarea dreptului de

---

⁴³⁹ Denumit în jurisdicția noastră PROCES-VERBAL privind aducerea la cunoștință persoanei reținute a drepturilor și obligațiilor bănuितului, prezentarea explicațiilor asupra lor și înmănarea informației în scris despre aceste drepturi și obligații.

⁴⁴⁰ Speța 13P.

*a nu se incrimina. În timpul chestionării, poliția interzice (de obicei, în mod expres) intervenția avocatului cu privire la posibilitatea de a răspunde sau nu la întrebări a persoanei supuse chestionării*⁴⁴¹.

5.5.2. Explicarea și înțelegerea dreptului la tăcere

Este evident că, în cazurile în care bănuții nu au fost notificați despre dreptul la tăcere, acest drept nici nu le-a fost explicat.

Ofițerii de urmărire penală și avocații nu întotdeauna au explicat că refuzul de a face declarații nu poate avea consecințe nefavorabile pentru bănuț în proces. Nu am observat ca ofițerii de poliție să explice că dreptul la tăcere nu este un drept absolut și că există posibilitatea răspunderii penale în caz de declarații calomnioase privind comiterea infracțiunilor de către alte persoane. Ofițerii au comunicat despre faptul că, dacă bănuții refuză să facă într-un anumit moment declarații, ei pot să-și schimbe poziția în orice etapă ulterioară și să accepte conlucrarea cu organul de urmărire penală. În cazurile prevăzute de lege, bănuții ar putea miza pe un acord de recunoaștere a vinovăției sau pe împăcarea părților și încetarea urmăririi penale.

*Este greu de explicat acest drept, dar poate fi înțeles dacă avocatul depune eforturi și insistă pentru a fi sigur că clientul său a înțeles. În general, refuzăm să dăm declarații pe timp de noapte sau dacă persoana este confuză pentru moment și nu poate decide ce poziție să adopte. Astfel se înaintează cererea de refuz de a da declarații în conformitate cu art. 104, CPP*⁴⁴².

În cazurile când bănuții au refuzat să facă vreo declarație, am considerat că ei au înțeles acest drept⁴⁴³. În speța **19P**, bănuțul a refuzat să semneze pentru confirmarea faptului că a primit în scris drepturile sale, pentru că a citit procesul-verbal de reținere și procesul-verbal de audiere, în care s-a consemnat că refuză să facă declarații, și pentru că i-a fost înmănată o copie a ordonanței de recunoaștere în calitate de bănuț. Avocatul i-a explicat că semnătura bănuțului nu constituie recunoașterea vinovăției, dar clientul său nu și-a schimbat poziția. Ofițerul de urmărire penală i-a comunicat că îi va prezenta și ordonanța de dispunere și efectuare a expertizei medico-legale în acest caz. Bănuțul a replicat că nu dorește, deoarece nu poate citi și scrie în

---

⁴⁴¹ Interviu IA7.

⁴⁴² Interviu IA6.

⁴⁴³ Spețele 21P, 22P.

limba română. În acest caz, înainte de audiere, ofițerul de urmărire penală a prezentat și o foaie pe care erau scrise drepturile și obligațiile bănuțului în limba rusă, dar acesta nu le-a citit.

5.5.3. **Dreptul la tăcere și strategiile polițienești de audiere a reținuților**

În general, ofițerii de urmărire penală respectă garanțiile procedurale ale persoanelor audiate. De regulă, ofițerii de urmărire penală au reacționat adecvat atunci când reținuții au beneficiat de dreptul la tăcere, limitându-se la faptul că au consemnat refuzul de a face declarații în procesul-verbal de audiere, menționând că „este dreptul tău” și nu i-au îndemnat să facă declarații.

Dreptul la tăcere este unul din drepturile despre care ofițerul de urmărire penală informează cel mai des⁴⁴⁴.

Uneori, ofițerii de urmărire penală, ofițerii de investigații și chiar avocații au încurajat bănuții să renunțe la dreptul lor la tăcere. Cele mai insistente presiuni au fost făcute în cazurile când avocatul nu a participat la audiere: interogările realizate de ofițerii de investigații și de ofițerii de sector.

În speța 23P⁴⁴⁵, ofițerul de urmărire penală a nimit un formular de explicații în care persoana reținută a consemnat personal faptul că nu dorește să facă declarații și a semnat acest document, după care ofițerul de urmărire penală i-a sugerat bănuțului să facă declarații, pentru că, în caz contrar, va fi reținut. A obținut astfel declarații de recunoaștere a vinovăției pe un alt formular de explicații, consemnate personal de bănuț. Mai târziu, când a venit avocatul, s-a realizat încă o dată audierea reținutului, acesta fiind întrebat dacă dorește să facă declarații. Bănuțul a recunoscut vina de comitere a infracțiunii pentru care a fost reținut, fiind încurajat de avocat în timpul consultațiilor.

În speța 24P, ofițerul de urmărire penală a organizat realizarea confruntării cu bănuțul, care a refuzat să facă declarații și să semneze procesul-verbal, deși, proțrivit legii procesual penale, confruntarea se face între persoanele care au dat declarații contradictorii anterior⁴⁴⁶. Miza a fost că bănuțul, care a beneficiat inițial de dreptul la tăcere, acum, fiind pus față în

---

⁴⁴⁴ Interviu IA3.

⁴⁴⁵ A se vedea detalii asupra acestui caz în **Anexa nr. 2**.

⁴⁴⁶ Art. 113, CPP.

față cu complicii săi, martorii oculari sau partea vătămată, ar fi putut să fie provocat la discuții contradictorii cu aceștia și să ofere unele informații⁴⁴⁷.

Cinci ofițeri de investigații au adresat întrebări în limba rusă, pe tonuri ridicate, persoanei reținute de etnie romă referitoare la unele legături ale acesteia cu comiterea unor jafuri și tâlhării în speța 2P. Ei nu l-au informat despre vreun drept înainte de a adresa întrebările. Toate întrebările erau sugestive și incriminatorii. Uneori, fără a aștepta răspunsurile la întrebări, urmau altele. În timp ce bănuitul se revolta că nu-și poate suna rudele, ofițerii de poliție vorbeau între ei în limba română, pe care reținutul nu o cunoștea. Bănuitul a negat inițial implicarea sa în activități criminale și a spus că niciodată nu a fost în raionul și în orașul D., unde a fost comisă una din crimele despre care îl întrebau ofițerii. La un moment dat, bănuitul a mers la toaletă, condus de un ofițer de investigații, care i-a propus și o țigară. După ce a revenit, bănuitul a recunoscut că el totuși a fost în raionul și în orașul D. de la nordul țării, dar numai pe timp de noapte și, de aceea, nu a fost sigur de la bun început și nu a putut oferi detalii. De asemenea, el a vorbit despre unele persoane din anturajul său, inclusiv despre rude⁴⁴⁸.

În speța 25P, bănuitul a fost audiat de un ofițer de investigații într-un birou separat. Răspunsurile nu au fost înregistrate. Nu a fost comunicat sau lămurit niciun drept al reținutului. El a întrebat de ce nu i se comunică nimic, crezând că și poliția trebuie să-i spună ce va fi cu dânsul mai departe. Ofițerul de investigație a spus *că toate acestea vor fi pe urmă, dar, mai întâi, el trebuie să recunoască tentativa de furt*. Reținutul a negat atribuția sa la vreo infracțiune, până în momentul când ofițerul de investigații a spus că, oricum, poliția dispune de probe, inclusiv înregistrările video de la camera instalată în curtea casei unde el a intrat. Oferind declarații autoincriminatorii, bănuitul a rugat să nu li se comunice despre reținerea sa rudelor.

---

⁴⁴⁷ Este un procedeu utilizat uneori de ofițerii de urmărire penală.

⁴⁴⁸ A se vedea conșpectul din Jurnalul de teren pentru speța 2N.

5.6. Prestația avocaților înainte de audieri și pe parcursul acestora

5.6.1. Consilierea bănuțitului privind comportamentul în timpul audierii și oportunitatea de a răspunde la întrebări

Aproape întotdeauna, avocații au clarificat poziția clientului privind disponibilitatea de a oferi poliției declarații. În general, majoritatea avocaților s-au bazat pe puținele informații pentru recomandări destul de standardizate înainte de audieri. Au discutat despre modul de abordare care trebuie adoptat în timpul interogatoriului și despre unele versiuni privind desfășurarea ulterioară a investigațiilor.

Avocații nu au explicat modul în care suspectii trebuie să se comporte în timpul interogatoriului, pentru ca aceștia să explice cu succes poliției versiunea lor. Decizia de a răspunde sau nu la întrebările poliției este una dintre cele mai importante decizii pentru suspect.

S-au constatat cazuri de necesitate a explicării dreptului la tăcere și a consecințelor acestuia: *chiar dacă se întâmplă ca unele dintre persoanele suspecte să nu înțeleagă inițial sensul dreptului de a nu se incrimina, nu este dificilă explicarea conținutului acestui drept și, cu eforturi minime, aceștia ajung foarte repede să înțeleagă sensul acestui drept*⁴⁴⁹.

Doar într-un singur caz din cele patru cazuri de consultare observate în 2014, avocatul i-a recomandat suspectului să nu păstreze tăcerea, deși se pare că clientul nu era dispus să comunice vreo informație poliției. La începutul unei audieri, avocatul a spus că este în interesul clientului să răspundă la întrebări⁴⁵⁰.

Consilierea privind modul de a răspunde la întrebările poliției nu poate fi separată de contextul interogatoriului, care este diferit de la caz la caz. O parte din suspecti știau deja că vor păstra tăcerea, chiar înainte de a vorbi cu avocatul lor, deoarece au fost de neclintit în decizia lor. De exemplu, dacă au decis să aștepte până când vor avea acces deplin la dosarul cauzei. În speța **19P**, reținutul audiat nu numai a păstrat tăcerea, dar a refuzat să semneze mai multe acte procesuale prezentate de ofițerul de poliție, chiar dacă a fost consultat de avocat că semnătura lui nu semnifică recunoașterea vinovăției.

---

⁴⁴⁹ Interviu IA1.

⁴⁵⁰ Speța 13P.

Cu toate acestea, majoritatea suspectilor nu păstrează tăcerea și chiar și cei care intenționează s-o facă, de multe ori, realizează că este o strategie dificil de menținut în practică⁴⁵¹.

N-a existat nicio abordare coerentă în consilierea suspectilor pentru a stabili dacă să răspundă numai la unele din întrebările poliției. Cercetătorii nu au constatat sfătuiră clientului de a răspunde numai la întrebările avocatului, în cadrul audierilor. Majoritatea ședințelor de consiliere pe care le-am observat aveau expresii și modalități standard de oferire a consilierii suspectilor.

Unii avocați au menționat că recomandă păstrarea tăcerii în unele situații sau condiții stabilite în timpul consilierii. În cazul în care clientul nu și recunoaște vina sau o recunoaște parțial, iar linia de apărare încă nu este bine formată, versiunile urmând a fi încă prelucrate și definite, avocații ajung la concluzia că e oportun de *a-l sfătui să nu răspundă la întrebări în timpul chestionării sau a se folosi de dreptul său de a refuza de a face declarații până în momentul în care nu vom putea cunoaște ce probe deține organul de urmărire penală, care ar demonstra vinovăția clientului*⁴⁵².

Consilierea clientului în scopul de a nu participa la audiere are loc în cazul în care îi este încredințată săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, iar clientul dorește recunoașterea vinei parțial sau dorește să reflecteze asupra celor săvârșite și nu este decis în afirmații⁴⁵³.

Un avocat a declarat că a condiționat păstrarea tăcerii în funcție de faptul recunoașterii ori nu a vinovăției și, în special, când sunt implicați mai mulți participanți⁴⁵⁴.

Alt avocat a declarat că explică riscurile și oportunitățile, inclusiv sensul dreptului de a nu se autoincrimina⁴⁵⁵.

5.6.2. Prezența avocaților la audierea bănuiților reținuți de poliție

În toate cazurile observate în 2014 în care avocatul a fost prezent la secția de poliție pentru a oferi consiliere și asistență juridică, acesta a participat, de asemenea, la interogarea de către poliție a clientului lor de către ofițerii

---

⁴⁵¹ Spețele 13P, 23P.

⁴⁵² Interviu IA1.

⁴⁵³ Interviu IA2.

⁴⁵⁴ Interviu IA3.

⁴⁵⁵ Interviu IA4.

de urmărire penală⁴⁵⁶. După cum am menționat, în toate cazurile penale observate, inclusiv în acele cazuri la care a participat avocatul, până la sosirea acestuia la inspectorat, clienții lor erau interogați de ofițerii de investigații. Avocații au menționat că decizia de a participa la audieri depinde de cerințele legii de participare obligatorie în anumite cazuri.

Decizia de a participa sau nu la chestionarea realizată de poliție este dictată de prevederile procesual penale, care menționează cazurile când participarea apărătorului este obligatorie, de faptul dacă sunt informat de ofițer despre necesitatea participării mele la chestionarea clientului și la întocmirea actului respectiv⁴⁵⁷.

În cazurile contravenționale, la audieri nu a participat niciodată avocatul din oficiu, deoarece cele observate nu intră, potrivit legii, în categoria celor de asistență juridică obligatorie garantată de stat, dar nici contravenienții nu au solicitat prezența avocatului⁴⁵⁸.

Un alt factor care a influențat asupra faptului dacă avocații au participat la interogatorii a fost momentul în care poliția le-a organizat. Problema constă în faptul că, în majoritatea cazurilor observate, ofițerii de investigație au interogat reținutul în lipsa unui avocat, fără informarea despre drepturi și infracțiunile ce îi sunt imputate, după care a urmat audierea de către un ofițer de urmărire penală în prezența avocatului.

Se atestă introducerea unei practici defectuoase de a reține persoanele și de a se lucra cu acestea, în baza actelor de constatare (art. 263, 273, CPP), fără prezența avocatului, traducătorului etc., timp în care se comit abuzuri grave împotriva drepturilor persoanei⁴⁵⁹.

Totodată, până la această acțiune procesuală și până la venirea apărătorului, persoana suspectă este chestionată, prelucrată, intimidată de diferiți colaboratori ai poliției, *fără a i se asigura, mai întâi, consultarea cu un avocat, încălcându-i-se în acest mod dreptul la asistență juridică⁴⁶⁰.*

---

⁴⁵⁶ Amintim că s-au realizat observații asupra a 18 audieri ale bănuțiilor, dintre care la 12 audieri nu a participat avocatul.

⁴⁵⁷ Interviu IA1.

⁴⁵⁸ Spețele 3C, 4C, 5C, 6C, 7C, 8C, 9C, 12 C.

⁴⁵⁹ Interviu IA5.

⁴⁶⁰ Interviu IA1.

Despre chestionările la care nu sunt întocmite oficial acte privind desfășurarea acestora, de obicei, are cunoștință doar colaboratorul de poliție care le efectuează, iar apărătorul află despre ele de la client ulterior, după ce ele au avut loc⁴⁶¹.

Dar, luând în considerație faptul că suspectul nu poate să expună situația în ansamblu prin convorbirea telefonică purtată cu avocatul său, s-a format o practică a organelor de urmărire penală ca, până ajunge avocatul să discute cu clientul, reprezentanții organului de urmărire penală, într-o discuție amicală, să-l supună pe suspect unor întrebări care pot duce la colectarea unor noi probe defavorabile acestuia⁴⁶².

Un caz deosebit de cele practicate de ofițerii de investigație, de asemenea, a „contribuit” la evitarea prezenței avocatului la audierea bănuțului reținut de facto, dar la care nu a fost întocmit un proces-verbal de reținere⁴⁶³.

5.7. Rolul avocaților la audieri în practică

Însuși faptul prezenței avocatului a disciplinat organul de urmărire penală sub aspect juridic, tactic și psihologic. S-au observat, la cele 6 audieri desfășurate în prezența avocatului, deosebiri cardinale de abordare a polițiștilor, în comparație cu cele 12 cazuri de audiere monitorizate în lipsa unui avocat.

Evident, tacticile au fost diferite și, practic, au fost constatate cu mult mai puține încălcări. În cadrul audierilor, avocații s-au manifestat mai mult

---

⁴⁶¹ Interviu IA1.

⁴⁶² Interviu IA2.

⁴⁶³ La ora 18.45 a fost adus un bărbat (29 de ani) de ofițeri ai Inspectoratului Național de Patru-lare (INP). El a fost audiat de un ofițer de serviciu. Bărbatul a comunicat că a fost oprit la ora 17.00 de ofițeri ai INP pentru că a încălcat regulile de circulație rutieră și a fost întocmit un proces-verbal de comitere a contravenției. Actele pe care le-a prezentat polițiștilor nu au fost remise. Audierea lui s-a axat pe prelungirea vinierei, comunicându-i-se că aceasta are unele particularități care permit a presupune falsul în acte publice (infracțiune). Bănuțul nu a răspuns la toate întrebările adresate de ofițerul de poliție. Procesul-verbal a fost citit și semnat. De asemenea, bănuțul a dat recipisă că se va prezenta la prima citație. Pașaportul tehnic al autovehicolului și permisul de conducere i-au fost înapoiate, iar persoana suspectată a semnat pentru confirmarea faptului că nu are pretenții. A fost informată că vinieta rămâne la materialele cauzei pentru realizarea expertizei tehnice a documentului. A fost eliberat la ora 19.25. Drepturile nu i-au fost comunicate persoanei respective și ea nu a fost întrebată despre dorința de a beneficia de dreptul la un avocat.

prin prezența fizică și prin explicarea consecințelor dreptului la tăcere⁴⁶⁴. Am observat într-un caz chiar incitarea clientului nehotărât în timpul consilierii de a oferi declarații și asistența acordată cu scopul de a ajuta clientul în formularea gândurilor cât mai coerent și mai explicit. Practic, după scrierea de către bănuît a două-trei propoziții sau fraze în procesul-verbal, urmau pauze pentru a asculta întrebările ofițerului de urmărire penală, clarificări prealabile între avocat și client asupra formulării răspunsurilor și a faptelor suplimentare ce urmează să fie consemnate de bănuît în procesul-verbal de audiere⁴⁶⁵.

După completarea datelor de identitate în procesul-verbal de audiere, avocatul le-a explicat clienților săi că au dreptul la tăcere, de care ei au beneficiat, și a citit conținutul procesului-verbal, în cazul unei femei care nu știa să citească și să scrie⁴⁶⁶.

Având în vedere pasivitatea avocaților, am putea expune mai ușor ce nu au făcut aceștia. În niciun caz din cele 6 audieri ale persoanelor reținute în prezența avocaților, aceștia nu au:

- adresat întrebări privind circumstanțele de fapt, insitând ca acestea să fie consemnate în procesul-verbal;
- obiectat împotriva întrebărilor sugestive atunci când a fost cazul;
- solicitat recuzarea ofițerului de urmărire penală care a admis încălcări grave ale drepturilor bănuîtului reținut⁴⁶⁷;
- solicitat întreruperi atunci când era necesar de a clarifica poziția⁴⁶⁸;
- atenționat persoana care efectuează acțiunea procesuală asupra încălcărilor legii comise de ea și de alte persoane în timpul audierii (de exemplu, prezența altor persoane, colegi, ofițeri de investigație

---

⁴⁶⁴ Speța 23P.

⁴⁶⁵ Speța 13P.

⁴⁶⁶ Speța 20P.

⁴⁶⁷ Deși în viziunea observatorului a fost cazul din speța 14P, în care ofițerul de urmărire penală a făcut presiuni verbale asupra unui avocat, care a avut obiecții la procesul-verbal de reținere și a încercat să clarifice exact timpul, locul și circumstanțele reținerii. Ofițerul în cauză a admis prezența ofițerilor de investigații, adresarea întrebărilor de către aceștia și presiunile asupra suspectului în timpul audierii.

⁴⁶⁸ Art. 4, alin. 3¹, CPP interzice audierea neîntreruptă a bănuîtului mai mult de 4 ore, însă o prevedere expresă privind interzicerea întreruperilor până la expirarea a timpului de 4 ore, inclusiv în scopul consilierii, nu există. Art. 64, alin. 2, pct. 6, CPP oferă bănuîtului dreptul să aibă întrevederi cu apărătorul său în condiții confidențiale, fără a se limita numărul și durata lor. În practică, se consideră că acest articol nu este aplicabil pentru a solicita întreruperi în timpul audierii în vederea consultărilor dintre avocat și client.

în biroul în care era audiat clientul și chiar intervenția acestora cu întrebări și precizări la cele spuse de bănuît)⁴⁶⁹;

- solicitat includerea în procesul-verbal de audiere a faptului prezenței pasive sau active a altor persoane⁴⁷⁰;
- solicitat completarea sau includerea obiecțiilor avocaților privind veridicitatea celor consemnate în procesul-verbal respectiv⁴⁷¹.

Simpla prezență fizică a avocatului, fără implicare activă, de fapt, poate să dăuneze clientului dacă nu sunt aduse obiecții înregistrate în modul corespunzător, deoarece prezența avocatului practic legalizează acțiunile OUP.

Imediat după audiere nu au avut loc consultări cu clientul în cazurile observate, cu excepția cazurilor când s-a propus după audiere realizarea confruntării cu unii martori⁴⁷². În general, avocatul și clientul se despărțeau cu înțelegerea de a se vedea în altă zi sau, eventual, cu ocazia examinării demersului de arestare.

Am observat că unii avocați care au asistat bănuitul reținut veneau la inspectorat pentru a participa la unele acțiuni, precum confruntări, audieri suplimentare, asistarea clienților la împăcarea cu partea vătămată etc., a doua sau a treia zi după reținere, precum și în cazul dacă clienții lor erau eliberați.

---

⁴⁶⁹ Spețele 14P, 16P, 23P.

⁴⁷⁰ Spețele 14P, 16P, 23P.

⁴⁷¹ Am putea admite că declarațiile bănuितului au fost consemnate veridic, deoarece cercetătorul nu a avut posibilitatea să citească procesul-verbal în cauză.

⁴⁷² Speța 19P.

6. Asistența medicală și bănușii vulnerabili

6.1. Dreptul la asistență medicală

Dreptul la asistență medicală este reglementat de legislația națională. Mai mult ca atât, în baza interviurilor cu ofișerii de poliție, majoritatea au menționat că, în ultimii ani, au avut loc unele schimbări pozitive în ceea ce privește reglementarea și respectarea dreptului la asistență medicală.

6.1.1. Reglementarea legală a dreptului la asistență medicală și conformitatea cu standardele CEDO

OUP trebuie să faciliteze accesul persoanei reținute, imediat după reținere sau după ce i s-a adus la cunoștință hotărârea de aplicare a măsurii preventive, la examinare și asistență medicală independentă, inclusiv pe cont propriu⁴⁷³. Mai mult ca atât, persoana reținută are dreptul să înainteze cereri cu privire la asistența medicală independentă.

Totodată, administrația instituției de deținere a persoanelor reținute sau arestate este obligată să asigure persoanelor deținute accesul la asistență și examinare medicală independentă⁴⁷⁴. Spitalele penitenciare asigură detenția temporară a tuturor categoriilor de deținuși care necesită asistență medicală de staționar, cu respectarea cerințelor de detenție separată în funcție de maladie, statutul procesual al persoanei, sexul și vârsta acesteia⁴⁷⁵.

O obligație similară a statului reiese din art. 3 CEDO. Deși art. 3 CEDO nu poate fi interpretat ca impunând o obligație generală de a elibera deținușii pe motive de sănătate, el totuși impune statului obligația de a proteja integritatea fizică a persoanelor lipsite de libertate, de exemplu, prin a le acorda asistența

---

⁴⁷³ Art. 64, alin. 15¹, CPP.

⁴⁷⁴ Art. 187, alin. 2, CPP.

⁴⁷⁵ Art. 6, alin. 7 al Legii cu privire la sistemul penitenciar.

medicală necesară⁴⁷⁶. Garanțiile art. 3 se referă în mod prioritar la faptul dacă (1) persoana a avut nevoie de asistență medicală; (2) aceasta a fost acordată; (3) care au fost suferințele cauzate dacă nu a fost acordată; și (4) dacă aceste suferințe depășesc nivelul minim de severitate.

Cu toate că legislația Republicii Moldova prevede dreptul la asistență medicală, în jurisprudența CtEDO contra Moldovei s-au înregistrat mai multe încălcări ale acestui drept. CtEDO a constatat că deținuților nu le-a fost acordată asistența medicală necesară⁴⁷⁷. În cauza *Levința*, a fost solicitată examinarea reclamantului deținut în IDP de către un medic, însă fără succes. În cauza *Boicenco*, timp de câteva luni, nu au fost întreprinse măsuri pentru a stabili diagnoza reclamantului, care se afla într-o stare critică, iar în cauza *Stepuleac* nu a fost verificată diagnoza preliminară⁴⁷⁸.

În cauza *Șarban*, a fost refuzată acordarea asistenței medicale în IDP-ul Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției și examinarea reclamantului de un medic ales de acesta și nu a fost urmată recomandarea medicului neurolog ca reclamantul să fie examinat de un neurochirurg. În cauza *Istratii ș.a.*, un reclamant a fost transferat la spital pentru intervenție chirurgicală cu o întârziere de trei ore, a fost încătușat pe durata operației și a fost readus în IDP peste patru ore după intervenție. În cauzele *Levința* și *Gurgurov*, administrația IDP a refuzat spitalizarea reclamanților, deși acest fapt a fost recomandat de medici, iar în cauza *Oprea*, reclamantul a fost spitalizat peste două săptămâni. În cauza *Brega*, timp de 12 ore nu a fost acordată asistența medicală pentru o criză renală, iar în cauza *Holomiov* nu a fost acordat tratamentul medical pentru boli renale timp de aproape doi ani⁴⁷⁹.

Toate abaterile de mai sus se referă la lipsa de diligență a administrației centrului de detenție sau a organului de urmărire penală, care pot fi remediate doar prin întărirea disciplinei profesionale. Se pare că abaterile din cauzele

---

⁴⁷⁶ Șarban c. Moldova, hot. din 4 octombrie 2005, §77.

⁴⁷⁷ Șarban (04/10/2005), §§68-91; Boicenco (11/07/2006), §§112-119; Holomiov (07/11/2006), §§109-122; Istratii ș.a. (27/03/2007), §§42-59; Stepuleac(06/11/2007), §59; Levința (16/12/2008), §§85-91; Paladi (10/03/2009), §§68-72; Brega(20/04/2010), §42; Oprea (21/12/2010) §§36-42.

⁴⁷⁸ Vladislav Gribincea, *Executarea hotărârilor CtEDO de către Republica Moldova, 1997-2012*, CRJM, Chișinău, 2012, <http://crjm.org/app/webroot/uploaded/Executarea%20hotararilor%20CtEDO%20de%20catre%20RM%201997%20-%202012.pdf>, p. 137.

⁴⁷⁹ Vladislav Gribincea, *Executarea hotărârilor CtEDO de către Republica Moldova, 1997-2012*, CRJM, Chișinău, 2012, <http://crjm.org/app/webroot/uploaded/Executarea%20hotararilor%20CtEDO%20de%20catre%20RM%201997%20-%202012.pdf>, p. 137.

Gurgurov și Levința au avut scopul de a ascunde urmele leziunilor corporale. Începând cu 27 octombrie 2012, după completarea art. 64 din CPP, ar putea să se diminueze riscul situațiilor constatate în cauzele Gurgurov și Levința⁴⁸⁰.

6.1.2. Identificarea bănuțiilor care au nevoie de asistență medicală

Codul de procedură penală prevede posibilitatea persoanei de a solicita asistență medicală. De asemenea, dacă la reținere se stabilește prezența unor vătămări sau leziuni corporale ale persoanei reținute, persoana care efectuează urmărirea penală trebuie să informeze neîntârziat procurorul, care va dispune imediat efectuarea unei constatări medico-legale sau, după caz, a unei expertize medico-legale pentru a constata originea și caracterul vătămarilor sau leziunilor⁴⁸¹. Astfel, cererea persoanei reținute cu privire la acordarea asistenței medicale se consemnează în procesul-verbal de reținere, în care se indică starea fizică a persoanei reținute, plângerile referitoare la starea sănătății sale, cererea de a avea acces la un examen medical, inclusiv pe cont propriu⁴⁸².

Deși prevederile legislative vin să asigure respectarea dreptului la asistență medicală, în practica OUP, realizarea acestuia este una dificilă. În urma observațiilor de teren s-a constatat că, de cele mai multe ori, persoanele solicită asistență medicală, în caz de necesitate, după reținere, deși *majoritatea ofițerilor de poliție au menționat că persoana, la reținere, este întrebată obligatoriu despre starea sănătății sale și dacă dorește să fie asistată de un medic*. Mai mult ca atât, unii din ei au menționat că, *datorită faptului că persoana reținută beneficiază de asistență medicală, este posibilă stabilirea momentului când a fost cauzată leziunea corporală și gravitatea acesteia*.

Analiza unor procese-verbale de reținere efectuată pentru elaborarea acestui studiu a stabilit că persoana reținută semnează separat partea din procesul-verbal care se referă la starea sănătății ei. Totodată, în unele procese-verbale se indică date generale despre starea sănătății persoanei reținute, stabilită vizual de către persoana care întocmește procesul-verbal. De asemenea, în unele procese-verbale este inclusă o notă separată privind faptul

---

⁴⁸⁰ Vladislav Gribincea, *Executarea hotărârilor CtEDO de către Republica Moldova, 1997-2012*, CRJM, Chișinău, 2012, <http://crjm.org/app/webroot/uploaded/Executarea%20hotararilor%20CtEDO%20de%20catre%20RM%201997%20-%202012.pdf>, p. 137.

⁴⁸¹ Art. 167, alin. 6, CPP.

⁴⁸² Art. 167, CPP.

că persoana reținută „nu are unele pretenții față de colaboratorii de poliție privind aplicarea forței fizice și nu are leziuni corporale”.

6.1.3. Acordarea asistenței medicale

Legislația procesual penală națională nu conține prevederi speciale cu privire la modul de acordare a asistenței medicale persoanelor reținute, limitându-se doar la consfințirea dreptului la asistență medicală. Asemenea prevederi lipsesc și în actele instituționale ale Inspectoratului General de Poliție. Cu toate acestea, atât observațiile, cât și interviurile cu ofițerii de poliție și avocații pentru acest studiu au relevat faptul că asistența medicală de urgență este acordată de către medicii Spitalului de Urgență (903), apelați de către ofițerii de poliție la solicitarea persoanei reținute sau din oficiu. Una dintre problemele identificate de ofițerii de poliție în cadrul interviurilor este faptul că ambulanței uneori îi ia prea mult timp să ajungă.

De obicei, asistența medicală se acordă la sediul inspectoratului de poliție și, doar în caz de urgență, persoana reținută poate fi transportată la spital. Într-un caz observat, persoana reținută acuza dureri de picioare, ofițerii de poliție au chemat ambulanța și medicii i-au acordat ajutorul de urgență la sediul inspectoratului. Persoana nu a fost transportată la spital, deoarece concluzia medicilor a fost că picioarele acestei persoane nu erau fracturate. Ulterior, OUP a chemat iar ambulanța, pentru că persoana reținută se simțea și mai rău. La a doua solicitare, persoana a fost transportată la spital⁴⁸³. Unul dintre ofițerii de poliție intervievați a menționat că *asistența medicală, de cele mai multe ori, este acordată în biroul unde se perfectează procesul-verbal de reținere*⁴⁸⁴.

Pe baza observațiilor, s-a constatat și faptul că, uneori, persoanele reținute pot fi internate la Dispensarul Narcologic. Într-un caz observat, unul dintre reținuți se bătea cu capul de pereți, pentru că se simțea rău și a fost apelat serviciul 903. Medicii de la ambulanță, care au venit în 15 minute, au recomandat chemarea medicilor psihiatri. Medicii psihiatri au constatat că persoana reținută suferă de delir alcoolic și au transportat persoana pentru internare (2-3 sau 10 zile) la Dispensarul Narcologic⁴⁸⁵.

Cu toate acestea, unii avocați intervievați au menționat că „persoanele suspectate care necesită îngrijiri medicale în timpul arestului la poliție nu au

---

⁴⁸³ Speța 25P.

⁴⁸⁴ Interviu IP2.

⁴⁸⁵ Speța 3C.

posibilitatea să beneficieze de asistență medicală adecvată, din cauza că IDP-urile nu au medici calificați, iar apelarea la serviciile medicale este considerată de către OUP/procuror drept un pretext de a se eschiva de la executarea reținerii sau arestului preventiv⁴⁸⁶.

6.2. Cadrul normativ cu privire la bănuții vulnerabili și conformitatea cu standardele CEDO

Legislația națională conține prevederi speciale cu privire la reținerea minorilor. De altfel, și standardele CEDO stabilesc că detenția minorilor trebuie diferențiată de cea a maturilor și efectuată în condiții diferite, ținându-se cont de măsurile care pot fi aplicate delincvenților minori.

Codul de procedură penală prevede într-un capitol separat procedura de reținere în cazul minorilor. Cu toate acestea, urmărirea penală și judecarea cauzelor privind minorii, precum și punerea în executare a hotărârilor judecătorești privind minorii, se fac potrivit procedurii obișnuite. Reținerea minorului se realizează pe un termen limitat, adică nu poate depăși 24 de ore și poate fi aplicată doar în cazuri excepționale când au fost săvârșite infracțiuni grave cu aplicarea violenței, deosebit de grave sau excepțional de grave⁴⁸⁷.

6.2.1. Stabilirea vulnerabilității

Codul de procedură penală, în art. 6, pct. (47), stabilește că se consideră minoră persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani. Mai mult ca atât, bănuitul/învinuitul în vârstă de până la 18 ani are capacitate de exercițiu limitată, având și posibilitatea limitată de a-și exercita de sine stătător drepturile. Capacitatea de exercițiu se stabilește în momentul desfășurării procesului penal⁴⁸⁸.

Vârsta minorului (ziua, luna, anul nașterii), precum și condițiile în care trăiește și este educat minorul, gradul de dezvoltare intelectuală, volitivă și psihologică a lui, particularitățile caracterului și temperamentului, interesele și necesitățile lui; influența adulților sau a altor minori asupra minorului; cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii urmează a fi

---

⁴⁸⁶ Interviu IA7.

⁴⁸⁷ Art. 477, pct. (3).

⁴⁸⁸ Art. 75, pct. (4), (5), CPP.

stabilite în cadrul urmăririi penale. Pentru stabilirea acestor circumstanțe, organul de urmărire penală dispune întocmirea referatului prezentențial de evaluare psihosocială a minorului⁴⁸⁹. Astfel, referatul prezentențial este obligatoriu pentru cazurile care implică minori.

Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova a explicat că se consideră că persoana a atins vârsta respectivă nu în ziua nașterii, ci începând cu ziua următoare acesteia. La constatarea vârstei de către expertiza medico-legală, ziua nașterii inculpatului urmează să fie considerată ultima zi a aceluia an care este stabilit de experți, iar în cazul constatării vârstei printr-un număr minimal și un număr maximal de ani, instanța de judecată urmează să pornească de la vârsta minimală a acestei persoane, presupusă de expertiză⁴⁹⁰.

6.2.2. Acordarea garanțiilor procedurale pentru bănuții vulnerabili

Persoana minoră dispune de aceleași drepturi ca și o persoană matură, astfel, prevederile privind drepturile persoanei reținute se aplică și persoanelor minore în egală măsură⁴⁹¹. Cu toate acestea, legislația națională conține unele prevederi speciale.

În primul rând, în cazul reținerii minorului, persoana care efectuează urmărirea penală este obligată să comunice imediat acest lucru procurorului și părinților minorului sau persoanelor care îi înlocuiesc, fapt care se consemnează în procesul-verbal de reținere⁴⁹².

În al doilea rând, reprezentantul legal al minorului se admite în procesul penal din momentul reținerii sau arestării preventive, sau al primei audieri a minorului care nu este reținut sau arestat. La momentul admitterii în proces a reprezentantului legal al minorului, acestuia i se înmânează o informație în scris despre drepturile și obligațiile prevăzute în art. 78, CPP, și despre aceasta se face mențiune în ordonanță.

În al treilea rând, la audierea minorului, participarea apărătorului și a pedagogului sau psihologului este obligatorie. Audierea minorului nu poate

---

⁴⁸⁹ Art. 475, CPP.

⁴⁹⁰ Hotărârea Plenului CSJ în cazurile penale privind minorii, nr. 39, din 22.11.2004, pct. 2 // <http://cj.md/uploads/privind-minorii.pdf>

⁴⁹¹ Urmărirea penală și judecarea cauzelor privind minorii, precum și punerea în executare a hotărârilor judecătorești privind minorii, se fac potrivit procedurii obișnuite, cu completările și derogările prevăzute de Titlul III, Capitolul I, CPP.

⁴⁹² Art. 167, alin. 3, CPP.

dura mai mult de 2 ore fără întrerupere, iar în total nu poate depăși 4 ore pe zi. Apărătorul, reprezentantul legal al minorului, pedagogul sau psihologul este în drept, cu consimțământul organului de urmărire penală, să adreseze întrebări minorului, iar la sfârșitul audierii, să ia cunoștință de procesul-verbal sau, după caz, de declarațiile scrise ale minorului și să facă observații în scris referitor la plenitudinea și corectitudinea înscrierii lor⁴⁹³.

Mai mult ca atât, la terminarea urmăririi penale în privința minorului, organul de urmărire penală, prin ordonanță motivată, poate să nu prezinte învinuitului minor unele materiale ale urmăririi penale care, după părerea sa, îl pot influența negativ pe minor, însă aceste materiale se prezintă reprezentantului legal al minorului⁴⁹⁴.

Cu toate acestea, implementarea acestor prevederi, similar altor prevederi care se referă la drepturile persoanei reținute, au uneori un caracter mai mult formal. Deși, pe parcursul observațiilor, nu a fost identificat niciun caz cu implicarea minorilor, ofițerii de poliție intervievați au menționat că „audierea minorilor se efectuează de către procuror, cu participarea obligatorie a reprezentantului legal și a apărătorului”. Unii avocați intervievați au menționat că, de multe ori, participarea pedagogului/psihologului este mai mult formală.

Într-un studiu privind reținerea penală, efectuat în 2011, ofițerii de urmărire penală și procurorii intervievați și-au exprimat îngrijorarea referitor la prevederile din Codul de procedură penală, care nu permit reținerea minorilor decât în cazul infracțiunilor grave cu aplicarea violenței, deosebit de grave sau excepțional de grave. Deseori, minorii care sunt prinși în flagrant sau la scurt timp după comiterea infracțiunii pretinse sunt copii care vin din familii fără un loc de trai permanent sau copii care au fost lăsați de părinți fără supraveghere. Copiii respectivi comit infracțiuni din sărăcie sau la indicația adulților și sunt lăsați înapoi în stradă fără îngrijire⁴⁹⁵.

O altă problemă care apare în practica OUP este reținerea persoanelor în stare de ebrietate. În cazul în care există bănuieli că această persoană a comis o infracțiune, sunt aplicabile toate prevederile legale în acest sens, deși, în unele situații observate, persoanele în stare de ebrietate nu au fost informate corespunzător cu privire la drepturile de care dispun. Atât avocatul, cât și

---

⁴⁹³ Art. 480.

⁴⁹⁴ Art. 482, CPP.

⁴⁹⁵ *Cercetare cu privire la instituția reținerii în Republica Moldova*, Fundația Soros-Moldova, 2011. p. 7.

ofițerul de poliție nu au manifestat responsabilitate pentru a se asigura că persoana reținută înțelegea ce se întâmplă, aceasta fiind în stare de ebrietate avansată. Mai mult ca atât, avocatul a semnat și procesul-verbal de reținere, confirmând „legalitatea” acțiunilor procedurale.

Uneori, persoanele în stare de ebrietate reținute sunt implicate în acțiuni procesuale, chiar dacă starea de ebrietate este vizibil avansată, iar persoana reținută adoarme instantaneu pe scaun. Într-un caz observat, avocatul ajuns la inspectorat a încercat să comunice cu persoana reținută, dar, pentru că nu a reușit, a semnat procesul-verbal și a plecat. Persoana reținută a fost transportată la spital pentru îngrijiri medicale, din spusele OUP⁴⁹⁶.

Sunt situații în care persoanele în stare de ebrietate sunt aduse la inspectoratul de poliție nefiind bănuite de comiterea unei infracțiuni, doar din cauza stării în care se află. În unul din cazurile observate, persoana în stare de ebrietate a fost plasată în cușca cu gratii, iar după trei ore (timp în care a dormit), a fost liberă să plece, aflarea ei la inspectorat nefiind documentată. Uneori, polițiștii nu știu cum să se comporte cu persoanele în stare de ebrietate. Într-o situație observată, două persoane în stare de ebrietate au fost aduse la inspectorat și polițiștilor le-a luat mai mult de 20 de minute pentru a decide ce urmează să facă și cum să procedeze.

În ce privește persoanele fără adăpost, din discuțiile cu garda, am remarcat că acestea sunt reținute pentru că sunt găsite pe stradă și, de obicei, sunt eliberate după audiere.

De asemenea, pe parcursul observațiilor s-a mai constatat că ofițerii de poliție întâmpină dificultăți atunci când persoanele reținute manifestă un comportament agresiv în incinta inspectoratelor de poliție. În mai multe cazuri observate, ofițerii de poliție făceau cu greu față acestor situații, neștiind cum să se comporte și ce măsuri legale să întreprindă. S-a observat reticența OUP de a permite cercetătorilor să asiste la acțiunile de urmărire penală în asemenea situații. Același lucru a fost observat și într-un alt caz, când reținutul amenința polițiștii cu faptul că se va tăia cu o lampă pe care a dezinstalat-o de printre gratii⁴⁹⁷.

---

⁴⁹⁶ Speța 1P.

⁴⁹⁷ Speța 28P.

7. Dreptul la interpret și la translator

7.1. Prevederile legale cu privire la dreptul la interpret și la translator și conformitatea cu standardele CEDO

Legislația națională consfințește dreptul la interpret și la translator. Scopul acestor prevederi este de a garanta faptul că persoanele pot să își exercite dreptul la apărare și dreptul la un proces echitabil, deși nu sunt suficiente. Jurisprudența CtEDO stabilește în mod prioritar faptul că de interpretare poate beneficia nu doar persoana care nu cunoaște limba, dar și persoana cu deficiențe de vorbire sau auz, precum și faptul că acest drept este unul gratuit⁴⁹⁸.

Directiva privind dreptul la interpretare și la traducere în cadrul procedurilor penale⁴⁹⁹ stabilește condițiile de bază pentru asigurarea dreptului la interpret și la translator, după cum urmează:

1. persoanelor suspectate/acuzate care nu vorbesc sau nu înțeleg limba în care se desfășoară procedura penală respectivă li se oferă, fără întârziere, servicii de interpretare în cadrul procedurilor penale desfășurate în fața autorităților de urmărire penală, inclusiv în cadrul interogatoriilor efectuate de poliție;
2. atunci când este necesar, sunt disponibile servicii de interpretare pentru comunicarea dintre persoanele suspectate/acuzate și avocații acestora care are legătură directă cu interogatoriul și cu audierile din cadrul procedurilor, sau cu introducerea unei căi de atac, sau a oricărei alte cereri de natură procedurală;

---

⁴⁹⁸ CtEDO, Luedicke, Belkacem și Koc c. Germaniei, 28.11.1978, par. 46.

⁴⁹⁹ Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 octombrie 2010 // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:280:0001:0007:ro:PDF>

3. existența unei proceduri sau a unui mecanism prin care să se verifice dacă persoanele suspectate sau acuzate vorbesc și înțeleg limba în care se desfășoară procedurile penale și dacă au nevoie să fie asistate de un interpret;
4. interpretarea/traducerea furnizată trebuie să fie de o calitate suficientă ca să garanteze caracterul echitabil al procedurilor, în special, prin garantarea faptului că persoanele suspectate sau acuzate cunosc cazul instrumentat împotriva lor și pot să își exercite dreptul la apărare. Persoana trebuie să aibă posibilitatea de a reclama faptul că interpretarea nu este de o calitate suficientă pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor;
5. persoanelor suspectate/acuzate care nu înțeleg limba în care se desfășoară procedurile penale respective li se furnizează într-un interval rezonabil de timp traducerea scrisă a tuturor documentelor esențiale:
  - a. documentele esențiale includ orice decizie de privare de libertate a unei persoane, orice rechizitoriu sau act de inculpare și orice hotărâre judecătorească (și alte documente, la decizia autorităților);
  - b. nu se impune obligația de a traduce acele părți din documentele esențiale care nu sunt relevante pentru obiectivul de a permite persoanelor suspectate sau acuzate să cunoască cazul instrumentat împotriva lor;
  - c. o traducere orală sau un rezumat oral al documentelor esențiale pot fi furnizate în locul unei traduceri scrise, cu condiția ca o astfel de traducere orală sau rezumat oral să nu prejudicieze caracterul echitabil al procedurilor;
6. autoritățile statului acoperă costurile legate de serviciile de interpretare și de traducere;
7. autoritățile statului trebuie să creeze un registru sau mai multe registre cuprinzând traducătorii și interpreții independenți care sunt calificați corespunzător. După crearea registrului sau registrelor, acestea se pun, după caz, la dispoziția avocaților și a autorităților competente;
8. interpreții și translatorii au obligația de a respecta confidențialitatea în ceea ce privește interpretarea și traducerea furnizate.

Astfel, Codul de procedură penală prevede că persoanele care nu posedă sau nu vorbesc limba de stat au dreptul de a lua cunoștință de toate actele și lucrările dosarului, de a vorbi în instanță prin interpret. Totodată, procedura

judiciară se poate efectua și într-o limbă acceptabilă pentru majoritatea persoanelor care participă la proces. În acest caz, hotărârile procesuale se întocmesc în mod obligatoriu și în limba de stat. Actele procedurale ale organului de urmărire penală și cele ale instanței de judecată se înmânează bănuitului, învinutului, inculpatului, fiind traduse în limba lui maternă sau în limba pe care acesta o cunoaște⁵⁰⁰. De asemenea, participarea apărătorului la procesul penal este obligatorie în cazul în care bănuitul nu posedă sau posedă în măsură insuficientă limba în care se desfășoară procesul penal⁵⁰¹.

Mai mult ca atât, datele care au fost obținute cu încălcarea dreptului la interpret sau la traducător nu pot fi admise ca probe și, prin urmare, se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanța de judecată și nu pot fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești⁵⁰².

Legislația națională prevede obligația interpretului/traducătorului să păstreze confidențialitatea informațiilor obținute. Astfel, nu pot fi divulgate circumstanțele și datele care au devenit cunoscute în urma efectuării acțiunii procesuale, inclusiv circumstanțele ce se referă la inviolabilitatea vieții private, de familie, precum și cele care constituie secret de stat, secret comercial sau alte informații oficiale cu accesibilitate limitată⁵⁰³.

Deși legislația națională nu face referință direct la calitatea traducerii, atât Codul de procedură penală cât și Legea privind autorizarea și plata interpreților/traducătorilor prevăd că traducerea trebuie să fie completă, exactă, veridică și la momentul oportun, iar pentru traducere/interpretare intenționat incorectă, traducătorul poartă răspundere penală. Mai mult ca atât, înainte de a începe efectuarea unei acțiuni procesuale, organul de urmărire penală trebuie să stabilească competența interpretului/traducătorului.

În același timp, legislația națională nu conține un mecanism cu privire la verificarea dacă persoanele suspectate sau acuzate vorbesc și înțeleg limba în care se desfășoară procedurile penale și dacă au nevoie să fie asistate de

---

⁵⁰⁰ Art. 118, alin. (2), pct. (3), Constituția RM; art. 16, CPP.

⁵⁰¹ Art. 69, alin. (1), pct. (3), CPP.

⁵⁰² Art. 94, alin. (1), pct. (3), CPP.

⁵⁰³ Art. 85, alin. (4), pct. (9), CPP; art. 3, lit. (e), art. 7, alin. (10), lit. (c) din Legea cu privire la autorizarea și plata interpreților și traducătorilor antrenați de Consiliul Superior al Magistraturii, de Ministerul Justiției, de organele procuraturii, organele de urmărire penală, instanțele judecătorești, de notari, avocați și de executorii judecătorești, Nr. 264 din 11.12.2008, publicată în Monitorul Oficial, Nr. 57-58 din 20.03.2009.

un interpret, deși prevede faptul că interpretul/traducătorul este desemnat în această calitate de organul de urmărire penală.

7.2. Măsurile luate de poliție în practică pentru asigurarea interpretării

7.2.1. Nivelul solicitării interpretării

Din cauza numărului limitat de observații în perioada iunie-septembrie 2014 cu implicarea persoanelor care nu cunosc limba de stat, este dificil de a face unele concluzii cu privire la numărul solicitărilor privind serviciile unui interpret. Cu toate acestea, un avocat intervievat a menționat că, de regulă, interpretul se asigură la solicitarea avocatului sau a clientului, chiar dacă organul de urmărire penală știe că bănuitul nu cunoaște limba de stat. În practică, cu acordul bănuितului, are loc audierea acestuia de către ofițerul de urmărire penală sau de către procuror în limba pe care o cunoaște bănuitul, cu consemnarea declarațiilor în limba de stat. Ulterior, este invitat un traducător sau chiar un funcționar din cadrul instituției, care-i citește și-i traduce declarațiile în limba pe care o vorbește bănuitul⁵⁰⁴.

7.2.2. Interpretarea în etapele inițiale ale reținerii

Legislația națională stabilește faptul că interpretul/traducătorul este desemnat de către organul de urmărire penală și chiar poate fi numit din rândul persoanelor propuse de participanți. Mai mult ca atât, persoana care efectuează urmărirea penală, apărătorul, reprezentantul legal, grefierul, expertul, martorul nu sunt în drept să-și asume obligațiile de interpret/traducător, chiar dacă posedă limbile și semnele necesare pentru traducere⁵⁰⁵. Această dispoziție a legii nu este aplicată corespunzător în practică din mai multe motive.

Interpretarea atât în etapa inițiată a reținerii, cât și ulterior se realizează cu mare dificultate. Majoritatea ofițerilor de poliție au menționat că *nu există traducători la inspectoratul de poliție, OUP este obligat să găsească de unul singur un traducător. Aceștia, de obicei, apelează la ambasadele din Republica Moldova, la Biroul de Migrație și Azil, la ajutorul părților sau chiar la interpreți/*

---

⁵⁰⁴ Interviu IA4.

⁵⁰⁵ Art. 85, alin. (1)-(2), CPP.

traducători care le sunt prieteni sau cunoștințe (care sunt dispuși să traducă în mod gratuit). Majoritatea ofițerilor de poliție au susținut faptul că *nu există un mecanism pe baza căruia să funcționeze asigurarea traducerii la inspectoratele de poliție și le este greu să obțină acoperirea cheltuielilor de la stat.*

Acest fapt a fost confirmat și de avocați. Toți avocații intervievați au menționat că, *în majoritatea cazurilor în care persoana nu cunoaște limba de stat, actele sunt întocmite de către OUP atât în limba de stat, cât și în limba rusă.* Unii avocați au menționat însă că, în majoritatea cazurilor, *ofițerul de urmărire penală își asuma funcția de a traduce bănuیتului sau învinuitului actele care îi sunt aduse la cunoștință, iar avocatul îi confirma cele traduse.*

Chiar și așa, în practică, uneori se neglijează necunoașterea limbii de stat de către persoana reținută. În câteva cazuri observate în care au fost implicate persoane vorbitoare de limba rusă, OUP a discutat cu persoanele reținute în limba rusă, iar actele procedurale au fost întocmite atât în limba de stat, cât și în limba rusă. Cu toate acestea, în două din cazurile observate, persoanele reținute au menționat că, deși sunt vorbitori de limba rusă, au semnat unele documente întocmite în limba română.

7.2.3. Interpretarea în timpul consultației oferite de avocat clientului

Majoritatea avocaților care au fost intervievați au menționat că în cadrul *IP activează foarte puțini interpreți/traducători, în majoritatea IP nu există o astfel de persoană angajată. Mai mult ca atât, este foarte dificilă asigurarea traducerii pe timp de noapte sau în timpul zilelor de odihnă, deoarece este aproape imposibil de a găsi un interpret/traducător.* Acest fapt a fost confirmat și de unii OUP în timpul interviurilor. Din aceste considerente, avocatul, în timpul consultațiilor, discută cu clientul său în limba de stat sau în limba rusă (dacă clientul este vorbitor de limba rusă).

7.2.4. Interpretarea în timpul interogărilor

Interpretarea în timpul interogărilor se efectuează, de asemenea, de către OUP cu ajutorul avocatului sau de către avocat, uneori cu implicarea altor persoane prezente. Astfel, în cazurile observate cu implicarea persoanelor care nu vorbesc limba de stat, nu a fost prezent niciun interpret. Acest fapt a fost confirmat de către ofițerii de poliție și de către avocați în timpul interviurilor. Unii avocați au menționat că, în practică, cu acordul bănuیتului, are loc audierea acestuia de către ofițerul de urmărire penală sau de către procuror în limba pe care o cunoaște bănuitul, cu consemnarea declarațiilor în limba de stat. Ulterior,

este invitat un traducător sau chiar un funcționar din cadrul instituției, care-i citește și îi traduce declarațiile în limba pe care o vorbește bănuitul.

De multe ori însă este imposibil de a asigura dreptul la interpret. Unul dintre avocați a menționat că „într-un caz în care persoana bănuită era de naționalitate bulgară, în general, nu i s-a oferit un traducător, pe motiv că instituția nu ar dispune de traducători care vorbesc limba bulgară. În aceste condiții, bănuitul a fost forțat să vorbească în limba rusă, pe care o vorbea destul de slab”⁵⁰⁶.

7.3. Stabilirea necesității pentru interpretare/traducere

7.3.1. Stabilirea necesității de către poliție

OUP nu au criterii clare după care să stabilească necesitatea traducerii. Unii ofițeri de poliție intervievați au menționat că *necesitatea traducerii se stabilește în cazul în care persoana este cetățean străin, are altă naționalitate sau atunci când ofițerii de poliție observă că persoana nu cunoaște limba de stat*. Alții au menționat că *OUP decide asupra necesității traducerii când există o cerere din partea bănuitului sau a apărătorului*. Acest fapt a fost confirmat și de unii avocați în timpul interviurilor, care au menționat că, de regulă, *interpretarea se asigură la solicitarea avocatului sau a clientului, chiar dacă organul de urmărire penală cunoaște faptul că bănuitul nu vorbește limba de stat*.

7.3.2. Stabilirea necesității de către avocați

Majoritatea avocaților intervievați au menționat că stabilesc necesitatea traducerii pe baza discuției cu clientul lor și solicită OUP desemnarea unui interpret/traducător, care nu le este pus la dispoziție din cauza că IP nu dispune de astfel de angajați și nici de un mecanism funcțional în acest sens.

7.3.3. Stabilirea limbii corespunzătoare

Actualmente, nu există criterii clare de stabilire a limbii pe care o vorbește persoana reținută. De cele mai multe ori, OUP sau avocatul se bazează pe cunoștințele proprii sau folosește ca indicii cetățenia sau naționalitatea persoanei reținute.

---

⁵⁰⁶ Interviu IA4.

7.3.4. **Înțelegerea condițiilor cu privire la interpretare de către poliție și de către avocați**

Atât ofițerii de poliție, cât și avocații cunosc faptul că persoana reținută are dreptul la interpretare/traducere. Mai mult ca atât, aceștia înțeleg că sarcina de a asigura acest drept revine autorităților statului, care trebuie să achite serviciile de interpretare/traducere. Cu toate acestea, ofițerii de poliție nu știu unde să caute un interpret/traducător în cazul în care instituția în care lucrează nu dispune de o asemenea persoană.

Interpreții/traducătorii autorizați nu sunt contactați de OUP pentru a fi implicați în acțiuni procesuale, deși registrul acestora este disponibil pe site-ul Ministerului Justiției al Republicii Moldova. De cele mai multe ori, îngrijorarea ofițerilor de poliție este că ei nu pot asigura achitarea serviciilor interpretului/traducătorului, pentru că nu pot justifica corespunzător obținerea acestor surse financiare din bugetul public. Cel puțin, acesta a fost motivul invocat de ofițerii de poliție în timpul interviurilor. Din această cauză, aceștia apelează la persoane cunoscute sau la prieteni care sunt dispuși să-i ajute gratuit, nefiind interesați de calitatea traducerii și de consecințele unei traduceri incorecte sau ineficiente.

Pe de altă parte, unii avocați înțeleg efectele încălcării dreptului la interpretare/traducere. În cadrul interviurilor, aceștia au menționat că, uneori, ei contestă probele obținute cu încălcarea dreptului la interpret, dar, din cauza situației precare din acest domeniu, acest fapt nu este luat în considerare de instanța de judecată.

7.4. **Calitatea interpretării**

- Folosirea interpreților acreditați

Legislația națională prevede modul de autorizare a interpreților și traducătorilor. Astfel, activitatea de interpret și de traducător se desfășoară de către persoane atestate în profesie și autorizate de Ministerul Justiției (MJ), care în baza contractului de prestări servicii lucrează cu următoarele organe: Consiliul Superior al Magistraturii, Ministerul Justiției, organele procuraturii, organele de urmărire penală, instanțele judecătorești, notari, avocați și executorii judecătorești. Ministerul Justiției ține Registrul de stat al interpreților și traducătorilor autorizați, în formă electronică și pe suport de hârtie. Mai mult

ca atât, Legea privind autorizarea și plata interpreților/traducătorilor prevede mărimea și modul de plată a serviciilor interpreților⁵⁰⁷ și traducătorilor⁵⁰⁸.

Deși la nivel legislativ există un mecanism de autorizare a interpreților/traducătorilor, atât interviurile, cât și observațiile au confirmat faptul că acesta nu funcționează. OUP și avocații nu apelează la serviciile interpreților autorizați de MJ, fiindcă este foarte dificil de a asigura plata serviciilor acestora de către instituțiile de stat. Nicio persoană interviuată nu a menționat folosirea serviciilor interpreților/traducătorilor autorizați.

- **Profesionalismul interpreților**

Legislația națională stabilește modul de atestare de către MJ a interpreților și traducătorilor, prin crearea unei Comisii de Atestare și organizarea unui examen de atestare a acestora⁵⁰⁹. Odată autorizați de MJ, interpreții/traducătorii au obligația de a se autoinstrui, precum și de a participa la cursuri de instruire continuă cel puțin o dată pe an (atât în țară, cât și peste hotare) și de a prezenta MJ un raport anual în acest sens. Instruirea continuă a acestora se realizează de instituțiile de învățământ superior de profil din Republica Moldova. Mai mult ca atât, în cadrul instruirii trebuie să se țină cont de necesitatea specializării lor în tehnici de interpretare/traducere și terminologie juridică națională și internațională.

---

⁵⁰⁷ Conform art. 18, plata interpreților pentru limbile minorităților naționale care locuiesc pe teritoriul Republicii Moldova și pentru limbile de circulație internațională se face la tariful de 85 lei/oră sau pentru fracțiuni de oră, onorariul stabilindu-se, după caz, prin hotărârea de numire a interpretului. Plata interpreților pentru traducerile efectuate simultan la cască se face la tariful de 90 lei/oră sau pentru fracțiuni de oră, sau, după caz, prin contractul de prestări servicii. Pentru interpretarea limbajului semnelor, tariful prevăzut se majorează cu 150%.

⁵⁰⁸ Plata traducătorilor se face după cum urmează: (a) pentru traducerile dintr-o limbă a minorităților naționale care locuiesc pe teritoriul Republicii Moldova, precum și dintr-o limbă de circulație internațională în limba de stat și viceversa, plata se face la tariful de 85 lei/pagină, format A4, dactilografiată la două intervale; (b) pentru traducerile din sau în una din limbile orientale sau rar folosite (japoneză, chineză, turcă, arabă etc.), tariful se majorează cu 150%; (c) pentru traducerile efectuate în regim de urgență (24-48 de ore), plata se face la tarifele prevăzute la (a) și (b), majorate cu 50%.

⁵⁰⁹ Regulamentul privind organizarea activității interpreților și traducătorilor antrenați de Consiliul Superior al Magistraturii, de Ministerul Justiției, de organele procuraturii, organele de urmărire penală, instanțele judecătorești, de notari, de avocați și de executorii judecătorești, aprobat prin Hotărârea Guvernului RM Nr. 459 din 05.08.2009.

În cadrul acestei cercetări nu a fost posibil de a stabili nivelul de profesionalism al interpreților/traducătorilor în timpul observațiilor, deoarece în niciunul din cazurile observate nu a participat vreun interpret. Cu toate acestea, unii avocați au menționat în cadrul interviurilor că, pe lângă faptul că sunt foarte puțini interpreți, calitatea interpretării/traducerii este foarte slabă, iar modul de interpretare/traducere este ineficient, fără a se preciza dacă serviciile au fost prestate de un interpret/traducător autorizat.

7.5. Măsurile luate pentru traducerea documentelor

Actualmente, OUP nu dispun de un mecanism pe baza căruia poate fi asigurată traducerea documentelor, deși atât standardele CEDO, cât și cele ale UE stabilesc faptul că dreptul la interpret/translator este unul gratuit și persoana reținută nu poate fi obligată să achite serviciile de traducere. Din aceste considerente, persoana reținută și apărătorul ei sunt constrânși să găsească soluții pentru asigurarea traducerii, în caz de necesitate. Deși, de cele mai multe ori, dacă persoana este vorbitoare de limba rusă, unele acte procedurale se întocmesc și în această limbă, pentru a asigura într-o oarecare măsură dreptul la traducere. Dar, și în această situație, calitatea traducerii sau modul de întocmire a actului depinde de nivelul de cunoaștere a limbii ruse de OUP, care s-ar putea să nu dispună de cunoștințe suficiente pentru a traduce acte juridice. Astfel, practic, nu sunt luate niciun fel de măsuri pentru a asigura traducerea documentelor. Acest fapt a fost confirmat și în timpul interviurilor cu avocații. Unul dintre avocații intervievați a menționat că, de cele mai multe ori, OUP se justifică, în fața persoanelor reținute, prin faptul că nu au traducător și că apărătorul le poate explica tot de ce au nevoie să știe sau, în cel mai rău caz, persoanelor li se explică că pot să se adreseze birourilor de traducere de sine stătător pentru traducerea actelor procedurale.

8. Concluzii și recomandări

Concluzii

Acest studiu a fost elaborat în scopul constatării și aprecierii modului de exercitare a drepturilor persoanelor arestate sau reținute de poliție. Utilizând un set unic de instrumente pentru a colecta date empirice despre ceea ce se întâmplă cu adevărat în practică, studiul a avut scopul de a identifica dificultățile cu care se confruntă zilnic polițiștii și avocații, precum și factorii ce influențează comportamentul acestora privind protejarea drepturilor, indiferent dacă acești factori sunt de natura organizațională, comportamentală sau profesională.

Am realizat aproximativ 200 de ore de observații în incinta inspectoratului de poliție pe parcursul a 29 de zile. De asemenea, am analizat mostre de procese-verbale de reținere și am realizat interviuri cu ofițeri de poliție și avocați. Deși observațiile noastre s-au limitat la un singur inspectorat de poliție, am reușit să identificăm unele provocări majore de ordin legislativ și practic legate de respectarea drepturilor bănuțiilor în Moldova.

În acest context, cadrul legislativ al Republicii Moldova conține suficiente prevederi detaliate referitoare la cerințele, condițiile și temeiurile legale aplicabile procedurii de reținere în cazurile penale și contravenționale. Codul de procedură penală reglementează, în mod adecvat, drepturile bănuțului la etapa prejudicială și stabilește competențele organelor de urmărire penală. Mai mult, în anul 2012, în procedura penală au fost introduse garanții suplimentare în privința persoanelor bănuite, cum ar fi dreptul la asistența medicală independentă, obligația organului de urmărire penală de a informa persoana bănuită că exercitarea de către aceasta a dreptului la tăcere nu va duce la consecințe nefavorabile, precum și despre survenirea răspunderii penale pentru denunț intenționat fals făcut în privința altor persoane. În acest sens, legislația națională referitoare la drepturile bănuțiilor corespunde cerințelor art. 5 al CEDO și conține principalele elemente stabilite de Directivele UE.

În același timp, maniera în care prevederile legii sunt aplicate în practică este, sub mai multe aspecte, insuficientă pentru a asigura o respectare echitabilă și adecvată a drepturilor procesuale. Deși prevederile legii sunt, per ansamblu, în concordanță cu standardele internaționale, este necesar de a clarifica rolul ofițerilor de poliție în cadrul reținerii și în contextul obligațiilor și îndatoririlor de bază ale acestora față de persoanele bătute. Analiza a demonstrat că, deseori, ofițerii de poliție nu cunosc cum să procedeze în anumite situații, din cauza lipsei unor îndrumare, sau preferă să aplice niște practici defectuoase stabilite în mod neoficial. În plus, am observat că ofițerii de poliție întâmpină dificultăți în a interacționa cu bănuții agresivi și nu știu cum să se comporte în situații complicate. Mai mult decât atât, încălcarea termenului reținerii este o practică răspândită în rândul polițiștilor. De asemenea, controlul legalității reținerii efectuat de judecătorul de instrucție este ineficient, din cauza practicii judiciare instabile și neunitare.

Mai jos, sunt expuse concluziile și recomandările noastre de bază.

Rolul ofițerului de investigație

Una din problemele de bază identificate pe parcursul acestei analize se referă la statutul juridic al ofițerilor de investigații și la atribuțiile lor legale în cadrul procedurii de reținere și al primei interogări. Rămâne a fi neclar cum interacționează aceștia cu persoanele bătute și dacă implicarea acestora este, într-adevăr, necesară, deoarece se presupune că acești ofițeri de poliție sunt, deseori, implicați în activități ilegale (cum ar fi folosirea violenței fizice sau psihice).

Am constatat, de asemenea, că bănuții erau informați despre drepturile lor abia după prima așa-numită „discuție” cu ofițerii de investigație, deși legea cere ca persoana să fie înștiințată imediat despre dreptul său de a tăcea. Aceste „discuții” nu sunt documentate în modul cuvenit, însă ele reprezintă audieri inițiale, deși nu sunt calificate astfel de către autorități. Cu toate acestea, implicarea ofițerului de investigații nu se limitează la aceste situații. Am observat că, în cadrul audierilor efectuate de ofițerii de urmărire penală, aceștia interveneau prin comentarii nepotrivite și prin adresarea de întrebări către bătut, deși nu au dreptul de a fi prezenți în timpul audierii.

Asistența juridică și rolul avocaților

Sistemul asistenței juridice din Republica Moldova s-a dezvoltat pozitiv pe parcursul ultimilor ani, abordând cele mai importante aspecte ale asistenței

juridice acordate în etapa prejudicială. În același timp, pe parcursul elaborării studiului, am avut posibilitatea de a monitoriza prestația avocaților care acordă asistența juridică garantată, precum și pe cea a avocaților privați. Atitudinea și comportamentul unor avocați, în cadrul reținerii, au fost contrare intereselor clienților, punând în pericol dreptul acestora la o asistență profesionistă. Am stabilit că unii avocați au avut o atitudine pasivă față de protejarea clienților lor și, uneori, reduceau durata consultațiilor cu clientul, deși nu exista nicio presiune în acest sens din partea poliției. În majoritatea cazurilor, sfaturile oferite de avocați erau de natură standard și lipsite de o abordare individuală a cauzei concrete. Această stare de lucruri se poate datora unui șir de motive, cum ar fi accesul limitat la materialele dosarului și lipsa unui spațiu sau a unei camere special amenajate pentru consultații. Deseori, avocatul oferea consultații clientului în holul inspectoratului de poliție, angajații poliției având posibilitatea de a interveni și a asculta.

În timp ce avocații, în majoritatea cazurilor monitorizate, erau prezenți în cadrul audierilor, mai mulți dintre ei erau foarte pasivi, chiar și atunci când, în mod evident, era necesară intervenția în interesul clientului. Apărătorii nu interveneau pentru a obiecta împotriva întrebărilor nepotrivite adresate bănuیتului și nici pentru a insista asupra înregistrării în procesul-verbal al audierii a încălcărilor de lege, obiecțiilor sale sau a altor aspecte semnificative. Nu toți avocații posedă cunoștințe și abilități necesare în ceea ce privește comportamentul lor în cadrul audierilor și nici nu dispun de îndrumare de care s-ar putea conduce.

Dreptul la tăcere

Deși, în cadrul acestui studiu, nu am intervievat persoanele bănuite pentru a stabili nivelul de înțelegere a dreptului de a tăcea, am observat că, doar în foarte puține cazuri, ofițerul de urmărire penală sau chiar avocatul a explicat bănuیتului ce înseamnă dreptul de a tăcea și consecințele tăcerii. Nu am observat ca bănuїții să fi exercitat dreptul lor de a tăcea, nici avocații acestora nu îi încurajau să o facă în situațiile monitorizate.

Dreptul la asistență medicală

Am observat că avocații sunt mai activi atunci când clientul are nevoie de asistență medicală de urgență. De regulă, bănuitul sau avocatul acestuia

cer acordarea asistenței medicale, care, în majoritatea cazurilor, se oferă în inspectoratul de poliție de către serviciile medicale de urgență. Mai mult, am stabilit că procesul-verbal de reținere conține un compartiment aparte referitor la starea sănătății bănuțului, care urmează a fi completat de către ofițerul de urmărire penală și semnat de către bănuț.

Oferirea informației despre drepturi

Deși Codul de procedură penală al Republicii Moldova (CPP) stabilește obligația organului de poliție de a oferi bănuțului informația despre drepturile acestuia, maniera în care aceasta este oferită urmează a fi îmbunătățită. De regulă, asemenea informație reprezintă un extras din CPP referitor la drepturile bănuțului/învinuțului, anexat la procesul-verbal de reținere. Deși extrasul conține toate informațiile necesare, textul este formulat într-un limbaj foarte tehnic, iar informarea poartă un caracter formal.

Am stabilit că ofițerii de poliție sau chiar avocații, de regulă, nu oferă explicații sau clarificări suplimentare referitoare la lista drepturilor și nu verifică dacă bănuțul înțelege drepturile despre care este informat. În acest sens, legislația Republicii Moldova nu conține conceptul de „Notă privind drepturile”, care ar fi formulată într-un limbaj simplu și accesibil, după cum este prevăzut în Directiva UE 2012/13 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale.

Timpul prezentării acestor informații reprezintă o altă problemă. Deși, potrivit legii, informațiile respective urmează a fi prezentate imediat după reținere, ofițerii de poliție, de regulă, preferă să le prezinte cât de târziu posibil și, uneori, chiar după prima audiere.

Accesul la documente

În ceea ce privește accesul la materialele dosarului, cererile avocaților sunt, de regulă, respinse din cauza principiului confidențialității urmăririi penale. Însă, potrivit modificărilor legislative recente, avocații au acces la materialele care confirmă temeiurile de aplicare a arestării preventive.

Interpretare și traducere

Nu există un mecanism care ar asigura exercitarea dreptului la traducere și interpretare. Deși legislația Republicii Moldova reglementează procedura de autorizare a traducătorilor și interpreților disponibili pentru organele de ocrotire a normelor de drept, am ajuns la concluzia că acești indivizi nu sunt implicați în procedura de reținere atunci când acest lucru este necesar. Reprezentanții autorităților nu dispun de o procedură clară în privința acestui proces și nici nu-și pot permite costurile de angajare a traducătorilor și interpreților autorizați. Ca rezultat, ei preferă să se adreseze după asistență la prieteni sau cunoscuți, sau să traducă singuri, deși legea interzice acest lucru.

Mai mult, nu există criterii și nici proceduri pentru stabilirea necesității de a oferi traducere sau interpretare, pentru identificarea limbii relevante sau în privința calității traducerii sau interpretării. Deși nu am reușit să obținem informații privind calitatea traducerii și interpretării, unii avocați au susținut că traducerea în etapa prejudicială este ineficientă și de o calitate proastă. De asemenea, am observat că ofițerii de urmărire penală, de regulă, trec la limba rusă atunci când bănuitul vorbește/înțelege această limbă, fără să ceară asistență din partea unui interpret autorizat. Mai mult, am constatat că obligația de a traduce materialele dosarului îi revine bănuitului, nefiindu-i acordată asistență în acest sens din partea poliției.

Recomandări

Respectarea corespunzătoare a drepturilor bănuiților este afectată de lipsa îndrumărilor (instrucțiunilor) detaliate elaborate pentru ofițerii de poliție, de practicile defectuoase aplicate de aceștia la reținere, precum și de rolul pasiv al apărătorilor, în combinație cu lipsa abilităților necesare.

În baza constatărilor noastre, recomandăm următoarele măsuri:

1. Guvernul și Parlamentul

- Modificarea Codului de procedură penală privind includerea în termenului de reținere a timpului consumat pentru toate acțiunile precedente perfectării procesului-verbal de reținere, în care a fost antrenat reținutul și a fost privat de libertate. Prevederile procedurale privind procedura de contestare a reținerii trebuie precizate.

- Clarificarea rolului și atribuțiilor ofițerului de investigații în cadrul procedurii de reținere. În acest sens, Codul de procedură penală urmează a fi modificat.

2. *Ministerul Afacerilor Interne*

- Elaborarea și aprobarea îndrumărilor (instrucțiunilor) detaliate pentru a facilita lucrul de zi cu zi al ofițerilor de poliție, explicându-le, pas cu pas, rolul acestora în cadrul procedurii de reținere. Asemenea îndrumare urmează să conțină instrucțiuni clare privind asigurarea respectării drepturilor bănușilor în cadrul reținerii, dar și cum să se procedeze în situații dificile.
- Revizuirea Listei de drepturi existente și întocmirea ei într-un limbaj accesibil și simplu, în corespundere cu cerințele Directivei UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale referitoare la „Nota privind drepturile”. Mai mult, urmează ca Ministerul Afacerilor Interne să emită instrucțiuni referitoare la momentul și modalitatea de oferire a informațiilor.
- Crearea condițiilor necesare (camere speciale) în cadrul inspectoratelor de poliție pentru a asigura confidențialitatea întrevederilor dintre avocat și persoana reținută.
- Crearea unui mecanism eficient care să asigure traducerea și interpretarea. Urmează a fi elaborate criteriile de determinare a necesității de traducere și interpretare, de identificare a limbii relevante, precum și de evaluare a calității traducerii și interpretării.
- Elaborarea unor instrucțiuni detaliate referitoare la asigurarea asistenței medicale în cadrul procedurii de reținere.
- Crearea programelor de instruire referitoare la drepturile bănușilor pentru ofițerii de urmărire penală.

3. *Uniunea Avocaților și Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat*

- Elaborarea de ghiduri privind tactica și tehnicile utilizate de către avocați în cadrul audierii la poliție.
- Elaborarea și aplicarea unor standarde de calitate referitoare la acordarea asistenței juridice în etapa prejudicială. Urmează a fi create mecanisme de monitorizare în vederea asigurării respectării standardelor de calitate.
- Crearea programelor de instruire referitoare la drepturile bănușilor pentru avocați.

Anexe

Anexa nr. 1

Timpul, numărul reținerilor și al altor acțiuni monitorizate

Nº de ordine al zilelor de observații	Durata	Nº. de ordine al reținerilor monitorizate ⁵¹⁰ și acțiunile observate
1	8 ore: 10 ⁰⁰ – 18 ⁰⁰	0
2	8 ore: 13 ⁰⁰ – 21 ⁰⁰	1P
3	5 ore: 10 ³⁰ – 12 ⁰⁰ ; 16 ⁰⁰ – 19 ³⁰	2Pn ; audierea bănuیتului în lipsa avocatului (1).
4	5 ore: 10 ⁰⁰ – 15 ⁰⁰	0
5	9 ore și 20 min.: 10 ⁰⁰ – 13 ⁰⁰ ; 17 ⁰⁰ – 23 ²⁰	3C-6C ; audierea bănuیتului în lipsa avocatului (4).
6	6 ore: 16 ⁰⁰ – 22 ⁰⁰	0
7	7 ore: 16 ⁰⁰ – 23 ⁰⁰	7C, 8C ; audierea bănuیتului în lipsa avocatului (2), 9n .
8	4 ore: 16 ⁰⁰ – 20 ⁰⁰	0
9	5 ore: 17 ⁰⁰ – 22 ⁰⁰	10P, 11P, 12C ; audierea bănuیتului în lipsa avocatului (2).
10	4 ore: 15 ⁰⁰ – 19 ⁰⁰	0
11	6 ore: 18 ³⁰ – 00 ³⁰	13P ; audierea bănuیتului în prezența avocatului (1).
12	5 ore: 17 ³⁰ – 22 ³⁰	0
13	7 ore: 12 ⁰⁰ - 16 ⁰⁰ ; 18 ³⁰ – 21 ³⁰	0
14	8 ore și 30 min.: 10 ⁰⁰ – 18 ³⁰	14P ; audierea bănuیتului în prezența avocatului (1); asistare la consilierea clientului (1).

⁵¹⁰ Cifra indică numărul de rând al reținerii în ordinea în care a fost documentată; P – reținere penală; C – reținere contravențională; n – privare de libertate nedocumentată în calitate de reținere.

15	8 ore și 30 min.: 10 ⁰⁰ – 18 ³⁰	15Pn, 16P
16	8 ore și 30 min.: 10 ⁰⁰ – 18 ³⁰	17n
17	7 ore: 10 ⁰⁰ – 17 ⁰⁰	0
18	8 ore și 30 min.: 10 ⁰⁰ – 18 ³⁰	18n
19	8 ore: 11 ⁰⁰ – 19 ⁰⁰	19P ; audierea bănuیتului în prezența avocatului (1).
20	10 ore: 12 ⁰⁰ – 22 ⁰⁰	0
21	10 ore: 12 ⁰⁰ – 22 ⁰⁰	0
22	10 ore: 12 ⁰⁰ – 22 ⁰⁰	20P, 21P, 22n ; audierea bănuیتului în prezența avocatului (2); asistare la consilierea clientului (2).
23	8 ore: 11 ⁰⁰ – 13 ⁰⁰ ; 15 ⁰⁰ – 21 ⁰⁰	23P ; audierea bănuیتului în lipsa avocatului (1); audierea bănuیتului în prezența avocatului (1); asistare la consilierea clientului (1).
24	10 ore: 11 ⁰⁰ – 21 ⁰⁰	0
25	11 ore: 10 ⁰⁰ – 12 ⁰⁰ ; 16 ⁰⁰ – 01 ⁰⁰	24P, 25P ; audierea bănuیتului în lipsa avocatului (1).
26	5 ore: 15 ³⁰ – 20 ³⁰	26P, 27P ; audierea bănuیتului în lipsa avocatului (1).
27	4 ore: 12 ⁰⁰ – 16 ⁰⁰	0
28	4 ore: 10 ⁰⁰ – 14 ⁰⁰	0
29	2 ore: 10 ⁰⁰ – 12 ⁰⁰	28P ; (documentarea unui caz excepțional: <i>pericolul iminent pentru viața și sănătatea reținuților</i> , provocat de un reținut).
Total	200 ore	S-au realizat observații asupra a: 28 de rețineri, dintre care: - 16 penale; - 7 contravenționale; - 5 nedocumentate. 18 audieri ale bănuیتului, dintre care: - 12 audieri ale bănuیتului în lipsa avocatului; - 6 audieri ale bănuیتului în prezența avocatului. 4 consultări ale avocatului cu clientul reținut.

Anexa nr. 2

Extras din *Jurnalul de teren*

Cazul 2Pn (nu a fost documentat) – a III-a zi de observații

La ora 17 și 46 min., în inspectorat au intrat trei persoane, dintre care doi polițiști, iar unul din ei îmbrăcat în civil. Persoana care a fost adusă de ei a început să-și exprime nemulțumirea, cu ton ridicat, privind reținerea sa și a refuzat să semneze în registrul persoanelor civile care sunt aduse la inspectorat sau vin la poliție din alte motive. Motivarea acestuia a fost că el nu știe să citească și să scrie și nu înțelege pentru ce trebuie să semneze. Toți au mers spre scări și eu i-am urmat. Polițiștii mi-au spus că nu trebuie să asist, deoarece ei doresc doar să discute cu bănuitul PI și acesta nu este reținut.

Ulterior, am aflat că polițistul în civil era un inspector de sector de la un inspectorat din nordul țării (D) (aproximativ 200 km distanță de la Chișinău), care a venit în capitală pentru niște cursuri de instruire profesională. Colegii din inspectoratul unde lucrează l-au rugat să asiste persoana reținută la inspectoratul C din Chișinău, până vor veni, în 2-3 ore, mașina de serviciu și polițiștii de la Inspectoratul D. Reținutul a fost însoțit pînă la etajul cinci, în unul din birourile ofițerilor de investigație. În total, în biroul respectiv erau cinci polițiști (inclusiv cei doi care l-au reținut pe PI, de etnie romă). În birou erau persoane îmbrăcate în civil. După ce m-am prezentat, am primit un refuz de a asista în acel birou, deoarece PI nu este reținut, iar ofițerii urmează să realizeze unele măsuri speciale de investigație. Eu am insistat că totuși PI nu este liber să plece și de aceea este reținut. A intrat un polițist, care a auzit această discuție, apoi a ieșit și a revenit după 5 minute, spunând că totuși eu pot asista.

Niciunul din polițiști nu s-a legitimat, dar au început să adreseze întrebări reținutului în limba rusă, pe care ultimul o înțelegea. Polițistul în uniformă mi-a comunicat că l-a reținut pe PI la piața centrală din capitală, deoarece l-a recunoscut după poza din buletinul de urmărire al Inspectoratului D. în legătură cu suspiciunile de atac tâlhăresc. Polițiștii i-au adresat mai multe întrebări lui PI

privind atribuția acestuia la săvârșirea infracțiunii în raionul D. PI a răspuns că nu știe unde se află raionul D., apoi a spus că, posibil, a fost în centrul raional, dar numai noaptea. El, practic, a negat inițial implicarea în activități criminale și a spus că niciodată nu a fost în raionul și în orașul D., unde a fost comisă una din crimele despre care întrebau ofițerii. După ce a mers la un moment dat la toaletă, condus de un ofițer de investigație, care i-a propus și o țigară, bănuitul, după ce a revenit, a recunoscut că totuși în raionul și în orașul D. de la nordul țării el a fost, dar numai pe timp de noapte, și, de aceea, nu a fost sigur de la bun început și nu a putut oferi detalii. De asemenea, el a vorbit despre unele persoane din anturajul său, inclusiv despre rude. În timpul interogării, ofițerii au verificat și au stabilit că reținutul nu poate citi în limba pe care o vorbea, punându-l să citească ceva dintr-un cod penal în limba rusă. El a solicitat de nenumărate ori să-i fie permis să sune persoane pe care le cunoaște, deoarece are dreptul la un apel telefonic. Polițiștii au spus că acest drept îl au numai persoanele reținute, iar el nu este reținut. I-au mai explicat că acest drept la un apel începe la numai trei ore după reținere. Nimeni din polițiști nu i-a lămurit vreun drept. Până la urmă, polițiștii au cedat și i-au permis lui PI să sune câteva numere indicate de acesta, unul dintre numere fiind din Ucraina, dar nu a reușit să comunice cu niciun abonat apelat. Pe parcursul a aproximativ două ore cât reținutul s-a aflat în biroul cu polițiști, a ieșit de două ori, pe câte 5-10 minute, fiind însoțit de un polițist, pentru a fuma. În sfârșit, la ora 19 și 30 min., PI a fost coborât la primul etaj și încredințat în seama a doi polițiști din Inspectoratul D., care l-au urcat în autoturismul de serviciu. Ei au primit și un raport perfectat de polițiștii care l-au reținut. Proces-verbal de reținere nu a fost perfectat. Mi s-a comunicat că procesul-verbal de reținere va fi perfectat când vor ajunge în Inspectoratul D⁵¹¹.

Cazul 23P – a XXIII-a zi de observații

La ora 11.00, când am intrat în inspectorat, am verificat încăperea pentru deținerea persoanelor reținute. Acolo erau 4 persoane, care au fost deja arestate și au fost aduse la inspectorat pentru a participa la diferite acțiuni de urmărire penală. Când am revenit în coridor, am observat cum un ofițer de investigație, îmbrăcat în civil, a adus o persoană de 18 ani, menționând că este reținută. Era acel ofițer de urmărire penală care mi-a zis cu o zi înainte că mă va suna astăzi dimineața, la ora 6.00, pentru a merge la o reținere planificată la domiciliu (dar nu a mai sunat). Am reușit să aflu de la persoana reținută că i-a fost comunicat temeiul reținerii

---

⁵¹¹ Din mun. Chișinău până la Inspectoratul D. sunt 4-5 ore de mers cu autoturismul.

cu aproximativ o jumătate de oră în urmă, când a fost reținut la domiciliu. Nu a fost aplicată violența. Reținutul m-a întrebat dacă polițiștii îl vor bate. Văzându-mă, ofițerul de investigații l-a luat pe reținut și a mers spre scări. Eu i-am urmat și, atunci, ofițerul de investigații mi-a spus că eu încurc la prinderea bandiților. Reținutul M.G. a fost condus într-un birou de la etajul patru unde se aflau doi ofițeri de urmărire penală. Unul din ei l-a luat imediat la întrebări privitor la furtul unui telefon mobil și l-a fotografiat cu telefonul său mobil. Ofițerul de investigații care l-a adus a mai rămas în birou și i-a adresat reținutului câteva întrebări. S-a uitat în agenda în care făceam însemnări și mi-a spus să scriu că nu are condiții de muncă, a mers la reținere cu automobilul personal și el trebuie să facă lucrul escortei, adică să escorteze persoanele reținute la izolatorul de detenție provizorie care se află peste un cartier de la inspectorat. După ce acesta a ieșit, a intrat un coleg de-al său, care, de asemenea, i-a adresat întrebări bănuitalui și a plecat.

În biroul în care a fost adus reținutul mai lucra la altă masă un alt ofițer de urmărire penală, care audia o persoană în civil. În unicul fotoliu din birou mai era o persoană în civil (nu am aflat cine este; aceasta a discutat cu ofițerul de urmărire penală care nu documenta reținerea, dar audia o persoană în calitate de parte vătămată, într-un alt dosar; a plecat peste vreo 20 min.).

OUP i-a spus bănuitalui să semneze o declarație perfectată de el cum că nu dispune de resurse pentru a încheia un contract de asistență juridică cu un avocat și, astfel, îi va fi oferit un avocat pe cheltuiala statului. Bănuitul a semnat.

OUP a adresat niște întrebări bănuitalui privitor la un oarecare telefon mobil. Reținutul a răspuns că nu știe nimic.

OUP care documenta reținerea a părăsit de câteva ori biroul pentru 5-10 minute.

El a anunțat, în sfârșit, că va chema un avocat din oficiu. A stabilit din pușele reținutului unele date de identitate și l-a muștrat pentru faptul că nu poartă cu sine documente de identitate. OUP l-a întrebat dacă este de acord să dea declarații. Reținutul M.G. a declarat că refuză. El a primit de la OUP un formular intitulat *Explicații*, în care a consemnat datele sale de identitate și a scris personal că refuză să facă declarații, semnând acest document.

OUP i-a sugerat să facă declarații, în caz contrar, va fi reținut. Dacă va fi de acord, procurorul îi va aplica declarația de nepărăsire a localității și îl va elibera.

OUP a solicitat să fie scos din buzunar tot ce are. Reținutul a scos niște bani. OUP i-a dat bănuitalui alt formular de explicații, nimicindu-l pe primul, în care fusese confirmat refuzul. Reținutul a scris câteva rânduri și a spus că se încurcă. Atunci OUP a început să îi adreseze întrebări, iar reținutul răspundea la ele, practic, recunoscând că a intrat în posesia unui telefon mobil în urma unui jaf săvârșit de dânsul împreună cu un prieten de-al său, adică a comis fapta de care este bănuitalui.

OUP i-a făcut o observație părții vătămate care era audiată de colegul său de la altă masă să răspundă la întrebări mai încet.

A intrat un ofițer în uniformă, cu pistol la șold, și l-a întrebat pe reținut de ce nu s-a prezentat la poliție pe un ton amenințator, dar a ieșit îndată ce a văzut cum i-a făcut un semn spre mine ofițerul de urmărire penală.

OUP a înmănat bănuțului un proces verbal de comunicare a drepturilor în care erau consemnate drepturile bănuțului în proces.

A intrat ofițerul de investigații, care a spus că reținutul poate fi eliberat, deoarece, la 30 august 2014, este ziua lui de naștere. OUP a comunicat că reținutul recunoaște că a săvârșit fapta de care este bănuț. Atunci ofițerul de investigații a spus că, în așa caz, trebuie arestat pentru 30 de zile și a ieșit din birou.

La ora 12.06 a intrat în birou avocatul din oficiu C.C. și și-a prezentat mandatul. A primit de la OUP ordonanța de recunoaștere în calitate de bănuț a lui M.G., pe care a citit-o. OUP i-a spus reținutului să-și scoată cureaua, pentru că urma percheziția corporală și a întocmit un proces-verbal de percheziție corporală.

Avocatul l-a întrebat pe bănuț dacă îi sunt clare drepturile. Acesta a spus că da. OUP l-a informat despre dreptul la tăcere. Avocatul a adăugat că renunțarea la declarații nu influențează în niciun fel dosarul.

OUP a înmănat procesul-verbal de reținere, care a fost citit de avocat și semnat de toți trei. OUP i-a spus reținutului că are dreptul să sune pe cineva apropiat. Reținutul a spus că mama lui este la lucru și nu are telefon mobil. Astfel, nu s-a făcut niciun sunet pentru a comunica despre reținere. Avocatul a spus că dorește să discute separat doar cu clientul și a mers împreună cu acesta în coridor. Eu i-am urmat. Avocatul nu a fost împotriva, deoarece era informat de CNAJGS despre misiunea mea la inspectorat. El i-a spus bănuțului că ar fi bine să recunoască cele săvârșite și să nu inducă în eroare OUP. După audierea sa, va urma confruntarea cu un coparticipant la infracțiune. Dacă își va recunoaște vina, va încheia o tranzacție de împăcare și va fi încetat dosarul.

După ce a revenit în biroul OUP, reținutul a dat declarații de recunoaștere a vinovăției în cele mai mici amănunte, care au fost consemnate de OUP în procesul-verbal de audiere.

Audierea s-a finalizat la ora 12 și 50 min.

P.S.: L-am observat pe reținutul respectiv în încăperea cu gratii de fier la ora 18.00. El mi-a comunicat că a fost dus până la izolatorul de detenție provizorie și a fost adus înapoi la Inspectoratul C., deoarece nu avea acte de identitate. Mi-a mai spus că astăzi nu a mâncat nimic. La ora 19.00 am verificat iar această încăpere și bănuțul în cauză lipsea.

Anexa nr. 3

REGISTRUL DOSARULUI PENTRU OFIȚERII DE POLIȚIE

Cercetător:	Dosarul de cercetare nr:	Statul:
1. DATE GENERALE		
<i>Notă: Dacă oricare din datele solicitate nu este disponibilă, lăsați respectivul(ele) rubrici libere</i>		
1. Oraș:	2. Inspectoratul de poliție:	
3. Numele persoanei suspectate:	4. Numărul local de referință:	
5. Naționalitate:	6. Vârstă:	7. Gen:
8. Vulnerabilitate specială ¹ :	a. <i>DA / NU / NȘ</i> ²	b. Care:
9. Starea sănătății ³ :	a. <i>DA / NU / NȘ</i>	b. Care:
10. Persoana suspectată vorbește/înțelege limba locală: <i>DA / NU / Parțial / NȘ</i>		
11. Persoana suspectată poate:	a. Citi: <i>DA / NU / NȘ</i>	b. Scrie: <i>DA / NU / NȘ</i>
12. Persoana suspectată a fost reținută / arestată în trecut: <i>NICIODATĂ / RAREORI / DESEORI / NȘ</i>		
2. ARESTUL		
13. Arestul ⁴ :	Data:	Ora:

¹ Un copil este un suspect care este sau pare a fi de o vârstă mai mică de 18 ani. Un suspect vulnerabil este suspectul *care este sau poate fi*:

- bolnav mintal;
- instabil mintal sau suferind de dificultăți de înțelegere/învățare;
- suferind de dizabilități fizice sau de simț, spre exemplu, surd sau cu auz slab, orb sau cu vedere foarte slabă;
- incapabil să citească sau să vorbească, sau care are dizabilități grave de vorbire.

² NȘ = nu știu.

³ Cu alte cuvinte, ei au sau pot avea o stare a sănătății care îi împiedică să înțeleagă sau să participe efectiv și/sau datorită căreia au nevoie de asistență medicală sau medicamente în timp ce se află în arestul poliției.

⁴ Cu alte cuvinte, reținut de poliție în legătură cu suspiciunea comiterii unei infracțiuni, indiferent de faptul dacă intră sau nu în categoria arestului.

14. Motivele arestului (reținerii):		
15. Adus la inspectoratul de poliție:	Data:	Ora:
16. Arestul autorizat la inspectoratul de poliție:	Data:	Ora:
17. Schimbarea în statutul persoanei suspectate ⁵ :	a. <i>DA / NU / NȘ</i>	b. Care:
3. DREPTURILE DE PROCEDURĂ		
A. Dreptul de a fi informat		
18. Drepturile procesuale au fost aduse la cunoștință: a. Verbal: <i>DA / NU / NȘ</i> ; b. În scris: <i>DA / NU / NȘ</i>		
19. Când au fost aduse la cunoștință drepturile procesuale: <i>ÎN AREST / ÎN TIMPUL DETENȚIEI LA POLIȚIE / LA INTEROGARE / ALT INTERVAL DE TIMP / NU AU FOST ADUSE LA CUNOȘTINȚĂ / NȘ</i>		
20. Persoana a fost informată despre motivele arestului: <i>DA / NU / NA⁶ / NȘ</i>		
21. Persoana a fost informată despre infracțiunea de comiterea căreia este suspectată: <i>DA / NU / NȘ</i>		
22. Persoana a fost informată despre dreptul la asistența unui avocat: <i>DA / NU / NȘ</i>		
23. Persoana a fost informată despre posibilitatea asistenței juridice garantate de stat: <i>DA / NU / NA⁷ / NȘ</i>		
24. Persoana a fost informată despre dreptul de a solicita serviciile unui interpret: <i>DA / NU / NA⁸ / NȘ</i>		
25. Persoana a fost informată despre dreptul de a nu depune declarații: <i>DA / NU / NȘ</i>		
26. Persoana a fost informată despre dreptul de a contacta o terță persoană: <i>DA / NU / NȘ</i>		
27. Persoana a fost informată despre dreptul de a accesa documente relevante ⁹ : <i>DA / NU / NȘ</i>		
B. Dreptul de a avea acces la serviciile unui avocat		
28. Asistența juridică a fost una obligatorie:	a. <i>DA / NU / NȘ</i>	b. Dacă DA, oferiți detalii:
29. Persoana suspectată a solicitat asistență juridică:	a. <i>DA / NU / NȘ</i>	b. Motivul ¹⁰ :
30. A fost înregistrată decizia cu privire la acordarea asistenței juridice:	<i>DA / NU / NȘ</i>	

⁵ Spre exemplu, inițial a fost interogat în calitate de martor, înainte să fie considerat persoană suspectată, sau inițial a fost tratat drept cooperant înainte să fie arestat.

⁶ Spre exemplu, pentru că persoana suspectată nu a fost arestată.

⁷ Spre exemplu, pentru că persoana suspectată nu dispune de dreptul de asistență juridică garantată de stat.

⁸ Pentru că nu are nevoie de serviciile unui interpret.

⁹ Cu alte cuvinte, informația relevantă pentru stabilirea legalității arestului sau reținerii.

¹⁰ Înregistrarea oricăror motive oferite pentru a cere asistență juridică sau pentru a refuza această asistență.

Dacă asistența juridică a fost solicitată sau a fost una garantată de stat		
31. A fost contactat avocatul:	a. <i>DA / NU / NȘ</i>	b. De cine:
32. Au fost întârzieri în contactarea avocatului:	a. <i>DA / NU</i>	b. Durata: c. Motivul:
33. Persoana suspectată s-a consultat cu avocatul: <i>DA (în persoană) / DA (la telefon) / DA (în persoană și la telefon) / NU / NȘ</i>		
34. Dacă persoana a fost consultată de un avocat: a. Avocatul a fost: <i>AVOCAT DIN OFICIU / AVOCAT SELECTAT / NȘ</i> b. Avocatul a fost: <i>AVOCAT PRIVAT ȘI PLĂTIT DE PERSOANA SUSPECTATĂ¹¹ / AVOCAT PRIVAT PLĂTIT ÎN CONTUL ASISTENȚEI JURIDICE GARANTATE DE STAT (LA CERERERE) / AVOCAT PUBLIC / ALTĂ OPTIUNE / NȘ</i>		
35. A avut loc o consultație cu avocatul înainte de primul interogatoriu la poliție: <i>DA / NU / NȘ / NA¹²</i>		
36. Avocatul a fost prezent la interogatoriu: <i>LA TOATE INTEROGĂRILE / LA UNELE INTEROGĂRI (atunci când au fost mai mult de una) / LA NICIUN INTEROGATORIU / NȘ / NA¹³</i>		
C. Dreptul la asistență medicală – dacă persoana suspectată avea starea sănătății corespunzătoare (Vezi întrebarea 9)		
37. S-a oferit asistență medicală: <i>DE UN MEDIC ALES DE PERSOANA SUSPECTATĂ / DE UN MEDIC ALES DE POLIȚIE / DE UN ALT MEDIC / NU S-AU OFERIT SERVICIILE UNUI MEDIC / NȘ</i>		
38. Întârzieri în contactarea unui medic: a. <i>DA / NU</i> b. Durata: c. Motivul:		
D. Protecția specială pentru copii și pentru alte persoane suspectate vulnerabile – dacă persoana suspectată a fost un copil sau o altă persoană vulnerabilă (Vezi întrebarea 8)		
39. Ce aranjamente speciale au fost întreprinse: <i>UN ADULT INDEPENDENT SAU UN PĂRINTE A FOST PREZENT / A PARTICIPAT UN MEDIC / AU FOST ÎNTREPRINSE ALTE ACȚIUNI (menționați mai jos) / NU S-AU ÎNTREPRINS ACȚIUNI / NȘ</i>		
E. Servicii de interpret și de traducere – dacă persoana suspectată nu a vorbit sau nu a înțeles limba locală, sau a înțeles-o doar parțial (Vezi întrebarea 10)		
40. Persoana suspectată a fost informată despre drepturile sale procesuale într-o limbă adecvată: <i>DA / NU / NȘ</i>		
41. Interpretul a oferit traducere în timpul interogărilor: <i>DA (în persoană) / DA (la telefon) / NU / NA¹⁴ / NȘ</i>		

¹¹ De către persoana suspectată sau de către un membru de familie, prieten etc.

¹² NA (nu se aplică), dacă nu au avut loc interogări.

¹³ NA dacă nu au avut loc interogări.

¹⁴ NA dacă nu au avut loc interogări.

4. INTEROGAREA	
42. Persoana suspectată a fost interogată:	a. <i>DA / NU</i> b. Dacă DA, de câte ori:
43. Interogarea a fost înregistrată: <i>ÎN SCRIS (înregistrare text) / ÎN SCRIS (rezumat) / ELECTRONIC¹⁵ / NU A FOST ÎNREGISTRATĂ / NȘ / NA¹⁶</i>	
44. Persoana suspectată a fost informată despre dreptul de a nu depune declarații: <i>DA / NU / NȘ / NA¹⁷</i>	
45.	a. Persoana suspectată a înțeles esența preîntâmpinării ¹⁸ : <i>DA / NU / NȘ / NA¹⁹</i> b. Dacă NU, ofițerul i-a explicat conținutul dreptului: <i>DA / NU</i>
46. Persoana suspectată: <i>A RĂSPUNS LA TOATE ÎNTREBĂRILE / A RĂSPUNS LA UNELE ÎNTREBĂRI / NU A RĂSPUNS LA ÎNTREBĂRI / A FĂCUT O DECLARAȚIE ÎN FORMĂ VERBALĂ / A FĂCUT O DECLARAȚIE ÎN SCRIS / NA²⁰</i>	
5. PROGRESUL/REZULTATUL CAUZEI	
47. Rezultatul arestului poliției: <i>PERSOANA SUSPECTATĂ A FOST ELIBERATĂ FĂRĂ ÎNAINȚAREA FORMALĂ A ÎNVINUIRII / SANCȚIUNE APLICATĂ ÎN AFARA INSTANȚEI / A FOST PORNIT DOSAR PENAL (persoana suspectată în arest) / A FOST PORNIT DOSAR PENAL (persoana suspectată a fost eliberată, fiind în așteptarea examinării cauzei în instanța de judecată) / NȘ</i>	
48. Timpul total de aflare în arestul poliției înainte de începutul formal al urmăririi penale: <i>NȘ</i>	

¹⁵ Electronic = înregistrări audio sau audio-video.

¹⁶ NA dacă nu au avut loc interogări.

¹⁷ NA dacă nu au avut loc interogări.

¹⁸ Preîntâmpinare = notificarea privind dreptul a nu da depoziții.

¹⁹ NA dacă nu au avut loc interogări.

²⁰ NA dacă nu au avut loc interogări.

Anexa nr. 4

REGISTRUL DOSARULUI PENTRU AVOCAȚI

Cercetător:	Dosarul de cercetare:	Statul:
1. DETALIILE DOSARULUI		
1. Numele avocatului:		
2. Avocat:	a. individual b. de serviciu	c. altă opțiune ¹ :
3. Nr. de referință al persoanei suspectate:		4. Naționalitate:
5. Vârstă:		6. Gen:
7. Vulnerabilitate specială ² :	a. <i>DA / NU / NȘ</i> ³	b. Care:
8. Starea sănătății ⁴ :	a. <i>DA / NU / NȘ</i>	b. Care:
9. Persoana suspectată vorbește/înțelege limba locală:	<i>DA / NU / PARȚIAL / NȘ</i>	
10. Persoana suspectată poate:	a. Citi: <i>DA / NU / NȘ</i>	b. Scrie: <i>DA / NU / NȘ</i>
11. A fost reținută / arestată în trecut persoana suspectată:	<i>NICIODATĂ / RAREORI / DESEORI / NȘ</i>	
12. Cazul este plătit:	a. din surse private b. din surse publice (asistență juridică garantată de stat)	

¹ Indicați „avocat individual” dacă clientul a ales acel avocat sau acel barou (chiar dacă avocatul care oferă asistență este un alt avocat din același barou). Indicați „avocat de serviciu” dacă avocatul a fost contactat printr-un mecanism de avocat de serviciu, un mecanism organizat de baroul avocaților sau printr-o altă cale de către stat/autoritățile publice.

² Un copil este un suspect care este sau pare a fi de o vârstă mai mică de 18 ani. Un suspect vulnerabil este suspectul *care este sau poate fi*:

- bolnav mintal;
- instabil mintal sau suferind de dificultăți de înțelegere/învățare;
- suferind de dizabilități fizice sau de simț, spre exemplu, surd sau cu auz slab, orb sau cu vedere foarte slabă;
- incapabil să citească sau să vorbească, sau care are dizabilități grave de vorbire.

³ NȘ = nu știu.

⁴ Cu alte cuvinte, ei au sau pot avea o stare a sănătății care îi împiedică să înțeleagă sau să participe efectiv și/sau datorită căruia au nevoie de asistență medicală sau de medicamente în timp ce se află în arestul poliției.

13. Clientul este:	a. nou	b. actual	c. fost
14. Clientul este:	a. reținut	b. la libertate în calitate de suspect	c. la libertate în calitate de martor
15. Infracțiunile de care este suspectat(ă):		d. altă opțiune (specificați care)	
2. CONTACTUL INIȚIAL			
16. Notificare din partea:	a. poliției	b. agenției de asistență juridică garantată de stat/ avocatului din oficiu	c. clientului
	d. unei părți terțe	e. înțelegeri anterioare	f. altă opțiune
17. Avocatul a fost contactat prin:	a. telefon	b. fax	c. în persoană
	d. altă opțiune		
18. Date despre cauză au fost oferite la primul contact:	a. <i>DA/NU</i>	b. Dacă <i>DA</i> , oferiți detalii	
19. Întârzieri între notificarea și primul contact cu clientul:	a. <i>DA/NU</i>	b. cât a durat:	c. motivul:
20. Primul contact cu persoana suspectată:	a. telefon	b. în persoană	c. altă opțiune
21. Avocatul a vizitat clientul la inspectoratul de poliție:	a. <i>DA/NU/NA/NȘ</i>	b. Dacă <i>NU</i> , oferiți detalii	
<i>Secțiunea III și VII sunt aplicabile doar dacă avocatul a vizitat clientul la inspectoratul de poliție.</i>			
3. VIZITA LA INSPECTORATUL DE POLIȚIE			
22. Vizită tardivă la inspectoratul de poliție:	a. <i>DA/NU</i>	b. cât a durat:	c. motivul:
23. Avocatul a consultat înregistrările scrise:	a. <i>DA/NU</i>	b. Dacă <i>NU</i> , descrieți motivul:	
24. Avocatul a verificat dacă clientul are ⁵ :	a. vulnerabilitate specială <i>DA/NU/NA⁶/NȘ⁷</i>		
	b. starea sănătății <i>DA/NU/NA/NȘ</i>		
	c. înțelegerea limbii <i>DA/NU/NA/NȘ</i>		
	d. dificultăți în a citi sau scrie <i>DA/NU/NA/NȘ</i>		
25. Avocatul a întrebat despre motivul(ele) arestului/detenției: <i>DA/NU/NA/NȘ</i>			
26. Avocatul a solicitat date privind infracțiunea(ile) suspectate a fi comise: <i>DA/NU/NA/NȘ</i>			
27. Avocatului i s-au dat informații privind infracțiunea(ile) suspectate a fi comise: <i>DA/NU/NA/NȘ</i>			
4. PRIMA CONSULTARE A CLIENTULUI			
28. Avocatul a consultat clientul înainte de primul interogatoriu: a. <i>DA/NU</i>	b. Dacă <i>NU</i> , oferiți detalii:		

⁵ Alegeți *DA* doar dacă avocatul face mai mult decât pur și simplu să verifice informația din procesul-verbal de reținere/alte acte, spre exemplu, atunci când pune mai multe întrebări poliției.

⁶ *NA* = nu se aplică, spre exemplu, dacă este clar că clientul nu suferă de vulnerabilități speciale.

⁷ *NȘ* = nu știu.

29. Consultarea clientului a avut loc: a. în particular: <i>DA/NU/NA⁸/NȘ</i> b. durata consultărilor:
30. Avocatul a întrebat clientul:
a. dacă este minor sau are o vulnerabilitate specială ⁹ <i>DA/NU/NA¹⁰/NȘ</i>
b. despre starea sănătății <i>DA/NU/NA/NȘ</i>
c. despre dificultăți de înțelegere a limbii <i>DA/NU/NA/NȘ</i>
d. capacitatea de a citi și a scrie <i>DA/NU/NA/NȘ</i>
e. despre cunoașterea motivelor reținerii <i>DA/NU/NA/NȘ</i>
f. dacă a fost informat cu privire la drepturile sale <i>DA/NU/NA/NȘ</i>
g. dacă a înțeles esența drepturilor <i>DA/NU/NA/NȘ</i>
31. Dacă clientul este vulnerabil sau este un copil, avocatul a luat măsuri pentru a asigura ca poliția să întreprindă acțiunile necesare: <i>DA/NU/NU ESTE NECESAR¹¹/NA¹²/NȘ</i>
32. Avocatul a explicat care este rolul său/ei: <i>DA/NU/NA/NȘ</i>
33. Avocatul a urmat instrucțiunile clientului ¹³ : <i>DA/NU/NA/NȘ</i>
34. Avocatul a oferit consultație privind statutul juridic al clientului: <i>DA/NU/NA/NȘ</i>
35. Avocatul a oferit consultație privind modul de comportare în timpul interogării: <i>DA/NU/NA/NȘ</i>
36. Avocatul a făcut înregistrări scrise ale consultației: <i>DA/NU/NA/NȘ</i>
5. DREPTUL LA ASISTENȚĂ JURIDICĂ ȘI LA ASISTENȚĂ JURIDICĂ GARANTATĂ DE STAT
37. Avocatul a oferit consultație privind asistența juridică garantată de stat: <i>DA/NU/NA¹⁴/NȘ</i>
38. Avocatul a oferit asistență pentru a solicita asistență juridică garantată de stat: <i>DA/NU/NA/NȘ</i>
39. Avocatul a oferit consultație privind dreptul la asistarea avocatului în decursul chestionării: <i>DA/NU/NA¹⁵/NȘ</i>

⁸ Spre exemplu, pentru că nu a avut loc o consultare înainte de prima interogare la poliție.

⁹ Un copil este un suspect care este sau pare a fi de o vârstă mai mică de 18 ani. Un suspect vulnerabil este suspectul *care este sau poate fi*:

- bolnav mintal;
- instabil mintal sau suferind de dificultăți de înțelegere/învățare;
- suferind de dizabilități fizice sau de simț, spre exemplu, surd sau cu auz slab, orb sau cu vedere foarte slabă;
- incapabil să citească sau să vorbească, sau care are dizabilități grave de vorbire.

¹⁰ Spre exemplu, este clar că clientul nu este un minor și nu suferă de o vulnerabilitate specială.

¹¹ Spre exemplu, pentru că poliția a întreprins deja acțiunile necesare.

¹² Spre exemplu, pentru că clientul nu este minor și nu suferă de o vulnerabilitate specială.

¹³ Cu alte cuvinte, versiunea dezvoltării evenimentelor din perspectiva clientului.

¹⁴ Spre exemplu, NA se aplică atunci când clientul nu este cu siguranță eligibil pentru asistență juridică garantată de stat.

¹⁵ Spre exemplu pentru că clientul nu are dreptul ca un avocat să fie prezent în timpul unei interogări.

6. DREPTUL DE A NU SE AUTOINCRIMINA
40. Avocatul a explicat consecințele utilizării dreptului de a nu se autoincrimina: <i>DA / NU / NA / NȘ</i>
41. Clientul a ales opțiunea de a nu face declarații: <i>DA / NU / NECLAR</i>
42. Avocatul a oferit consultație clientului privind comportamentul în timpul interogării: a. <i>DA / NU</i> b. Dacă <i>DA</i> , ce consultație s-a oferit:
7. DREPTUL LA INTERPRET / TRADUCERE
43. Avocatul a oferit explicații privind dreptul la interpret / traducere: <i>DA / NU / NA</i> ¹⁶
44. Au fost oferite serviciile unui interpret: <i>DA / NU / NA</i>
45. A fost supusă traducerii comunicarea dintre client și avocat: <i>DA / NU / NA</i>
46. Avocatul a oferit servicii de reprezentare în decursul prestării serviciilor de interpret / traducere: a. <i>DA / NU / NA</i> b. descrieți esența serviciilor de reprezentare și rezultatul lor
8. INTEROGĂRILE
47. A fost prezent avocatul la prima interogare organizată de poliție: <i>DA / NU / NA</i> Dacă NU, de ce:
48. Dacă a avut loc mai mult de o interogare, avocatul a fost prezent la: a. <i>TOATE / UNELE / NICIUNA</i> ;   b. Dacă la <i>UNELE</i> sau <i>NICIUNA</i> , de ce:
49. Clientul a răspuns la întrebările poliției: <i>DA (UNELE) / DA (TOATE) / NU</i>
50. Avocatul a înregistrat conținutul interogării: a. <i>DA / NU</i> b. Dacă <i>DA</i> : <i>ÎN SCRIS / ECHIPAMENT AUDIO</i>
51. Avocatul a intervenit pe parcursul interogărilor ¹⁷ : a. <i>DA / NU</i> b. A fost solicitată intervenția/a fost inițiată intervenția de: <i>CLIENT / AVOCAT</i>
9. PROGRESUL/REZULTATUL CAUZEI
52. Rezultatul aflării în custodia poliției: <i>PERSOANA SUSPECTATĂ A FOST ELIBERATĂ FĂRĂ INAINTAREA FORMALĂ A ÎNVINUirii / SANȚIUNE APLICATĂ ÎN AFARA INSTANȚEI / A FOST PORNIT DOSAR PENAL (persoana suspectată în arest) / A FOST PORNIT DOSAR PENAL (persoana suspectată a fost eliberată fiind în așteptarea examinării cauzei în instanța de judecată) / NȘ</i>
53. Avocatul a oferit servicii de reprezentare pentru client (a negociat cu poliția) în privința rezultatului final: a. <i>DA / NU / NA</i> ¹⁸ b. Dacă <i>DA</i> , oferiți detalii ¹⁹ :

¹⁶ Spre exemplu, pentru că era clar că clientul nu avea nevoie de un interpret/servicii de traducere.

¹⁷ Spre exemplu, prin punerea de întrebări poliției, prin solicitarea ca interviul să fie oprit etc.

¹⁸ Spre exemplu, dacă cu siguranță nu exista o necesitate pentru avocat să ofere servicii de reprezentare, pentru că, de pildă, s-a ajuns la un final agreat de client sau pentru că rezultatul final a reieșit în mod evident din circumstanțele cauzei.

¹⁹ Spre exemplu, avocatul a încercat să convingă poliția că cauza era adecvată pentru sancțiune din partea poliției/procurorului sau avocatul a argumentat că clientul său urmează a fi eliberat etc.

Anexa nr. 5

Interviu cu un ofițer de poliție: **IP8**

1. Ce schimbări majore (dacă sunt) au avut loc în ultimul an sau doi în partea ce ține de persoanele suspectate (cu alte cuvinte, persoanele reținute la inspectoratele de poliție pe motiv de suspectare de comitere a unei infracțiuni)? Ce credeți despre aceste schimbări?

Anterior, în momentul reținerii, în conformitate cu prevederile art. 166, CPP, persoanele bănuite de comiterea unei infracțiuni nu erau transportate la examinarea medicală. În momentul actual, la reținere, persoana bănuită beneficiază de asistență medicală, ceea ce a îmbunătățit stabilirea momentului și gradului leziunilor corporale.

Dreptul la informare

2. Considerați că persoanele suspectate cunosc, în general, care sunt drepturile lor? Cum află aceștia despre existența lor?

Puține din persoanele suspectate cunosc drepturile lor. În momentul reținerii sunt eliberate copii ale drepturilor bănuțului în prezența apărătorului.

3. Ați oferit vreodată unei persoane suspectate sau avocatului acesteia informații din dosar (probe administrate de poliție)? În ce mod luați decizia să oferiți informații și când s-o oferiți?

Materialele cauzei sunt prezentate părților la finalizarea urmăririi penale de către procuror. Probele din dosarul penal nu se divulgă niciuneia dintre părți, fiindcă constituie un secret al urmăririi penale. Am informat persoana suspectă numai asupra acelor decizii care îi afectează interesele.

Dreptul la interpret și la traducere (dacă este relevant pentru statul Dvs.)

4. Cum decideți dacă o persoană suspectată are nevoie de servicii de interpret sau de traducere?

CPP prevede dreptul la traducător și la interpret. IP Centru nu dispune de traducător sau interpret. Faptul în cauză creează dificultăți în activitatea zilnică.

5. Care este opinia Dvs. cu privire la aranjamentele actuale privind oferirea serviciilor de interpret la inspectoratul de poliție?

Nu există, OUP intervine de sine stătător pentru găsirea și prezența unui interpret la efectuarea acțiunilor de urmărire penală.

Dreptul la asistență juridică

6. Curtea Europeană pentru Drepturile Omului a stabilit că persoana suspectată are dreptul să se consulte cu un avocat înainte să fie chestionată de poliție, precum și pe parcursul chestionării. Pornind de la experiența pe care o dețineți, persoanele suspectate sunt informate întotdeauna despre existența acestui drept?

Acest drept este asigurat în fiecare caz.

7. Care este opinia Dvs. privind aranjamentele ce țin de oferirea accesului la serviciile unui avocat?

În funcție de fiecare caz în parte.

8. Care este opinia Dvs. privind rolul pe care îl au avocații apărării în etapa reținerii bănuțului la inspectoratele de poliție?

Dacă este vorba de avocați din oficiu, atunci sunt foarte mari probleme. La solicitarea unui apărător pe timp de noapte, în caz de reținere, personal m-am confruntat cu probleme de neprezentare, avocații nu răspund la telefon, ceea ce duce la expirarea termenului de reținere.

Dreptul de a nu se incrimina

9. Care este opinia Dvs. privind dreptul de a nu se incrimina? Cum răspundeți atunci când o persoană suspectată declară că nu dorește să răspundă la întrebări în timpul chestionărilor efectuate de poliție?

Mulți dintre bănuți, în momentul aducerii la cunoștință a ordonanței de recunoaștere în calitate de bănuț, nu sunt de acord cu infracțiunea incriminată, însă, pe parcursul urmăririi penale, își schimbă opinia, pornind de la confruntări, reconstituiri la fața locului, expertize.

Copii și alți subiecți vulnerabili

10. Ce aranjamente sunt pentru copii și alți subiecți vulnerabili (spre exemplu, persoane bolnave mintal) și cum funcționează acestea în practică?

Reținerea minorilor ține de competența procurorilor. Persoanele bolnave psihic nu le reținem.

11. Credeți că (a) copiii și (b) suspectii vulnerabili sunt capabili să ia o decizie informată privind valorificarea sau nevalorificarea dreptului la un apărător și/sau privind alte drepturi?

În majoritatea cazurilor, aceștia sunt reprezentați de către un reprezentant legal.

Persoane suspectate care au nevoie de îngrijiri medicale

12. Considerați că persoanele suspectate care au nevoie de îngrijiri medicale în timpul reținerii în inspectoratele de poliție pot accesa asistență medicală adecvată?

În asemenea cazuri, cred că da.

13. Considerați că persoanele suspectate ar trebui să fie informate cu privire la drepturile lor? Care este opinia Dvs. privind drepturile pe care actualmente le dețin persoanele suspectate?

Au drepturi conform CPP, drepturile bănușilor sunt prea multe.

14. Care sunt aspectele care prezintă interes pentru Dvs. în materie de respectare a drepturilor persoanei reținute de poliție pentru un eventual curs de instruire la această temă?

- Asigurarea la timp a avocatului;
- dotarea tehnică și accesul la internet;
- asigurarea traducătorului sau, după caz, a interpretului.

Date cu privire la persoana interviuată

15. Cum ați descrie statutul și rolul Dvs.?

IPC II

16. Câți ani de experiență aveți în calitate de ofițer de poliție?

7 ani

Data interviului: 19.06.2014

Numărul de referință al persoanei interviuate: 08

Numele persoanei care a efectuat interviul: O.T.

Anexa nr. 6

Interviu cu un avocat IA1

1. Ce schimbări (dacă acestea sunt) au avut loc în ultimul an sau în ultimii doi ani în partea ce ține de bănuți (cu alte cuvinte, persoane care au fost arestate și/sau în detenție la inspectoratele de poliție, fiind bănuite că au comis o infracțiune)? Care este opinia Dvs. cu privire la aceste schimbări?

A fost modificată legislația procesual penală în privința măsurii preventive arest preventiv, potrivit căreia poate fi aplicat arestul preventiv în privința persoanelor bănuite de săvârșirea infracțiunilor grave, nu și a celor care au săvârșit infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, cum era anterior. Astfel, persoanele bănuite de săvârșirea infracțiunilor pentru care este prevăzută pedeapsa maximă până la 5 ani nu pot fi arestate preventiv numai din motivul că există bănuiele rezonabile că ar fi săvârșit o asemenea infracțiune. La fel, în privința persoanelor doar bănuite de săvârșirea unei infracțiuni nu poate fi aplicată măsura preventivă sub formă de arest preventiv pe un termen mai mare de 10 zile.

Dreptul de a fi informat

2. Dvs. considerați că, în general, bănuții cunosc care sunt drepturile lor? Cum află ei despre drepturile pe care le au?

În general, bănuții nu cunosc care sunt drepturile lor. Despre drepturile pe care le au, ei află de la ofițerul de urmărire penală sau de la procuror, care sunt obligați de a-i informa despre drepturile și obligațiile lor, prin înmânarea informației respective în formă scrisă, precum și de la apărător, obligația căruia este de a explica aceste drepturi și felul cum se pot folosi de ele în situații concrete.

3. Din experiența pe care o dețineți, reiese că, în general, poliția oferă date suficiente cu privire la a) motivul(ele) arestării clientului Dvs. și b) probele pe care le dețin?

De regulă, poliția nu oferă date suficiente cu privire la motivul arestării, limitându-se doar la informația că va fi reținut, pentru ca mai apoi să fie solicitată arestarea preventivă ca metodă de a influența bănuitul, de a-l speria și a-l determina să recunoască bănuiala, să facă declarații, precum și de a demasca pe toți coparticipanții la săvârșirea infracțiunii.

În ceea ce privește probele pe care le dețin ce ar servi drept temei de aplicare a arestului preventiv, acestea foarte rar, doar ca excepție, sunt prezentate persoanei arestate și apărătorului, dar și atunci nu în volumul prezentat judecătorului. Ultimul, practic niciodată nu cercetează în ședința de judecată probele care au stat la baza demersului de aplicare sau prelungire a arestului preventiv și nu pune la baza încheierii de aplicare a arestului preventiv probele concrete cercetate în ședința de judecată și la care au avut acces părțile, în egală măsură.

Dreptul la interpret și la traducere (dacă este relevant)

4. Din experiența pe care o dețineți, cum are loc în practică stabilirea necesității de servicii de interpret sau de traducere pentru o persoană suspectată? Vi s-a întâmplat vreodată să considerați că un client de-al Dvs. aflat la inspectoratul de poliție are nevoie de servicii de interpret sau de traducere, însă acest lucru nu a fost stabilit de către poliție? Dacă da, cum ați procedat?

Stabilirea necesității de servicii de interpret sau de traducere are loc atunci când persoana suspectă declară că nu înțelege ceea ce spune reprezentantul autorității, din motivul că nu cunoaște limba de stat. În acest caz, fie că ofițerul sau procurorul vorbește și întocmește actele procedurale nemijlocit în limba rusă, fie că este solicitat un interpret. Nu am avut cazuri în care persoanele suspecte să cunoască o altă limbă străină decât cea rusă. La fel, nu am avut cazuri când poliția să nu fi stabilit dacă clientul meu are sau nu nevoie de interpret.

5. Ce credeți despre prevederile actuale care stabilesc prestarea serviciului de interpret la inspectoratul de poliție?

Prevederile legale care stabilesc necesitatea prestării serviciului de interpret sunt binevenite și strict necesare în orice fază a urmăririi penale, inclusiv în inspectoratele de poliție. Adevărul este că, de obicei, în fiecare inspectorat, activează un singur interpret, iar în unele inspectorate, acesta chiar lipsește. De aceea se impune necesitatea ca inspectoratele să aibă contract de asistență cu interpreți individuali sau cu o agenție autorizată în domeniu, care ar pune la dispoziție interpreți pentru orice limbă solicitată și în numărul necesar.

Dreptul la asistență juridică

6. Curtea Europeană pentru Drepturile Omului a stabilit că persoana suspectată are dreptul să se consulte cu un avocat înainte să fie chestionată de poliție, precum și pe parcursul chestionării. Pornind de la experiența pe care o dețineți, persoanele suspectate sunt informate întotdeauna despre existența acestui drept?

De obicei, despre dreptul de a fi consultate de un avocat, persoanele chestionate sunt informate în momentul recunoașterii în calitate de bănuț, când li se înmânează informația în formă scrisă despre drepturile și obligațiile lor. Totodată, până la această acțiune procesuală, până la venirea apărătorului, persoana suspectă este chestionată, prelucrată, intimidată de diferiți colaboratori ai poliției, fără a i se asigura, mai întâi, consultarea cu un avocat, încălcându-i-se în acest mod dreptul la asistență juridică. Organele de poliție se consideră în dreptul lor, întrucât, oficial, nu întocmesc niciun act procedural, iar faptul prelucrării persoanei suspecte, de obicei, e greu de demonstrat.

7. Care este opinia Dvs. despre modul în care se oferă acces avocaților la persoanele suspectate care se află în arest în inspectoratele de poliție?

Persoanele suspectate care se află în arest, de obicei, nu se dețin în inspectoratele de poliție, ci în izolatoarele speciale sau în Penitenciarul nr. 13. Accesul avocaților la persoanele suspecte arestate, când acestea se află în inspectoratele de poliție, în general, are loc fără impedimente, însă neavând siguranța confidențialității întrevederii cu clientul din mai multe motive.

8. În ce mod luați decizia de: (a) a vizita în persoană clientul la inspectoratul de poliție și (b) a participa sau nu la chestionarea efectuată de poliție?

Decizia de a vizita personal clientul la inspectoratul de poliție este dictată de necesitatea de a cunoaște motivul pentru care a fost adus la inspectorat, de a afla dacă a fost aplicată presiune fizică sau psihică asupra lui, precum și de a o consulta despre comportamentul pe care urmează să-l aibă la desfășurarea măsurii procesuale concrete ce urmează a avea loc.

Decizia de a participa sau nu la chestionarea desfășurată de poliție este dictată de prevederile procesual penale, care stipulează cazurile când participarea apărătorului este obligatorie, de faptul dacă sunt informat de ofițer despre necesitatea participării la chestionarea clientului și la întocmirea actului respectiv. În ce privește chestionările în care nu sunt întocmite oficial acte despre desfășurarea acestora, de obicei, le cunoaște doar colaboratorul de poliție care le desfășoară, iar apărătorul află despre ele de la client, ulterior, după ce ele au avut loc.

9. Ați putea să ne spuneți care este valoarea adăugată pe care o considerați că o oferiți prin a vă prezenta la inspectoratul de poliție?

Prezentarea la inspectoratul de poliție este un semnal pentru colaboratorii de poliție că persoana suspectă are un apărător, care stă la straja apărării drepturilor acesteia, că aceasta nu este lăsată în voia sorții și că va fi impusă situația de a i se respecta aceste drepturi, cu riscul ca polițiștii să fie trași la răspundere.

10. Care este, după părerea Dvs., poziția poliției privind rolul Dvs. în calitate de avocat al apărării în etapa arestului preventiv la poliție?

Poziția poliției cu privire la rolul apărătorului în etapa arestului preventiv la poliție, după părerea mea, este una mai mult formală și, de obicei, nu poate influența într-un mod concret mersul acestei proceduri.

Dreptul de a nu se incrimina

11. Din experiența Dvs., persoanele suspectate înțeleg sensul dreptului de a nu se incrimina? Cum decideți dacă să consiliați clientul să nu răspundă la întrebări în timpul chestionării la poliție?

Chiar dacă se întâmplă ca unele dintre persoanele suspecte să nu înțeleagă inițial sensul dreptului de a nu se incrimina, nu reprezintă o dificultate a explica conținutul acestui drept și, cu eforturi minime, acestea ajung foarte repede a înțelege sensul acestui drept.

În cazul în care clientul nu-și recunoaște vina sau o recunoaște parțial, iar linia de apărare încă nu este bine formată, versiunile urmând a fi încă prelucrate și definite, eu ajung la concluzia că e oportun a-l consilia de a nu răspunde la întrebări în timpul chestionării sau de a se folosi de dreptul său de a refuza să facă declarații până în momentul în care vom putea cunoaște ce probe care ar demonstra vinovăția clientului deține organul de urmărire penală.

Copiii și alți suspecți vulnerabili

12. Care sunt condițiile pentru minori și alți suspecți vulnerabili (spre exemplu, persoanele vulnerabile mintal) și cum sunt aplicate acestea în practică?

Cu unele mici excepții, condițiile pentru minori și pentru alți suspecți vulnerabili sunt practic identice cu ale celorlalte persoane. Și, deși, teoretic, aceștia ar trebui să se bucure de condiții diferite, în practică nu se atestă o deosebire în această privință.

13. Credeți că (a) copiii și (b) suspecții vulnerabili sunt capabili să ia o decizie informată privind valorificarea sau nevalorificarea dreptului la un apărător și/sau privind alte drepturi?

De obicei, aceștia nu sunt capabili să ia decizii echilibrate cu referire la drepturile lor, de aceea, aceasta este o prerogativă care depinde în mare măsură de persoanele care conduc urmărirea penală, precum și de profesionalismul apărătorului, pedagogului/psihologului și al reprezentantului legal.

Persoane suspectate care necesită îngrijiri medicale

14. Considerați că persoanele suspectate care necesită îngrijiri medicale în timpul arestului la poliție au posibilitatea să beneficieze de asistență medicală adecvată?

Persoanele suspecte care au nevoie de îngrijiri medicale în timpul arestului la poliție nu au posibilitatea să beneficieze de asistență medicală adecvată, întrucât în cadrul inspectoratelor de poliție nu activează un medic. La necesitate, asistența medicală este acordată prin apelarea la asistența medicală de urgență, iar aceasta este chemată doar în cazurile extreme. Totodată, persoana, la plasarea sub arest, nu este supusă unui control medical, de obicei, nu se ia act de maladiile acesteia și de necesitatea administrării medicamentelor, de riscurile ce pot apărea drept urmare a neadministrării medicamentelor etc. Totodată, atitudinea personalului medical față de persoanele arestate lasă mult de dorit și diferă mult de atitudinea față de persoanele nearestate.

Date despre persoana interviuată:

15. Cum descrieți statutul și rolul Dvs.?

Avocat

16. Câți ani de experiență de avocat/consilier juridic aveți?

7 ani

Data interviului: 26.06.2014

Numărul de referință al persoanei interviuate:

Numele persoanei care a efectuat interviul: O.T.

Anexa nr. 7

Copie

PROCES-VERBAL DE REȚINERE

mun. Chișinău

10.08.2014

Organul de urmărire penală, reprezentat de ofițerul de urmărire penală SUP a IP xxx al DP mun. Chișinău, locotenent de poliție Gh. N., în biroul 315 al IP, mun. Chișinău, în conformitate cu prevederile art. 166, 167, 173, 260, 261 ale CPP, a întocmit prezentul proces-verbal privind reținerea de facto la xxx august 2014, ora 10 și 30 min., și de iure la 10.08.2014, ora 11 și 55 min., în baza cauzei penale nr.xxx.

IP xxx, mun. Chișinău

Numele, prenumele:	M.L.
Data, luna, anul nașterii:	xxx
Locul nașterii:	or. C.
Cetățenia:	moldovenească
Studiile:	medii incomplete
Situația militară:	nesupus militar
Starea familială:	necăsătorit
Persoane pe care le întreține:	
Domiciliul:	or. C., str. N.
Ocupația:	șomer
Posesor al buletinului de identitate:	A xxx, elib.xxx
Antecedente penale	nu are

Circumstanțele: la 10.08.2014, aproximativ la ora 10.05, o persoană necunoscută de gen masculin, urmărind scopul dobândirii bunurilor altei persoane, aflându-se la intersecția str. C. cu str. B., mun. Chișinău, în mod deschis, a sustras de la gâtul cet. D.M. un lanț de aur cu cruce, cu valoarea totală de 3500 lei.

Temeiurile și motivele reținerii:

1. Aceasta a fost prinsă în flagrant delict.
2. Victima, martorii indică direct la această persoană că ar fi săvârșit infracțiunea.
3. Există temeiuri rezonabile de a presupune că aceasta se va sustrage de la urmărirea penală, va împiedica stabilirea adevărului sau va săvârși alte infracțiuni.

Rezultatele percheziției corporale, efectuate în conformitate cu prevederile art.130, CPP:

Au fost ridicate: telefonul mobil de model „Samsung”, GT E 1200, cu IMEI xxxxxxxxxxxxxx, cu cartela sim xxxxxxxxxxxxxx, o brichetă de culoare neagră, un portofel de culoare neagră în care se afla fotografia personală, un bilet de amanet seria NN, nr xxxxxxxx, un bilet de amanet seria AC, nr xxxxxxxx, un bilet de amanet seria AC, nr xxxxxxxx, un bilet de amanet seria AC, nr xxxxxxxx, bani în sumă de 2 lei.

Persoanei reținute i-au fost aduse la cunoștință și explicate drepturile și obligațiile, prevăzute de art. 63, 64, CPP, inclusiv dreptul de a tăcea, de a nu mărturisi împotriva sa, de a da explicații care se includ în procesul-verbal, de a beneficia de prezența unui apărător și de a face declarații în prezența acestuia.

Persoana reținută, M.L., a fost repartizată la izolatorul de detenție preventivă al DP, mun. Chișinău.

Despre reținere au fost informate: sora M.B. și mama M.E.

O copie de pe prezentul proces-verbal mi-a fost înmănată la 10.08.2014, ora 11 și 40 min.

Persoana reținută
Semnătura

Apărător
semnătura

Ofițerul de urmărire penală
semnătura

VERSO

Persoana reținută	semnătura
Apărător	semnătura
Traducător	
Ofițerul de urmărire penală al SUP IP xxx a DP, mun. Chișinău locotenent de poliție	 semnătura

Procesului-verbal i s-a dat citire de către ofițerul de urmărire penală.

Notă: *Persoana reținută nu are pretenții față de colaboratorii de poliție privind aplicarea forței fizice și nu are leziuni corporale.*

Persoana este îmbrăcată în șort de culoare albastră, maiou de culoare alb combinat cu roșu.

„COORDONAT”
Șeful SUP IP xxx, mun. Chișinău
locotenent-colonel de poliție

semnătura N.Z.

Notă: *Reținerea cet. M.L. a fost adusă la cunoștința procurorului adjunct V.M., sect. C., la xx august 2014, la ora 11.00.*